

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

**KÜLTÜREL SÜREKLİLİK BAĞLAMINDA KIRKPINAR'IN
YANSITTIĞI DÜNYA GÖRÜŞÜ ÜZERİNE**

Erkan KALAYCI

Doktora Tezi

Ankara, 2018

KÜLTÜREL SÜREKLİLİK BAĞLAMINDA KIRKPINAR'IN YANSITTIĞI DÜNYA
GÖRÜŞÜ ÜZERİNE

Erkan KALAYCI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

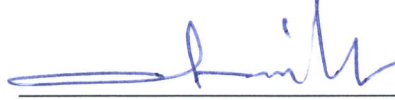
Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

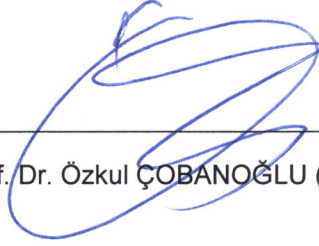
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

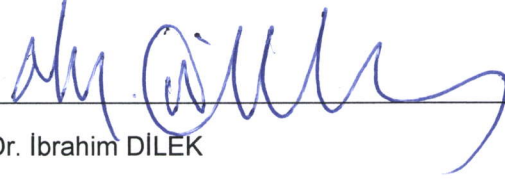
Erkan Kalaycı tarafından hazırlanan "Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar'ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine " başlıklı bu çalışma, 22.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali YAKICI (Başkan)

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Danışman)

Prof. Dr. İbrahim DİLEK

Prof. Dr. Fatma Gülay MIRZAOĞLU SIVACI

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.01.2018

Erkan KALAYCI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenекle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumun 22.01.2021 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

..11./..04./2018

Erkan KALAYCI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Erkan KALAYCI

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tez çalışmasının alan araştırması döneminde kıymetli vakitlerini bana ayırıp tüm bildiklerini benimle paylaşan ve bana görüşmeler sırasında içtenlikle cevaplar veren, yağlı güreşin kıymetli icracılarına teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tez danışmanlığımı üstlenerek bana bilimsel manada pek çok şey katan ve konuma bakış açımı genişleten, bu konuyu seçmemde yardımcı olan, çalışma sürecinde de yol göstericiliğiyle, verdiği fikirlerle ve gösterdiği özenle üzerimden ilgisini eksik etmeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Gerek tez sürecine gelinceye kadar geçirdiğim ders döneminde gerekse tez döneminde benden ilgi ve alakasını eksik etmeyen, bilgi dağarcığının sürekli olarak genişlemesine vesile olan kıymetli hocam Prof. Dr. Metin Özarıslan'a, tez izleme komitelerimde yer alarak yaptığı yönlendirmeler ve yapıcı eleştirileriyle bana çok şey katan Prof. Dr. İbrahim Dilek'e şükranlarımı sunarım.

Öğrencilik dönemim boyunca yetişmemde çok büyük katkılarını gördüğüm Hacettepe Türk Halkbilimi Bölümü'nde birlikte çalışmaktan her zaman kıvanç duyacağım Prof. Dr. Gülay Mirzaoğlu'na, Doç Dr. Gülin Öğüt Eker'e, Yrd. Doç Dr. Bahar Akarpınar'a, Yrd. Doç. Dr Şirin Yılmaz Özkarslı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans eğitimine başladığım günden bu yana bilgi ve görgüsüyle bana çok şey katan hocam Prof. Dr. Aynur Koçak'a; akademik hayata adım attığım andan itibaren bana rehberlik eden kıymetli hocam Doç. Dr. Bülent Bayram'a da bu vesileyle teşekkür ederim.

Umutsuzluğa düştüğüm her anımda yanımda olan, meslektaşları olmaktan her zaman gurur duyacağım, benim için anlamlarını ifade etmede yetersiz kalacak olsa da arkadaşlarım demekten büyük bir güç aldığım Dr. Serdar Erkan'a, Yrd. Doç. Dr. Zehra Kaderli'ye; tez sürecim boyunca omzumdaki ağır yükü hafifletmek çırpınan kıymetli arkadaşım Araş. Gör. Gülperi Mezkit Saban'a; arkadaşları olabilmekten büyük mutluluk duyduğum Dr. Pınar Karataş'a ve Araş. Gör. Başak Acınan'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bütün tez çalışması boyunca Osmanlı arşiv belgelerini okurken karşılaştığım sıkıntıların aşılmasına yardım eden ve bu konudaki tahammül-fersa sorularımı cevaplayan, kıymetli vaktini bana ayıran değerli meslektaşım Dr. Ömer Gezer'e müteşekkirim.

Hayatıma varlığıyla anlam katan ve her düştüğümde beni ayağa kaldıran, bana benden fazla duyduğu inançla güç veren, sonsuz sevgisi ve anlayışıyla bana en büyük desteği veren kıymetli eşim Zeynep Kalaycı'ya ve evlatları olmaktan büyük gurur duyduğum annem Gülşen Kalaycı ve babam Ramazan Kalaycı'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

KALAYCI, Erkan. *Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar'ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Bu çalışmada altı asırı aşmış bir kültürel süreklilik olarak Kırkpınar'ın yansıttığı dünya görüşü ele alınmıştır. Alan araştırması ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi de dahil olmak üzere ilgili literatürün taranmasına dayanan çalışmada, her biri geleneğin farklı bir yönünü temsil eden Kırkpınar Ağaları, pehlivanlar, cazgırlar, davul-zurna ekibi şefi ve seyircilerle görüşülmüştür.

Birinci bölümde bir müsabaka sporu olarak güreşin oyunsal doğasından, güreşin bu bağlamda tarihi kaynaklarda Asya ve Ortadoğu coğrafyasında ve Türk kültüründe güreşin görünümünden ve güreşin Osmanlı Türkleri zamanındaki kurumsallaşma sürecinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde Kırkpınar güreşlerinin sınırları dâhilinde yapıldığı ve üzerinde şekillendiği Edirne'nin tarihsel arkaplanı ve Kırkpınar güreşlerinin tarihi gelişim süreci hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde Kırkpınar'ın devamlılığını sağlayan ve bir araya gelerek bir bildirişim ortamı içinde Kırkpınar dediğimiz bütünü oluşturan Kırkpınar Ağaları, Pehlivanlar, Cazgırlar, Davul-Zurna ve Seyircilerin cephesinden Kırkpınar'a dair tespitlere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde dünya görüşü kavramı ele alınarak, Kırkpınar yağlı güreşlerinin nasıl bir dünya görüşünü yansıttığı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Kırkpınar, yağlı güreş, dünya görüşü.

ABSTRACT

KALAYCI, Erkan. *On the Worldview Reflected by Kırkpınar In Conext of Cultural Continuity*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2018.

This study aims to discuss Kırkpınar's worldview as a cultural continuity which has been in prevalence for more than six centuries. Based on related literature review, including an field study and research in The Ottoman Archives of the Prime Ministry, this study also contains face-to-face interview methods made with different representators of the tradition, namely Kırkpınar agas, pehlivans (wrestlers), cazgirs (announcers), shawm and drums crew chief and spectators.

In the first chapter, wrestling is held as a competition sport together with its inherent trait of being a game. In this context, its appearance in Asia and Middle East geography as well as Turkish culture in historical records, in addition to its institutionalization process during Ottoman Turks era is discussed.

In the second chapter, the historical background of Edirne and the historical development process of Kırkpınar wrestling, which is made and shaped within the boundaries of Edirne, is given.

In the third chapter, determinations from the point of view of Kırkpınar Agas, pehlivans, cazgirs, shawm and drums and spectators, which have provided the continuity of Kırkpınar and which have come together and constituted the idea of Kırkpınar as a whole in a communication environment, were included.

In the fourth chapter, the concept of worldview is discussed, and how Kırkpınar oil wrestling reflects a worldview is emphasized.

Keywords

Kırkpınar, Oil Wrestling, Worldview.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: MÜSABAKA VE GÜREŞ.....	5
1.1. Oyun-Müsabaka ve Güreş	5
1.2.Türk Kültüründe Müsabaka Anlayışı ve Güreş	17
1.2.1. Alplık Anlayışının Pehlivanlığa Dönüşümü	27
1.2.2. Türkiye’deki Geleneksel Güreş Türleri ve Yağlı Güreş	45
1.3.Türk Güreşinin Kurumlaşması	57
1.3.1. Pehlivanlık Öğretisinin Osmanlı Coğrafyasındaki Okulları Olarak Güreşçi Tekkeleri	57
1.3.2. Güreşin ve Pehlivanlığın Hamisi Olarak Osmanlı Sultanları ve Saray Teşkilatı.....	71
1.3.3. Saray Dışında Türk Güreşinin Durumu	87
2. BÖLÜM: KIRKPINAR’IN KÖKLERİ	98
2.1.Darü’n-Nasr, Beyt-i Feth ve Gaziler Ocağı Olarak Edirne	98
2.2.Kırkpınar’ın Başlangıcı	110
2.3.Kırkpınar’a Dair Rastlanılan Belgeler Doğrultusunda Kırkpınar’ın Yeri, Zamanı ve Düzeni.....	116

3. BÖLÜM: KIRKPINAR'IN DEVAMLILIĞINI SAĞLAYAN UNSURLAR .	124
3.1.Kırkpınar'ın Genel Görünümü	124
3.2.Kırkpınar Ağaları	136
3.3.Pehlivanlar.....	149
3.4.Cazgırlar	163
3.5.Davul-Zurna	171
3.6.Seyirciler	176
4. BÖLÜM: KIRKPINAR'IN YANSITTIĞI DÜNYA GÖRÜŞÜ ÜZERİNE	184
4.1.Dünya Görüşü Kavramı.....	184
4.2.Kırkpınar'ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine	189
SONUÇ.....	213
KAYNAK KİŞİLER.....	219
KAYNAKLAR.....	221
EKLER.....	244
EK 1 İkdam, 12 Kanun-ı Evvel 1899, s.2: Cihan Pehlivanı Kara Ahmet.....	244
EK 2 İkdam, 7 Şubat 1900, s.2: Kara Ahmet'in Galibiyet-i Katiyesi	245
EK 3 İkdam, 23 Nisan 1900, s.1-2: Kurt Dereli Mehmet Pehlivan.....	246
EK 4 İkdam, 30 Eylül 1908 (4 Ramazan 1326), s.4: Ramazan'da Pehlivan Müsabakası.....	247
EK 5 İkdam, 6 Teşrinievvel 1908, s.4: Ramazan'da Pehlivan Müsabakası	247
EK 6 İkdam, 17 Nisan 1910 s.6: İstanbul'un Güreş Mekânları	248
EK 7 İkdam, 23 Nisan 1900, s.1-2: Kurt Dereli Mehmet Pehlivan.....	249
EK 8 İkdam 27 Nisan 1910 s.6: Beşiktaş Ortabahçede Güreş Organizasyonu	250
EK 9 Sabah, 25 Şubat 1897 (23 Ramazan 1314), s.3: Kara Ahmet'in Sirkte Yaptığı Güreş.....	251
EK 10 Sabah, 1 Nisan 1900, s.1-2: Kurtdereli Mehmet Pehlivan	252
EK 11 Sabah, 1 Mayıs 1910, s.4: Pehlivan Musaraası	253
EK 12 Sabah, 14 Eylül 1900, s.1-2: Kara Ahmet Pehlivan Sabah Matbaasında	254
EK 13 Sabah, 28 Eylül 1900 (3 Cemaziyelevvel 1318), s.1: Pehlivanlara Verilen Sanayi Madalyaları.....	255

EK 14 Sabah, 28 Eylül 1900 (3 Cemaziyelevvel 1318), s.3: Paris'te Pehlivan Güreşi.....	256
EK 15 Sabah, 26 Kanun-ı Sani 1900 (25 Ramazan 1317), s.1: Muhtıra! Pehlivan Güreşleri.....	257
EK 16 Sabah, 2 Şubat 1900, s.3: Macar Baston ile Kıyıcı Osman'ın Ramazan Güreşi.....	258
EK 17 Sabah, 9 Temmuz 1907, s.3: İzmir'de Hastane Yararına Güreş	259
EK 18 Sabah, 24 Mart 1910, s.4: Pehlivan Güreşi İlanı	260
EK 19 Sabah, 25 Mart 1910, s.4: Taksim'de Ödüllü Pehlivan Güreşi	260
EK 20 Sabah, 2 Nisan 1910, s.4: Ciddi Pehlivan Müsabakası.....	261
EK 21 Sabah, 6 Nisan 1910, s.4: Beşiktaş Ortabağçe'de Güreş	261
EK 22 Sabah, 6 Nisan 1910, s.4: Üsküdar'da Pehlivan Güreşi.....	262
EK 23 Sabah, 7 Nisan 1910, s.4: Pehlivan Müsabakası İlanları	263
EK 24 Sabah, 9 Nisan 1910, s.4: Ciddi Pehlivan Müsabakası.....	264
EK 25 Sabah, 1 Mayıs 1910, s.4: Pehlivan Musaraası	264
EK 26 Servet-i Fünun, 25 Şubat 1897, s. 386: Kara Ahmet'in Direkler Arasında Bir Sirkte Yaptığı Güreş.....	265
EK 27 Servet-i Funun-7 Nisan 1910, s. 168: Meşhur Kırkpınar Panayırı.....	266
EK 28 Tasvir-i Efkâr, 8 Ağustos 1909, s.8: Afetzedeler Yararına Bir Eğlencede Güreş	267
EK 29 Tercüman-ı Hakikat, 26 Şubat 1897 (24 Ramazan 1314), s.2: Kara Ahmet'in Sirkte Yaptığı Güreş.....	268
EK 30 Edirne Gazetesi, 22 Zilhicce 1316 (3 Mayıs 1899), s1: Edirne'deki Müslüman Mezarlığının Tamiri İçin Sarayıçi'nde Kırkpınar Pehlivanlarıyla Düzenlenen Hayır Güreşi.....	269
EK 31 Edirne Gazetesi, 29 Zilhicce 1316 (10 Mayıs 1899), s1: Edirne'deki Müslüman Mezarlığının Tamiri İçin Sarayıçi'nde Kırkpınar Pehlivanlarıyla Düzenlenen Hayır Güreşinin Hasılatı	270
EK 32 BOA. DH. MKT. 488 – 25, s.1.....	271
EK 33 BOA. DH. MKT. 488 – 25, s. 2.....	272
EK 34 BOA. DH. MKT. 488 – 25, s. 3.....	273
EK 35 EK 35. BOA. DH. MKT. 1080 – 54, s.1.....	274

EK 36 BOA. YEE. 16 – 16, s.2.....	275
EK 37 BOA. İ. DH. 1446 – 18, s.1.....	276
EK 38 BOA. DH. MKT. 1180 – 40, s.1.....	277
EK 39 BOA. DH. MKT. 2567 – 66, s.1.....	278
EK 40 BOA. BEO. 1855 – 139089, s. 1.	279
EK 41 BOA. İ. DH. 1372 – 1, s. 1.....	280
EK 42 BOA. DH. MKT. 1084 – 52, s.1.....	281
EK 43 BOA. DH. MKT. 1084 – 48, s.1.....	282
EK 44 BOA. DH. MKT. 2635 – 100, s. 2.....	283
EK 45 BOA. DH. MKT. 2599 – 30, s. 1.....	284
EK 46 BOA. DH. MKT. 2312 – 82, s. 1.....	285
EK 47 BOA. DH. MKT. 605 – 40, s. 2.....	286
EK 48 BOA. DH. MKT. 492 – 94, s.1.....	287
EK 49 BOA. BEO. 2861 – 214530, s. 1.	288
EK 50 Kırkpınar'dan Fotoğraflar	289
EK 51 Orjinallik Raporu	321
EK 52 Originality Report	322
EK 53 Etik Kurul İzni	323

KISALTMALAR**Bkz:** Bakınız**BOA:** Başbakanlık Osmanlı Arşivi**TDK:** Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

“Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar’ın Yansıttığı Dünya Görüşü” başlıklı bu çalışmanın konusunu Kırkpınar Yağlı Güreşleri’nin bildirişim ortamı içerisinde nasıl bir dünya görüşünün paylaşıldığı ve yansıtıldığı oluşturmaktadır.

Araştırmada, Kırkpınar’ın devamlılığı açısından kilit rol oynayan Kırkpınar Ağaları, pehlivanlar, cazgırlar, davul-zurna ve seyirciler ekseninde her birinin Kırkpınar Yağlı Güreşleri içerisinde oynadıkları rollerden hareketle, kendi pencerelerinden Kırkpınar’a yaklaşımlarını ve tarihi süreci de göz önüne alarak bir bütün olarak Kırkpınar’ın nasıl bir dünya görüşünü yansıttığını tespit etmek amaçlanmıştır.

Günümüz halkbilimi çalışmalarında bağlam merkezli halkbilimi kuramlarından olan ‘Performans Teori’, folkloru “geçmişin ürünleri” anlayışından “dinamik bir iletişimsel süreç haline dönüştürmüştür (Çobanoğlu, 2008, s. 265). Bu bağlamda performans teorisinin yaklaşımına uygun olarak festivaller, katılımcıların aktif olarak birbirlerine bağlandığı bir etkinlik olarak görülmekte ve katılımcıların pasif olarak verilen mesajları kabul ettiği ve rollerinde başka seçeneklerinin olmadığı geniş ölçekli başka etkinliklerden ayrılan ve bu özelliğiyle, halk bağlamında performans ve katılımın halk bağlamında bir birleşimi olarak görülmektedir. Festivallerde söylenen, sergilenen ya da yapılan her şeyden bir yanıt beklenmesinden kaynaklanan etken yaklaşımın katılımcıların dikkatini gerektirmesi, söz konusu dikkat yoğunlaşması sayesinde katılımcıların bilincini artırırken, bireysel performansın ve sosyal dönüşlülüğün kesişimini de yaratmaktadır (Stoeltje, 1989, s. 162). Bu nedenle de tezimizin konusunu teşkil eden “Kırkpınar Yağlı Güreşleri”nin geniş bir katılımı icra edilen bir festival boyutunu taşıması, birbirinden farklı rollere sahip icracı-seyirci unsurlarını içermesi ve Türk toplumuna özgü ortak kültürel unsurların paylaşıldığı bir iletişim ortamı olması dolayısıyla bütünlüklü bir bakış geliştirebilmemizi sağlayan bağlam merkezli bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Bağlama dayanan bir yaklaşımın benimsenmiş olması dolayısıyla, etkinliğin meydana geldiği yer, zaman ve doğal icra ortamı içerisinde gözlemlemeyi ve yukarıda bahsini ettiğimiz iletişim ortamının paydaşlarının yaklaşımlarını onlarla yapılan görüşmelerle tespit edilmesini gerektirmektedir. Bu durum da anket ya da metni esas alan ve

dolayısıyla bağlamı dışarda bırakan bir çalışma yöntemini değil, alan araştırması çerçevesinde derinlemesine görüşme ve gözlem yöntemlerini zorunlu kıldığından bu çalışmada da sözü edilen bu yöntemler kullanılmıştır. Araştırma kapsamında her biri Kırkpınar Yağlı Güreşleri geleneğinin farklı bir boyutunu temsil eden Kırkpınar Ağaları, pehlivanlar, cazgırlar, Kırkpınar davul-zurna ekibinin şefi ve seyircilerle görüşülmüştür.

Yukarıda zikredilen gruplar arasından görüşülen kaynak kişilerin belirlenmesinde herhangi bir sınırlandırmaya gidilmemiş olup görüşülen kişilerin günlük rutinleri, bu rutin içerisinde bir görüşmeye vakit ayırıp ayıramayacakları gibi durumlar etkili olmuştur.

Kaynak kişiler arasından pehlivanlarla yapılan görüşmeler öncelikle yakın çevremizde bulunan kişilerin araştırma konumuza ilgi duymaları neticesinde bize referans olarak tanıdıkları pehlivanlara yönlendirmeleri vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Referans olan kişiler ve saha araştırması sırasında araştırmacı olarak kimliğimizi ve araştırmamızın hedeflerini açıklamamız kaynak kişilerin ilgisini çekmiş ve görüşme yapmaya razı olma ve vakit ayırma konusunda işimizi kolaylaştırmıştır. Bunun bir sonucu olarak da daha sonraki aşamalarda görüştüğümüz kaynak kişilerin bize referans olarak başka kaynak kişilere yönlendirmesi söz konusu olmuştur.

Bununla birlikte araştırma sırasında ses kayıt cihazı kullanıyor oluşumuz dolayısıyla kimi zaman bazı kaynak kişilerin çekimser davrandıkları da gözlemlenmiştir. Bu nedenle araştırmacı olarak kimliğimizi ve çalışmamızın hedeflerini açık bir şekilde dile getirmiş olmamız, yağlı güreş geleneği hakkındaki ilgimiz kaynak kişiler tarafından sezildiği anda çekimserlik halinin görüşmenin ilerleyen bölümlerinde yavaş yavaş ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bunların yanında sadece bir kişi ile yapılan görüşme sırasında kaynak kişinin isteği üzerine ses kaydı alınmamış olup görüşme sadece yazıya dökülmüş ve bu durum çalışmamızın sonundaki “Kaynak Kişiler” başlığı altında belirtilmiştir.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler genellikle kendilerini rahat hissettikleri gündelik ortamları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Ankara, Edirne ve Antalya’da görüşmeler yapılmıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri 600 yılı aşkın bir kültürel süreklilik arz ediyor olsa da üzerine yapılmış olan akademik düzeydeki çalışmaların sayısı oldukça az olmakla birlikte bunlar dışında amatör araştırmacılar tarafından yapılan çalışmaların sayısı oldukça fazladır.

Amatör araştırmacıların çalışmaları olarak niteleyebileceğimiz çalışmalar genellikle gazetecilikle meşgul olan veya Kırkpınar ağalığı yapmış kişiler tarafından gerçekleştirilmiş çalışmalardır. Sayısı oldukça fazla olan bu çalışmaların büyük bir kısmı bilimsel bir üsluptan uzak olmakla birlikte genellikle bir dip kaynaktan alınan bilgilerin kaynak göstermeksizin birbirinden kopyalanmasından oluşmakta ve birbirini tekrar etmektedir. Dolayısıyla da Kırkpınar'ı farklı disiplinler zaviyesinden ele alan ve alana zenginlik katan başvuru kaynakları olmaktan uzak bir görünüm arz etmektedirler.

Kırkpınar yağlı güreşlerini doğrudan odağına alan ve tezinin problematiğini bunun üzerine inşa eden ilk çalışma Mehmet Dervişoğlu tarafından yapılmıştır. “Kırkpınar Güreşleri'nin Halkbilimsel Açından İncelenmesi” (Dervişoğlu, 2012) başlığını taşıyan bu çalışma bir yüksek lisans tezinin hacminin çok ötesine geçmektedir ve tez kapsamında iyi bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte daha çok metin merkezli bir yaklaşım benimsenerek, Kırkpınar'la ilgili yapılan çalışmalara dayalı metinlerden elde edilen veriler söz konusu çalışmada geniş bir yer teşkil etmiştir.

Bir akademisyen tarafından yapılmamakla birlikte konu hakkındaki tarihi kaynaklara hakimiyeti ve bilimsel bir çalışmaya uygun metotları izlemesi dolayısıyla Atıf Kahraman'ın Kırkpınar'ın daha çok yazılı tarihiyle ilgilenen çalışmaları birer başvuru kaynağı olarak zikredilmelidir. Atıf Kahraman (1989) “Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi” adlı iki ciltlik çalışmasının ikinci cildinde Kırkpınar'a oldukça geniş bir yer vermiştir. Bunun dışında Kahraman (1997) tarafından yapılan ve doğrudan Kırkpınar'a odaklanan çalışma “Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri” adını taşımaktadır. Kırkpınar hakkında genel bilgilere yer veren bu çalışmanın yoğunlaştığı esas amaç 1924-1951 arasında yapılan Kırkpınar güreşlerine dair bilgileri vermektir.

Kırkpınar'la ilgili olarak gerek tarihsel süreci, maddi kültür unsurlarını, gerekse Kırkpınar'ın kültürel kimliklerini –pehlivan, cazgır, ağa- akademik bir yaklaşımla ele alan bir diğer çalışma Kültür Bakanlığı tarafından Doğanay Çevik'in editörlüğünde, pek çok araştırmacının yer aldığı 2011 yılında yayınlanan “Pehlivan” adlı kitaptır. Metinlerin

Türkçe ve İngilizce olarak birlikte verildiği ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yurtdışında tanıtılabilmesi noktasında önemli bir yere sahip olan çalışmanın bir diğer özelliği de saha araştırmasına dayalı verilere de yer vermiş olmasıdır. Eserde Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bütüncül bir tasviri yer almaktadır.

Bu noktada bizim çalışmamız Kırkpınar güreşlerini bağlam merkezli olarak ele alan bir çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmamızda Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin daha önce değindiğimiz üzere bir bildirişim ortamı olarak ele alınması söz konusu olup Kırkpınar'ın bir bütün olarak devamlılığını sağlayan paydaşları olarak gördüğümüz Kırkpınar ağaları, pehlivanları, cazgırları, Kırkpınar güreşlerinde müziğin icrasını sağlayan müzisyenlerin şefi ve seyircilerin perspektiflerinden Kırkpınar'a yaklaşmıştır.

Çalışmamızda Kırkpınar ve Türk güreşinin tarihi süreciyle ilgili bilgilere yer verilmekle birlikte Kırkpınar Yağlı Güreşleri geleneğinin devamını ve kültürel sürekliliğini oluşturan aktörler açısından Kırkpınar güreşlerine yaklaşmakta ve Kırkpınar Yağlı Güreşlerini alelade bir spor şenliği olarak görmenin ötesinde bir bildirişim ortamı olarak ele alınmaktadır. Bu bakışın bir neticesi olarak da Kırkpınar'a giden yolda tarihi ve kültürel arka planın ve sürekliliğin de göz önünde bulundurulmasıyla birlikte Kırkpınar Yağlı güreşlerinin nasıl bir dünya görüşünü yansıttığı üzerinde durulmuştur.

1.BÖLÜM

MÜSABAKA VE GÜREŞ

1.1.OYUN-MÜSABAKA VE GÜREŞ

İnsanlık, tarihi süreçte alemet-i farikası olabilecek özellikleri nedeniyle farklı nitelendirmelerle anılmıştır. Düşünme yetisi ve zekası dolayısıyla *homo sapiens* olarak tabir edilen insan, alet kullanabilme becerisi nedeniyle *homo faber* olarak da nitelendirilmiştir. Ancak zaman içinde zeka sahibi olmanın ve alet kullanabilmenin sadece insan özgü bir durum olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumun bir neticesi olarak Johan Huizinga (2015) insana özgü tüm yaratımların temelinde yattığını düşündüğü oyun kavramından hareketle bu nitelendirmelere oynayan insan anlamında *homo ludens*'i eklemiştir .

Huizinga, *Homo Ludens* adlı çalışmasında insanlığa kimlik veren bir özellik olan kültür kavramının temelinde yatan unsur olarak oyunu ele almakta ve bu bağlamda herşeyin başlangıcını oyuna dayandırmaktadır. Buna göre kültür oyun biçiminde doğmuştur ve başlangıçtan itibaren kültür, oynanan bir şeydir. Hukuk, savaş, bilgelik, felsefe, şiir, sanat ve uygarlığın temelinde oyunun yattığını dünyanın doğusundan batısına her kültürden örnekle açıklayan Huizinga, kültür yaratıcı bir işlev olarak oyun ve müsabaka kavramlarını ele almaktadır ki onun bu konudaki düşünceleri esas problematiğimizi oluşturan ve doğası gereği bir müsabaka sporu olan “güreş”in mahiyetini kavrayabilmek için gerekli bir araç görünümü arz etmektedir.

Huizinga eserinde oyun kavramını açıklarken onun özellikleri üzerinde durmaktadır. Bunlardan birincisi oyunun gönüllülük esasına dayanan bir eylem olmasıdır. Oyun tamamen keyfe kederdir ve ondan alınan zevk dolayısıyla oynanmaktadır. Oyundan alınan zevk onu bir ihtiyaç olarak hissettirdiği ölçüde oyunun gerekliliği emredici hale gelmektedir. Oyun her an ertelenebilen veya iptal edilebilen yapısıyla bir görev veya ahlaki ödev tarafından yapılan dayatma değildir. Boş zaman içerisinde gerçekleştirilen oyun, ancak kültürel bir işlev haline geldiği zaman zorunluluk, görev ve ödev kavramları yapısına dâhil olmaktadır. Dolayısıyla oyun serbestlik ve özgürlüktür (Huizinga, 2015, s. 24-25).

Oyunun bir başka özelliği ise onun gündelik veya asıl hayat olmamasıdır. Oyun bu hayattan kaçarak, kendine özgü hususiyetleri olan geçici bir faaliyet alanına girme bahanesi sunar. Mesela çocuklar oyun oynarlarken sadece “mış gibi yaptığı” konusunda tam anlamıyla bir farkındalığa sahiptir. Bu haliyle oyun bir süreliğine gündelik hayatın dışına çıkış sağlamakla bir rahatlama meşguliyeti olarak gözükmektedir. Bireye sağladığı bu yararları hayatı süsleyen oyun toplum açısından ürettiği anlam, ifade değeri ve yarattığı manevi ve toplumsal bağlarla yani kültürel işlevleriyle vageçilmez niteliktedir (Huizinga, 2015, s. 25-26).

Oyunun gündelik hayattan, işgal ettiği yer ve süreyle ayrılıyor olması da onun bir başka özelliği olarak ele alınmaktadır. Oyun yalıtılmış olarak, sınırlı bir zaman ve mekân içinde cereyan eder. Oyun başlar ve belirli bir anda biter ve sonuna kadar oynanır. Zamansal sınırlandırılma oyunu belli bir zamanda bitirmekte ancak onun tekrarlanmasına mani olmamaktadır. Bir çocuk oyunu, bir yarış, bir tavla partisi bittikten sonra tekrar düzenlenebilir. Oyunun zamansal sınırlılıkları gibi mekânsal sınırlılıkları da söz konusudur. Arena, oyun masası, tapınak, sahne, perde, mahkeme biçim ve işlev açısından oyun alanlarıdır, yani tahsis edilmiş, ayrılmış, kutsallaştırılmış ve kendi içinde özel kurallara tabi kılınmış yerlerdir. Dolayısıyla bunlar bildik dünyanın ortasında belirli bir eylemin gerçekleştirilmesi için tasarlanmış geçici dünyalardır (Huizinga, 2015, s. 27-28).

Her oyun belirli kurallara göre oynanmak zorundadır ki bu durum oyunun bir diğer sınırlandırıcı özelliğidir. Kurallar oyunun çizdiği sınırlandırılmış dünya içerisinde neyin yasa gücüne sahip olacağını belirler. Oyunun kuralları mutlak olarak emredici ve tartışılmaz niteliktedir. Çünkü oyunun kuralları ihlal edildiği takdirde oyunun kurduğu geçici evren hemen çöker ve ortada oyun diye bir şey kalmaz (Huizinga, 2015, s. 29).

Oyunun sonucunun önceden kestirilemiyor olması, dolayısıyla belirsizliğe ve şansa dayanıyor oluşu onun bir başka özelliği olan “gerilimi” meydana getirmektedir. Bu unsur beceri oyunlarına veya yapboz, fal, hedefe atış gibi bireysel oyunlara hükmetmekte ve yarışma niteliği ön plana çıktıkça daha da artmaktadır. Bu gerilim zar oyunları ve sportif müsabakalarda daha da artmaktadır. Çünkü bu gerilimde oyuncunun fiziksel gücü, dayanıklılığı, mahareti, cesareti, sabrı sınanmakta ve daha önce belirtilen zaman-mekan ve kural sınırlılığı içinde gerçekleşmektedir (Huizinga, 2015, s. 28-29).

Huizinga oyunun biçimsel özelliklerini bu şekilde sıraladıktan sonra bu özellikler üzerine inşa edilen bir oyun tanımını şöyle yapmaktadır:

Olağan hayatın dışında yer aldığı hissedilen, özgür ve kurmaca ama yine de oyuncuyu tamamen içine çekme yeteneğine sahip bir eylem. Oyun her türlü maddi çıkar ve yarardan arınmış bir eylemdir.¹ Bu eylem bilhassa sınırlandırılmış bir zaman ve mekanda gerçekleşmekte, belirli kurallara uygun olarak, düzen içinde cereyan etmekte ve kendilerini gönüllü olarak bir esrar havasıyla çevreleyen veya alışılmış dünyaya yabancı olduklarını kılık değiştirerek vurgulayan grup ilişkileri doğurmaktadır (Huizinga, 2015, s. 31).

Huizinga oyunun bu biçimsel özellikleri altındaki işlevine odaklanarak bunun iki veçheye indirgenebileceğini belirtir ve bu bağlamda oyunun “bir şey için mücadele” ve “bir şeyin temsili” olduğunu vurgular. Ayrıca bu iki işlevin bir şey için mücadeleyi temsil etmek veya bir şeyi en iyi temsil edecek bir mücadele olmak anlamında iç içe geçebileceğini öne sürer (Huizinga, 2015, s. 31). Bu bağlamda bir şey için mücadele etme kavramı bizi uğruna mücadele verilen o şeyi elde etme, üstünlük kurma yani “kazanma” fikrine götürmektedir ki bireysel oyunlarda oyunun hedefine ulaşmak kazanmak anlamına gelmemekte olup bu kavram ancak bir rakibe karşı oynandığında geçerli olmaktadır (Huizinga, 2015, s. 75). Dolayısıyla kazanmak veya üstünlük kurmak, rekabet ve yarışma kavramlarını beraberinde getirmektedir. Bu iki kavram da “müsabaka” içerisinde gerçeklik kazanmaktadır. Huizinga tarafından oyun kavramı içerisinde değerlendirilen “müsabaka”nın sonucunda “bir şeyi elde etmek için” var olan rekabet bir çözüme kavuşmaktadır.

Huizinga'nın açtığı yoldan² ilerleyen Roger Caillois, *Man, Play and Games* adlı eserinde oyunları bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Caillois'in bu sınıflandırması *agon* (yapay bir oyun sahasında gerçekleşen yarışma), *alea* (şans oyunları), *mimicry* (rol yapma, mış gibi yapma), *ilinx* (duyu yanılsaması veya yön duygusu kaybı, heyecan arayışı ve risk alma) adını verdiği dört ana başlıktan oluşmaktadır. Ayrıca bu dört ana tür altında yer verdiği her bir oyunu kendi içinde *paidia* (düzensizlik, içten gelen coşkuya ve doğaçlamaya dayalı olma) ve *ludus* (düzenli olma, kurallara dayalı olma) adını verdiği iki ölçek

¹ Bu noktada Huizinga'ya yöneltilen bir eleştiri için bakınız: (Caillois, 2001, s. 5). Roger Caillois, Huizinga'nın “maddi çıkardan arınmış bir eylem” nitelendirmesini yaparken iddia ve şans oyunlarını hesaba katmadığını belirtmektedir. Ayrıca Huizinga ve Caillois'e yönlendirilen eleştiriler için bakınız: (Dursun, 2014, s. 155-162)

² Huizinga'nın yarattığı bu elverişli yorumcul çerçeve kapsamında Türk Kültüründe oyun kavramını ele alan bir çalışma için bakınız: (And, 2012). Bu çalışmada Metin And, Anadolu halk danslarını, dramatik köylü oyunlarını ve çocuk, genç ve yetişkin oyunlarını Orta Asya, Anadolu ve İslam kültürlerinin kaynaştığı bir düzlemde ele almıştır.

üzerinden derecelendirmektedir (Caillois, 2001, s. 27-35). Caillois'in kategorizasyonu şu şekilde gösterilmektedir:

	AGON (Yarışma)	ALEA (Şans)	MIMICRY (Simülasyon, benzetim)	ILINX (Vertigo, Kontrol Kaybı)
PAİDĪA Kargaşa Gerginlik Orantısız Gülme	Koşu Güreş vs. Atletizim	Sayışmacalar Yazı-Tura	Çocuklar arasındaki kabul törenleri, Künyeler, Armalar Maskeler, Kılık Değiştirmeler	Çocukların kendi etraflarında dönmeleri, At binme, Sallanma,
Uçurtma Uçurma Solitaire Tek kişilik iskambil oyunu Çapraz Bulmaca	Box, Bilardo Eskrim, Dama Futbol, Satranç	İddia Rulet	Tiyatro, Genel olarak gösterilerek	Gezgin karnavallar Kayak yapma, Dağ tırmanışı, İp üstünde yürüme
LUDUS	Yarışmalar, Genel olarak tüm sporlar	Basit, Kompleks ve Devam Eden Kura Çekimi		

Caillois bu sınıflandırmasında her bir dikey kümenin içindeki sıralamayı *paidia* unsurunun azalmasına ve *ludus* unsurunun artışına göre yaptığını belirtmektedir. Bu sınıflandırma içerisinde konumuz açısından dikkat çekici olan nokta ise güreşin “agon” tasnifi altında yer almasıdır. Caillois'in bu noktada yarışmanın ve rekabetin bir müsabaka sporu olarak güreşteki esas unsur olduğunu tasdik ettiğini söyleyebiliriz. Güreşin doğasında bulunan rekabet de üstünlüğü kanıtlama fırsatı vermektedir.

Çocukluktan üst kültür faaliyetlerine kadar, insanın üstünlüğünden ötürü övülme veya saygı görme isteği, bireysel ve kolektif yetkinleşmenin en güçlü nedenlerinden biri olarak etki etmektedir. Her insan kendi yeteneğine uygun düşen saygıyı arar, iyi yapmış olmanın tatmini duymak yani başka birinden daha iyi yapmış olmak ister. Rekabet ve yarışma bu üstünlüğü kanıtlama ve saygı görme fırsatı verir. Kişiyi toplumda saygıya layık kılan ise “erdem”dir. Erdem kavramı ise bir soyun değer, yetenek ve yetkinlik tercihine denk düşer. Soylu insanın erdemi, onu savaşılabilmek ve emredebilmek konumuna getiren niteliklerin bütünüdür. Dolayısıyla birçok toplumda erdem fikrini ifade eden terimin

temelinde erkeklik kavramının yer alması doğaldır. Egemen anlam olarak cesareti uzun süre korumuş olan Latincedeki *virtus*³ buna bir örnek olarak görülmektedir. Erdem, şeref, soyluluk ve şan böylece en başından beri, müsabaka çerçevesinde, yani oyunun içinde yer almıştır. Bunun neticesinde de soylu savaşçıların hayatı sürekli olarak erdemli olmaktan ve bulunduğu yüksek mertebenin şerefi için mücadele etmekten ibaret olmuştur. Nitekim Aristoteles şerefe erdemin ödülü adını vermektedir (Huizinga, 2015, s. 90-91).

Güreşin bu boyutuyla üstünlük kurma fırsatını veren rekabeti özünde barındıran, kendine özgü bir zaman ve yer sınırlılığı içerisinde belirli kurallar çerçevesinde icra edilen ve müsabakaya dayanan bir oyun olduğunu belirtmek mümkündür. Bu nedenle güreş yukarıda da değindiğimiz üzere bir müsabaka sporu olması dolayısıyla özünde bulunan üstünlük kurma, güç gösterme aracı olan bir oyun olmanın yanında işlevsel olarak bir yakın dövüş unsuru olması dolayısıyla kendisine tarih boyunca hem festivallerde, eğlencelerde hem de askerlik sanatının eğitim unsuru olarak askeri talimlerde bir yer edinmiştir ve bu durumu çok eski tarihi kaynaklardan itibaren takip etmek mümkündür.

Dünya üzerinde M. Ö. 3. bin yıla kadar varlığı takip edilebilen güreşten daha eski ve yaygın başka bir spor olmadığı düşünülmektedir (Lindaman, 2000, s. 781). Aşağıda aktaracağımız örneklerden de görüleceği üzere, Asyadan başlayarak, Mezopotamya ve Anadolu'ya kadar antik çağlarda varlığını teyit edebildiğimiz güreş, kendisine kimi zaman dini festivallerin bir parçası olarak yer bulmakla birlikte kimi zaman da askeri talimlerin ve yabancı uluslara karşı bir güç gösterisinin parçası olarak yer bulmuştur. Dolayısıyla tarihi kaynakların erken dönemlerden itibaren hakkında bilgiler verdiği güreşin geçmişteki durumuna ve o zamanlarda ulaştığı konuma yakından bakmak, güreş sporunun mahiyetini, algılanış biçimini kavrayabilmek açısından sunacağı verilerle bir gerekliliktir.

Asya'da⁴ güreşin varlığına rastlayabildiğimiz uygarlıklardan biri Çin'dir. Çin'de güreşin, bütün kültürel yeniliklerin kendisine izafe edildiği İmparator Huang-Ti (M. Ö. 3000)

³ İngilizce'de erdem anlamına gelen virtue kelimesi bu sözcükten türemiştir.

⁴ Asya halkarından olan Türklerin hayatında güreşin nasıl bir yer tuttuğuna daha detaylı olarak bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

döneminde bir eğitim unsuru olarak av ve ok atmayla birlikte uygulandığı düşünülmektedir (Alpman, 1972, s. 42).

Eski Çin kaynaklarında güreşçilerin birbirlerine kafa vurmalarından dolayı güreşin “toslama” işaretiyle ifade edildiği bilinmektedir. Vurma, tekme atma gibi can yakıcı oyunların yasak olması dolayısıyla Türklerin güreş stiline çok benzeyen Çinlilerin güreşlerinde her türlü kol ve bacak oyunu uygulanmakta olup, yere fırlatılan güreşi kaybetmekteydi. Bir ara dağılan Çin’in birliğini yeniden sağlayan İmparator Ts’in (M. Ö. 221 – 206) döneminde silahların toplanmasıyla birlikte halk mücadele arzunu güreşle gidermek ve güreşe yönelmek zorunda kalmıştır. Bu devirde güreşçiler hayvan maskeleri takarak güreşmişler ve saraya gelen yabancı konuklar bu güreşlerle ağırlanmıştır (Alpman, 1972, s. 42). Boks, koşu, ağırlık kaldırma, ağırlık fırlatma ile birlikte askeri talim unsuru olarak görülen güreş zamanla halk arasında bir eğlence, yarışma ve gösteri unsuru olarak uygulanmıştır (Crowther, 2007, s. 3).

Japonlar arasında “sumo” diye tabir edilen ve günümüzde de hala uygulanan güreş türünün bir efsaneye göre M. Ö. 23 yılında İmparator tarafından iki kişinin arasındaki bir anlaşmazlığı güreşerek çözmelerini istemesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bununla birlikte bu efsanede sumo sözcüğünün geçmediği, rakiplerden birinin sumo güreşinde yer almayan yumruk ve tekmelerden dolayı oldukça fazla zarar gördüğü bilinmektedir. Japon bilim insanları tarafından M. 250 – 552 yılları arasında bir tarihe ait olduğu düşünülen bir Tümülüs içinde yer alan terra-cotta figürlerinden bazılarını sumocuların giydiği peştemale benzer bir elbise giyiyor olmaları dolayısıyla sumo güreşçisi olarak yorumlasalar da yazılı kaynaklarda sumo sözcüğünün ilk defa yer aldığı kaynak M. V. yüzyıla ait olmakla birlikte organize bir şekilde sumo güreşi müsabakalarının M. VIII. yüzyılda başladığı bilinmektedir (Crowther, 2007, s. 3).

VIII. yüzyılda Japonya’da dönemin imparatoru tarafından sarayda düzenli olarak sumo müsabakaları yaptırılmaya başlanmıştır ki bu durumun imparatorun bir hükümdar olarak gittikçe büyüyen gücünü sembolize ettiği iddia edilmektedir. 734 yılından itibaren bu güreşler sarayda düzenli olarak her sene 7. ayın 7’sinde (daha sonraları 16’sında) yapılmaya başlanmıştır. Yine bu dönemde şiir, dans, gong ve davulla müsabakalara eşlik edilmesi gelenek haline gelmiştir. IX. yüzyıla ait “Dairishiki” adlı eserde sumo

karşılaşmalarını izlemeye gelenlerin sosyal statülerine göre bir düzende oturtuldukları anlatılmaktadır. Ülkenin dört bir yanına gönderilen sarayın temsilcileri tarafından tespit edilen en iyi sumocular saraya alınmışlar ancak imparatorlar güç kaybetmeye başladıkça sumo müsabakaları daha az yapılmış ve sumocuların saray içindeki rolleri azalmıştır. XII ve XIV. yüzyıllar arasına rastlayan dönemde ise Japonların savaşçı imparatorları sumoyu silahsız dövüş talimi mesabesine yükseltmiştir (Crowther, 2007, s. 10).

Kökleri eski çağlara giden güreş geleneğine sahip bir başka Asya ülkesi ise Kore'dir. Kore'de "ssirum" adıyla bilinen geleneksel güreş türünün tarihi yazılı kaynaklardan ziyade gelenekte yaşayan verilere dayanarak 2000 yıl önceye kadar götürülmektedir. Bilinen ilk somut veri ise IV. yüzyıla tarihlenen bir tümülüsün üzerinde bulunan resimdir. Bu resimde seyirciler ve bir hakemin de hazır bulunduğu iki genç güreşçi arasında geçen bir müsabaka tasvir edilmektedir ki bunun ssirumun ilk biçimlerinden birine dair olabileceği düşünülmektedir (Crowther, 2007, s. 13).

Güreşe ilişkin olarak Orta Doğu'da rastladığımız en eski kaynaklardan biri Sümerlere aittir. Sümerlere ait Gılgamış Destanında (M. Ö. 2700) Uruk kralı Gılgamış ve rakibi Enkidu arasında kahramanın geleceğini tayin edecek olan bir güreşin tasviri söz vardır. Halkını baskı altına alan Gılgamış'a karşı Tanrılar tarafından gönderilen ve onunla eşit güç ve boyutta olan Enkidu, Gılgamış'ın Uruk şehrindeki toplantı binasına girmesini engeller ve güreşmeye başlarlar:

Kavradılar birbirlerini, sırtları büküldü boğa gibi,
Kırıldı kapının sövesi, sarsıldı duvar,
Gılgamış ve Enkidu, kavradılar birbirlerini, sırtları büküldü boğa gibi,
Kırıldı kapının sövesi, sarsıldı duvar.
Gılgamış tek ayağı yerde dizinin üzerine çöktü,
Öfkesi geçti, savaşı bıraktı (George, 2000, s. 107).

Metnin geri kalanının yazılı olduğu tablet hasarlı olduğundan sonrasında tam olarak ne olduğu anlaşılacakla birlikte Gılgamış'ın mücadeleyi kazandığı düşünülmektedir. Çünkü bunun sonrasında Enkidu onun hâkimiyetini kabullenmektedir (Poliakoff, 1987, s. 134). Liderliği elde etmek için çetin bir sınav, çarpışma veya güç ve yetenek gösterisi olarak karşımıza çıkan güreş Gılgamış'ın iktidarını pekiştirmiştir.

Birbirlerini kuşaklarından kavrayarak güreşen iki güreşçi. Sümerlere ait bakır bir heykel M. Ö. 2600.
<http://davidgilmanromano.org/courses/ancient-athletics/lecture-images/2>

Sümerlerden kalan, Ur şehrini M. Ö. 2094 – 2047 yılları arasında yönetmiş olan Kral Shulgi'ye adanmış üç adet ilahi metninde onun spor konusunda ne kadar başarılı olduğundan bahsedilmektedir. Metinlere göre Shulgi de tıpkı Gılgamış gibi güreş konusunda son derece yetenekli olup uluslararası spor karşılaşmalarının ilk örnekleri diyebileceğimiz şekilde yabancı ülkelerden gelen güçlü rakiplerle karşılaşmış ve “oyun” olarak adlandırılan güreş teknikleriyle ün salmıştır (Crowther, 2007, s. 16-17).

Mezopotamya uygarlıklarından günümüze ulaşan başka metinlerde de güreşin varlığına rastlanmaktadır. Üçüncü Ur handedanından ve Eski Babil'den kalan Mezopotamya metinlerinde fiziksel performansların festivaller veya muhtemelen saray düğünleriyle ilintili olduğunu göstermektedir. Üçüncü Ur handedanından kalma M. Ö. 2000 yılına ait bir yasal metinde yenilmiş bir güreşçinin rakibiyle tartıştığı ve sonrasında onu öldürdüğü yazılıdır. Asurlulardan kalma bir astroloji metninde “Gılgamış ayında” dokuz gün boyunca erkeklerin kendi aralarında güreş ve atletizm yarışları yaptıklarından bahsedilmektedir. M. Ö. 1200 yıllarından kalan Eski Babillilerin zamanıyla alakalı bir Asur metninde, bir ilahın huzurunda atletler tarafından kuvvet denemeleri yapıldığı; Üçüncü Ur handedanından kalma bir idari metinde “atletler evine” bira, kuzu ve un getirildiği anlatılmaktadır ki bu durum belli bir “sporcu” veya “kuvvetli adam” topluluğu olduğu ve bunların ödüllü atletizm festivalleri için var olduğu kesin olmasa da

festivallerle alakalı olarak devlet tarafından desteklendiğini ortaya koymaktadır (Kyle, 2007, s. 27).

Mısır'daki Beni Hasan mezarlarında yer alan güreş tasvirlerinden bir kesit.
<http://www.wrestlingsbest.com/gifs/wrespictart01.html>

Mısır uygarlığında da güreşin varlığına dair veriler M. Ö. 2000'li yıllardan kalan resimlere dayanmaktadır. Orta Krallık döneminden kalan mezarların duvarlarında bulunan 200'den fazla güreş sahnesi tasvir edilmiştir⁵. Bunun dışında Yeni Krallık (M.Ö. 1550 – 1077) döneminden kalan mezarların duvarlarında da güreş ve sopa dövüşü tasvirleri mevcuttur. Pek çok güreş tutuşunun ve tekniğinin yer aldığı, güreşçilerin peştamal benzeri bir giysi giydiği bu tasvirlerde, güreşenlerin muhtemelen asker oldukları ve askeri eğitimlerinin bir parçasını icra ettikleri düşünülmektedir (Kyle, 2007, s. 29-30).

Eski Mısır'ın hemen güneyinde yer alan Nubialılar ile Mısırlılar arasında yapılan güreş karşılaşmaları da Mısır sanatında önemli bir yer tutmuştur. Bir tarafıyla eski dünyada yapılan uluslararası spor karşılaşmalarının ilk örneklerinden diyebileceğimiz bu güreş müsabakalarının tasvirlerinden M.Ö. XIV. yüzyıla ait olan bir tanesinde Nubialılar her zaman kaybeden taraf olarak gösterilmiştir. M.Ö. XII. yüzyıla tarihlenen ve Firavun III. Ramses dönemine ait Medinet Habu'da bulunan duvar süslerinden birinde Mısırlı bir güreşçi Nubialı rakibi üzerinde muzaffer bir şekilde durmaktadır. Her ne kadar tasvirlerdeki esas vurgu Mısırlılar üzerinde olsa da bunlardan Nubialılar arasında da

⁵ Söz konusu tasvirlerin tamamına yakını gösteren bir illüstrasyon çalışması için bakınız: (Leonard, 1897, s. 5-10).

güreşin yaygın olduğu düşünülmektedir (Crowther, 2007, s. 22). Mısırlı güreşçilerin sürekli kazanan taraf olarak gösterildiği bu tasvirlerin bir başka boyutu da yabancılara karşı Mısırlıların üstün olduğu mesajının verilmesidir (Kyle, 2007, s. 30).

Anadolu'da hüküm sürmüş Hitit Devleti'nde (M.Ö. 1600 – 1178) de güreşin var olduğuna dair kayıtlar mevcuttur. Çok baskın ve öne çıkan bir görünüm arzetmemekle birlikte Hititlere ait dini bayramlarda spor yarışmalarının düzenlendiği ve bunun içinde güreşin de yer aldığı bilinmektedir (Carter, 1988, s. 187). Hititlerin güneş tanrısına ait bir idolün önünde gerçekleşen askeri bir toplantıyla alakalı spor olayının kaydında önce bir Hitit askerinin bir düşmana vurup onu yere yıktığı, bütün askerlerin bu olayı alkışladığı, sonra iki leopar ve iki ayının getirildiği, boğaların ve kara koçların kurban edildiği, sonrasında iki güreşçinin çıktığı, önce ilaha secde ettikleri ardından da güreşe tutuştukları yazılıdır (Crowther, 2007, s. 47).

Yazılı kaynakların nispeten daha fazla olduğu ve güreş hakkında daha ayrıntılı bilgilere sahip olduğumuz dönem Antik Yunan medeniyetidir. Antik Yunanda M. Ö. 776'dan M.S. 395'e kadar, bin yıl boyunca, her dört yılda bir düzenlenen Olimpiyat oyunları (Swaddling, 2000, s. 1) Tanrı Zeus'a izafe edilmesiyle dini bir boyutu da haiz olup güreşin de arasında yer aldığı spor oyunlarını içermekteydi.

Olimpiyat oyunları adını oyunların kendisine izafe edildiği tanrılar tanrısı Zeus'un egemenlik bölgesi olduğu düşünülen Olimpos dağı ile alakalıdır. Peleponnez'de Zeus tapınağının bulunduğu ve adına oyunların düzenlendiği yere de "Olimpiya" denilmiştir. Oyunların kendisini de belirten bu kelimedenden bir şenlikten öteki şenliğe kadar geçen zamanı belirten "Olimpiyas" kelimesi türemiş ve bu kelime bugün de kullanılan "Olimpiyat" haline gelmiştir (Alpman, 1972, s. 94).

Delfi'deki Phythian, Korint'teki Ishtmian ve Nemea oyunları gibi diğer ulusal spor karşılaşmalarının en eskisi olan Olimpiyat oyunları at ve araba yarışları, disk atma, cirit, atlama, koşu, boks, pankration⁶ ve güreş müsabakaları düzenlenmekteydi (Swaddling,

⁶ Yumruk atmanın, tokat vurmanın ve rakibin ayaklarını tutmanın serbest olduğu daha çok dövüşe benzeyen bir güreş türü.

2000, s. 5,47). Güreşin Olimpiyatlarda yer almaya başlaması M.Ö. 708 yılında olmuştur (Kyle, 2007, s. 120).

Antik Yunanlılarda Esas olarak, iki tip güreş vardı: ayakta ya da gerçek güreş ve yer güreşi. Ayrım izin verilen tutuş biçimleri ve galibi belirleme yöntemindeydi. Birincide, amaç rakibi yere yapıştırmaktı. Kazanmak için rakibi üç kere düşürmek gerekiyordu. Yere sırt, omuzlar ya da kalçayla dokunmak düşüş sayılıyordu. Yarışma, güreşçilerden biri rakibini üç kere düşürene kadar devam ediyordu. Yer güreşini kazanmak içinse, düşüş sayısına bakılmıyor, yarışmacılardan biri pes edene kadar devam ediliyordu. Bu sağ eldeki işaret parmağını kaldırarak yapılıyordu. Güreş yarışlarında ve pentatlonda⁷ sadece ayaktaki güreşe izin veriliyorduydu da, pankration'da hem buna hem de yer güreşine rastlanıyordu. Her iki güreşte de, çelme takmak serbest, ısırma ve oymak (parmağını rakibin gözüne, ağzına ya da başka bir hassas yerine sokmak) yasaktı. İki spora da, palaistra denilen güreş tesislerinin içinde özel yerler tahsis edilmişti: ayakta güreş genellikle skamma'da, düzeltilmiş ve kumlanmış bir alanda yapılırken, yer güreşi özellikle çamurlanıp yapış yapış olsun diye sulanmış ve keroma (balmumu) adıyla anılan bir alanda yapılıyordu. Diğer sporcular gibi güreşçiler de çıplak ve zeytinyağıyla yağlanarak yarışıyorlardı (Swaddling, 2000, s. 65-67). Bu durumun nedenlerini "Anacharsis" adlı eserinde açıklayan "Lucian (M. Ö. 125 – 180), atletlerin çıplak olmasının her türlü hava koşuluna uyum sağlamak, yağlanmalarının ise savaş sırasında yaralı arkadaşlarını gerektiğinde savaş dışına çekmek ve hatta düşman askerini rahatlıkla yakalayabilmelerini sağlamak için kavrama yeteneklerini geliştirmek amacıyla yapıldığını belirtmektedir (1961, s. 47).

Buraya kadar aktarmış olduğumuz Dünya'da güreşin en erken dönemlerdeki durumuna dair veriler bize güreşin eski Hitit, Babil, Yunanlılarda görüldüğü üzere dini festivallerde yer aldığı gibi Mısırlılarda, Japonlarda, Çinlilerde ve yine Antik Yunanlılarda olduğu gibi askeri eğitimin bir parçası olarak yer aldığını da göstermektedir. Ayrıca güreşin güç ile arasında var olan dolaysız ilişki onu Gılgamış destanında Gılgamış ile Enkidu arasındaki güreşte olduğu gibi üstünlüğün tescil yolu olarak öne çıkarmaktadır. Güreşin bu yönü Mısırlılar tarafından yapılan tasvirlerde Nubialılarla aralarında düzenlenen güreş

⁷ Disk atma, cirit, atlama, koşu ve güreşten oluşan beşli yarış.

müسابakalarında ne kadar güçlü ve üstün olduklarını ispatlamanın bir yolu olarak kullanılmıştır. Japon İmparatorları da aynı durumun farkında olarak gittikçe artan güçlerini göstermek maksadıyla saraylarında sumo güreşçilerini toplamış, sumo müسابakalarını düzenli bir hale getirmiş ve sumo güreşlerini askeri talimin bir parçası haline getirmişlerdir. Dolayısıyla Asya'dan Anadolu'ya ve Mezopotomya'ya kadar pek çok uygarlığın hayatında festivallerin, askeri eğitimin bir parçası olarak yer alan güreşin ortaklık arz eden bu hususiyetlerini göz önünde bulundurarak Türklerin yaşamlarında güreşin nasıl bir konuma sahip olduğuna bakmak yerinde olacaktır.

1.2.TÜRK KÜLTÜRÜNDE MÜSABAKA ANLAYIŞI VE GÜREŞ

Spor bir toplumun sosyal bilgisini yaşayan/hayati formlar halinde tecessüm ettirir. Ayrıca bunu antropologlar ve kültürel teorisyenleri açısından yerleşik meseleleri odağa getirerek yapar. Bu nedenle Türk sporunu anlamak Türk sosyal hayatının pekçok noktasına ışık tutar ve Türkiye’de hiçbir spor güreş kadar sembolik bir ağırlığa sahip değildir (Stokes, 1996, s. 22).

Türkler açısından mücadele ruhunun oyun biçimindeki bir yansıması olan güreş Türk dünyasında hala en çok uygulanan ve sevilen sporlardan biri olarak varlığını korumaktadır. Azerbaycan Türklerinde “güləş”; Başkurlarda “körəş”; Kazaklarda “küres”; Kırgızlarda “küröş”; Özbeklerde “küräş”, Tatarlarda “körəş”, Türkmenlerde “göreş”; Uygurlarda “küräş, çelişiş” olarak adlandırılan güreşin, Türk kültür tarihinin en erken safhalarından beri var olduğu ve Türklerin bu sporu savaş talimlerinin yanı sıra bayram ve düğün gibi çeşitli şenliklerde bir eğlence ve hoşça vakit geçirme unsuru olarak kullandıkları bilinmektedir (Çobanoğlu, Güreş, 2004, s. 128).

Yakın bir döneme kadar kökeni ve anlamı hakkında açık bir bilgiye sahip olmadığımız “güreş” sözcüğü M. T. Berbercan tarafından açıklığa kavuşturulmuştur. Berbercan, Türk Kültürünün yazılı kaynaklarından (Köktürk Yazıtları, Altun Yaruk, Kutadgu Bilig, Divanü Lügati’t-Türk, Hüsrev ü Şirin, Şecere-i Terakime, Şecere-i Türk, Dede Korkut Kitabı, Ferhengname-i Sadi Tercümesi) hareketle *güreş* sözcüğünün “yiğit, cesur” anlamına geldiğini belirttiği *kür* kelimesinden türediğini, bu isme gelen +e- isimden fiil yapma ekiyle birlikte *küre-* fiil gövdesinin oluştuğunu ve bu fiil gövdesine gelen fiilden isim yapım eki –ş ekinden mürekkep olduğunu belirtir (2009, s. 171-182). Dolayısıyla bu bilgiler ışığında güreş kelimesinin “karşılıklı olarak yiğitlik ve cesaret gösterme” anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

Türklerin erken dönemlerde yaptıkları sporlar üzerine “Türkler ve Komşularında Spor” adını taşıyan bir makale yazan W. Eberhard, güreşin eski Çin kaynaklarında “toslama” işaretiyle gösterilmesi dolayısıyla daha önceleri hayvanlar tarafından ya da hayvan maskeleri takan kişiler tarafından dini bir motivasyonla yapılmış olabileceğini düşünmektedir. Türkistan’ın Yen-çi bölgesinde yeni yıl çağında zırlara bürünmüş iki ikişinin içlerinden biri ölünceye kadar çarpıştıkları ve bunun üzerinde gelecek yılın nasıl

olacağına dair kehanetler çıkarıldığını ve benzer şekilde Türkistan'ın Kuça şehrinde de yeni yılda öküz, at ve deve güreşleri yaptırılarak yeni yıl hakkında kehanetlerde bulunmak amacına dayandığından ve bu uygulamanın köken bakımından dini anlam taşıyan bir adet olduğundan, bahsetmektedir (Eberhard, 1940, s. 210). Türklerin 12 Hayvanlı Takvimlerinde yılbaşına denk gelen ve yeni yıl bayramı olarak hala kutladıkları Nevruz'a (Çay, 1999, s. 396), bunun dışında Tatarların (Şeymardanov ve Sibgatullin, 1998, s. 45), Nogay Türkleri'nin milli bayramlarından "Sabantoy"a (Akbaba, 2015, s. 395), Hakaslar arasında "Tun Payram"⁸ adıyla kutlanan bayrama varıncaya kadar güreşin hala geniş bir alanda temsil bulunduğu düşünülürse Edeberhard'ın söz konusu çıkarımları bu noktada haklılık kazanmaktadır. Bu boyutuyla güreşin sadece bir spor olmanın ötesinde kutsal günlerde icra edilen ritüelistik bir boyutu olduğu düşünülebilir.

Güreş, bayramlar dışında şöenlerde de Türkler tarafından icra edilmekteydi. Türkler'de "potlaç" adı verilen yağma şöeninde de güreş önemli bir yere sahipti. Potlaç geleneğinde halk daveti yapan hakanın ve beylerin malını yağma ederek, gelir dağılımında eşitlik sağlanırdı. Şöende Çin'e yapılacak akınlar kararlaştırıldığı gibi, bu akınlara bir hazırlık olmak üzere savaşa katılacak kişiler sportif oyun nitelikli aktivitelerde ustalıklarını gösterirlerdi. Bu arada eşleşerek güreş tutarlardı. Türkler'in şöenlerde güreş tutmaları bir gelenektir. Bu güreşler sonuçları ile geleceğe ait haberleri içinde taşırdı. Çünkü başarı tanrının bir irade belirlemesi, yani bir kut yoğunlaşması idi. Bu nedenle karşılaşmalar bir fal niteliği taşırdı. Savaş da, barış da bu karşılaşmaların sonucuna göre kararlaştırılır, zamanları ona göre belirlenirdi (Öngel, 2001, s. 214).

Güreş bayramların ve şöenlerin dışında, halkın ve onları yönetenlerin tasa ve üzüntülerini dağıtmak amacıyla bir ölüm sonucu düzenlenen matem (yoğ) törenlerinde de, çok geniş kapsamlı olarak yer aldığı bilinmektedir. Güreşler, tarafsızlığı ve etkinliği kabul gören bir ulunun gözetiminde, kıran kırana ve ölümüne yapıldı. Sporcular bütün Asya'dan, bilinen isimler olarak, özellikle davet edilirler, kendi halkları da izleyici olarak davet üzerine, karşılaşmaları takip etmek için, matem törenlerine katılırlardı. Karşılaşmaların sonucu ulusal onur ve temsil değerinde idi. Defin (Yoğ) törenlerinden sonra girecek yeni aybaşında, alplar karşısındaki rakibiyle güreşe başlayıp, ay sonuna kadar devam

⁸ https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2013_08_06/Tun-Payram-Hakas-ilk-ayran-bayrami/ - 10.08.2017.

ederlerdi. Güreşenlere birer ölçek ayran dağıtırdı. Bu güreş İç Asya’da Kazaklar arasında halen devam etmektedir (Öngel, 2001, s. 339-340).

Türklerin göçerevli yaşam tarzının bir sonucu olarak sadece güreş değil binicilik ve okçuluk da Türklerin bozkır yaşamının güçlüklerini aşmalarını sağlayabilen talim unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin göçerevli hayat tarzları dolayısıyla arz ettikleri önem bakımından genellikle birlikte uygulanan ve hatta geçmişte kadın-erkek ayrımı gözetmeyen bu sporlar arasından güreş günümüzde de meraklıları tarafından büyük bir saygı göyerek popülerliğini korumaya devam etmektedir. Türk toplumu içinde köydeki çobandan saraydaki padişaha varana kadar ilgi gören; bayramlarda, düğünlerde, toplumun kaynaşmasına vesile olan ve birlikteliğini kuvvetlendiren her önemli gününde kendisine temsil alanı bulan ve ihtiram gösterilen güreş sporunun bu yaygınlığının ve popülerliğinin temelini Türklerin yaşam tarzında ve bu yaşam tarzının meydana getirdiği zorunluluklarda aramak gerekir.

Orta Asya’da S. V. Kiselev ve S. S. Çernikov tarafından yapılan arkeolojik araştırmalar M. Ö. 2. binden daha önceki durumu ve Türklerin anayurdunu tespit konusunda kesin neticeler vermiştir. Buna göre, Minusinsk bölgesindeki Afanasyevo kültürü (M. Ö. 2500 – 1700) ile aynı bölgedeki Andronovo kültürünün (M. Ö. 1700 – 1200) temsilcileri olan “brakisefal savaşçı beyaz ırkın” Türklerin proto-tipi olduğu düşünülmektedir (Kafesoğlu, 2007, s. 49).

Ancak Türklerin takip edebildiğimiz bu yaşam tarzlarını yansıtan, söz konusu kültürel öbeklenmelerin birdenbire ortaya çıkmadığı düşünülecek olursa Türklerin bundan önceki yaşam tarzlarının ne olduğu konusunda Emel Esin’in tespitlerine bakmak gerekir.

Emel Esin’in deyimiyle “Türk Havvası”nın tarihi kayıtlardan belirdiğine göre, İç-Asya’nın kuzeyinde, yüksek ve karlı zirvelerin eteğinde, çam ve kayın ağaçlarının bittiği bir sahnede doğduğu düşünülmektedir. Bu iklim, güneye doğru, geniş bozkırlara açılmaktadır. Milattan önceki binyılın başında, İç Asya’daki hayat şartları, belki yeni bir göç akını neticesinde, birden değişmiş ve daha önce, küçük çapta çiftçilik eden ve muhtemelen anaerkil bir düzen içinde yaşayan toplumlar, çobanlık ve yarı-göçebelğe başlamıştır (Esin, 1991, s. 471). Daha açıklayıcı bir şekilde belirtecek olursak, Altay

dağları ve Baykal gölü civarlarındaki ormanlarda “toplayıcı-avcılık”tan hayvancılığa geçen “avcı-çobanlar” haline dönüşme söz konusu olmuştur. (Çobanoğlu, 2001, s. 65).

Orta Asya’nın doğa ve iklim özellikleri bölgenin ekonomik imkânlarını da belirlemiştir. Sulu tarım sadece Batı ve Doğu Türkistan’da mümkünken, İç Asya’nın büyük bölümünü kapsayan bozkır kuşağı zengin otlaklarıyla bu topraklar üzerinde hayvancılığı mümkün kılmıştır. Göçerevli hayvan yetiştiriciliği kendi kendine yetebilen bir ekonomi modeli olmakla birlikte üretim yoluyla elde edilemeyen malların temini için ticaret yapmak veya savaşmak da olası yöntemler arasında yer almıştır (Vasary, 2007, s. 29).

Göçerevli yaşam tarzı Türkler açısından sadece ticaret için değil temel ekonomik faaliyet olan hayvancılığı sürdürmek için de sürekli olarak mücadele etmeyi ve buna hazır olmayı gerektirmiştir. Kadın-erkek farketmeksizin günlük hayatlarında, at üstünde çobanlık etmek, düşman bir boyun saldırısına karşı koymak veya ondan kaçmak; sürüler çalınır ise, avlanarak geçim temin etmek gibi hallerin olağan olduğu bu yeni yaşam biçiminde, bütün bir boyun yok edilmesi ile bitebilen hücumlardan korunmak için, “er”lik⁹ vasıflarını taşımak herkes için zorunluluk haline gelmiştir (Esin, 1991, s. 471). Dolayısıyla sürekli olarak mücadeleyi zorunlu kılan bu ortamda huzur ancak bir iktidar etrafında toplanılması halinde mümkün olabilmektedir.

Bozkırda iktidarın kurulması da yine bozkır yaşam tarzının kendine has toplumsal yapılanmasının gerektirdiği şekilde olmuştur. Toplayıcı-avcılıktan, hayvancılıkla uğraşan avcı-çobanlık dönemine giren Türkler bu süreçte kandaş soy esasından soy/sülale birlikleri halinde örgütlenen boy esasına göre yeniden düzenlenmiş, bunun bir sonucu olarak Gök Tanrı’dan aldıkları kutla kutsanan ve onun yeryüzündeki temsilcisi olarak algılanan, onunla doğrudan iletişime geçebilen kutsal kağanları ortaya çıkarmıştır (Çobanoğlu, 2001, s. 65). Nitekim, Orhon Kitabelerinde Bilge Kağan kendisini Türk milletinin yok olmaması için Tanrı tarafından kağanlığa oturtulduğunu belirtmektedir (Tekin, 2003, s. 69).

⁹ Büyük Türkçe sözlüğe göre er kelimesi 1. Erkek, 2. İşini iyi bilen, yetenekli kimse, 3. Kahraman, yiğit, 4. Rütbesiz asker anlamlarına gelmektedir (TDK, 2017).

Boy teşkilatı iktidarını önce yakın akraba boylara, ardından da uzaktakilere yaymaya gayret etmiş ve atların sunduğu hızlı ulaşım imkânı sayesinde, kısa bir süre içerisinde birçok boyu içeren güçlü imparatorluklar ortaya çıkmıştır. Zikredilen ekonomik ve ideolojik nedenlerle İç Asya'nın savaşçı göçebeleri olarak Türkler, Çin'den Bizans'a kadar fatihler olarak tarih sahnesinde belirmişlerdir ve Hunlar, Göktürkler, Avarlar veya Macarlar Ortaçağ Batı dünyasında göçebe fetihçi imgesi olarak görülmüşlerdir (Vasary, 2007, s. 30-31).

Diğer taraftan devletin başındaki kutlu kağan bu fetihçi enerjiyi Tanrı'dan aldığı yetkiyle bir hedefe yönlendirmek ve fetihlerle göçrevlilerin ihtiyaç duyduğu düzen, nizam, huzur ve barışı sağlamakla yükümlüdür. Nitekim Oğuz Kağan Destanının Uygur harfli versiyonunda halkına seslenen Oğuz Kağan develete hakim olan ideolojiyi yansıtır:

Ben sizlere oldum kağan
Alalım yay ile kalkan,
Nişarı olsun bize buyan,
Bozkurt olsun bize uran,
Demir kargı olsun orman,
Av yerinde yürüsün kulan,
Daha deniz daha müren,
Güneş bayrak gök kurikan (Bang ve Arat, 1936, s. 17)

Oğuz Kağan hitabetiyle kendisine bağlı olan halkına cihangirlik fikirlerini aşlamakta ve özellikle gök kubbeyi bir çadır, bir yurt; güneşi ise bayrak olarak gösterdiği son iki mısra ile universal bir devlet kurma ülküsünü veciz bir şekilde ifade etmektedir (Özarlan, 1998, s. 432). Dahası Kağanlar bunu Gök Tanrı'ya borç ödemek olarak görmektedir ve bu düşünce yine Oğuz Kağan Destanında şöyle yansıtılır:

Ey oğullarım ben çok aştım
Çok vuruşmalar gördüm
Çok kargı ile çok ok attım
Atla çok yürüdüm
Düşmanları ağlatım, dostlarımı güldürdüm
Ben Gök Tanrı'ya borcumu ödedim (Bang ve Arat, 1936, s. 33).

Gerek geniş hayvan sürüleri ve bunların devamlılığı için gereken otlakların temini ve korunması açısından, gerek devlet ideolojisini oluşturan fetihçi anlayışın ve dolayısıyla devletin ayakta tutulması için gereken insan tipi, bütün bu zor şartlar altında ayakta kalabilecek ve sonuna kadar mücadele edebilecek özelliklerle donanmış olmalıdır.

Dolayısıyla bozkır toplum yapısı savaş makinasının¹⁰ sürekli hazır tutulması ve bu konudaki yeteneklerin sürekli keskinleşmesi için ata binebilmeyi, ok atabilmeyi, bir yakın dövüş sanatı olarak güreşebilmeyi zorunlu kılmaktadır. Göçebe hayatın tüm zor koşullarında hayatta kalmaya çalışan insan, doğanın kendisine verdiği yetenekleri bu şekilde geliştirmek zorundadır. (Akyüz, 2010, s. 171-172).

Göçebe toplulukların askerî kültürünün bu halini, çocukların eğitimi çok daha iyi göstermektedir. Hun çocuklarının tıpkı büyüklerin ata binmesi ve ok atması gibi koyunlara binip, yayları gerip ve kuşlara, farelere ok attıkları; daha büyüdükleri zaman tilki, tavşan avlayacak hale geldikleri bilinmektedir (Öngel, 2001, s. 134).

Bozkırda bireyin bir “ad” alabilmesi ve dolayısıyla bir şahsiyete kavuşabilmesi için bile bütün bu yetenekleri bünyesinde topladığını ispatlaması, yani “er”lik göstermesi gerekmektedir. Bozkırda bireyin toplumun bir parçası olabilmesi için toplumun ideallerine hizmet edebilecek yeterlilikte olduğunu göstermesi bir zorunluluktur.

Bozkırın zorlu şartlarında yaşayan göçerevli toplum açısından rüştünü ispatlatarak er adı almak zorunluluğunun en erken örneklerinden birini –nasıl alındığına dair detaylı bilgi bulamamakla birlikte- Orhon yazıtlarında görmekteyiz. Babası öldüğünde yedi yaşında olan Kül Tigin, Umay gibi annesi hatunun kutu sayesinde “er” adını almıştır (Tekin, 2003, s. 47).

Er adı almanın detaylarını Dede Korkut Kitabında görmekteyiz. Dirse Han Oğlu Boğaç Han boyunda, Dirse Han’ın Oğuz töresine göre baş kesmeyip kan dökmediği için bir adı olmayan oğlu bir boğa ile güreşerek onu öldürmek suretiyle yiğitlik göstermiş ve er adı olarak “Boğaç” adını almıştır (Ergin, 2011, s. 82-83). Benzer bir duruma Kam Bürenin

¹⁰ Göçerevliliğin Türklerin savaşçılıklarında belirleyici bir unsur olduğu ve bu yaşayış tarzının bir üstünlük olarak görüldüğüne dair Aşıkpaşaoğlu Tarihi’nde önemli veriler bulunmaktadır. Aşıkpaşaoğlu bu durumu şöyle yansıtır: Osman Gazi’nin dedesi Süleymanşah’tır. En evvel bu, Rum (Anadolu) ülkesine gelmiştir. Gelmesine sebep budur ki Abbas-oğulları zamanından tâ Süleymanşah zamanına kadar Arap askeri Rum (Bizans) üzerine galipti. Rum (Bizans) da, Acem de mağlûptu. Yâfes nesli olmaları sebebiyle Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arap galip oldu diye gayrete gelip Yâfes neslinden göçebe Türkler’i kendilerine dayanak edip Araplar’a galip geldiler (Aşıkpaşaoğlu, 1992, s. 13).

Bu durumun Aşıkpaşaoğlu’ndan çok daha önceleri farkına varan vezir Tonyukuk, Bilge Kağan’ın yerleşikler gibi surlarla çevrili şehirlerde oturma fikrine karşı çıkararak, mevcut hayat tarzlarının kendilerini sürekli savaş talimi içinde tuttuğunu, sayıları az olan Türklerin surlarla çevrili şehirlere hapsolmesi halinde Çinliler tarafından kolayca yok edilebileceklerini savunur (Kafesoğlu, 2007, s. 125).

oğlu Bamsı Beyrek boyunda da rastlamaktayız. 15 yaşına gelen Bay Büre'nin oğlu da henüz baş kesmeyip kan dökmediği için bir ada sahip değildir. Babasının bezirgânlarının yağmalanan mallarını at binip kılıç kuşanarak kâfirin elinden kurtarınca gösterdiği erlik ve yiğitlik neticesinde Bamsı Beyrek adını almıştır (Ergin, 2011, s. 118-119).

Bozkırda adı sanı olan bir birey olabilmeyi ve topluma katılabilmeyi sağlayan er adı almak gibi önemli bir geçiş döneminin şartı olan gücünü ve yiğitliğini gösterme, evlenme çağına geldiğinde de bireyin karşısına çıkmaktadır. Eski Türk toplumunda at binemeyene, güreşemeyene kız verilmemektedir (IAWF/FILA, 1962, s. 216). Daha da önemlisi erlik göstermek evlenmek istediği kızdán kabul alabilmek adına, yine bir yeterlik şartı olarak bireyin karşısına çıkmaktadır. Erkek, evlenmek istediği kız ile sembolik bir savaşa girmek ve bu sembolik savaş sırasında kızı yenmek ya da ona üstünlüğünü kanıtlamak zorundadır. Özel olarak talim yapmayan bir toplumda kadının kolay bir hedef olabileceği düşünülebilir ancak Ortaçağ Türk toplumunda bunun kolay olduğu söylenemez. Fiziksel yapılarının doğal eşitsizliğine rağmen bazen kızın, peşinden gelen erkekten daha kuvvetli, ya da daha idmanlı olması mümkündür ve böyle bir durumda erkeğin onu yenmesi sadece kızın izin vermesiyle mümkün olmaktadır. Bu durum 19. yüzyılda Kırgızlarda erkeklerle kızlar arasında at yarışı yapmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Her süvari kendisiyle yarışan kıza yetiştiği zaman atının önünü kesmek suretiyle galip gelmek ya da ona dokunmak zorundadır. At sırtındaki kızlar başka bir yöne dönmelerini sağlayan esneklikleri ve hafiflikleri nedeniyle hoşlarına gitmeyen bir elin dokunuşundan sakınırlar ve gerektiğinde, kendilerini takip edenin yarattığı hoşnutsuzluğa ve hoşlanmama derecesine göre şiddetini ayarladıkları halat darbeleriyle kendilerini korudukları bilinmektedir (Roux, 1990, s. 717-719).

Eş seçiminin kız ile erkeğin bozkır yaşamının gerektirdiği beceriler üzerinden yarışarak gerçekleştirildiği en eski örneklerden biri Divanü Lügati't-Türk'te karşımıza çıkmaktadır. Kaşgarlı Mahmut "kız ile güreşme, kısrak ile yarışma" atasözünün Hakanlılardan bir gelin alan Gazneli Sultan Mesut'un kız tarafından gerdek gecesinde yere yıkılması üzerine söylendiğini kaydetmektedir (2006a, s. 474).

Kız ve erkek arasında eş seçimi için yapılan ve bozkır yaşamının gerektirdiği bütün becerilerin test edildiği, içinde güreşin de olduğu bir yarış örneğine Dede Korkut

Kitabında rastlamaktayız. Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyunda, beşik kertme nişanlısı Banu Çiçek’le karşılaşan ancak kimliğini gizlediği başlangıçta onun kim olduğunu bilmeyen Beyrek onunla ok atmada, at yarışında ve güreşte karşılaşır. Güreş esnasında Beyrek iyice bunalmıştır ama Banu Çiçek’in sırtını sonunda yere getirmeyi de başarmıştır (Ergin, 2011, s. 123). Bunun sonucunda Banu Çiçek kimliğini açıklamış ve nişan yüzüğünü parmağına takmıştır.

Benzer bir durum Altın Arığ destanında da karşımıza çıkmaktadır. Çibetey Han’la evlenecek olan Alp Han Kız güreşecek gücü kalmadığı için evlenmeye razı olur ve bu durumu halkına tellallar çağırıp bağırtarak “Güreşmeğe gücüm yetmedi, Konuşmaya sözüm yetmedi, Çibetey Han’a vardım, Büyük halkım, iyi şenlikler yapın!” (Özkan, 1997, s. 145) diyerek duyurur.

Yakın zamana kadar farklı bir sembolik anlam içermekle birlikte, Çankırı’nın Eldivan Kazası Saray Köyü’nde (Dümelli), Sungurlu’nun Yarımsöğüt Köyü ve Tatlı Köyü’nde, Kırşehir Çiçekdağı Boğazevci Kasabası’nda. Kaman’ın; Çağırkan, Dariözü, Müderris, Hamit Köyü’nde, Akpınar’ın Çalıburnu, vb. gibi köylerinde; kadın ile erkeğin güreş yapma geleneğinin düğünlerde yaşatıldığı bilinmektedir. Damadın anne ve babası elbiseleriyle davul zuma eşliğinde bir güreş yaparlar ve beş dakika süren bu sembolik güreş neticesinde kaynata yenilerek, geline kaynananın ne kadar güçlü olduğu, sözüne itaat edilmesi gerektiği duygusu verilmeye çalışılmaktadır (Güven, 1999a, s. 33-34).

Güreşin sadece bir sınav aracı ve hoşça vakit geçirmeyi sağlayan oyun boyutunun dışında savaşıklıkla alakalı bir yönünün olduğu bilinmektedir. Güreşin bu yönünün öne çıkarıldığı ilk örneklerinden biri 11. yüzyılda yazılmış Divanü Lügati’t-Türk’te görülmektedir. Kış ile yaz arasında sembolik bir savaş sahnesini anlatan dörtlükte güreş şöyle verilmektedir:

Yay kış birle karıştı
Erdem yasın kurıştı
Çeriğ tutup körüşti
Oktagalı örtüşür (Kaşgarlı Mahmut, 2006b, s. 97)

Günümüz Türkçesiyle bu dörtlükte “Yaz kışla karşılaştı/Erdem yaylarını karşılıklı kurdular/Saf tutup güreştiler/Birbilerine ok atar oldular” denilmektedir ve görüldüğü gibi güreş¹¹ askerlikle alakalı bir unsur olarak bir savaş sahnesi içinde yer almaktadır.

Türk Kültürünün bir başka yazılı kaynağı olan ve yine 11. yüzyıldan günümüze ulaşan Kutadgu Bilig’de de güreş bir savaş unsuru olarak yer almıştır:

Yaraşgu yarağı bar erse yaraş
Yok erse yarıklan bil alşıp küreş (Yusuf Has Hacip, 1943, s. 250).

Beyitte günümüz Türkçesiyle “Anlaşma imkanın varsa onunla anlaş; yok ise zırhını giy, düşmana sıkı sıkı yapış ve güreş” denilmektedir.

Güreş, Manas Destanı’nda da şiddetli bir savaş unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bok Murun Hikâyesinde Koşay Han maral derisinden şalvarını giyerek Yoloy’la güreşir. İhtiyarlığı dolayısıyla ilk başta sendeleyen ve Yoloy tarafından fırlatılan Koşay Han, Tanrı’nın kendisine kuvvet vermesiyle Yoloy’u yere vurur ve galip gelir. Aynı yerde Manas Çin’den gelen Kongur Bay ile çarpışır ve onu yendikten sonra “Bana güç veren Tanrı’dır. O, bana güç verdikçe, kim benimle vuruşabilir?” diye bağırır (Ögel, 2003, s. 525).

14. yüzyılda yazılmış Danişmend-name’de de güreş bir savaş unsuru olarak yer almaktadır. Artuhî, Kaliyan-ı Rûmî adlı kâfirle önce mızrakla çarpışmaya başlar ancak bir türlü birbirlerine üstünlük sağlayamayınca mızrakları bir kenara bırakıp güreşmeye başlarlar. Güreş de sonuç vermeyince kılıçlarına sarılarak mücadeleye devam ederler (Demir, 2004, s. 163).

Göçerevli yaşayış tarzının bir gerekliliği olarak erişkinliğe ulaşmanın ve toplum tarafından kabul görmenin, bir şahsiyete kavuşmanın ve hatta evlenebilmenin yolu, bireyin fetihçi toplum ideolojisine hizmet edebilecek azim ve kuvvetle donanmış olduğunu ispattan geçmektedir. Bu önemli geçiş dönemlerinde yeterliliği ispat etmenin yolu yukarıda aktardığımız örneklerden de görüldüğü üzere güreşebilmekten, ok atabilmekten ve at binebilmekten, göçerevli toplum için gerekli savaşçılık vasıflarını

¹¹ Kaşgarlı Mahmut “güreşmek” eyleminin karşılığı olarak “çalış” sözcüğünü de vermektedir: Ol mening birle çalıştı “O benimle güreşti” (Kaşgarlı Mahmut, 2006b, s. 114).

taşımadan geçmektedir. Böylelikle toplum hayatının her alanına girebilen bu sporlar nüfusu az göçebe toplumun hayatta kalabilmesi için devlet ideolojisi haline gelen fetihçi yapının korunması için gerekli olan savaşçılıkla donanmış insan sermayesinin sürekliliğinin sağlanmasına vesile olmuştur.

Bozkırda hayatta kalabilmenin yegâne yolu olarak savaş makinesinin sürekli hazır ve yeteneklerinin keskinleşmiş bir halde kalmasına vesile olan bu anlayış Türklerin İslamiyeti seçmelerinin ardından da yeni dinle barışık bir vaziyette varlığını sürdürmeyi başarmış ve İslam öncesinde Oğuz Kağan destanında gördüğümüz gibi “güneş tuğ olsun, gökyüzü çadır” şeklinde özetleyebileceğimiz cihan hakimiyeti ideolojisi¹² yeni dinle birlikte “ıla-yı kelimetullah” (Allah’ın kelamını yaymak suretiyle yüceltmek) maksadını güden gaza ideolojisine dönüşmüş ve aynı insan tipini bir zorunluluk olarak gerektirmeye devam etmiştir.

Türkler, yaşayış tarzının beraberinde getirdiği sportif faaliyetlere (binicilik, okçuluk, güreş) Hz. Muhammet’in sporu teşvik edici hadisleriyle dinsel bir alt yapı oluşturarak savaş makinasının sürekli hazır olmasını sağlamışlardır. Kaynaklarda Hz. Muhammet’in Müslümanlara helal olan hoş vakit geçirme vesilelerinin okçuluk ve binicilik olduğu, bir bedeviye yenilinceye kadar Hz. Muhammet’in binicilikte kimseye yenilmediği ve o zamana kadar kimseye yenilmeyen Rükane’yi güreşte yenerek onu Müslüman yaptığına dair hadisler mevcuttur (Uludağ, 1976, s. 124-130).

Fetihçi ideolojinin korunması için yeni dinle birlikte gelen ideolojik bir teşvik de söz konusudur. Nasuhi Tarihi adlı eserde “güreş tutmak, ok atmak kılıç, kalkan, topuz ve at idmanları yapmak “mukaddimat-ı cihattır ve cihat, Resûlullah’ın sanatıdır” denilmektedir. İdman faaliyetlerine bu açıdan bakılacak olursa, Allah için yapılacak savaşlardan önce hazırlıklarının yapılmasının dinî açıdan önemi de ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2012, s. 60).

¹² Cihan hakimiyeti ideolojisinin İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası görünümü ve tarihi süreci hakkında yapılmış ayrıntılı bir çalışma için bakınız: (Turan, 2016).

Komple bir savaşçı olmak için gerekli donanımlardan biri olan güreş kendisine bu şekilde bir meşruiyet zemini kazanarak yeni dinle birlikte de Türklerin yaşamlarındaki yerini korumayı başarmıştır.

1.2.1. Alplik Anlayışının Pehlivanlığa Dönüşümü

Göçerevli toplum açısından erlik vasıflarını en mükemmel haliyle kendisinde bulduran ve milleti yönetmek için Tanrı'dan kut almış kağandan, çobana varıncaya kadar tüm toplum fetihe dayalı ideolojinin gerektirdiği düzeyde birer er olmak zorundadır. Ancak bunlar arasında savaşçılık vasıflarını bir öğreti düzeyine çıkararak, bozkır usulü bütün savaş sanatlarını (ata binmek, ok atmak, kılıç kullanmak, güreşebilmek) ustalık düzeyinde sergileyebilen, ahlaki bir motivasyonla kahramanlık gösteren, baştan aşağıya savaşçı olan erlere İslamiyet öncesinde ve hatta İslamiyet sonrasında da uzunca bir müddet “alp”¹³ adı verilmiştir.

Eski Türk dini ve terbiyesi kahramanlığa ayrı bir önem atfetmiş ve bu vasfı her faziletten üstün tutmuştur. Bu dünya görüşü kendisini Türklerin öte dünya tasavvurlarında da belirmiş ve her şahıs hayattayken düşmanlarına galip geldiği ölçüde öbür dünyada kıymetli olmaya aday gösterilmiştir. Alpin kahramanlığı sayesinde edindiği ganimetler, esirler, atlar sonraki hayatında da onların malı sayılmakta ve öldürdüğü düşmanların *balbal* şeklinde kendisine öbür dünyada da hizmete mahkûm olduğu düşünölmekteydi (Esin, 2006, s. 266).

Orhon Kitabelerinde er adı olarak alpliğe giden yolda ilk adımını atan, Türk milleti yok olmasın diye Tanrı'dan aldığı kut ile durmadan çalışan ve savaşan Kül Tigin'in atı tıpkı destan kahramanlarının atları gibi bir ada sahiptir. Kül Tigin'in atı kitabelerde “Alp Şalçı” adıyla anılmaktadır (Tekin, 2003, s. 51). Ayrıca Kül Tigin kitabesinin doğu yüzünde İştemi Kağan'dan “*bilge ermiş erinç, alp ermiş erinç*” (bilge er imiş, alp er imiş) diye

¹³ Profesyonel savaşçı olarak gördüğümüz “Alp” şahsiyetinin Dede Korkut Kitabı'nda “Alp-Ozan” şeklinde rastlanan farklı bir tipi de mevcuttur. Ancak sınırlılıklarımız gereği bu tip hakkında tafsilatlı bilgi verememekteyiz. Köroğlu'ndan da aşına olduğumuz üzere bir elinde kopuzu bir elinde kılıcıyla gezen Alp-ozan tipi kitapta “Deli ozan” olarak da adlandırılmaktadır ki, buradaki delilik alplikle eşdeğer olarak görölmektedir. Bakınız: (Yakıcı, 2007).

bahsedilmekte (Tekin, 2003, s. 39) ve alp kişinin aynı zamanda akıl ve erdem sahibi olması gerektiğini düşündürmektedir.

Kişiyi toplumda saygıya layık kılan şey “erdem”dir. Erdem kavramı ise bir soyun değer, yetenek ve yetkinlik tercihine denk düşer. Soylu insanın erdemi, onu savaşılabilmek ve emredebilmek konumuna getiren niteliklerin bütünüdür (Huizinga, 2015, s. 90-91).

Eski Türklerde Alplık ve erdem sâyesinde, er adı kazanılmakta ve er adını alan ise, bengü taş denen ve faziletini ebediyete kadar bildirecek bir abidevî mezara hak kazanmaktaydı. Er adı alan kimseler arasında, kitabelerde “el-eş” ismi ile anılan bir alpler teşkilatı mevcut olduğunu sanılıyordu. “T’ie-le” Türklerinden sayılan Ak Hunlarda, “kuşaklı” alplar arasında, yirmi kişiyi geçmeyen, birlikler kurularak kadeh ve kılıç ile and içme merasimiyle sadakat yemini verilmekte ve kardeşlik kurulmakta olduğu düşünülmektedir. Kem vadisindeki Bars adlı, Türk neslinden alpin mezar taşında “Anam beni on ay taşıdı ya! İlime verdi. Ben erdem için yer tuttum. İlim için, kuvvetli düşmana tınmadan karşı geldim, ayrıldım (öldüm), ah!” şeklinde belirtilen alplik anlayışının doruk noktasının, İslamda olduğu gibi, vatani yiğitçe savunurken, gerekir ise, ölmek olduğu görülmektedir (Esin, 1978, s. 89).

Alp sözcüğünün anlamına dair bilgileri Divanü Lügati’t-Türk’ten öğrenmekteyiz. Kaşgarlı eserinde alp sözcüğünün “yiğit” anlamına geldiğini belirtmektedir ve kelimenin kullanımına örnek olarak da yiğitliğiyle nam salmış olan ve İranlılarca Efrasiyab adıyla bilinen “Alp Er Tonga”nın ağıtını vermektedir: “*Alp Er Tonga öldü mü/ Isız ajun kaldı mı/ Ödhlek öcün aldı mu/ Emdi yürek yırtılır*” (Kaşgarlı Mahmut, 2006a, s. 41). Eserde başka yerlerde de alp şahsiyetinin savaşçılık ve askerlikle alakalı yönüne vurgu yapılmaktadır: “*Arkasız at aşumas, arkasız alp çeriğ sıyumas*” (arpasız at koşmaz, arkasız yiğit asker bozamaz) (Kaşgarlı Mahmut, 2006a, s. 123). Alp sözcüğünün yine askerlik sanatıyla alakalı olarak kullanıldığı bir başka örnek “savaş safı” anlamına gelen “çerik” sözcüğünün açıklamasında verilen “*alp çerikde, bilge tirikde*” (yiğit harp nizamında, akıllı adam dernekte) atasözünde karşımıza çıkmaktadır (Kaşgarlı Mahmut, 2006a, s. 388). Bu örnekten anlaşıldığına göre alplik sıfatını taşıyan kişi savaş düzeni almayı ve saf tutmayı iyi bilen yetkin bir savaşçıdır.

Büyük Asya ve Avrasya bozkırlarında çetin ve sürekli bir mücadele hayatı geçiren Türkler ve diğer Altaylı kavimler arasında, aynı kavramı ifade eden bir başka kelime Moğolca'da mevcut olup sonradan Türkçe'ye geçen "bagatur"¹⁴ (bahadır, batur) kelimesidir ve alp'in tam karşılığıdır (Köprülü ve Barthold, 1984, s. 341).

Bu durum Altay destanlarında da karşımıza çıkmaktadır. Savaşçılıklarıyla ön plana çıkan kahramanlar ve düşmanları da hem "alp" hem de "batır" namıyla anılmaktadır. Kökin Erkey Destanında yeraltına inerek Celbis Sokor kağanın üzerine yürüyen Kökin Erkey ve Ançı Mergen, Celbis Sokor'un askerlerini kırarak ilerlerken karşılına, Celbis Sokor'un oğulları Temir Bökö ve Temir Sağış çıkar. İki kardeş, Kökin Erkey ve Ançı Mergen'e "*Pehlivansanız güreşelim, Alpseniz atışalım!*" diyerek meydan okurlar. Destanda, savaşçıların rakiplerine hitap ederken kullandığı alp sözünün yerine hemen sonra uzunca bir mücadeleye giriştiklerini belirtmek üzere "*dört bahadırın gücü, birbirine denk*" ifadesi kullanılmaktadır (Dilek, 2002, s. 191). Türklerin İslamiyeti seçmesinden çok sonra XIV. yüzyılda Âşık Paşa tarafından yazılmış Garip-name'de de alp ile eş anlamlı olarak bahadır kelimesinin kullanıldığına rastlamaktayız (Âşık Paşa, 2000, s. 430). XVII. yüzyılda Hive'de hüküm sürmüş "Şecere-i Terakime" müellifi Türk hükümdar Ebu'l Gazi Bahadır Han da bu ünvanı kullanmıştır.

Alplık kavramını karşılamak için farklı kelimeler kullanılmış olsa da kavramın özü aynı kalmıştır. Bu durum Türklerin farklı dinlere geçmeleri durumunda da geçerliliğini korumuştur. 8. yüzyıldan itibaren İslamiyetle tanışan Türkler, daha önceleri fetihçi yaşam tarzlarıyla Ümit Hassan'ın deyimiyle bir "rezonansa" giremeyen Maniheizm'in aksine bunu daha kolay gerçekleştirebildikleri İslamiyeti seçmişlerdir. İslamiyete geçiş yolunun açılmasının ardından da din uğruna fetih ve savaş Türkler için temel hedef olacak kadar büyümüştür (Hassan, 2009, s. 145). Bu durum kendisini ilk Türk-İslam devleti olarak bildiğimiz Karahanlılar zamanında yazılmış Divanü Lügati't-Türk'te, Kaşgarlı Mahmut

¹⁴ Bahadır sözcüğünün çok daha eski bir kullanımına ise Bahaeddin Ögel tarafından dikkat çekilmiştir. Ögel'den öğrendiğimize göre Alman Sinolog F. Hirth, çağdaş Çin transkripsiyonuna göre *Mao-tun* şeklinde yazılan ve Türkiye'de *Mete* şeklinde bilinen Hun Türklerinin hükümdarının adının, kendi döneminde Bak-tut şeklinde okunduğunu, Çinlilerin kelime sonlarındaki *r* sesini söyleyemeyip *t* şeklinde telaffuz ettiklerini, dolayısıyla bu adın *Bakatur* "Bahadır" olarak okunması gerektiğini tespit etmiştir (Ögel, Türk Mitolojisi, 2003, s. 5).

tarafından Türklere “Allah’ın Ordusu”¹⁵ payesinin verilmesine kadar gitmiştir (Esin, 2006, s. 292).

İslamiyetin sancaktarlığını üstlenen Türkler, yeni dinin getirdiği yeni motivasyonla birlikte alplık kavramını dini yüceltmek (ila-yı kelimetullah) adına mücadele etmek, gaza etmek şeklinde dönüştürmüşlerdir. Bu nedenle, alp kelimesi Türklerin İslamiyeti seçmesinden sonra da yaygın bir şekilde kullanılmaya devam etmiştir. Nitekim Abbasiler’in Şam Valisi Alp Tegin’dir. Gazneliler Devleti’nin kurucusu Alp Tegin adıyla bilinmektedir. Büyük Selçuklu Hükümdarı Alp Arslan, Semerkant’ta Karahanlı emirlerinden Alp Er Han, Anadolu Selçukluları devrinde Nuh Alp ve Mahmud Alp bu ünvanı taşıyanların en tanınmışlarıdır. X-XIV. yüzyıllar arasında hükümdarlardan küçük kumandanlara kadar birçok kimsenin alp adını özel isim veya unvan olarak kullandığı bilinmektedir (Köprülü, 1989, s. 525).

İslâmiyet’ten önceki Türk alpları, İslamiyet’in cihat ve gaza mefhumları Türkler arasında yerleştikten sonra, önce alp-gazi, yani Müslüman-Türk kahramanı mahiyetini almışlar, tasavvuf cereyanı ve çeşitli tasavvuf tarikatları halk arasında yerleşince de alp-erenler, yani savaşçı dervişler, şekline girmişlerdir. Şam Atabegleri ile Elcezire ve Suriye Atabegleri’nde, Artuk-oğulları’nda alp-kutluğ, alp-manc-kutluğ, alp-gâzi ünvanlarına bu kitabelerde rastlandığı bilinmektedir (Köprülü ve Barthold, 1984, s. 345-348).

Türklerin İslamiyetle beraber girdikleri yeni kültür dairesi içinde alplık kavramıyla örtüşmesi dolayısıyla, alplık kavramını karşılamak üzere kullanmaya başladıkları bir başka kelime de Farsça kökenli “pehlivan” kelimesi olmuştur. Bu kelime Eski Farsçada pehlev “il”, vân “ban” (bekçi) ekinden oluşarak meydana gelmiştir. Pehlivan anlam olarak şehirde bekçilik, koruyuculuk eden kimse demektir. Anlam genişlemesiyle, il, şehir koruyan, savaşçı, bekçi anlamına gelmiştir. Bu gibi görevlerde bulunanların çok güçlü, gelişmiş kimseler olması nedeniyle pehlivan sözcüğü üstün güçlü, kuvvetli anlamında söylenmeye başlanmıştır (Güven, 1991, s. 15).

¹⁵ Yüce Tanrı “Benim bir ordum vardır, ona Türk adı verdim, onları doğuda yerleştirdim. Bir ulusa kızarasam Türkleri o ulus üzerine musallat kılarım diyor” (Kaşgarlı Mahmut, 2006a, s. 351).

Türklerin alp kavramını ifade etmek üzere “pehlivan” ve “bahadır” kelimelerini kullandıklarını¹⁶ ve alp olmak için gerekli şartların neler olduğunu Âşık Paşa’nın XIV. yüzyılda yazdığı ünlü mesnevisi Garib-nâme’den öğrenmekteyiz. Âşık Paşa eserinin dokuzuncu bölümünde “Dokuzınçı Bâbdan Beyân İder Pehlevânlar ve Bahâdurlar Ahvâlini Bil Kim Bahâdurlar Dokuz Nesne-y-ile Muhâfazat-ı Mülk ve Mâl İderler ve Ehl-i Hak Dahı Dokuz Nesne-y-ile Muhârebe A ‘dâ-yı Din ve Ahzâb-ı Şeyâtin İle İderler” başlığı altında bir alpin sahip olması gereken aletleri ve manevi yetileri sıralarken “pehlivan” sözcüğünü bölüm boyunca bilinçli olarak bir daha kullanmayıp sadece “alp” sözcüğünü kullanmaktadır. Âşık Paşa alp olacak kişide bulunması gereken aletleri şöyle sıralamaktadır¹⁷:

Kanı ol kim ister alplık adını/ Almag ister düşmanından dadını
 Düşmanın kahr eyleyüp basmak diler / Başını at yanına asmak diler
 Gelsün işitsün kim alplık ne-y-imiş/ Alplaruñ sermâyesi niçe-y-imiş
 Eydeyüm bir bir saña ahvâlini / Kim bilesin alp erenler hâlini
 Alplık eylep degmeden ad almadı/ Yağıdan korkan durup dad almadı
 Zîra kim alplık geñez nesne degül / Kim öninde cümle düşmân ola kul
 Kişi alp olmağığa âlet aña / Ne gerekdür eydeyüm bir bir saña
 Aña elbette tokuz nesne gerek / Evveli şol kim ola muhkem yürek
 Ürkemeye hîc nesneden kaypınmaya / Muhkem ola yağı görüp sınımaya
 Alp eren oldur kim anuñ yüregi / Ola cümle leşkerüñ ol diregi
 Yüregi muhkem kişi oldı dilîr / Yağıya heybet bıragur hemçü şîr
 Pes yürekdür alplıguñ ilk âleti / Anuñ-ıla olur alplık hâleti
 Hak çü virdi ilk aña muhkem yürek / Pes ikinçi, bâzuda kuvvet gerek
 Bâzusında kuvveti olmaz-ısa / Alp olamaz tende güçi az-ısa
 Alp erende kuvvet olmak yaraşur / Zîra çok kuvvetlülerle urışur
 Bâzuda kuvvet gerekdür elde güç / Yağrını muhkem ola vü bilde güç
 Alp eren güçlü gerek kim armaya / Güçsüz olsa alplığı başarmaya
 Çünki kuvvet oldı cisminde tamâm / Bildi anuñ güçlülüğün hâs u ‘âm
 Pes bu kez gayret gerek ol kişiye / Kim anuñla kendü cânına kıya
 Alp ere gayret-durur üçinçi hâl / Gayreti olmaz-ısa alplık muhâl
 Hamyet olmaz gayreti yok kişide / Görnidur kim ol kişi ne işide
 Alplıguñ bir âleti hamyet-durur / hamyetüñ aslınedür gayret-durur
 Pes bilüñ gayret-durur yigrek hüner / Alplığı başarmaya gayretsüz er
 Kişinüñ çün yüregi vü güçi var / Hem var anda gayret ü nâmûs u ‘âr
 Aña lâyıq pes gerek bir at aña / Kim anuñla çapına ol dört yaña
 Alplara dördinçi âlet at-durur / Alplara bu at key âlet-durur
 Alplığı er ne’yle eyler at-ıla / Alp ere key at gerek kim atıla
 Nitekim hamza binerdi Aşkar’a / Hem binüt olmuşdı Döldül haydar’a
 Rüstem’ün Rahş adlu atı var-ıdı/ Eyle bil kim kendüziyle yâr-ıdı
 Pes gerekdür alp ere bir lâyıq at / Alplaruñ adın çıkaran bayık at
 At dahı oldı bu kez bir ton gerek / Kim anuñla örtile karın yürek
 Ger ururlarsa kılıçla kesmeye / Katı yaydan ok dokınsa geçmeye
 Hem görenler heybet ala karşudan / Aña karşı durımaya korkudan

¹⁶Bu durum 19. yüzyılda da aynıdır. Ahmet Vefik Paşa’nın eseri Lehçe-i Osmani’de de “alp” sözcüğünün karşılığı olarak “pehlivan” verilmektedir ve tarihte alp namıyla anılan Türk devlet adamlarının adları verilmektedir: “*Alp: Şeci’, Pehlivan, Fâris, Kahraman. İlm. Gündüz Alp, Alparslan Selçukî, Alp Tigin Gaznevî*” (Ahmet Vefik Paşa, 1897, s. 54).

¹⁷ Bu konuda yapılmış iki farklı tahlil denemesi için bakınız: (Mengi, 1985; Keskin, 2016).

Alplaruñ çün berk yarağı olmaya / Yağı anuñ alpdüğını bilmeye
 Añsuzın ura anı bir kem kişi / Kem kişiye basıla muhkem kişi
 Pes bişinçi âlet alpa ton-durur / Alpa alplık adını ton bildürür
 Tonı oldı biligin daksun bile / Okını vü yayını alsun ele
 Alp erenler eline çün yay ala / Alplığı anuñ cihânda yayıla
 Alplara altıncı âlet yay olur / Anuñ-ıla çavı ile yayılır
 Katı yay çekmek ü uzatmak ere / Key hünerdür kime kim Tañrı vire
 Alp kişi yaysuz yaraşmaz yağıda / Yay-ıla ol niçe dirnek tagıda
 Alplara pes yay key âlet-durur / Düşmana karşı okı ol atdurur
 Yayı oldı ger kılıç olmaz-ısa / Düşmana ol kılıcı salmaz-ısa
 Yalñuzın ok yay-ıla alp olamaz / Ok-ıla ol alplığı adın alıamaz
 Alp elinde yaraşur eygü kılıç / Biçe anuñçun degir uşbu kılıç
 Pes kılıçdur âletüñ yidinçisi / Oldur alpuñ altını vü inçüsi
 Kılıç üzre and anuñçun içilür / Kim bu kâfir kanı andan saçılır
 Gâziler dîni kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar
 Pes kılıçdur evvel âlet alplara / Kılıç için mâl virürler alplara
 Kılıç oldı, alp elinde süñü yok / Süñü işin işleyimez kılıç ok
 Kolda süñü oynadan şol alp eren / Ol-durur şol kalbi kalbe ahtaran
 Alp elinde süñü yavlak yaraşur / Erüñ alrı ilk süñüyle vuruşur
 Süñüyi er anuñ-ıçun oynadur / Adı bilnür süñi çün kim oynanur
 Düşman anı görür eydür alp-durur / İmdi aña karşı kankı kalb durur
 Süñü sekzinçi âletidür alp erüñ / Pes süñüsü olsa gerek alplaruñ
 Cümle âlet oldı bu kez yârı yok / Bile ardınça yorır dildârı yok
 Çün kafâdâr olmaya pes n'eyleye / Dört yanını kendü niçe bekleye
 Bil ki alplık yalñuz olmaz iy safâ / Nitekim yalñuz degüldi Mustafâ
 Hak aña virmiş-idi feth-i mübîn / Anuñ elinde açıldı uşbu dîn
 Şol yaranlar kim anuñla var-ıdı/ hak yolında kamusıdildâr-ıdı
 Pes bu alplık yalñuz olmaz yâr gerek / Yâr-ıçun ol cân u baş oynar gerek
 Alplara tokzunçı âlet yâr-durur / Düşmanı yâr kuvvetiyle arıdur
 İşbu tokuz nesnedür alp âleti / Bu tokuzsuz olmaz alplık hâleti (Âşık Paşa, 2000, s. 429-432)

Aşık Paşa'ya göre alp kişinin sahip olması gereken birinci alet sağlam yürekli, cesur olmaktır. Alp kişi, hiçbir şeyden korkmamalı ve düşmanı görüp sinmemelidir. Çünkü Alpin yüreği bütün ordunun direğidir ve yürekli kişi, yiğit olur ve aslan gibi heybetiyle düşman üzerine korku salar.

Alpin sahip olması gereken ikinci alet kuvvettir. Pazusunda, kolunda kuvvet olmayan kişi alp olamaz. Alperene kuvvetli olmak yaraşır, çünkü kendisi gibi çok kuvvetlilerle vuruşacaktır. Alperenin pazusu, eli ve beli güçlü olmalıdır güçsüz olanlar alp olamaz. Bir alpin vücudunda kuvveti tamam olduğunda onun güçlü kuvvetli olduğunu halk da beyler de bilecektir.

Alplığın üçüncü aleti gayrettir. Alperene gayret lazımdır ki gerektiğinde bu uğurda kendi serinden geçebilmelidir. Gayreti, zami olmayan kişinin yiğit olması imkansızdır. Gayreti olmayan kişide hamiyet bulunmaz ve böyle bir kişide şerefini ve haysiyetini koruma duygusu bulunmaz. Dolayısıyla da alplığın bir aleti de hamiyettir ve kaynağını gayretten alır.

Dördüncü alet alpın atıdır. At alplar için önemli bir alettir çünkü er atıyla ileri atılır. Hz. Hamza Aşkar adlı atıyla, Hz. Ali de Döldül adlı atıyla, Rüstem'in Rahş adlı atıyla nasıl yar ve yoldaş olmuş ise alp olana da böyle bir at gerektir. Alpların ününü yayan beylere layık şöhretli atlardır.

Alpın beşinci aleti vücudunu örten bir zırhtır. Böylelikle kılıçla vururlarsa kesilmez, ok gelirse göğsünden geçmez. Zırhı içinde alp kişiyi görenler karşısına çıkmaktan korkarlar ama alp kişinin kuvvetli silahı olmazsa, düşman onun alp olduğunu bilemez. Bir kötü kişi ansızın ona vurur ki, bir yiğit kişi değersiz biri tarafından alt edilir. Alplık adını er kişiye zırhı verir.

Altıncı alet yaydır. Alperenler ellerine yay aldıklarında namları dünyaya yayılır. İyi yay çekmek ve uzatmak ancak Tanrı'nın verebileceği büyük bir hünerdir. Yaysız bir alp, düşman karşısına çıkamaz çünkü düşmanı dağıtacak oku atmaya yarayan alet yaydır.

Alplığın yedinci aleti kılıçtır. Düşmana kılıç sallamadan sadece ok ve yay ile bir kişi alp olamaz. Kafirin kanı kılıçla saçıldığı için kılıç üzerine and için içilir. Alp kişinin altını da inicisi de onun kılıcıdır. Gaziler dini kılıçla yayarlar ve bu yüzden kâfirler o kılıçtan kaçarlar. Alplere kılıç için mal verilir.

Sekizinci alet mızraktır. Mızrak, alpların eline en yakışan silahtır ve er gibi er olan alplar önce mızrak ile vuruşur. Mızrağını iyi oynatan alpı gören düşman onun bir alp olduğunu bilir ve kalbi buna dayanmaz.

Alplığın dokuzuncu aleti dosttur. Alp kişinin ardında yürüyen yarenleri, kafadarları bulunmuyorsa kendi başına dört bir yanını kendi başına kollayamaz. Nitekim kendisine parlak bir zafer müjdelenen ve eliyle İslam dini yayılan Hz. Muhammet'te yalnız değildir. Bu dokuz alet olmadan bir kişi alp olamaz

Aşık Paşa alplığın maddi gereçlerini bu şekilde sıraladıktan sonra, bir alpın manevi açıdan sahip olması gereken aletlerden bahseder. Alp kişinin sadece bir savaş makinesi olmadığı aynı zamanda ruhi bir olgunluğa, erdeme sahip olması gerektiği Aşık Paşa tarafından şöyle vurgulanır:

Dîn içinde şoldur alplık kim kişi / Nefsini basmak ola her dem işi
 Dün ü gündüz çalışa nefsi-y-ile / Tâ ki nefsi düzige ‘aklı bile
 Şöyle oldı bunların dirlikleri / Kim Çalap emri ola birlikleri
 Emr içinden taşra nesne sevmeye / Dünyayı sayd eyleyüben kovmaya
 Nefsün ulu leşkeri nedür hevâ / Bu hevâ şoldur kim ol dünyâ kova
 ‘Ömrini harc eyleye ol sevgüye / Geçdi gün ayruk aña kanda küye
 Ol hevâdan toga hırs u kibr ü kîn / Anuñ elinde harâb ola bu dîn
 Hem hased hem buhl u hem fisk u fesâd / Niçe dîn ehlin bular kılur kesâd
 Nefsde bunlardan ulu yokdur çeri / Alp er oldur kim sıya ol leşkeri
 İmdi anısımaga bir er gerek / Kim ola bu dîn içinde ol direk
 Dîn direği diye cümle halk aña / Ol sıya bu leşkeri öñden soña
 İy din ehli kandasın diñle sözüüm / Toprag olsun anuñ izinde yüzüm
 Hôd bu alplık kimde olsa şeksüzün / Ayagına süre cümle halk yüzün
 İmdi bir görelüm bu alp sermâyesin / Ne’ymiş anuñ nakd u genc ü mâyesin
 Alplığı ne’ymiş aña âlet nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
 Aña elbette tokuz nesne gerek / Kim anuñla ol ola dîne direk
 Âlet ola ol tokuz nesne aña / Eydeyüm ol âleti bir bir saña
 İlk velî olmak gerekdür ol kişi / Kim anuñla başa ilte her işi
 Ol vilâyet tahtını kâyim duta / Lâcerem kim her ne oynarsa uta
 Ger vilâyet olmasa anda ‘ayân / Dîn yolında alp degül bellü beyân
 Evliyâdur ol kim aña korku yok / Dünyada hem âhiretde kaygu yok
 Pes vilâyet ilk aña değmiş gerek / Kim ola ol yürek içinde yürek
 Bu vilâyet degdise kankı kula / Dîn içinde ol gerek kim alp ola
 Evvel âlet bu vilâyetdür ere / Dîn içinde kime kim Tañrı vire
 Bildüñ uş ilk âletin dîn alpmuñ / Anuñ-ıla añladuñ alpm dinüñ
 İmdi gör ne’ymiş ikinci âletin / Şoldur ol kim üze nefsün tâkatın
 Ol riyâzetdür erenler dirligi / Dîn içinde ol belürtdi erligi
 Kimde kim yoksa riyâzet er degül / Anuñ-ıçun nefsinı yiñer degül
 Çünkü kendü nefsinı ol yiñmeye / Dîn içinde niçe alplık eyleye
 Pes riyâzet birle alp oldı kişi / Anuñ-ıla başa iltid her işi
 Anuñ-ıla sindi bu dînde çeri / Anuñ-ıla oldı er dîn serveri
 Geldük imdi ol üçinçi âlete / Kim anuñla geldi her iş hâlete
 Ol kifâyetdür ki başlarda olur / Anuñ-ıla her bir iş zabta gelür
 Ger kifâyet olmayadı enbiyâ / Halkı niçe ündeyeydi Tañrı’ya
 Bu kifâyet birle yolu açdılar / Halk içinde hayr u şerri seçdiler
 Şol hevâyı bu kifâyet kesmese / Kim yeñeydi nefsi ger ol basmasa
 Pes kifâyet mu‘teber âlet-durur / Nefse hây öl dir ü boynın ol urur
 Bî-kifâyet kimsene yol varmadı/ Nefsine basıkdı iş başarmadı
 İmdi dördinç âlete geldük bu kez / Ol dahı ne’ydüğünü bildük bu kez
 Ol bu ‘ışkdur kim canı götrür uçar / Yügrük atdan ol uçar kuşdan geçür
 Bindiler ‘ışk atına dîn alpleri / Karşularna durmadı hergiz çeri
 ‘İşk-ıla açıldı âhir uşbu dîn / ‘İşk elinde fânî oldı kibr ü kîn
 Yire göge irdi yitdi ‘ışk eli / ‘İşk ayagından yıkıldı nefsi ili
 ‘İşk ulu âlet-durur dîn alpmı / Bahtlu ol cân kim ol ‘ışka bine
 Pes bular kim ‘ışka bindi inmedi / Sıdı nefsin kendü hergiz sınımadı
 Geldük ol bişinçi âlet ne’ydüğün / Eydeyüm bir bir saña niçe’ydüğün
 Şol-durur ol kim tevekkül tonını/ Tonana vü duta hakk’a yönini
 Ol tevekkül aña muhkem berk ola / Kim anuñla cânı gönli berk ola
 Geçmeye hergiz aña düşmân ohı/ Ya’ni dünyâ fikri vü şeytân ohı
 Kimde kim yoksa tevekkül er degül / Kendü nefsi leşkerin yiñer degül
 Nitekim ol enbiyâ vü evliyâ / Kıldılar düpdüz tevekkül Tañrı’ya
 Bu tevekküldür tonı dîn ehlinüñ / Anuñ-ıla alpı oldı bu dinüñ
 Kime kim hak virdise ol hil’ati / Süren oldur dîn içinde devleti
 Ol dahı bitdi yine bir gör bu kez / Ne’ymiş ol altıncı âlet sor bu kez
 Ol şer’at biligidür iy safâ / Kim kuşanmışdı anı ol Mustafâ
 Kangı şahsuñ kim bilinde ola ol / Cümle halk içre açukdur aña yol
 Şeytan anuñ yolını bağlamadı/ ‘Âlemi dutdı anuñ görklü adı
 Bu şer’at biliginüz kimsene / Bellü bil durmadı karşı düşmene

Pes hakikat oldu kim dîn alpleri / Bu biligle sıdı cümle leşkeri
 Ulu âletdür şerî'at iy dede / Düşmeni kahr itmege bu dünyede
 Çün şerî'at biligin takduñ bile / İmdi bu kez al 'ilim kılıcın ele
 Bu 'ilimdür âletüñ yidinçisi / Anuñ-ıla basılır şeytân süsi
 Kimde kim 'ilm oldu nefsi basdı ol / Kendü dîvin yinđi başın kesdi ol
 'İlm elinde cümle bu fisk u fesâd / Zerre kadri kalmadı oldu kesâd
 Enbiyâ vü evliyâ bu 'ilm-ile / Açdılar dîn yolını kıldan kıla
 Pes bu 'âlimler-durur dîn alpleri / Kim bulardan sındı şeytân leşkeri
 Her ki aldı bu 'ilim kılıcın ele / Sürdi kendü hükmini ilden ile
 Çün 'ilim kılıcın bular aldı ele / İmdi himmet süñüsün dutsun bile
 Âletüñ sekzinçisi himmet-durur / Kim ırakdan düşmana irer zahm urur
 Süñüsü himmet-durur dîn alpinüñ / Ol sıdı burnın bu şeytân kalbinüñ
 Himmeti yok kişi hakk'a irmedi / Ol gelüp şeytân çerisin kırmadı
 Pes bu himmet er elinde süñüdür / Er iseñ dîn düşmanın anuñla ur
 Düşmanı urmağa key âletdür ol / Anuñ-ıla açılır bu togru yol
 Cümle oldu kaldı bu kez togru yâr / Kim kıla ol yâr-ıçun cânın nisâr
 Ulu âlet togru yârdur dünyede / Yâr-ıla açıldı bu dîn iy dede
 Yalñuzın hiç kimsene yol varmadı / Olmayınça yâr, işin başarmadı
 Her nebî kim geldi mülke dutdı yâr / Her velî bir yârı kıldı ihtiyâr
 Yâr-ıladur yol erinüñ revnakı / Yâr-ıla buldı bulanlar ol hak'ı
 Yâr-ıla vardı yolu togru varan / Yârı elden komadı kirtü eren
 Pes bilüñ tokzınçı âletdür bu yâr / Dünyada dîn yâr-ıla dutdı karâr
 Ol tokuz nesne ki vardı nâm-be-nâm / Dîn içinde âlet-idi ol tamâm
 Yâr-ıla hatm oldu uş tokzınçısı / Kim anuñla sındı ol düşmân süsi
 Uştamâm itdüğ bu alplık şerhini / Bir bir eytdük dünyayı vü hem dini
 Ol tokuz bu tokuza geldi tamâm / Şerhi birle cümle bildi hâs u 'âm (Aşık Paşa, 2000, s. 433-436).

Aşık Paşa'nın ifade ettiği şekliyle alplığın birinci manevi aleti "veli" olmaktır. Alp velayet tahtını tutarsa, ona karşı oynanan her oyun boşa çıkacaktır çünkü evliya olan kimseye ne bu dünyada ne de ahirette kaygı yoktur. Velayetin değdiği kişide yürek içinde yürek vardır.

İkinci manevi alet nefisini takatini kesmek onu ezmektir. Alperene dirlik verecek olan şey riyazet yani nefsi kırmaktır. Din için erliği belirgin kılan şey budur. Kendi nefisini yenemeyen kişi din yolunda alplık edemez. Kişi riyazet ile alp olur.

Üçüncü manevi alet ise kifayet veya liyakattır. Her iş kifayet ile kontrol altına alınır. Eğer peygamberler kifayet sahibi olmasalardı, halkı Allah yoluna çağıramazlardı. Bu kifayet ile onlar din yolunu açmışlar, hayrı ve şerri birbirinden bu sayede ayırabilmişlerdir. Dolayısıyla nefse öl diyen ve onun boynunu vuran kifayettir. Bu yolda kifayetsiz kişiler yürüyemeyecek ve nefesine mağlup olup hiçbir şeyi başaramayacaktır.

Dördüncü alet, canı götüren, uçuran, iyi atı ve kuşu geçen aşk'tır. Din alpları, gaziler, aşk atına bindikleri için önlerinde kimse duramamıştır. Aşk sayesinde islam dini yayılmış,

kibir ve kin aşkın elinde ölmüştür. Eli yere göğe uzanan aşkın ayakları nefis ülkesini yıkmıştır. Aşk, gaziler için ulu bir alettir ve bahtlı olan kimse o aşk atına binendir.

Alplığın beşinci aleti tevekkül etmektir. Tevekkül zırhını giyip yönünü Allah'a çevirene o öyle bir zırh olmuştur ki onunla canı ve gönlü korunmuştur. Tevekkül sahibi olan alperene dünya hevesi de şeytanın oku da işlemeyecektir. Tevekkül sahibi olmayanlar er değildir. Çünkü evliyalar ve enbiyalar da tevekkül ederek sadece Allah'a yönelmişlerdir. Din ehlinin zırhı bu tevekkül elbisesidir ve alplar, onunla bu dinin alpları olmuşlardır. Allah o kaftanı kime verdiyse din içinde devlet bulanlar onlar olmuşlardır.

Altıncı manevi alet şeriattır. Hz. Muhammed şeriat bilgisini kuşanmıştır. Kimin belinde şeriat kuşağı varsa, bütün insanlar içinde ona yol açıktır. Şeriatı bilmeyenler düşmana karşı duramamıştır. Din alpları, gaziler bu bilgiyle düşman askerlerini kırmışlardır. Şeriat, bu dünyada düşmanı kahretmeye yarayan ulu bir alettir.

Yedinci alet, ilimdir. Şeytan ordusu ilimle basılır. İlim sahibi olan kendi nefsinin onunla basar, içindeki bu devî onunla öldürür ve başını keser. Fısk ve fesadın ilmin elinde hiçbir kıymeti yoktur. Evliyalar ve enbiyalar, din yolunu ilimle açmışlardır. İşte bu alimler dinin alplarıdır ve şeytanın askerleri bunlardan sinmiştir. Ülkeden ülkeye hüküm sürenler bu ilim kılıcını eline alanlardır.

Alpların sekizinci aleti himmettir. Himmet mızrağı uzaktan düşmana erişir ve onu yaralar. Şeytanın kalbinin burnu bununla kırılmıştır. Himmet sahibi olmayan kişi Hakk'a eremez ve şeytanın askerini kıramaz. Himmet er kişinin elinde mızraktır ve er olan din düşmanına bununla vurur. Himmet, düşmanı vurmak için ulu bir alettir, bu doğru yol onunla açılır.

Dokuzuncu ve sonuncu alet doğru yardır. Din yolu yar ile açılmıştır. Kimse bu yolda yalnız başına menziline varamamış ve hiçbir iş başaramamıştır. Yol erine revnak veren yardır. Hakk'ı bulanlar yar ile bulmuşlardır. Din, bu dünyada yar ile kalıcı olmuştur.

Aşık Paşa'nın çizdiği bu alp tablosuna göre iyi bir alp olmak için cesaret, kuvvet, gayret, at, zırh, kılıç, yay, mızrak ve yarenler yeterli değildir, er kişinin ruhunu da donatması gereken silahlar vardır. Bu silahlar alp olmak için kişiye bir amaç ve motivasyon vererek onun eylemlerini anlamlı kılan unsurlardır. Er kişi velayet, riyazet, kifayet, aşk, tevekkül,

şeriat, ilim, himmet ve doğru yar ile de manevi açıdan da silahlanarak tam anlamıyla bir alp olabilir.

Alplık kavramının nasıl algılandığına yönelik bir örneği Âşık Paşa'nın Garib-nâme'si ile birlikte aynı yüzyılda, XIV. yüzyılda, Hoca Mesud tarafından yazılmış olan Süheyl ü Nevbâhar adlı eserde görmekteyiz. Hoca Mesud, Hz. Ali'den bahsederken onu tıpkı Aşık Paşa'nın belirlediği alplık kriterlerine göre tasvir etmekte ve Hz. Ali'yi “müminlerin seyyidi” olarak niteleyerek manevi gücüne işaret etmekle birlikte nasıl bir güç ve kuvvetle donatıldığını da ortaya koymaktadır:

*Dahı birisi seyyidü'l-mü'minin
Ki tag yarılurdu işitse ünin*

*Ali ibni Ebû-tâlib ol şir-i ner
Ki gösterdi âlemde dürlü hüner*

*Koparmışdı kapusını Hayber'ün
Bilür idi ahvâlini Kanber'ün*

*Atı Düldül ü kılıcı Zü'l-fikâr
Ki kanlar döker çün kınından çıkar*

*Özi alp u eli açuk ilmi çok
Ne kim var yavuzluk biri anda yok (Ciğa, 2013, s. 25).*

XV. yüzyılda Âşıkpaşaoğlu tarafından yazılmış “Tevarih-i Âl-i Osman” ya da “Âşıkpaşaoğlu Tarihi” olarak bilinen eserde de “alp” sözcüğü kullanılmaktadır. Osmanoğullarının köklerini Hz. Nuh'tan başlayarak Oğuz Kağan'a kadar getiren Aşıkpaşaoğlu, kesintisiz bir şekilde bu soyu Oğuz Kağan'ın oğlu “Gök Alp”a ve ondan sonra yine kesintisiz bir şekilde Osman Gazi'nin dedesi “Kaya Alp”a götürmektedir. Yine eserde Osman Gazi'nin yanında bulunan bazı gazilerin adlarının “Turgut Alp”, “Hasan Alp”, “Saltuk Alp” ve “Konur Alp” olarak geçtiğini görmekteyiz (Âşıkpaşaoğlu, 1992).

XV. yüzyılda da alp kavramı hala kullanılmaya devam etmekle birlikte daha önce belirttiğimiz üzere Aşık Paşa tarafından “alp” sözcüğünün karşılığı olarak görülen “pehlivan” sözcüğü XII. yüzyıldan itibaren Anadolu Selçukluları tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Anadolu Selçukluları dönemine ait olup Konya'da bulunan ve muhtemelen ağırlık kaldırma idmanı yapmak üzere kullanılan bir taşın üzerindeki Arapça ve Farsça yazılarda

“Devlet ve dinin ikbali olan Cihan pehlivanının ululuğunun daim olması, cihanı yaratan Allah’ın bu başkumandanı her halinde, hilâfetinde daim etmesi” mealinde bir temenni nakşedilmiştir. Bu sözler, aletin bir Selçuklu kumandanına, belki de Selçuklu sultanına aidiyetini gösterir. Çünkü İran’da, başkumandanlara Pehlivan-ı Cihan (Cihan Pehlivanı) denilmektedir (Koman, 1967, s. 198).

Anadolu Selçuklu sultanlarından I. Rükneddin Mesud’un oğlu II. İzzeddin Kılıç Aslan (H. 551-588 – M. 1156-1192) Konya Aksaray’ındaki Ulu Cami’in tahtadan yapılmış musanna minberi üzerinde yazılı resmî ünvanları arasında “Pehlivan-ı Rum ve’l-Ermen” bulunduğu gibi, Şikârî’de, Selçuk’lu Sultanı Alâeddin’in tahtına oturup, yirmi dört vezir ve iki yüz pehlivanla divan kurduğunu yazar. Mardin Artukoğullarının II Gaziye kolundan Melik Necmeddin (H. 502-516 – M. 1108-1122) ile Âmid ve (Hasankeyf) Sökmaniye kolundan Melik Nureddin Muhammed (H. 570-581 – M. 1174-1185), Melik Nasirüddin Mahmud (H. 597-619 – M. 1200-1222) ve Melik Rükneddin Mevdud’un (H. 619-629 – M. 1222-1231), bazı kitapların imza kısımları ile binaların kitabeleri üzerinde (Pehlivan-ı Sugûr) “Sınırlar Pehlivanı” ve (Pehlivan-ı Cihan) “Cihan Pehlivanı”, sıfatlarının resmî ünvanları arasında yer aldığı görülmektedir. Keza Azerbaycan Atabeklerinden Şemseddin İldeniz’in oğlu Mehmed (H. 568-582 – M. 1172-1186) de (Pehlivan-ı Cihan) namıyla tanınmaktadır. Ahlat’ta eksik bir mezar kitabesinde görülen (Pehlivanü’l-Arab ve’l-Acem Ali) de, bu civarlarda hüküm süren büyüklerden biridir (Koman, 1967, s. 201).

Osmanlı devletinin temelinde yer alan fikir olarak “gaza ideali” ve bunun sancaktarlığını yapacak kişi olarak “pehlivan” ve hatta onlara komutanlık edecek kişi olarak “cihan pehlivanı” ünvanı Selçuklularda olduğu gibi Osmanlı hükümdarlarından Orhan Bey tarafından da kullanılmıştır. Bursa’nın fethinden 11 yıl sonra yapılan cami ile ilgili olarak yazdırılan 1337 tarihine ait bir kitâbede Orhan Bey şu ünvanı kullanmaktadır: Sultan İbn-i Sultan- el guzzât, gazi ibn-el gâzi, şucâü’-d-devle ve’-d- din, merzban-i âfâk, pehlevân-ı cihan, Orhan İbn-i Osman “Gaziler Sultanının oğlu Sultan, Gazi oğlu Gazi, Devlet ve Dinin Yiğidi, Ufukların Muhafızı, Cihan Pehlivanı, Osman oğlu Orhan” (Witteck, 1966, s. 15, 53).

Cihan Pehlivanı tâbiri, Osmanlı edebiyatına da girmiştir. Necati, Baki, Naili'nin divanlarında da görülür:

Necati
Şol bir demir kuşaklı cihan pehlevan gibi
Demdür ki kuşağın iki yerden kuşana tığ

Necati
EI-hak demir kuşaklı cihan pehlevânıdır
Kul olsa tân mı Husrev-i Sâhib kirana tığ

Necati- Tığ kasidesi
Geh boğazın alur ele geh beline girer
Göz açdurur mı değme cihan pehlevâna tığ

Bakî
Şemşir gibi rüy-i zemine taraf taraf
Saldun demür kuşaklı cihan pehlivanları

Nâîlî
Tedbir-i bâ işareti pādâş-ı kahrıdur
Dânâ-yi zû funun cihan pehlevan gibi (Koman, 1967, s. 200).

XIV. yüzyılda yazılmış Danişmend-name'de “alp” yerine “pehlivan” tabiri din uğruna gaza etmek ve İslamı yaymak ülküsüyle birlikte kullanılmaktadır. Eserde İslam halifesi, Süleyman Şah'a “*Rum'a varınca er gibi olup pehlivanlık gösterin, Müslümanlık orada kalıcı olsun*” (Demir, 2004, s. 272) diye buyruk vermektedir.

Yine, XIV. yüzyılda Ahmedi tarafından yazılmış “İskendenname” adlı eserde Sultan I. Murad tıpkı Orhan Gazi gibi “pehlivan” olarak anılmakta ve bu kelimeyle eş anlamlı olarak bahadır kelimesi de kullanılmaktadır:

Vardı anda kuvvet-i tâb û tüvan
Nevcivan idi vü hem nev pehlivan

Ol bahadırılıkda key maruf idi
Hem gazaya himmeti masruf idi (Ahmedi, t.y.).

XVI. yüzyılda yaşamış Şikârî, Karamanoğulları Tarihi'nde, Karaman Beyin (vefatı H. 660 - M. 1261) tahtına, oturarak iki yüz yirmi sekiz demir kuşaklı “Merd-i Meydan-ı Cihan Pehlivanı” ile divan kurduğunu yazmaktadır (Şikârî, 1946, s. 32; Koman, 1967, s. 199).

Devlet yöneticilerinin ve komutanların kullandığını gördüğümüz “pehlivan” ünvanını XVII. yüzyılda, savaşçılık hünerleriyle taşıyabilecek bir başka kişi de Evliya Çelebi'den

öğrendiğimize göre Sultan IV. Murat'tır. Harem-i Hassa'ya girerek sultanı yakından gözleme imkânı bulan Evliya Çelebi onun ruhani vasıflarından ve savaşçılık hünerlerinden uzunca bahsetmektedir. Evliya, Sultan IV. Murat'tan bahsederken onun bir haluk, derviş-huylu, yiğit, iri yapılı, çok çevik, parmakları kalın ve düzgün, pazuları kaim, bir pehlivanın dahi çeviremeyeceği derecede pençesi güçlü bir kimse olarak tasvir etmektedir. Yine sultanın vasıflarından bahsederken, Bağdad Seferi yolunda Kayseri'den kalkıp Develi Karahisarî Dağları'nda seyir halindeyken sultanın yabani bir koç gördüğünü, üzerine şimşek gibi at sürüp elindeki bir mızrak ile o koça yetişip, koçu mızrak ile vurunca mızrağın, terzi iğnesinin ipekten geçmesi gibi geçtiğini ve onun da şahin gibi avını alıp kurban ettiğini, bütün vezirlere o kurbandan hisse verdiğini, bütün askerinin o yalçın dağlara at bırakıp çıktığını görünce parmaklarını ağızlarına götürerek hayran kaldığını ve bunun gerçek bir pehlivanlık olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte IV. Murat'ın öne çıkan özelliklerinden biri de güreşçiliğidir. Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa, Deli Hüseyin Paşa, Hattat Haşan Paşa ve Pehlivan Dişlek Süleyman gibi hepsi zorlu ve oyun bilir pehlivanlarla, bizzat sultanın da çıplak olarak kispet giyinip Çemensoffa adlı yerde güreş tuttuklarından bahsetmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 112).

Evliya Çelebi IV. Murat'ın mızrak konusundaki hünerlerini övmeye ve onun alplığını ortaya koymaya bir başka örnekle devam etmektedir. Sultanın bir keresinde bir cirit ucu ile dokuz kat incir kökünden Arnavut kalkanını bir seferde delip iki karış geçirerek Mısır divanına gönderdiği ve bu kalkanın hâlâ Mısır'ın Gavrî divanhanesinde asılı olduğunu belirtmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 113).

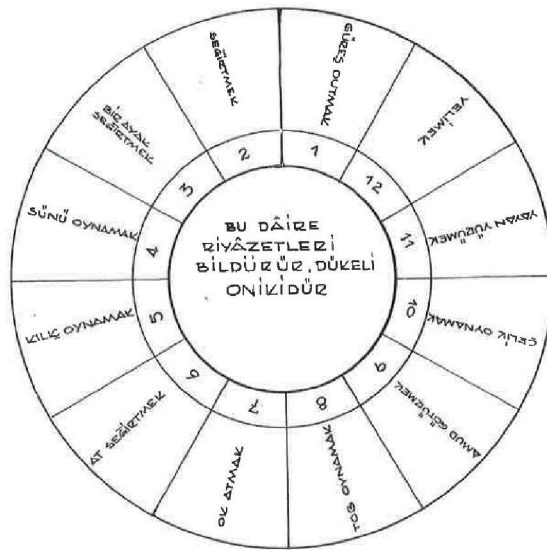
Yukarıdakine benzer bir başka örnek de mevcuttur. Sultan IV. Murat on adet deve derisi ile Felemenk ve Avusturya imparatorundan gelme kalkanlara elçinin önünde bir tuğ saplamış, sonra bu kalkanları yine Avusturya imparatoruna armağan göndermiştir. Evliya Çelebi tuğ ile bu kalkanların hala Beçkapısı'nın kemeri altında asılı olduğunu gördüğünden bahsetmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 113).

Sultan IV. Murat'ın mızrak kullanmak konusundaki hüneri okçuluk konusunda da geçerlidir. Evliya, Pehlivan Hacı Süleyman'dan ve Sarı Solak'tan öğrendiği okçuluğu öğrenen sultanın Okmeydanı'nda yıldız rüzgârı ayağından lodos tarafına attığı ok menzilin Okmeydanı'ndaki eski zaman pehlivanlarınınkinden bile geçkin bir menzil olduğundan bahsetmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 113-114).

Evliya Çelebi'nin “pehlivan” olarak andığı IV. Murat hakkında çizdiği hem ruhani hem de fiziksel portre Âşık Paşa'nın ortaya koyduğu ve daha önce zikrettiğimiz “alplık” hususiyetleriyle birebir örtüşmekte ve pehlivan kelimesiyle tıpkı alp kelimesinde olduğu gibi okçuluğu, mızrak kullanmadaki hüneri, güreşçiliği ve heybetiyle baştan aşağı yetkin ve tam teşekküllü bir savaşçı kastedilmektedir.

Güreş bir yakın dövüş sanatı olarak savaşçının olmazsa olmaz özelliklerinden biridir. Nitekim bu durumun farkında olan Evliya Çelebi “gerçekten de savaşçı olup yiğit olanlara silâhşörlük ve güreşçilik çok çok gereklidir” (Evliya Çelebi, 2006, s. 235) demektedir. Güreş diğer taraftan alplığın ve daha sonrasında pehlivanlığın alameti olan gücün ve kuvvetin bir alete, aracıya ihtiyaç duyulmaksızın bütün çıplaklığıyla ortaya koyulabilmesinin yoludur. Güreşin, güç ve kuvvetle arasındaki bu dolaysız ilişki zamanla güreş yapan kişinin güreşçiden ziyade “pehlivan” olarak anılmasına vesile olmuştur. Bununla paralel olarak bir taraftan da güreşin Türk saraylarında kendisine temsil imkânı bulmaya başlamasıyla birlikte Türklerin sıklıkla bir eğlence unsuru olarak kullandığı güreş bir sanat olarak görülmeye ve üzerine önemli eserler yazılmaya başlamıştır.

Yazılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Hekim Bereket tarafından XIII – XIV. yüzyıllar arasında yazıldığı tahmin edilen “Tuhfe-i Mübarizi” adlı tıp eserinde bu dönemde Türkler arasında yapılan 12 spor bir dair içinde göstermektedir ve bunlar arasında ilk sırada güreşi vermektedir (Hekim Bereket, 2013, s. 411).

Tuhfe-i Mübarizi’de çember içinde gösterilen sporlar arasında güreş ilk sıradadır.

Philippe Rochard'a göre güreş, İlhanlılar ve Timuriler zamanında eğlenceden tanınmış bir sanat alanına dönüşmüş ve bu konuda eserler ortaya koyulmuştur. Bu durumun örneklerini Hüseyin Baykara'nın Herat ve çevresinde oluşturduğu kültür vahasında görmekteyiz. Hüseyin Baykara zamanında bu doğrultuda iki kitap yazılmıştır: Bedayi'ül Vekayi ve Hüseyin Vaiz-i Kâşifi'nin yazdığı Fütüvvetname. Bedayi'ül Vekayi'nin iki bölümü Hüseyin Baykara'nın emriyle gözde güreşçisi Pehlivan Derviş Muhammed'i kutlamak için yazılmıştır. Kâşifi'nin yazdığı Fütüvvetname'nin ise bir bölümü pehlivanlara ayrılmıştır (Rochard, 2002, s. 321). Daha sonra Safeviler döneminde, Türkiye Türklüğü arasında uzun bir süre boyunca pehlivanların piri olarak anılan Purya-yı Veli'nin (Mahmut Pir-Yar-ı Veli)¹⁸ adını taşıyan ve müellifi belirsiz olan "Tumar-ı Efsane-yi Purya-yi Veli"nin yazıldığını, eserin İran'da yaygın olan ve "Zorhane" adı verilen, bizdeki "Güreşçi Tekkeleri"ne¹⁹ benzer spor merkezleri içinde nasıl antrenman yapıldığından bahsettiğini de yine Philippe Rochard'dan (2002, s. 325) öğreniyoruz.

Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevai'nin himayelerinde bulunmuş Hüseyin Vaiz-i Kaşifi (Karaismailoğlu, 1999, s. 17) tarafından yazılmış Fütüvvetname-i Sultani'nin²⁰ üçüncü faslında güreşçilere yer verilmiştir. Eserin önemi yazıldığı dönemde (XV. yüzyıl) güreşin bir sanat olarak algılandığına yönelik bilgiler içermesidir ki eserin üçüncü faslı güreşin padişahlar tarafından beğenilen bir sanat olduğunu belirterek başlamaktadır (Kaşifi, 1931, s. 306).

XV. ve XVI. yüzyılda Herat'ta ve Safevi Türklerin hâkimiyeti altındaki İran'da verilen bu örneklerin benzerleri Anadolu Türkleri tarafından da verilmiştir. Ünlü nişancı ve tarihçi Celalzade Mustafa Çelebi, Tabakatü'l-Memalik adlı eserinin birinci tabakasının on dokuzuncu derecesini pehlivanlar zümresine ayırmıştır, fakat eserin bu bölümü günümüze ulaşmamıştır (Özcan, 1996, s. 318).

Güreşin, sarayda temsil bulma süreciyle birlikte, baştan aşağı savaşçı olan pehlivanlar tarafından icra edilen savaş oyunlarından biri olmaktan bir sanat olarak algılanmaya doğru evrilmesiyle birlikte, savaşçılıkla özdeşleşen pehlivan tabiri XVII. yüzyıla

¹⁸ Bkz: s.69-70.

¹⁹ Güreşçi Tekkelerine değindiğimiz bölüm için bkz: s.57.

²⁰ Eser hakkında yazılmış bir tanıtım yazısı için bakınız: (Gölpınarlı, 1955). Abdülbaki Gölpınarlı'nın bu tanıtım yazısı içinde eserin bir özeti de yer almaktadır. Eserde güreşçiliğin aslı ve adabı hakkında bilgiler verilmektedir.

geldiğimizde ciddi bir anlam genişlemesine uğramıştır. Bu yüzyılda pehlivan tabiri, gürz kullanmak, ok atmak ve güreş tutmak gibi savaşıklık unsurunun her birini müstakil olarak icra eden kişilere verilen bir ad haline gelmeye başlamıştır. Söz konusu durumun örneklerini Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bulmak mümkündür.

Evliya Çelebi, Okmeydanı'nda bulunan okçular tekkesindeki okçuları “kemankeş pehlivanlar” olarak anmaktadır (Evliya Çelebi, 2006, s. 272) ki bu durum da tıpkı güreşte olduğu gibi, pehlivanlıkla alakalı görülen bir savaşıklık unsurunun öne çıkarılması ve savaşıklık (pehlivanlığın) bir parçasının, bütünün adıyla anılmasıyla alakalıdır. Evliya Çelebi'nin Sultan IV. Murat'ın mızrak kullanmaktaki hünerini de pehlivanlık olarak anmakta olduğuna daha önce değinmiştik. Buna benzer bir şekilde Evliya Çelebi, Kemah Kalesinde duvara asılmış bir gürzden bahsederken de “gürz-i pehlivani” (Evliya Çelebi, 1999a, s. 184) tabirini, İstanbul'da'ki güreşçilerden bahsederken de “pehlivânân-ı küştî-gîrân” (güreş tutan pehlivanlar) tabirini kullanmaktadır (Evliya Çelebi, 2006, s. 299).

Pehlivan kelimesinin uğradığı anlam genişlemesinin ulaştığı boyutu Evliya Çelebi'nin İstanbul'da rastladığı cambazlardan bahsederken onları “Esnâf-ı bâzbâzân u cânbâzân u pehlivânân” diye anmasından görmek mümkündür. Evliya Çelebi, bunların bir listesini verirken her birini “pehlivan” olarak nitelendirmektedir:

Pehlivân-ı Gebbâz ya'nî hayâl-i zılcıyân, Pehlivân-ı hayâl-i zıll-ı tasvirciyân, Pehlivân-ı kuklabâz, Pehlivân-ı baş kuklabâz, Pehlivân-ı zûrbâz, Pehlivân-ı tâsbâz, Pehlivân-ı küzebâz, Pehlivân-ı çanakbâz, Pehlivân-ı sinibâz, Pehlivân-ı kâsebâz, Pehlivân-ı perendebâz, Pehlivân-ı şîşebâz, Pehlivân-ı kadehbâz, Pehlivân-ı hokkabâz, Pehlivân-ı beyzabâz, Pehlivân-ı kayışbâz, Pehlivân-ı kâğızbâz, Pehlivân-ı güllerbâz, Pehlivân-ı yuvarlarkbâz, Pehlivân-ı kumârbâz, Pehlivân-ı âyînebâz, Pehlivân-ı çarhbâz, Pehlivân-ı şemşîrbâz, Pehlivân-ı pâcîlebâz, Pehlivân-ı şâzrevânâz, Pehlivân-ı sürmebâz, Pehlivân-ı çemberbâz, Pehlivân-ı meymûnbâz, Pehlivân-ı ayubâz, Pehlivân-ı hımârbâz, Pehlivân-ı köpekbâz, Pehlivân-ı yılanbâz (Evliya Çelebi, 2006, s. 320).

Dolayısıyla zaman içerisinde pehlivanlığın, savaşıklıkla alakalı her bir unsurun icracısına verilen bir ünvan, sonradan güç, kuvvet ve hatta yetenek gerektiren her türlü işin icracısına verilen bir ünvana dönüştüğünü söylemek mümkündür.

“Pehlivan” sözcüğünün yukarıda değindiğimiz tarihi süreçte yaşadığı bu anlam genişlemesi beraberinde ‘güç, kuvvet ve yetenek’ kavramlarıyla arasındaki doğrudan ilişkinin neticesi olarak farklı tabirlerin gelişmesine de yol açmıştır. Genel olarak “güreşçi” sözcüğünü ve bundan dolayı güçlü, kuvvetli, boylu boslu kişileri nitelemek için

kullanılan “pehlivan” sözcüğü, temelde yine “pehlivan = güçlü, kuvvetli kişi” algısıyla bağlantılı olarak “yapamayacağı bir işi yapabilecekmiş gibi görünen kimse”ler (TDK, 2017) için kullanılan “yalancı pehlivan” tabirinde de karşımıza çıkmaktadır.²¹

Pehlivan sözcüğünün günümüzde olduğu gibi baskın olarak sadece “güreşçi” anlamında kullanılmaya başlamasının nedenlerini kanımızca 19. yüzyılın ilk yarısı içerisinde Sultan II. Mahmut zamanında askerlik alanında yaşanan gelişmelere bağlamak doğru olacaktır. II. Mahmut zamanında sarayda bulunmuş olan Hafız Hızır İlyas Ağa, “Tarih-i Enderun Letaif-i Enderun” adlı eserinde 1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın ilgasının ardından padişahın modern savaş ilminin talimine ciddiyetle eğilmeye başladığından ve Enderun’da eski usul savaş oyunlarının yerini sürekli Avrupa tarzı talim ve manevraların aldığından bahsetmektedir (İlyas Ağa, 1987, s. 288-289). Dolayısıyla modern savaş teknikleri açısından bir işlevi kalmayan, güreş tutmak, gürz kullanmak, ok atmak, mızrak kullanmak gibi eski savaşçılık unsurları ve tüm bunları bünyesinde bulduran pehlivanlık/alplık anlayışının hükmü sona ermiş ancak, halk arasında, bir savaş oyunu olmanın ötesinde başlıca eğlence unsuru olarak yaşama alanını tüm popülerliğiyle koruyan güreşin icracısı “pehlivan” olarak anılmaya devam etmiştir.

Buraya kadar aktardığımız tüm tarihi sürecin sonucunda pehlivan sözcüğünün aldığı son şekli Mustafa İzzet’in XIX. yüzyılda yazmış olduğu sözlükten hareketle özetlemek mümkündür. Pehlivan sözcüğünün kökeni ve zaman içerisinde geçirdiği anlam genişlemesi ve son aldığı durum Mustafa İzzet tarafından (H. 1302 – M. 1884) yılında yazılmış bir galat sözlüğü olan “Tashîhü’l-galatât ve’l-muharrefât fi’l-esmâü ve’l-lügât” adlı eserde şöyle verilmektedir:

Pehlivan: Farsice “pehl” ile “vân”dan mürekkeptir. Pehl asker ve vân, “bân”dan maklub olarak muhafaza manasıdır ki kadimâ asker kumandanlarına derler idi. Nitekim Şehname’de cihan pehlivanı Rüstem “pilten” diye mezkûrdur ki cihan seraskeri demektir. Lakin lisanımızda pehlivan yalnız güreş tutanlara derler (Mustafa, 1302, s. 50).

²¹ Bu bağlamda benzer bir kullanım A. Chodzko’ya göre İran’daki göçebe Türk aşiretlerinin milli oyunu olan ve oyuna da adını veren, İslami ve tasavvufi bilgilere hâkimiyetiyle birlikte sahip olduğu derin riyayla öne çıkan ana karakter Keçel Pehlivan’da (Kel Pehlivan) mevcuttur (Siyavuşgil, 1941, s. 28-30).

Günümüzde yukarıda zikrettiğimiz bütün bu tarihsel süreçlerden geçen pehlivan sözcüğü geleneksel Türk güreşinin icracılarına verilen bir ad olarak varlığını korumaya devam etmektedir.

1.2.2. Türkiye’deki Geleneksel Güreş Türleri ve Yağlı Güreş

Türkler arasında bir savaş talimi olmanın yanısıra hoşça vakit geçirmek için bir seyirlik unsur olan güreş, Saray düğünlerinden köy düğünlerine, bayram eğlencelerine varıncaya kadar hayatın her aşamasında yer almıştır. Türkler tarafından çok sevilen güreşin Anadolu’da “karakucak”, “yağlı güreş”, “aba güreşi”, “şalvar güreşi” ve “kuşak güreşi” gibi farklı türleri uygulanmakta olup bunlar bölgeden bölgeye farklı düzeylerde yaygınlık kazanmıştır. Türkiye’de hali hazırda uygulama alanı bulanlar arasında; karakucak güreşleri Kahramanmaraş, Sivas, Tokat, Çorum, Amasya, Ankara, Adana, Mersin, Kayseri, Samsun, Artvin, Erzincan, Malatya, Erzurum, Kars ve Yozgat’ta; yağlı güreşler Edirne, Antalya, Manisa, Muğla, Bursa, Samsun, Tokat, Çanakkale, Erzurum, Balıkesir, Tekirdağ’da; şalvar güreşi Kahramanmaraş ve civarında; aba güreşleri Gaziantep, Hatay ve civarında ve kuşak güreşi Eskişehir ve civarında (Karahüseyinoğlu, 2012, s. 49-50) yaygınlık kazanmıştır. Her biri farklı stillerde ve farklı gereçlerle gerçekleştirilen bu güreş türlerine yakından bakmak, Kırkpınar’ın asli unsuru olan yağlı güreşin bu güreş türlerinden farklılıklarını kavramak ve yağlı güreşin mahiyetini anlamak açısından yerinde olacaktır.

Karakucak kelimesinin kökeni üzerinde duran Atıf Kahraman, bu sözcüğün “kara” ve yiğit, bahadır anlamında kullanılan “koçak” sözcüğünden mürekkep olduğunu, dolayısıyla bu güreş şeklinin, kara yiğitlerin, kara-yağız koçakların yaptığı güreş anlamında “kara-koçak” şeklinde adlandırılırken zamanla halk ağzında “kara-kucak” haline geldiğini düşünmektedir (Kahraman, 1989a, s. 17).

Karakucak güreşi, düğünlerde ve bayramlarda sıklıkla icra edilmekte olup davul zurna güreş boyunca devamlı çalar. Karakucak güreşte pehlivanlar, keçi kılından veya çadır bezinden ve genelde siyah renkte olan “pırpıt” giyerler. Pehlivanlar, yaşlarına, güçlerine, kuvvetlerine ve ustalıklarına göre güreştikleri boylara ayrılırlar ve boylar yörelere göre değişmekle beraber yağlı güreşle aynıdır. Karakucak güreşte yeniş; göbeğin yıldız görmesiyle olduğu gibi (Güven, 1999a, s. 44), rakip kucağa alınır ve üç adım taşınırsa

veya elleri yere degecek şekilde arkaüstü yere düşürülürse yahut kispeti fazlaca yırtılırsa da mağlup olur (Çobanoğlu, 2004, s. 129).

Pırpıt giymiş iki pehlivan Karakucak güreşi yaparken.

<https://www.marasgundem.com/d/other/gures3.20100803143936.jpg>

Karakucak güreşinin stil olarak serbest güreşe yakınlığı neticesinde, güreşe karakucakla başlayıp daha sonra minder güreşinde başarılar kazanmış sporcular yetişmiştir. Olimpiyat, Dünya ve Avrupa şampiyonlukları kazanmış milli güreşçilerimizin çoğu, karakucaktan minder güreşine geçen pehlivanlardır. Türk güreşinin önemli isimlerinden Yaşar Doğu, karakucak güreşinden minder güreşine geçen bir şampiyonumuz olup, Ankara Güreş Kulübü'ne karakucaktan aldığı birçok pehlivani Dünya ve Olimpiyat şampiyonu yapmıştır (Güven, 1999a, s. 45).

Aba güreşi, adını pehlivanların giydikleri abadan alır. Bu güreş türü Karakucak ve yağlı güreşlerin aksine hemen hemen Türk dünyasının büyük bir bölümünde (Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Doğu Türkistan) bilinen ve yapılan bir güreş türüdür (İmamoğlu, 1998, s. 20-44). Gaziantep'te yapılan aba güreşine; "Aşırtmalı Aba Güreşi" denmektedir. Aba, yakasız, kaban uzunluğunda, yarım kollu, koltuk altı bölümü kol ucundan koltuk altına kadar kesik, keçeye benzemektedir. Kalın kumaştan ya da kaba deriden dikilen bir güreş giysisidir. Abalar köy halkının ortak malıdır. Aba güreşinin yapıldığı yörelerde her köyün en az iki adet abası vardır. Pehlivan abayı giydikten sonra, beline bir kuşak bağlar (Güven, 1999a, s. 49-50).

Aba güręři yapan iki pehlivan.

<http://img-fanatik.mncdn.com/mnresize/980/565/images/16x9/2017/08/20/5192772.png>

Güręřin yapıldığı yere Hataya'da *mersah*, Gaziantep'te *çukur* denilmektedir. Seyirciler bu alanın etrafında yer alarak güręři izlemektedirler (Güven, 1999a, s. 50). Güręřçileri heyecanlandırmak ve aba güręřini daha cazip hale getirmek üzere zamanla davul-zurnanın da bu güręřlere eklendiğı ve vazgeçilmez bir hale geldiğı belirtilmektedir (Sarı, 1992, s. 24).

Aba güręřinde, yağlı güręřteki peşrevden sonra güręře başlamadan önce rakiplerin birbirlerini yoklamalarına benzer bir usul mevcuttur. Güręřten önce pehlivanlar mersaha çıkarak güręř yapar gibiş birbirlerini sınarlar ve buna kaldırmaç/makaban denilmektedir. Güręř yapmadan önce yine davul zurna eşliğinde gruplar arasından güręşecek olan pehlivanlar çiftler çiftler mersaha inerek, mersah içerisinde hoplar ve daha sonra da birbirlerini omuzlarından tutarak yine sağa sola gidip gelirler. Isınma sonunda güręřçiler birbirlerini elleri veya omuzları üzerine kaldırarak ısınma hareketlerini tamamlarlar. Bu kaldırmaç aynı zamanda o günkü güręřlerde hangi pehlivanların güręşceğini veya hangi pehlivanların güręřlere geldiğini bildirme özelliğini de taşır (Sarı, 1992, s. 25).

“Mersahta” mücadele eden güręřçiler beş veya yedi dakika içerisinde birbirlerine üstünlük sağlayamazlarsa, buna “yaralı kalma” denilmektedir. Yaralı kalan güręřçiler o grubun güręřçilerinin sonunda bir kez daha güręřirler. Bu güręřte de yenişemedikleri takdirde yaralı kalan diğeri güręřçilerle eş değıştirerek güręřirler. Bütün rakiplerini yenen güręřçi o günkü güręřin galibi olur/ birinci olur ve buna “mersah aldı” denir (Sarı, 1992, s. 32).

Aba güręşinde esas olarak sırtın yere gelmesi halinde pehlivanlar yenik sayılmakla birlikte, pehlivanların ellerini abadan bırakması, açık düşme (yüzükoyun yere düşerek güręşe hâkimiyetini kaybetme) gibi hallerde de yenik sayılırlar²² (Şahin M. , 1999, s. 115).

Şalvar güręşi, önceleri pırpıt ve kispet uzunluğundaki şalvarlarla yapılırken zaman içinde kısa şalvarla yapılır olmuştur. Şalvar güręşinde bütün oyunlar ayakta yapılmakta ve göbek veya dizler yere değince güręş tekrar ayakta başlamaktadır. Şalvar güręşinde de yeniş yağlı ve karakucak güręşte olduğu gibi, göbeğın gökyüzünü görmesiyle olmaktadır. Rakibini yenen pehlivan, yenilen pehlivanın taraftarlarından en az iki kişi ile güręş yapmadan şalvarını çıkartamaz. Şalvar güręşleri davul zurna eşliğinde yapılmaktadır (Güven, 1999a, s. 58).

Şalvar güręşinden bir görünüm.

<https://mail.worldethnosport.org/tr/spor/salvar-guresi-85>.

Kırım Türkleri arasından çok yaygın olan *kuşak güręşi*, diğer güręş türleri gibi düğünlerde, Hıdırellez ve Kırım Türklerinin “Tepreş” adlı bayramlarında icra edilmektedir. Kuşak güręşi düz ve çimenlik bir alanda yapılır ve güręşçiler gömlek, tuman ve iç donundan başka üzerindeki her şeyi çıkardıktan sonra yünden yapılmış “cün Kurşav”ı yani yün kuşağı omuzlarına atarak güręş alanına çıkarlar. Güręşte mutlaka davul zurna da bulunur. Kuşağı her güręşçinin kendi rakibi bağlar. Kuşağı bağlanacak güręşçi

²² Dede Korkut Kitabı’nda Banu Çiçek ile Beyrek arasında geçen güręşin uygulanan kurallar (tüm mücadelenin ayakta yapılması, vurma, tekme atma, boğma, kırma, can acıtma gibi hallerin olmaması), güręşenlerin mevcut donanımları (yağsız yapılması, kispet veya pırpıt gibi özel kıyafet kullanılmaması)ve kullanılan terminoloji (bağdamak, arkası üzere yere vurmak vb.) açısından “aba güręşi” ile büyük benzerlikler taşıdığı düşünölmektedir (Çapan, 1990, s. 18-19).

iki elini yumruk yaparak kalçasına koyar ve rakibi de kuşağı o güreşçinin yumrukları üzerinden beline dolayarak düğümler (Kahraman, 1989a, s. 10-11).

Birbirlerini kuşaklarından kavrayarak güreşen iki pehlivan.

http://www.yenivatangazetesi.com/wp-content/uploads/2017/10/kusak-guresi-umitler-turkiye-sampiyonasi_91a404d.jpg

Bu güreşte yeniş “şalka düşmek” yani iki omuzunun da yere değmesi veya sayı ile olmaktadır. En alt boy olan üçüncü boy için süre on beş dakika, ikinci boy için yirmi, birinci boy için de yirmi beş dakikadır. Belirtilen süreler içerisinde, “şalka düşme” veya sayı ile yeniş olmazsa güreş 10 dakika daha uzatılır. Bu süre içerisinde daha atak güreşen galip ilan edilir. En alt boydan başlayarak rakiplerini yenen pehlivan, başpehlivan olur (Güven, 1999a, s. 47).

Osmanlılar döneminde saraya girecek ve hatta Sultan IV. Murat tarafından bizzat yapılacak kadar sevilen ve buraya kadar saydığımız diğer güreş türlerinin aksine, devletin İstanbul, Bursa, Manisa, Edirne gibi önemli kentlerinde birer güreş eğitim merkezi olarak hizmet veren güreşçi tekkelerinde²³ icra edilecek kadar benimsenen güreş türü *yağlı güreştir*.²⁴

²³ Güreşçi Tekkelerine değindiğimiz bölüm için bkz: s.57.

²⁴ Evliya Çelebi, Harem-i Hassa'ya girdiği sırada Sultan IV. Murat'ın kıspet giyip yağlanarak güreştiğinden ve hatta kendisini tutup hava gürz gibi çevirdiğinden bahsetmektedir. Edirne güreşçiler tekkesini anlatırken tekke zemininin yağdan dolayı kaygan olduğundan, tekke pehlivanlarının kıspet giyip yağlanarak güreştiklerinden söz etmektedir.

Yağlı güreşler Osmanlı sarayında sevilen bir spor olarak padişahların huzurunda icra edildiği gibi karakucak güreşlerine benzer şekilde düğünlerde ve panayirlarda da kendine yer bulan bir eğlence unsuru olmuştur.

Yağlı güreşte pehlivanlar, adına kışpet denen avret yerlerini örterek diz altına kadar uzanan sığır derisinden bir tür pantolon giyerler. Diz altında önce keçebend adı verilen bir bezi bağladıktan sonra bunun üzerine denk gelecek şekilde kışpetin paçası bağlanır. Her kışpet onu giyecek pehlivanın ölçülerine uygun olarak üzerine tam oturacak şekilde dikilir ve bu yüzden bir pehlivan için dikilen kışpetin bir başka pehlivana tam oturması zordur. Kışpeti vücuduna tam oturan pehlivanın başarısı aynı oranda artmaktadır ki bu nedenle “kışpet pehlivanın yarısıdır” sözü söylenmektedir (Kahraman, 1989a, s. 96). Güreşirken pehlivanın hareket kabiliyetini olumsuz etkilememesi için kışpetin çok yumuşak olması gerekir. Aynı oranda da sağlam olması gerekmektedir (Özbil, 2009, s. 86) Pehlivanlar güreşe başlamadan önce yağlandıkları gibi kışpetlerini giyerken de baldır ve kalça kısımlarını da yağlarlar.

Edirne Belediyesi önünde Kırkpınar zamanı sergilenen dev kışpet.

Kışpet tam olarak 7 parçadan oluşmaktadır. Kışpetin bele gelen kısmına *kasnak*, apış arasına gelen kısmına *hazne*, kalçaları örten kısmına *arka*, kasnaktan dize kadar gelen kısma *oyluk*, dizden en kışpetin sonuna kadar olan kısmına *paça*, en ucuna da *şiraze* denir. Dize denk gelen kısmına da *ayna* denilmekte olup burası ikinci bir deri tabakasıyla kuvvetlendirilmiştir (Kahraman, 1989a, s. 97-98).

Kıspet'in modelinin son şeklini alışının Sultan III. Murat ile Safevi şahı arasında 1590'da yapılan bir anlaşma dönemine kadar gittiği iddia edilmektedir. (Kirbaçoğlu ve El-Fers, 2009) Buna göre bu dönemde bir grup Osmanlı Pehlivanının Kirman bölgesindeki Arg-ı Bam'da yer alan bir zorhaneye güreş sanatını öğretmek için gittikleri ve kıspetin bu vesileyle buralarda yaygınlaştığı düşünülmektedir (Coreeda Association of Australia, 2017, s. 4).

Evliya Çelebi, Edirne ziyareti sırasında uğradığı pehlivan tekkesinden bahsederken içeride bulunan kıspetlerden "kırkar ellişer okka gelir camuz derilerinden yağlı kisbetleri ve nice türlü pehlivan âletleri muhabbet meydanları üzerinde asılıdır" (Çelebi, 1999b, s. 235) diye bahsetmektedir, ancak günümüzde kıspetler işlemesi daha kolay olan, pehlivana daha rahat hareket imkânı veren, yağlandığında daha haifif çeken sığır derisinden imal edilmektedir.

Yağlı güreşte pehlivanların "boy" adı verilen kategorilere ayrılmasının geçmişte pehlivanların güreş tecrübelerine dayalı olarak yapılmaktayken günümüzde ise bu konuda tek yetkili olan Türkiye Güreş Federasyonunun getirdiği yaş ve kilo gibi kriterlere uygun olarak boy ayrımı yapılmaktadır (Biç, 1944, s. 9; Temizoğlu, 1970, s. 69; Dervişoğlu, 2012, s. 65). Türkiye Güreş Federasyonu'nun 2017 tarihli Yağlı Güreş Müsabaka Talimatınının 18. maddesinde "geleneksel, birinci sınıf, mahalli, bayram, şenlik, düğün güreşleri" olmak üzere dört farklı organizasyon olduğu belirtilmekte olup aynı yönetmeliğin 19. maddesinde hangi organizasyonlar dâhilinde boyların nasıl ayrılacağına dair kriterler şöyle verilmektedir²⁵:

1. Geleneksel ve mahalli organizasyon güreşlerinde boy ayrımı:

1.Minik bir boyu	11 yaş	30-45 kg	10dak.+3dak.
2.Minik iki boy	12 yaş	45-50 kg	10dak.+3dak.
3.Teşvik bir boy	13 yaş	50-55 kg	10 dak.+3 dak.
4.Teşvik iki boy	14 yaş	55-60 kg	10 dak.+3 dak.
5.Tozkoparan	15 yaş	60-65 kg	15 dak.+5 dak.
6.Ayak	16 yaş	65-70 kg	15 dak.+5 dak.
7.Deste küçük boy	17 yaş	70-80 kg	20 dak.+5 dak.
8.Deste orta boy	18 yaş	80-90 kg	20 dak.+5 dak.

²⁵http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2015/07/54921Ya%C4%9Fl%C4%B1-G%C3%BCre%C5%9F-M%C3%BCsabaka-Talimat%C4%B1_compressed.pdf (12.10.2017 tarihinde erişildi).

9.Deste büyük boy	19 yaş	90-100 kg	20 dak.+5 dak.
10.Küçük orta küçükboy			20 dak.+5 dak.
11.Küçük orta büyükboy			20 dak.+5 dak.
12.Büyük orta boyu			25 dak.+5 dak.
13.Başaltı boyu			30 dak.+5 dak.
14.Baş boyu			30 dak.+5 dak.

2. Bayram şenlik ve düğün güreşleri boy ayrımı

1.Minik boy	11 – 13 yaş	30-45 kg	10 dak.+3 dak.
2.Teşvik boy	13 – 14 yaş	45-55 kg	10 dak.+3 dak.
3. Tozkoparan	15 – 16 yaş	50-65 kg	15 dak.+5 dak.
4.Deste Boy	17 – 18 yaş	60-85 kg	20 dak.+5 dak.
5.Küçük orta boy			20 dak.+5 dak.
6.Büyük orta boy			25 dak.+5 dak.
7.Başaltı			30 dak.+5 dak.
8.Baş			30 dak.+5 dak.

Güreşe başlamadan önce yaklaşık olarak 3 kilo kadar yağ ile yağlanan pehlivanlar. Yağlı güreşlerin önemli bir figürü olan “cazgır” tarafından okunan ve salavatlama adı verilen bir manzumenin ardından kıbleye doğru salınırlar ve peşrev adı verilen giriş seremonisine başlarlar. Peşrev sırasında pehlivanlar ileri geri yürürken bir kartalı andırmaktadırlar. İyi bir peşrevin nasıl olması gerektiği sorulduğunda altın kemerli başpehlivan meşhur Ahmet Taşçı, ‘iyi bir peşrev içten ve azametli olmalıdır tıpkı bir kartalın göğsünü kabartarak ileri giderken kanatlarını aşağı yukarı çırpması gibi.’ Yarı zıplar gibi hareketleri, kollarını göğe kaldırıp indirmeleri, kısıpetlerine ses getirecek şekilde el vurmalarıyla sahada ileri geri giden pehlivanlar, bir kartalın devasa kanatlarını uçuşa geçmeden önce çırpması hissini uyandırmaktadır (Krawietz, 2014, s. 453). Eller birbirine ve kısıpetin oyluklarına vurulması ile yapılan peşrevin bir yerinde pehlivanlar sağ dizleri üzerinde eğilerek üç defa ellerini çayıra vurduktan sonra dudaklara götürüp alınlarına koyarak “temenna” denilen hareketi yaparlar.

Peşrevin bitmesinin ardından güreşe başlamak üzere rakipler birbirlerine doğru yürürler ve ellerini önce dudaklarına sonra alınlarına götürerek selam verirler ve ters yönlere giderler. Tekrar birbirlerine doğru yürümeye başlarlar ve karşı karşıya geldiklerinde birbirlerinin kasnak ve şirazelerini kontrol ederler ve yine ters yönlere doğru giderler.

Tekrar geri döndüklerinde bir kollarıyla birbirlerine el-ense yaparken boşta kalan ellerini tutuşup sallarlar. Ayrılırken geride bulunan ayaklarının topuk kısmından veya baldırdan temenna ederler ki bu hareket “*sen o kadar yiğitsin ki, ben senin ayağının toprağı olayım veya ayağının bastığı toprak başımın üstünde olsun*” (Kahraman, 1989a, s. 91) anlamına gelmektedir. Pehlivanlar dördüncü defa karşı karşıya geldiklerinde birbirlerini kucaklayarak sırtlarını sıvazlarlar ve bunun ardından güreşe başlanır. Davul-zurna ise pehlivanların salınmasından güreşlerin bitmesine kadar aralıksız olarak çalmaya devam eder.

Yağlı güreşte yenik düşme temel olarak göbeğin yıldız görmesi yani sırtın yere gelmesi ile gerçekleşmektedir. Bunun dışındaki yenik düşürme halleri Türkiye Güreş Federasyonu’nun 2017 tarihli Yağlı Güreş Müsabaka Talimatının 27. maddesinde şöyle verilmektedir:

1. Yenik düşme veya açık düşme, gödeğin gökyünü görmesiyle olur. Rakibinin omuzlarının yere değmesi, tuş hali değildir.
2. Oturmuş vaziyette ayaklar açık ve iki elle geriye payadan yaparak 90 dereceyi geçecek şekilde dirsekleri arkaya doğru kırması,
3. Oturmuş vaziyette önce bir elle payanda yapıp kendi ekseninde dönerek ikinci elini diğer yönden payanda yapması,
4. İki dirseğin yere değmesi,
5. Dir dirsek yere değmişken, diğer elin yere payanda yapması,
6. Yerde ve ayakta güreşirken rakibin oyunu ile sırtın yere değmesi,
7. Rakibini omzuna alıp bacaklardan çift el, kaldıran kişinin ya sağ omzunda ya sol omzunda veya paçalardan tutmuş ise bacak arasından havada olan kişinin karın boşluğu kaldıran güreşçinin omuzlarında sağa, sola ve geriye sarkma olmadan ayağı kalkıp üç adım yürüyerek taşınması,
8. Ayağını rakibinin önüne atmak suretiyle gerdanlama yaparak yenmesi,
9. Paça bağının kopması, çözülmesi, kalebendinin çözülmesi kısıpetin parçalanmadan bir kısmının kopması ve dize kadar yırtılması yenik sayılmaz. Bu durumda meydan hakemi güreşi durdurur ve pehlivanını kısıpet değiştirmesine izin verir. Bu süre 10 dakikayı geçemez. Eğer kısıpet edep yerlerinin görülmesi şeklinde yırtılmışsa güreşçi yenik sayılır. İhtilaflar ve itirazlar halinde meydan başhakemi kule hakemleriyle karar verir.
10. Kündede topuk kesme ve kılçık; Topuğu kesen künde atandan sonra yenilirse topuk kesen galip gelir. Ancak künde atışında her iki pehlivan aynı anda yenik duruma düşer ise bu durumda künde atan güreşçi galip ilan edilir.
11. Rakibine dalan güreşçinin rakibi, yenik duruma gelerek rakibini künden, boyundurukla veya herhangi bir oyunla aşarsa bile ilk yenik duruma kendisi gelir ise kendisi yenik sayılır.²⁶

Türk yağlı güreşinin, Türklerin Anadolu’ya geldikten sonra Yunanlıların ve Bizanslıların zeytinyağı ile yağlanma usullerini gördükten sonra bunu karakucak güreşine

²⁶http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2015/07/54921Ya%C4%9Flu%C4%B1G%C3%BCre%C5%9F-M%C3%BCsabaka-Talimat%C4%B1_compressed.pdf (12.10.2017 tarihinde erişildi).

uygulamalarıyla yepyeni bir güreş türü olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir (Kahraman, 1989a, s. 74).

“Alaturka Güreş” olarak da anılan yağlı güreşin Yunanlılar veya Bizanslılar vasıtasıyla Türklere geçmiş olduğu hakkında düşünceler mevcuttur. Yapılış şekli ve genel kuralları bakımından Yunanlıların ve Bizanslıların yağlanarak yapmış oldukları güreş ile Türklerin yağlı güreşi arasında, yağlanmak dışında bir benzerlik yoktur (Kahraman, 1989a, s. 69-71). Bu durumu açıklayabilmek için Antik Yunanda yağlanma ve güreşin durumuna bakmak gerekmektedir.

Antik Yunanlılarda sadece güreşçiler değil, bütün spor dallarında yarışan atletler yağlanmakta ve çıplak olarak yarışmaktaydılar. Yunanlı tarihçi Thucydides (M. Ö. 460 – 400) yağlanma ve çıplak olarak yarışma âdetinin ilk olarak Spartalılarla başladığını, eskiden genital bölgeleri kapatan *diazomata* adı verilen bir peştamal giyilirken bu âdetin sonradan bırakıldığını belirtmektedir (Kyle, 2007, s. 86). Bununla birlikte yağlanma Yunanlılardan önce Sümerler (4500 – 1900) tarafından bilinmekteydi. Ur şehrinde kalan bir hukuk belgesinde devletin ve bazen tapınakların atletlere yemek ve bira vermekle birlikte koşuculara ve muhtemelen güreşçiler de dâhil bütün sporculara yağlanmaları için bitkisel yağ verdiği yazmaktadır (Crowther, 2007, s. 18).

Kavurucu güneş altında yarışan atletler çıplak olarak yarıştıklarından, güneş çarpması gibi tehlikelere maruz kalmaktaydılar. Güneşe karşı dayanıklılık atletler için şart olduğundan, antrenmanlarda ve müsabakalarda atletler yağlanmakta, böylelikle de güneş yanığı tehlikesi azaltılmaktaydı (Swaddling, 2000, s. 42).

Zeytinyağı sürülmesinin bir başka işlevini ise Antik Yunanda yaşamış Samosatalı (Adıyaman) Lucian’ın (M.Ö. 125 – 180) *Anacharsis or Athletics* isimli eserinden öğrenmekteyiz. Lucian bu eserinde Atinalı kanun adamı *Solon* ve İskitli filozof *Anacharsis* arasında geçen kurgusal diyaloglar aracılığıyla Atletizmi anlatmaktadır. Eserde atletlerin neden yağlandıklarına ve çıplak olarak çalıştıklarına ilişkin açıklamalar mevcuttur. Buna göre atletler her türlü hava koşuluna uyum sağlayabilmeleri için çıplak bırakılmakta ve tıpkı kuru bir derinin yağlanarak esneklik ve mukavemet kazanması gibi atletler de elastikiyetlerini arttırmak üzere yağlanmaktadır (Lucian, 1961, s. 39-41). Buna ek olarak yağlanmanın güreş açısından sağladığı bir başka işlev daha söz konusudur.

Eserde, güreş sırasında rakibinin elinden kurtulmak ve sıyrılmak için çabalayan yağ, ter ve çamur içindeki bir adamı yakalamanın kolay bir uğraş olmadığı ve tüm bu zorlukların savaş zamanında kullanmak üzere yaratıldığı belirtilmektedir. Çünkü savaş sırasında bir askerin yaralı bir arkadaşını kaldırarak savaş alanı dışına taşımak zorunda kalabileceği veya bir düşmanı yakalayarak kapıp getirmesi gerekebileceği, böylesine zorlu bir eğitimle küçük görevlerin daha kolay başarılabilir hale geldiği iddia edilmektedir (Lucian, 1961, s. 47).

Antik Yunanda güreş *pale* veya *mounopale* olarak adlandırılmakta ve *Palaestra* adı verilen spor komplekslerinde yapılmaktaydı (Golden, 2005, s. 175). Bunun dışında bir de *pankration* adı verilen ve yumruk atmanın, tokat vurmanın ve rakibin ayaklarını tutmanın serbest olduğu daha çok dövüşe benzeyen bir güreş türü de bulunmaktaydı (Swaddling, 2000, s. 69-70).

Pale olarak bilinen güreşin iki farklı türü mevcuttu. Ayakta ya da gerçek güreş ve yer güreşi. Ayrım, izin verilen tutuş biçimleri ve galibi belirleme yöntemindeydi. Birincide, amaç rakibi yere yapıştırmaktı. Kazanmak için rakibi üç kere düşürmek gerekiyordu. Yere sırt, omuzlar ya da kalçayla dokunmak düşüş sayılıyordu. Yarışma, güreşçilerden biri rakibini üç kere düşürene kadar devam ediyordu. Yer güreşini kazanmak içinse, düşüş sayısına bakılmıyor, yarışmacılardan biri pes edene kadar devam ediliyordu. Bu sağ eldeki işaret parmağını kaldırarak yapılıyordu. Güreş yarışlarında ve pentatlonda²⁷ sadece ayaktaki güreşe izin veriliyorduydu da, pankration'da hem buna hem de yer güreşine rastlanıyordu. Her iki güreşte de, çelme takmak serbest, ısırma ve oymak (parmağını rakibin gözüne, ağzına ya da başka bir hassas yerine sokmak) yasaktı. İki spora da, palaestranın içinde özel yerler tahsis edilmişti: ayakta güreş genellikle *skamma*'da, düzeltilmiş ve kumlanmış bir alanda yapılıırken, yer güreşi özellikle çamurlanıp yapış yapış olsun diye sulanmış ve *keroma* (balmumu) adıyla anılan bir alanda yapılıyordu. Diğer sporcular gibi güreşçiler de çıplak yarışıyor ve rakibin tutmasını engellemek için saçlarını kısa kestiriyorlardı (Swaddling, 2000, s. 65-67).

²⁷ Disk atma, cirit, atlama, koşu ve güreşten oluşan beşli yarış.

Buraya kadar Türk yağlı güreşinin ve Antik Yunandaki güreşin hususiyetlerine dair üzerinde durduğumuz noktaları gözden geçirecek olursak öncelikle Türk yağlı güreşi kum veya çamurlu bir alanda değil çayır üzerinde yapılmadığını belirtmek gerekir. Diğer husus ise Türklerde yağlı güreşin ayakta veya yerde olmak üzere iki farklı türü mevcut değildir. Diğer taraftan rakibe yumruk atmanın serbest olduğu pankration ile de bir bağlantısı yoktur. Galibiyetin rakibi pes ettirmeye dayalı olduğu Anitk Yunan güreşinin aksine Türk yağlı güreşinde rakibin sırtı yere getirildiği takdirde müsabaka bitmekte ve galip belli olmaktadır. Diğer bir husus ise Türk yağlı güreşinde güreşçiler kısıpet denilen deriden yapılmış, dizlerin altına kadar inen ve avret yerlerini örten bir pantolon giyerken, Yunanlılarda güreş çıplak olarak icra edilmektedir. Kısıpetin yarattığı fark sadece bununla sınırlı değildir. Güreş esnasında pehlivanlar kısıpetten tutarak oyunlar da yapmaktadır. Ayrıca Türk yağlı güreşinin kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak geliştirdiği oyunlar ve bunların adlarına dair terminoloji (el-ense, iç kazık, dış kazık, keçi dikmesi, boyunduruk, dalma, köstek, sarma, tilki kuyruğu, gıcırı bükme, kaz kanadı vb.) de bir taklitten ziyade, kendine özgü bir yaratım olduğunun ispatıdır.

Dolayısıyla Anadolu'ya gelen Türkler burada zeytinyağı ile tanışmış ve bunu güreşe sokmaya burada başlamışlarsa da yağlanmayı kendilerine has bir güreş usulü olan karakucak güreşlerine ekleyerek yepyeni ve kendilerine özgü bir güreş türü ve kültürü yaratmayı başarmışlar ve bunu Makedonya'ya kadar yayılan²⁸ bir kültür ihracı haline getirmişlerdir.

²⁸ Yağlı güreşin Makedonya'daki durumu hakkında bakınız: (Hill, 1998; Hill, 2015).

1.3. TÜRK GÜREŞİNİN KURUMLAŞMASI

1.3.1. Pehlivanlık Öğretisinin Osmanlı Coğrafyasındaki Okulları Olarak Güreşçi Tekkeleri

Arapça kökenli bir sözcük olan ‘tekke’ dayanacak yer anlamına (Devellioğlu, 2005, s. 1068; Steingass, 1963, s. 319) gelmektedir. Tasavvuftaki kullanımına göre ise, tasavvuf erbâbının, oturup kalkmalarına, sülûk çıkarmalarına, âyin yapmalarına mahsus yapılara verilen addır. Taşradan gelecek dervişlerin kalabileceği özel odaları ve mutfağı da bulunan tekkeler, Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde, sosyal, ekonomik, ahlaki, ilmi, hatta siyasi fonksiyonlar icra etmekteydi (Cebecioğlu, 2009, s. 646). Ziyaretçilerin ve evsiz barksız fakirlerin kalması ve fakir ailelerin oturması için inşa edilmiş küçük evlerden oluşan birçok mahalli bulunan tekkelerde yaşlı, hasta kimselere, bu fakirler arasında bulunan şeyhlere, tarikata mensup olan miskinlere (hiçbir şeyi olmayan fakirlere) ait odalar bulunmaktaydı. Tekke içinde şeyhin, onun ev halkı ve çocuklarının oturduğu bir ev de vardı (Erginli, 2006, s. 1046). Küçük tekkelere “zaviye”, büyüklerine “hânkâh”, “dergâh”, merkezi pozisyonda olanlara da “âsitâne” denilmekteydi. (Cebecioğlu, 2009, s. 646)

Osmanlı coğrafyasında dini işlevlere sahip tarikatlara ait tekkelerin dışında güreş için pehlivan yetiştirmek üzere faaliyet yürüten tekkelere de rastlanmaktadır. Pehlivan yetiştirmek üzere faaliyet gösteren bu merkezlere yakın dönemde, güreş tekkeleri (Yıldız, 2002, s. 151; Arabacı, 1999, s. 145), pehlivan tekkeleri (Fişek, 1985, s. 30) adı verilirken arşiv belgeleri ve diğer kaynaklarda güreşçiler tekkesi (BOA. C.EV. 127 – 6345; C. MF. 143 – 7107; C. MF. 156 – 7756), Tekye-i Küştî-gîrân veya Güleşçiler Tekyesi (Evliya Çelebi, 1999a, s. 14), pehlivan tekyesi (BOA. İE. EV. 39 – 4515) gibi adlar verilmektedir.²⁹

Osmanlı Devleti’nin hakimiyeti altındayken Mekke, Cidde, Bağdat, Şam, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Kütahya, Tire, Bergama, Manisa, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Ustrumca, Ablonya, Diyarbakır, Konya, Balıkesir, Urfa, Halep ve

²⁹ Pehlivan sözcüğünün zaman içinde yaşamış olduğu anlam genişlemesine daha önce değinmiştik. Bu nedenle söz konusu merkezlerin esas amaçlarının güreşçi yetiştirmek olduğunu göz önünde bulundurarak biz bunlara “güreşçi tekkesi” demeyi uygun görüyoruz.

Belgrat'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada Güreş tekkelerinin bulunduğu (Yıldız, 1979, s. 199; Yıldız, 2002, s. 153) iddia edilse de bunların varlığını kesin olarak teyit edebileceğimiz deliller henüz mevcut değildir.

Bu tekkeler yoğun bir şekilde İslam felsefesi ve öğretilerinden etkilenmiştir ve bundan dolayı buradaki pehlivanlar ruhani ve sportif açıdan da olgunlaşmaktaydılar. Her bir pehlivan bedenini ve ruhunu ustasının gözetiminde terbiye etmekteydi. Bu sürecin bir sonucu olarak çırak hem güreşmeyi hem de rakibine saygı duymayı öğrenmekteydi (Başaran ve Gürcüm, 2013, s. 107).

Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar devrinde, bugünkü kulüplere eş değer bir nitelik taşıyan bu pehlivan talimhaneleri, sosyal vasıfları bakımından bu günkü kulüpçülük anlayışından daha ileri ve faydalı fonksiyonları yerine getiriyorlardı (Güven, 1988, s. 4).

Güreş Tekkelerinin varlığını Selçuklular zamanına kadar geriye götürebilmekteyiz. Elimizdeki bilgiler ışığında Selçuklular zamanında hizmete girmiş olduğu muhtemel bir Güreş Tekkesinin mevcut olduğunu söyleyebiliyoruz.³⁰

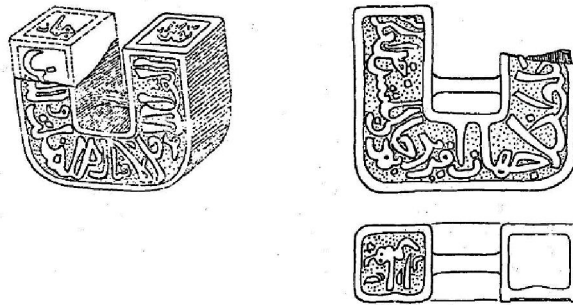
Bu konudaki bilgilerimiz İsmail Hakkı Konyalı'nın tespitlerine dayanmaktadır, Konyalı, Konya müzesinde bulunan 970 ve 971 (1562/63-1563/64) yılları olaylarını tespit eden bir şer'î sicil defterinde, Ankara Kuyud-u Hâkani'de ve İstanbul Başvekâlet arşivlerindeki vesikalarda Konya mahalleleri arasında bir "Güreşçiler mahallesi" ve "güreşçiler tekkesi" var olduğundan bahsetmekte, yerini daha önce tam olarak bilemedikleri ve söz konusu belgelerde geçen bu tekkenin 1939'da Mesut Koman'ın (Konyalı, 1966, s. 3991) bulunduğu pehlivan taşı sayesinde ortaya çıkmış olabileceğini düşünmektedir. Nitekim Mesut Koman da pehlivan taşından hareketle bu taşı içinde bulunduğu Güldanlı Tekke'nin bu güreş tekkesinin yanında olduğunu düşünmektedir (Koman, 1967, s. 198).

³⁰ Bu tekkeler dışında Selçuklular zamanında açılmış olup Güreşçi Tekkesi olarak hizmet verdiği iddia edilen 'Ahi Pehlivan Zaviyesi', 'Keçeci Baba Zaviyesi' ve 'Dede Baba' adını taşıyan üç zaviyeden bahseden bir çalışma için bkz: (Türkmen ve Demirhan, 2015, s. 164) . Ancak, bu tekkelerin Güreş Tekkesi olarak hizmet verdiklerinden emin olmak için somut delillere ihtiyaç duymaktayız.

İsmail Hakkı Konyalı 1966 yılındaki haliyle, Mesut Koman'ın 1939'da içinde pehlivan taşını bulduğu Güldanlı Tekke adlı yapının durumunu ve konumunu şöyle tarif etmektedir:

Bu türbe Aksinle (Aksinne) mahallesinde Aksinle mescidinin batısındaki mezarlığın içindedir. Ağaç örtülü kerpiç bir yapıdır. Duvarları ve damı bakımsızlıktan yer yer çökmüştür. İçinde adi tuğla ile yapılmış ve üstleri sıvanmış iki sanduka vardır. Bunların baş taraflarına taştan küçük sarıklı birer serpuş konmuştur. Gerek türbede, gerekse mezarlarda hiç bir kitabe yoktur. Türbenin etrafını saran mezarlıkta da kıymetli ve eski hiç bir mezar taşı bulamadım (Konyalı, 1966, s. 3991).

İçinde yatanların kimliklerini tesbit edecek bir vesikanın henüz mevcut olmadığını belirten Konyalı, Konya kütüphane müdürü Mesut Koman burada 1939 yılında bulunan ve kütüphaneye nakledilen taş sayesinde söz konusu yapının “Güldanlı Baba” olarak adlandırılmasının arkasındaki esrar perdesinin de kalktığını belirtmektedir. Buna göre taşın bir yüzünde “*Pehlivanrâ cihan aferin beher hâli bâşed, Hüdavendigâr*” yazdığını ve taşın kırılan kısmından sonra başlayan “Pehlivanrâ” kelimesinin birinci harfi olan “P” düştüğü için iki gözlü “H” nin “L” harfine yakın olan yalnız bir gözü Kitabe okumakta mahareti olmayan birisi bu kelimeyi hayalinin de yardımıyla “Güldanlı” gibi hecelediğini ve bundan sonra da türbede yatanın adının “Güldanlı Baba” olarak yayılmış olabileceğini düşünmektedir (Konyalı, 1966, s. 3991).

Mesut Koman tarafından 1939'da bulunan “Pehlivan taşı”nın farklı yönlerden illüstrasyonu (Koman, 1967, s. 206-207).

Mesut Koman tarafından 1939'da bulunan "Pehlivan taşı"nın farklı yönlerden görünümü (Koman, Anadolu Selçuklu Devleti Büyüklerine Ait Bazı Spor Aletleri, 1967, s. 210)

Söz konusu taşın iki yanında çerçeve içinde, Selçuklulara mahsus bir nevî sülüs kırmasıyla "Devlet ve dinin ikbali olan Cihan pehlivanının ululuğunun daim olması, cihanı yaratan Allah'ın bu Başkumandanı her halinde, hilâfetinde daim etmesi" anlamında bir niyaz ve temenni yazmaktadır (Koman, 1967, s.196-197) ve böylelikle taşın ve tekkenin tarihini Selçuklulara kadar götürmek mümkün olmaktadır.

Konya'daki bu tekkenin ardından Karamanoğulları devrine ait olması muhtemel bir tekkenin varlığını Mesut Koman'dan öğreniyoruz. Mesut Koman, Karamanoğulları devrine ait olan ve halk arasında "Yunus Camii" olarak anılan caminin, Kirişçi Camii olarak da bilindiğinden bahsetmekte ve Arap imlasına göre "Kirişçi" ve "Güreşçi"nin aynı şekilde yazıldığını, Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasının ardından da "Kirişçi Camii" adının daha fazla bilinir hale geldiğinden bahsetmekte ve bunlara dayanarak burasının bir Güreşçi Tekkesi olabileceğini düşünmektedir (Koman, 1940, s. 1986). Koman çalışmasında, Azmi Avcıoğlu tarafından bu vakfiye altındaki şühud arasında H. 918 (M. 1512/1513) imzası görülen "Yunus Baba" tarafından cami ile birlikte güreşçi tekkesinin de tamir ettirilmiş olabileceğini öne sürmektedir (Koman, 1940, s. 1986). Bununla birlikte Hans-Peter Laqueur ise bu iddianın nispeten sağlam temellere oturmadığını ve çürütülebilir olduğunu düşünmektedir (Laqueur, 1979, s. 66).

Selçuklular ve Karamanoğulları'na nazaran Osmanlıların kesin olarak güreşçi tekkeleri yaptırdıklarından Evliya Çelebi'nin anlattıkları ve Manisa'ya ait bir mahkeme sicil kaydı³¹ sayesinde emin olabiliyoruz. Osmanlılar Döneminde faaliyet gösterdiği bilinen Güreşçi Tekkeleri şunlardır:

1. Bursa Güreşçiler Tekkesi³²: Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde “Bursa Tekkeleri” başlığı altında “... *Tekye-i Rüfâ’î: birdir. Tekye-i Bedevî: birdir ammâ fukarâsı cümle garîbândır. Güleşçiler Tekyesi: birdir*” (Çelebi, 1986, s. 403) diyerek Bursa’da bir tane ‘Güreşçiler Tekkesi’ olduğundan bahsetmektedir.³³ Evliya Çelebi’nin bu tekkelerden bahsederken “Tekke-i Hayy-ı Bursa” tabirini kullanmasını, ziyareti sırasında tekkenin gayet iyi durumda ve bakımlı olduğuna yormak mümkündür (Kahraman, 1989b, s. 9).

Mehmet Türkmen (2016, s. 281-295) tarafından yayınlanan Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde “İ.E. EV. 39 - 45” numarayla kayıtlı belgeden tekkenin yerinin Ahmed-i Dai mahallesinde ve aynı adı taşıyan caminin bitişiğinde olduğunu öğreniyoruz. H. 15 Zilkadde 1138 (M. 15.07.1726) tarihli söz konusu belgede, tekkenin o dönemde bakımsızlıktan artık harap bir duruma geldiği, tekkenin yakınında oturan bazı şahısların da fırsattan istifade ederek tekke arazisini kendi mülklerine kattıkları ve duvarlarını

³¹ Bu mahkeme sicil kaydına Manisa Güreşçi Tekkesinden bahsederken değineceğiz.

³² Mehmet Türkmen tarafından (Türkmen, 2016, s. 281-295) Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde “İ.E.EV.39 - 45” numaralı belgeye dayanarak Bursa’da ikinci bir güreş tekkesi olduğunu ve I. Beyazıt zamanında Bursa’nın Ahmed-i Dâ’i Mahallesi’nde ve bugün de aynı adı taşıyan caminin hemen sol bitişiğinde olduğunu, bundan önce ise Nilüfer Hatun tarafından Kale içinde bulunan Bey Sarayı bitişiğinde bir Güreşçi Tekkesi yaptırıldığını savunmaktadır. Atif Kahraman da (1995, s. 189), Nilüfer Hatun tarafından söz konusu mevkide bir tekke yaptırıldığını belirtmektedir ve bu konudaki bilgileri Kitab-ı Cihan Nüma’ya dayandırmaktadır. Neşri’nin Kitab-ı Cihannüma adlı eserinde “*Bu ol Nilüfer Hatun’dur ki Bursa’da Kabluca kapısına yakın yirde, hisar dibinde tekyesi vardır*” (Neşri, 2014, s. 105) demektedir ve buranın bir güreşçi tekkesi olduğunu söylememektedir. Bu tekke hakkında bilgi veren bir diğer kaynak ise Aşıkpaşaoğlu Tarihi’dir. Eserin 13. babında (Aşıkpaşaoğlu, 1992) “*Ülifer Hatun o hatundur ki Kaplıca Kapısına yakın yerde, Bursa Hisarı dibinde tekkesi vardır*” ifadesi geçmekte ve yine buranın bir güreş tekkesi olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmemektedir. Türkmen’le benzer bir iddiayı Doğan Yıldız da dile getirmekte ve Bursa’da pehlivanların güreş alanı ve halk eğlencesi için bir vakıf oluşturulduğunu buna da “Güreşçiler Tekkesi” adı verildiğini söylemektedir (Yıldız, 2002, s. 153). Atif Kahraman ise buranın Sultan IV. Mehmet tarafından 1659 yılında çadır kurulan açık bir alan olduğunu, bir stadyum yapılmaya kadar da güreşlerin ve dini bayram kutlamalarının burada icra edildiğini bildirmekte ve burada bir tekkenin var olduğundan bahsetmemektedir (Kahraman, 1989b, s. 33). Keza Evliya Çelebi de yukarıda aktardığımız gibi Bursa’daki tekkelerin sayılarını verirken “1” tane güreşçi tekkesi olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla Ahmed-i Dâ’i Mahallesindeki tekke, Evliya Çelebi’nin bahsettiği tekke olmalıdır.

³³ Evliya Çelebi’nin verdiği bilgiye paralel olarak Atif Kahraman (1989, s. 9) ve Mustafa Kara (1990, s. 77) bir güreşçi tekkesinin varlığından bahsetmektedir.

yıkarak zarar verdikleri, mahalle sakinlerinin ifadesiyle tespit edilmiştir ve tekke mülkünün bu şahısların elinden alınması istenmektedir.

2. Şeyh Cemalettin Tekkesi: Evliya Çelebi Seyahatnamesi sayesinde varlığından haberdar olduğumuz bu tekke Sultan I. Murat Hüdavendigâr tarafından kurulmuştur. Evliya Çelebi bize tekkenin nerede olduğuna, nasıl faaliyet gösterdiğine ve tekkede neler yapıldığına dair pek çok malumat vermektedir:

Âsîâne-i Seyyîd Cemâleddîn Sultân: Fetihten sonra Gazi Hüdavendigâr İslâm askerleri canlansın ve renklensin diyerek “bu âsîâneyi gürbüz ü tüvânâ ve zorâver ü dilâver [ü] server-i hünerver fetâ erler için binâ etmiştir”. Ama gerçekten de İslâm askerine revnak vermiştir. Hâlâ burada olan Rumeli yiğitleri toplanıp haftada bir kere cuma gününde bir araya gelip 70-80 çift yağa bulanmış geçmişin sahibkıranları (hükümdarları) gibi Rüstem gibi cesur ve güçlü genç pehlivanlar birbirleriyle el sıkışıp el öptükten sonra koç gibi baş tokuşup gülbâng-ı Muhammedi çekilip muhabbet meydanında güreş tuttuklarında insan hayran kalıp susup boynunu bükür. Gerçekten de pîr-i perverleri olan Hazret-i Mahmud Piryâr-ı Velî'nin mübârek ruhunu yâd edip bütün Müslüman gazileri gaza yoluna teşvik ederler. Bu tekke zemini siyah taş gibi yağ ile bulanmış bir arbede meydanıdır. Ehil olmayan adamlar o tekkeye ayak bassa yağ üstünde tepesi üzere gelip kendi kendine yenilir, ama iki yiğitlik meydan sahibi yiğitler yalınayak ve gömleksiz bu meydanda iki üç saat bu yağ üzere elbeşti ederler. Değme hâl ile birbirine galip gelemeyip 360 çeşit pehlivanlık hileleri yaparlar. Elbette bir oyun ile hasmının ya kesebend hanesinden, ya künde atmasından veya şirazîden veya asmanişinden veya sarmadan veya kesmeden veya ters kepçeden veya kavak dikmeden veya taşlamadan veya Cezayir sarmasından veya karakuşdan veya havalamadan veya kiretten veya boğmadan veya şıkıdan veya kapan atmadan... Kısacası bu yazılan güreşçi hilelerinden birini yaparak rakibinin bir yerini gafil yakalayıp ondan atıp intikam alır. Zira pehlivanlar arasında bilek gücü erlidir, ama hile yapmak erlikten erlidir. Zira atalar dilinde “Erlik on, dokuzu hile” demişler. Niceler buna zâhib olmuşlar. “Belî on, dokuzu da hiledir” demişler. Gerçekten de savaşıcı olup yiğit olanlara silâhşörlük ve güreşçilik çok çok gereklidir. Zira Peygamber Efendimizin sünnetidir ki Hazret-i Mefhar-i Mevcudat Ebu Leheb ve Ebu Cehil melunlar ile güreşip ikisini de taşlamadan yenip pis suratları mezbahada kan yalamış azgın köpek ağzına dönmüşler idi. Heybetli ve salâbetli bir sanattır. Bu Edirne Tekkesi'nde yaz ve kış yüz çift pehlivan dervişler hazır olup Piryâr-ı Velî töresi üzere idman ederler. Bu tekke gerçi kârgir kubbeler ile yapılmış değildir ama bakımlıdır. Pek çok odaları, mutfâğı ve biraz bahçesi vardır. Ve meydanında geçmiş zaman pehlivanlarının demirden yayları, okları, güzleri ve türlü türlü seçilmiş kemankuş darbları, salıkları, zerdeste ve matrakları, kırkar ellişer okka gelir camuz derilerinden yağlı kisbetleri ve nice türlü pehlivan âletleri muhabbet meydanları üzerinde asılıdır. Bu güreşçiler dergâhı Ali Paşa Çarşısı yakınında Balıkpazarı Kapısı'nın iç yüzünde kurulmuş Güleşçiler Tekkesi'dir (Evliya Çelebi, 1999b, s. 235).

Evliya Çelebi ilerleyen sayfalarda bu tekkenin kabristanında gömülü olanlar arasında tekkeye adını veren Şeyh Cemaleddin de dâhil olmak üzere eskinin büyük pehlivanlarının da adını zikretmektedir:

Ondan Güleşçiler Tekkesi içinde Küştigirân yolunda Hazret-i Pîr Mahmud-ı Yâr-ı Velî fukarası, Hakk yoluna yakın, cennet burcunun hüması, Şeyh Seyyid Cemaleddin. Yine bu tekke içinde Pehlivan Demir üstadı, arslanlar arslanı, güreşçiler önderi, düvâz-deh-i yâr-ı dilîrân (bahadırların, alpların 12. Yareni), Hazret-i Er Sultan, bir günde Fatih Mehmed Han huzurunda Azerbaycan şahı Uzun Hasan'ın yetmiş adet seçkin pehlivanına galip gelen Er

Sultan'dır ki Sultan I. Selim Han huzurunda dört arslanı da ikişer parça eden Pehlivan Demir'in üstadı olan Er Sultan'dır (Evliya Çelebi, 1999b, s. 248).

Tekkenin yeriyle alakalı olarak Evliya Çelebi'nin yukarıda aktardığımız bilgilerine ek olarak Kaleiçi'nde olduğu da bilinmektedir (Peremeci, 2011, s. 59). "Riyaz-ı Belde-i Edirne" adlı eserinde Ahmet Badi Efendi H. 1308 (M. 1890/1891) yılı itibariyle tekkenin durumu ve konumu hakkında malumat vermektedir:

Kadîmen Mevlânâ Veliyyüddîn ve el-yevm Metropolit Mahallesinde Kulekapısı Caddesinde otuz üçüncü numarada vâki tarîk-ı Nakşibendîye mensûb Küşfî-gîrân yani Pehlivân Cemâleddîn tarafından binâ olunan tekke'dir ki sakfî ahşaptandır. Bu tekke Evkâf-ı Hümâyûn Hazine-i Celflesince güreşçiler duâcısı zaviyesi nâmıyla mukayyedir. Haraba yüz tutmakla 1308 senesi hilâlinde müceddeden binâ edilmiştir. Şeyhi Tâhir Efendidir (Efendi, 2014, s. 187).

Bu bilgilerden tekkenin 20. Yüzyıl başına kadar hala ayakta olduğunu ve yeniden inşa edilmiş olduğunu öğreniyoruz. Ancak tekkenin söz konusu dönemde hala güreş faaliyetleri için kullanılıp kullanılmadığı belirsizdir.

Şeyh Cemaleddin Tekkesinin 1940'lı yıllarda artık sadece arsasıyla küçük bir kabristanının kaldığını ve bu kabristanın içinde Şeyh Cemaleddin'in mezar taşının hala ayakta olduğunu Rakım Ertür sayesinde biliyoruz. Rakım Ertür Mezar taşının okunuşunu da vermektedir:

Huvel-Baki, Kutbü'z-zaman güreşçiler duacısı demekle maruf pehlivan Cemaleddin ruhiçün Fatiha (Ertür, 1965, s. 301).

Solda, H. Necdet İşli tarafından çekilmiş Şeyh Cemaleddin'in mezar taşına ait bir fotoğraf (Atabeyoğlu, 1998, s. 515). Sağda, 2017 yılında çekilen ve üzerine vurulan kat kat boya nedeniyle okunamaz hale gelen aynı mezar taşı.

Şeyh Cemaledin'in mezar taşı, günümüzde Kırkpınar Güreşleri başlamadan önce duaların okunduğu "Pehlivanlar Mezarlığı" içerisinde Çömlekköylü Kara Emin ve Adalı Halil Pehlivanların mezarlarıyla yan yanadır.

3. Manisa Güreşçiler Tekkesi: Sultan II. Murat 1445 yılında Manisa'daki sarayı yaptırdığı sırada güreşçiler ve okçular için de birer tekke yaptırmıştır (Kahraman, 1989b, s. 17). Bu tekke "Yirmiiki Sultanlar Türbesi"nin güneyindeki Kurşunlu Türbe'nin yakınındaki Müslüman mezarlığının köşesinde bulunmaktadır (Gökçen, 1946, s. 37). Bu güreşçiler tekkesinin varlığından 1551 yılına ait bir mahkeme sicili sayesinde haberdar oluyoruz (Laqueur, 1979, s. 65; Kahraman, 1989b, s. 17).

Sicil kaydına göre tekkeye ve tekkeye ait vakfa bakmakla yetkili Pehlivan Taslık, İskender Bey bin Abdullah'ı mahkemeye getirip, Kurşunlu Türbeden yukarıdaki Müslüman mezarlığı yanında sözü geçen tekkenin bahçesi civarında bulunan damın yerinin tekkeye ait vakıf arazisinde olduğunu ve burayı tekkenin vakfi için talep ettiğini söylemektedir. Söz konusu anlaşmazlık daha sonra Pehlivan Taslık'ın doğruyu söyleyerek evin yerinin güreşçi tekkesinin malı olmadığını itirafı ile kapanmıştır (Gökçen, 1946, s. 37).

4. Pehlivan Şüca Tekkesi³⁴: Evliya Çelebi, "Esnaf-ı Pehlivânân-ı Küştigirân" başlığı altında o dönemde İstanbul'da mevcut Güreş Tekkeleri'nin sayısını ve yerlerini vermektedir. Bunlardan birinin Küçükpazar yakınında Unkapanı yolu üzerinde Servi firmı karşısındaki Pehlivan Şüca Tekkesi olup Fatih Sultan Mehmet zamanında kurulduğunu söylemekte ve İstanbul'da yer alan bir başka tekke olan Pehlivan Demir Tekkesi'ne kıyasla bu tekkenin daha bakımsız olduğuna üstü kapalı olarak işaret etmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 299).

Tekkenin yerini tam olarak belirlemeye çalışan Atıf Kahraman ise İsmail Hakkı Konyalı'nın "İstanbul'da Voynık Şücaeddin Camii ile Şeyh Vefa Camii arasındaki çeşmenin üstünde de bir "Güreşçiler Tekkesi" (Konyalı, 1966, s. 3991) olduğu iddiasını

³⁴ İstanbul Kadı Sicilleri arasında Bab Mahkemesi 46 Numaralı Sicil'de yer alan bir mahkeme kaydında "Hızır Bey mahallesinde vâki' pehlivanlara meşrûta olan" bir tekkeden bahsedilmektedir (Atay, ve diğerleri, 2011, s. 321-322). Ancak bu Güreşçi tekkesinin bulunduğu mahallenin neresi olduğu ve bu tekkenin Evliya Çelebi'nin saydığı İstanbul'daki tekkelerden hangisi olduğunu belirleyemedik.

doğru kabul etmez. Bu bölgenin Evliya Çelebi'nin doğup büyüdüğü yer olduğunu ve buraları çok iyi bildiğini belirterek Küçükpazar-Atlamataşı Caddesi üzerinde yer aldığını kabul etmektedir (Kahraman, 1989b, s. 18-20).

İstanbul'da yer alan bu tekkeye II. Bayezid döneminde yaşamış olan ve döneminin iyi okçularından ve pehlivanlarından sayılan “Bursalı Şüca”nın adının verilmiş olması mümkün olabileceği gibi ilk şeyhinin adının da Şüca olması da muhtemeldir (Kahraman, 1989b, s. 21).

5. Pehlivan Demir Tekkesi³⁵: Bu tekke hakkındaki bütün bilgimizi yine Evliya Çelebi'ye borçluyuz. Evliya Çelebi bu tekkeyi şöyle anlatır:

“Biri de Zeyrek Yokuşu ayağında Pehlivan Demir Tekkesi'dir. Hâlâ bu tekke mamurdur, içinde tekke şeyhi Baba Hasan, iyi hâl ile tanınan yaşlı bir zâttır. Bu tekke içre 300 zorlu pehlivanlar var ki onar çift camus köteni zapteder erlerdir. Yüz, yüz elli çift pehlivanlar cümle kışpetlerin giyip sarı şîr-i revgan yağıyla yağlayıp çifte çifte adam ejderhası gibi apul apul yürüyüp birbirlerine kağan arslan gibi sarılıp bu kadar seyirciler içre birbirine evren gibi eğri bakış atıp alt üste ve üst alta pehlivanlık ederek bütün (—) bend oyunlardan kesme, şirazî, kesebend, terskepçe, pîşkabza, yanbaşı, serkelle, âsmaniş, Cezayir sarması, boğma ve karakuş adlı oyunları icrâ ederek Alayköşkü dibinden geçip padişahın ihşanlar ile şereflenip geçerler. Bunların piri Hz. Mahmud Pir-i Yâr-ı Veli'dir Hz. Hamza kemer bağlamıştır” (Çelebi, 2006, s. 299) .

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde C. MF. 95 – 4712 numarasıyla kayıtlı ve muhtemelen bu tekkeyle alakalı 3 belge mevcuttur.³⁶ Belgede tekkenin yerinden bahsederken “Zeyrek kurbunda Pehlüvânlar Tekkesi demekle ma'rûf” demektedir ki bu konum Evliya Çelebi'nin bahsettiği yerle örtüşmektedir.

³⁵ Mühimme Defterleri arasında bulunan iki kayıta İstanbul güreşçiler tekkesinde güreşçi kalmadığı ve bundan dolayı yetenekli kişilerin Tokat, Amasya ve Sonisa'dan toplanarak buraya acilen gönderilmesinin emredildiğinden ve yine aynı minvalde 1583 senesine ait bir başka kayıta Sivas ve Karaman'dan toplanacak adayların yine İstanbul Güreşçiler tekkesine gönderilmesine dair bir başka emirden bahsedilmektedir (Laqueur, 1979, s.78-79; Yıldız, 1979, s.203; Çumralgil, Özdemir, Yılmaz ve Pepe, 1999, s. 339). İstanbul Güreşçiler Tekkesi diye bahsedilen bu tekkenin neresi olduğu belli olmamakla birlikte kapasitesi itibarıyla 300 pehlivanı barındırıyor olması dolayısıyla Pehlivan Demir Tekkesi olması kuvvetle muhtemeldir.

³⁶ Belgenin ilk sayfasında “Tekke Pehlivanları” imzasıyla bir dilekçe vardır. Dilekçenin der-kenarında yer alan notta tekkenin daha önce H. 23 Muharrem 1176 (M. 7 Şubat 1763) 500 kuruş ödenek çıkarılmış olduğunu belirterek bu notun hemen altında H. 15 Recep 1189 (11 Eylül 1775) tarihinde yazılmış (muhtemelen pehlivanların dilekçesi bu tarihten önce yazılmış olmalı) bir başka notta bu tekke hakkında ne yapılacağı sultanın emrine bırakılmış. Belgenin ikinci sayfasından öğrendiğimize göre çıkarılan bu 500 kuruşluk ödenek H. 1176 yılında tekke yangından harap olduğu için verilmiş. Aradan geçen 13 sene içerisinde tekke yine harap hale gelmiştir. “Mesarif-i miriyyenin kesreti malum” olduğundan karar yine sultanın iradesine bırakılmış olup belgenin üçüncü sayfasında hasarın tespiti için bir mimar görevlendirilerek masraflar çıkarılmış ve yuvarlak hesapla 290 kuruş masraf olduğu tespit edilmiştir.

Tekkenin yerini yakın zamanda tam olarak saptamaya çalışan Atıf Kahraman İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulduğu bir vakfiye belgesinden hareketle tekkenin, 1980 yılındaki duruma göre Sultan I. Abdülhamit zamanı kadınefendilerinden “Şeb Sefa Kadınefendi”nin yaptırdığı cami ile burada bulunan bir İşhanı arasında olduğunu belirtmektedir (Kahraman, 1989b, s. 24). Ayrıca Tekkenin herhangi bir vakfa sahip olmadığı, dolayısıyla bakım ve onarımı için doğrudan devlet yardımı aldığı ve padişahın mülkü sayıldığı da söz konusu vakfiye belgesinden anlaşılmaktadır (Kahraman, 1989b, s. 25-26).

Bu tekkeye adını veren zat, Osmanlı fetihleriyle Rumeli’de meskûn olan ve efsaneleşen isimlerden biri, kaynaklarda Timur Baba, Hasan Demir Baba hatta Pehlivan Baba olarak geçen Demir Baba’dır ve Otman Baba’nın yol evladı ve onun halifesi olan Akyazılı Sultan’ın halifesidir (Rodoplu, 2013, s. 123). Demir Baba’nın manevi hatırası o kadar etkili olmuştur ki Evliya Çelebi’den öğrendiğimize göre Süleymaniye ile Eski Saray duvarı arasında kalan bir meydana “Serçeşme-i Küşti-giran Pehlivan Demir” adı verilmiştir ve bütün güreş tekkelerindeki pehlivanlar o devirde burada güreş tutmaktadırlar (Evliya Çelebi, 2006, s. 299).

Güreşçi tekkelerinin tarihi serüvenlerini ortaya koymak ve kültürel bağlamını elimizden geldiğince iyi yansıtmak için yaptığımız kaynak taramalarının bize sunduklarının sınırlı olması sorunuyla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, Osmanlı coğrafyasında en erken 13.yüzyıla kadar yıl kadar götürülebileceği söylenen bu kurumlara ait, 15. yüzyıldan itibaren ulaşabildiğimiz bazı vakıf kayıtları bulunmaktadır. Her ne kadar tafsilatlı bilgiler edinmeyi mümkün kılmasa da geçmişteki pehlivanlık kurumunun vakfa dayalı, dolayısıyla imparatorluk kurumundan aldığı desteği sergileyen tarihi kayıtlar, kültürel değişimin varlığını ortaya koymakla birlikte hamilik müesseselerinin varlığının bu sporun varlığı ve devamı için bir şart olduğunu ortaya koymaktadır.

Güreşçi tekkelerinin giderleri iki kaynaktan karşılanmaktaydı. Eğer tekke bir padişah tarafından kurulmuş ise “miri” sayılıyor ve masrafları tekkeyi yaptıranın bağladığı

vakıflardan sağlanmakta³⁷ ve denetlenmesi de Darüssaade Ağası'na bağlı “Harameyn nezaretince yapılmaktaydı. Özel vakıflar ile kurulanları ise devlet malı sayılmayıp gelir gider hesaplarına bulunduğu şehrin kadıları tarafından bakılmaktaydı (Kahraman, 1989b, s. 3).

Tekkelerin başına getirilen kimselere “Şeyh”³⁸ veya “Duacı”³⁹ denilmekteydi. Şeyhler, tekkenin baş yöneticisi ve mütevellisi olarak görevliydi. Başlıca görevleri, vakfın geliriyle ihtiyaçları sağlamak, haklarını korumak, güreşçileri yetiştirmek, padişah huzurunda güreş yapıldığında beraber bulunup dualarını yapmaktı (Kahraman, 1989b, s. 3).

Şeyhler genellikle güreşçiler arasından seçilmekte olup görev süreleri belli değildi. Yapmalarında bir mahzur olmadığı sürece görevlerine devam etmekteydiler. Bir güreşçinin şeyh olabilmesi için güreşte isim yapmış ve bu konuda bilgisi, otoritesinin kabul edilmiş olması gerekliydi. Ayrıca şeyhliğe seçilen kimsenin şeyhliği lonca teşkilatlarındaki şeyh, mütevellî, kethüda seçiminde olduğu gibi o tekkenin bulunduğu şehrin mahkemesince onaylanarak sicile geçirilip belgelenirdi (Kahraman, 1989b, s. 3).

Tekkelerde şeyh ve ailesi, dervişler ve hizmetliler için ayrılmış mekân ve hücrelerle binaların dışında idman yapmaya müsait çimenlik bir meydan bulunurdu; kış idmanları genişçe bir kapalı mekânda yapılırdı (Özcan, 1996, s. 319).

Sadece tekke içinde faaliyet yürütmekle kalmayan tekke pehlivanları zaman zaman padişahın huzuruna da çıkarılarak huzur güreşlerinde yer alırlardı. Bunun örneklerine Sultan I. Abdülhamit döneminde rastlanmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi arşivlerinde kayıtlı bulunan belgelere göre Sultan I. Abdülhamit dini bayramlarda ve doğum günü

³⁷ 15.yüzyıldan kalan bir vakıf kaydından Edirne Şeyh Cemalettin Tekkesi'ne vakıf 50 dükkan olduğunu, dükkanların toplam gelirlerinin aylık 350, yıllık 4200 akça olduğunu öğreniyoruz (Gökbilgin, 1952, s. 98, 121; Arabacı, 1999, s. 154)

³⁸ Seyahatname'de (Çelebi, 2006, s. 177), Unkapamı'nda oturdukları sırada çıkagelen, hangi tekleden olduğunu söylememekle birlikte Ali Halhali adındaki bir zat için “Güleşçiler Tekkesi Şeyhi” ifadesini kullanmaktadır.

³⁹ Edirne'deki Güreşçi Tekkesine adını veren ve kabristanında gömülü olan Şeyh Cemaleddin'in mezar taşında “Güreşçiler duacısı demekle maruf” ibaresinin geçtiğini biliyoruz.

yıldönümlerinde tekke pehlivanlarını çağırarak güreşler yaptırmış ve ihsanlar dağıtmıştır (Kahraman, 1989b, s. 5-8; Kahraman, 1995, s. 144).

Osmanlı İmparatorluğu içinde pehlivan yetiştirilmesine ve Evliya Çelebi'nin deyimiyle İslam askerlerinin renklenip canlanmasına vesile olan bu tekkelerin ortadan kalkması ve faaliyetlerinin durmasının tarihini tam olarak somutlaştıramamakla birlikte, Bektaşî meşrep bir temayüle sahip oldukları düşünüldüğünden Yeniçeri Ocağının lağvedilmesine, yani Sultan II. Mahmut zamanında gerçekleşen Vaka-i Hayriyye'ye bağlamanın mümkün olduğu düşünülmektedir (Kahraman, 1989a, s. 39; Kahraman, 1989b, s.4-8; Türkmen ve Demirhan, 2015, s. 170-171).

Güreşçi tekkelerinin, Yeniçeriler gibi Bektaşî meşrepli oldukları hakkındaki zemini en başta Evliya Çelebi Seyahatnamesinde yer alan bilgilere dayandırabileceğimiz çıkarımlar oluşturmaktadır. Evliya Çelebi çocukluğunda Unkapanı'ndaki dükkânlarında otururken önce Kapani Efendi'nin geldiğini ardından da güreşçiler tekkesinden Ali Halhali'nin geldiğini anlatır ve ardından Kapani Efendi ile Halhali arasındaki diyalogu verir:

Bizim dükkân önünde Giysüdâr'ı görünce bir nara atarak, “Ey dost, Şahımız Şah Ali'dir kurban olsun Şah Hüseyin'e canım, başım top eyleyüp geldim belâ meydanına, Kerbelâ Meydanı'dır meydanımız” deyip Kapanî Mehmed Efendi'ye temennâ edip el öpünce hemen Kapanî Efendi, “İnşaallah Derviş Ali bu anda arzu ve isteğine erip Kerbelâ Çölü'nün şehitleri sevabına bu Aşure gününde nail olursun” deyip elindeki çoçtura testisini Derviş Ali'nin eline verdi (Evliya Çelebi, 2006, s. 177)

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü üzere güreşçi tekkesinin dervişi Ali Halhali'nin Bektaşîliğe kayan söylemi göze çarpılmaktadır. Bunun yanı sıra Evliya her ne kadar Ali Halhali'nin hangi tekkeden olduğunu söylemese de daha önce değindiğimiz üzere onun yaşadığı dönemde İstanbul'da bulunan güreşçi tekkelerinden birisinin adı “Pehlivan Demir Tekkesi”dir ve “Serçeşme-i Küştigiran Pehlivan Demir” adıyla bir meydan da mevcuttur (Çelebi, 2006, s. 68-69, 299). Bu gün Bulgaristan sınırları içerisindeki Razgrad'da bir türbesi⁴⁰ olan ve velayetnamesinden öğrendiğimiz kadarıyla pehlivanlığı ile bilinen, Pehlivan Demir/ Demir Baba⁴¹, Alevi-Bektaşî geleneği açısından önemli bir

⁴⁰ Bu türbe hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: (Keskiöğlü ve Özeydin, 1983) ve (Tanman, 1994).

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız: (Tanman, 1994) ve (Kılıç ve Bülbül, 2011). Ayrıca 1929 yılında lehçe çalışması yapmak için gittiği Deli Orman bölgesinde bulunan Tadeusz Kowalski (1940, s. 164) türbe'nin içinde Demir Baba'ya ait olan ve olağan dışı büyüklükte bir çift demir çarık, orak büyüklüğünde bir cep çakısı ve oldukça büyük bir sarığın sergilendiğinden bahsetmektedir. Bu durum tam anlamıyla oldukça iri ve heybetli bir pehlivan portresi çizmek için yeterli bir zemin oluşturmaktadır.

inançsal figürdür. Bunlara ek olarak Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde güreşçilerin piri için “*bunların piri Hz. Mahmud Pir-i Yâr-ı Veli'dir Hz. Hamza kemer bağlamıştır*” (Çelebi, 2006, s. 299) demektedirken bir başka yerde ise “*Pîr Yâr-ı Velî onlara serçeşmedir ki Hazret-i Peygamber huzurunda Hazret-i Ali kuşak bağlayıp güreşçilere pîr ü perver olmuştur*” (Evliya Çelebi, 2005, s. 389) demektedir. Evliya'nın Pir-Yar-ı Mahmud Veli'nin⁴² kimin kemerbestesi olduğuna dair belirttiği bu iki farklı köken bizi, sözlü gelenekte bu konu hakkında iki farklı anlatının hâkim olabileceği sonucuna götürebilmekle birlikte söylemdeki Bektaşilik etkisini de yansıtmaktadır.

Pehlivan Demir'in bir aslanla güreşini gösteren resim (Meydan Larousse, 1979, cilt 5, s.454).

Söz konusu etkilenimin Evliya Çelebi'nin yüzyılındaki bir başka yansıması da güreşten evvel okunduğu belirtilen bir duada kendisini göstermektedir. Sultan IV. Murat zamanında “Harem-i Hassa”ya anne tarafından akrabası Silahtar Melek Ahmet vesilesiyle giren Evliya Çelebi, Melek Ahmet Paşa, Deli Hüseyin Paşa, Hattat Haşan Paşa

⁴² Geçmişte Pehlivanların piri olarak görülen Mahmut Pir Yar-ı Veli hakkında sözlü gelenekte var olan anlatının parçalarını Ziya Gökalp'ın Altın Işık adlı eserinde geçen “Polvan Veli” (235, s.203-208) hikayesinde bulmak mümkündür. Mahmut Pir yar-ı Veli (1246-1326) Türk Dünyasında da tanınan bir şahsiyettir. Türkmenler arasında Mahmut Palvan, Palvan Ata, Özbekler arasında Polvon Ata, Polvon Pir, Azerbaycan Türkleri arasında Pehlevan Mahmud Harezmi, Purya Veli adlarıyla tanınan meşhur pehlivan, mutasavvıf ve şairdir. Şemseddin Sami Kamusü'l-Alâm adlı eserinde “Katalı (Mahmud Pehlivan)” maddesinde Harezmi'deki Ürgenç kasabasından ve meşhur İran şairlerinden biri olarak tanıtır. İlk zamanlar pehlivanlığı ve kuvvetiyle meşhur olan Katalı, daha sonra tasavvufa girmiştir. Doğum yeri hakkında farklı görüşler vardır. Bazı kaynaklar onun Harezmi'nin Ürgenç şehrinden, bazıları Azerbaycan'ın Gence şehrinden, bazıları ise Safeviler devrinde Hoy-Salmas şehrinden olduğunu iddia ederler. Harezmsahlar devrinde Harezmi, Hive, Ürgenç, Daşoğuz civarlarında yaşadığı, tam adının Mahmut Puryayı Veli Katalı olduğu bilinmektedir. Farsça şiirler söylemiş, bazı rubaileri günümüze kadar ulaşmıştır. Ömer Hayyam'a denk tutulan bir edebî kişiliği vardır. Kenzü'l-Hakayık adlı bir mesnevisi ile rubailerinin olduğu bilinmektedir. Şair, veli, güreşçi ve müzisyen nitelikleriyle efsaneleşmiş bir şahsiyettir. Hakkında birçok efsane ve rivayet anlatılmaktadır. Bir rivayete göre Pehlivan Mahmut, Hindistan şahına savaş yardımı yaptığı için onun desteğini kazanmıştır. Pehlivan Mahmut da ondan Hindistan'da köle olan Harezmlilerin serbest bırakılmasını istemiştir. Hindistan şahı iri bir öküzün derisine ne kadar sığarsa götür deyince Pehlivan Mahmut öküz derisinden bir kemer kesip meydanı çevirmiş, içine Harezmlilerle susuzluğu bitirmiştir. Harezme gelince sulama kanalları açarak susuzluğu bitirmiştir. Ayrıca Hive'de bulunan türbesi hala önemli bir ziyaretgahdır (Gökalp, 2015, s. 234-235).

ve Pehlivan Dişlek Süleyman'ın yağlı kıspet giyerek Çemensoffa'da güreşirlerken onların duacılığını yaptığını ve şöyle bir dua okuduğunu belirtiyor:

Allah Allah, hâce-i azim ve seyyid-i kâinat ve mefhar-i mevcûdât ber-kemal-i cemal Muhammed Mustafarâ salavât. Engürü'de er yatır, Rum'da Muhammed Buharı Sarı Saltık ton giyer, tummân çeker, pirimiz Hz. Mahmud pir-i yâr-ı veli aşkına dest-ber-dest kafa-ber-kafa sîne-ber-sîne muhabbet-i Ali, şîr-i Yezdân-ı Veli aşkına Allah onara (Evliya Çelebi, 2006, s. 112-113).

Evliya Çelebi'nin okuduğu bu duada da görüldüğü üzere Bektaşilik açısından tıpkı Demir Baba gibi önemli bir inançsal figür olan “Sarı Saltuk”, “don” giyip “tuman” çeken bir pehlivan olarak anılmakta, “Mahmut Pir-Yar-ı Veli” ile “Hz. Ali”nin adları peşpeşe zikredilmekte ve güreş tutanlar “muhabbet-i Ali” aşkına diyerek gayrete getirilmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki Vaka-i Hayriye'nin ardından Yeniçeri Ocağı lağvedilirken, Yeniçerilerin manevi olarak kendilerini bağlı gördükleri Bektaşi dergâhları da bundan nasibini almıştır. Dolayısıyla, Bektaşilik ve Bektaşilikle alakalı her şeyin kovuşturmaya uğradığı böyle bir dönemde, söyleminde Bektaşiliği hissettiren güreşçi tekkeleri de bu durumdan etkilenmiş ve nihayete ermiştir. Kanımızca bu sürecin bir başka etkisi de güreşçilerin piri meselesinde kendini göstermiş ve Evliya Çelebi'nin bazen Hz. Hamza bazen de Hz. Ali kemerbestesi olarak gösterdiği Mahmut Pir Yar-ı Veli'nin⁴³ adı unutulmuş ve onun yerine Hz. Hamza pehlivanların piri haline gelmiştir.

Güreşçi tekkelerinin faaliyetlerinin nihayete ermesinde etkili olan bir başka nedenin II. Mahmut döneminde sarayda yaşananları kayıt altına alan Hafız Hızır İlyas Ağa'nın (1987, s. 288-299) “Tarih-i Enderun Letaif-i Enderun” adlı eserinden öğrendiğimiz üzere 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın ilgasının ardından padişahın modern savaş ilminin talimine ciddiyle eğilmeye başlaması ve eski usul savaş oyunlarının yerini sürekli Avrupa tarzı talim ve manevralara bırakması olduğunu düşünmek mümkündür. Evliya Çelebi'nin deyimiyle İslam askerlerine revnak veren ve onları gazaya teşvik eden bu kurumlar savaş ilmindeki değişimin etkisiyle misyonlarını tamamlamışlardır. Dolayısıyla devlet ricalinin muhtemelen bu nedenle ilgisinin azalması ve maddi açıdan kendilerine bağlanan vakıflarla idare edilen bu yapıların ekonomi alanında yaşanan sıkıntılarla

⁴³ Çukurova bölgesinde Aşık Halil Karabulut'tan derlenen bir salavatlama'da geçen “Her mesleğin bir piri var ezeli / Güreşinki de Mahmut Pir Yâr Veli” (Artun, 2001, s. 34) ibaresi oldukça ilgi çekicidir.

birlikte kalabalık pehlivan gruplarını barındıracak ve besleyecek güçlerini yitirmesiyle tarih sahnesinden silinmiş olabileceklerini de düşünmek mümkündür.

1.3.2. Güreşin ve Pehlivanlığın Hamisi Olarak Osmanlı Sultanları ve Saray Teşkilatı

Göçerevli bir toplum mirasının üzerinde şekillenmeye başlayan ve bir imparatorluğa tekâmül eden Osmanlı Devleti'nin askeri gücünün temelini oluşturan Türk toplumunun gündelik yaşamının da gerekliliklerinden olan binicilik, okçuluk ve güreş sporları, yüksek maharet gerektiren yönleriyle hem seyirlik bir eğlence hem de savaş talimi olarak benimsemiş ve devam ettirilmiştir.⁴⁴ Özlerinde, Türklerin bu atlı göçer altyapılarıyla sıkı bir bağ olan okçuluk, binicilik ve güreş üçlüsünden sadece güreş, günümüz Türkiye'sinde oldukça yaygın bir temele sahip olsa da bu üç spor Osmanlıda savaş ve festivaller açısından oldukça önemlidir (Krawietz, 2014, s. 343). Bu durumun bir neticesi olarak yeniçeri odalarında birer ikişer pehlivan bulunması adet haline gelmiştir (Uzunçarşılı, 1943, s. 332)

Osmanlı coğrafyasında güreşin ve pehlivanlığın hem himaye edildiği hem de öğretildiği ve bu konuda yeteneği olan kişilerin çatısı altına dâhil edilerek geleneğin devamlılığının sağlandığı güreşçi tekkeleri gibi, Osmanlı padişahlarının bizzat kendileri ve onlara bağlı saray teşkilatları da güreşin ve pehlivanlığın himaye edildiği bir başka yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Sarayının ulaşılabilecek en yüksek ikbal kapısı olduğu bir dönemde, pehlivanlık mesleğini icra edenler için padişahın huzurunda güreşebilecek bir konuma ulaşıp yeteneği ölçüsünde onun ihsanlarına mazhar olmak ve sultanın başpehlivanı olmak, bir pehlivanın mesleği açısından ulaşabileceği en yüksek mertebedir. Bir pehlivanın mesleği sayesinde yaşadığı bu yükseliş ve böyle bir mertebeye ulaşabiliyor olması bu bağlamda güreşin sosyal tabakalar arasında geçişliliği sağlayan bir aracı olduğunu da göstermektedir. Bununla birlikte zaten Osmanlı toplumu gibi patirmonyol türde bir toplumda, sosyal onur, statü ve mertebelerin mutlak egemen bir hükümdar tarafından belirlendiği bir toplumda

⁴⁴ Osmanlı Devleti'nde saray tarafından benimsenen ve yapılan sporlar için bkz: (Sümer, 1953; Kumbaracılar, 1972)

şeref, itibar, servet ve becerinin tek kaynağı ve sığınağı ancak saray olabilmektedir (İnalçık, 2013, s. 8-9).

Güreşin devamlılığının sağlanması ve dolayısıyla günümüze ulaşmasında sosyal düzlemde onu talep eden bir topluma ihtiyaç olduğu kadar bu işi icra edenlerin himaye edilmelerine de ihtiyaç vardır. Osmanlılar döneminde pehlivanların önceleri Birun, daha sonra ise Enderun kısımlarına alınmak suretiyle saraya dâhil edilmeleri Osmanlı toplumunda hamiliğin en yüksek noktası olan saray teşkilatının bu konudaki işleyişine bakmak için bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı saray teşkilatı Birun ve Enderun olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Birun Osmanlı sarayının (Topkapı Sarayı) birinci ve ikinci yer denilen meydanlarındaki müesseseleri ifade eden bir tabirdir. Sarayın Bîrun (dış) hizmetlileri idarî, askerî ve dinî alanlarda olmak sınıflara ayrılmaktaydı. Bîrun tabiri varlığını imparatorluğun sonuna kadar sürdürememiş ve Tanzimat'ın ilânından sonra pek kullanılmamıştır (Özcan, 1992, s. 205).

“Enderun” veya “Enderun-u Hümayun” olarak adlandırılan yapıyı, idari ve askeri kadronun yetiştirilmesi için teşkil edilen saray eğitim kurumu olarak nitelendirmek mümkündür. Enderun 1839'da Tanzimat'la beraber yaşanan dönüşüme kadar Topkapı Sarayı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun en yüksek dereceli eğitim müessesesi olarak varlığını devam ettirmiştir (Öztuna, 1972, s. 10). Daha ziyade mülkî ve askerî idarecilerin yetiştirildiği bu okul, Osmanlı merkez ve taşra bürokrasisine gerekli insan gücü kaynağını oluşturmak için kurulmuştur. Bu vasfı ile resmî Osmanlı ideolojisi veya zihniyetinin öğretilip geliştirildiği temel eğitim birimini teşkil ettiği gibi idari ve siyasi hedeflerin belirlenmesinde, devletin ana kurumlarının işleyişinde önemli bir yere sahip olmuştur. Enderun'un Sultan II. Murat zamanında Edirne Sarayı'nda teşkil edildiği, ancak esas düzenine Fatih Sultan Mehmet döneminde kavuştuğu söylenebilir (İpşirli, 1995, s. 185).

Osmanlı padişahları, yaklaşık olarak on beşinci asır ortalarından itibaren on sekizinci asır başlarına kadar kendilerine mahsus merkez ordusuyla devlet idaresi için aristokrat yetiştirmekten ziyade Müslüman ve Türk terbiye ve kültürüyle yoğrulmuş, kendilerine sadık bir kul sınıfı yetiştirerek bunların bir kısmını kendi sarayında ve bir kısmını ordusunda terbiye ettirdikten sonra Osmanlı devletinin idare ve asayişini bunların ellerine

vermişlerdir. Bu dönemlerde ulema sınıfıyla devletin bir kısım divan ve malî işleri ile kalem ricali kısmen istisna edilecek olursa hemen bütün büyük devlet makamları ile Kapıkulu ocaklarının dörtte üçü bu zümreden çıkmıştır (Uzunçarşılı, 1984, s. 298).

Genellikle aileleriyle hiçbir ilgileri kalmayan, devşirme yoluyla sağlanmış çocukların Enderun'a alınmadan önce belli bir alt eğitimden geçmiş olmaları gerekmektedir. Hıristiyan ailelerden devşirilen çocuklar öncelikle Müslüman Türk aileleri yanında Türkçe'yi, İslâmi esasları ve adabı öğrenir, daha sonra Edirne, Galatasaray, İbrahim Paşa (bir süre de İskender Çelebi) saraylarında bedensel ve ruhsal kabiliyetlerini geliştirecek dersler ve eğitimler görürlerdi. Bunlara "acemi oğlanları" denilirdi. Acemi oğlanları, buradaki belirli eğitim ve terbiyeden sonra "çıkma"⁴⁵ adıyla ayrılarak çeşitli askeri birlikler içerisine dağıtılır, üstün yetenekli olanlar ise daha yüksek seviyede bir eğitime tâbi tutulmak üzere Enderun'a alınırdı (İpşirli, 1995, s. 185).

Osmanlı sarayı, devşirme ile saraya alınan içoğlanı teşkilâtını terk ettikten sonra, buraya sınırlı sayıda alınan esir çocukları dikkate alınmayacak olursa bütün saray hizmetleri Türk gençlerine tahsis edilmiş ve on sekizinci asırdan itibaren kademeli olarak artmak suretiyle saray işleri bunlara verilmiştir (Uzunçarşılı, 1984, s. 299).

XVII. yüzyılda, mevcut usullere aykırı olarak birtakım himaye ve kayırmalarla Enderun'a şartlara uymayan kimselerin alınmaya başlanması, eğitim sisteminin gelişen yeni ihtiyaçlara ayak uyduramaması, özellikle bu dönemlerde kapıkulu askerinin iktidarı belirleyici büyük nüfuz ve gücü, Enderun'daki disiplinin ve eğitim kalitesinin sarsılmasına yol açmış ve genel olarak imparatorlukta diğer kurumlar gibi bu müessese de önemini yitirmeye başlamıştır. Buna rağmen Enderun XIX. yüzyıl başlarına kadar etkisini devam ettirmiş, daha sonra ise Batı tarzında açılan mekteplerden yetişenler idarede söz sahibi olmuşlardır (İpşirli, 1995, s. 187).

⁴⁵ IV. Mehmet zamanında bir ödüllendirme şekli olarak da bu yöntemin kullanıldığını Silahdar Tarihinden öğreniyoruz. Miftah ağası olan pehlivan Mehmed Ağa kapıcıbaşılıkla dış hizmete çıkmıştır (Fındıklılı Mehmet Ağa, 1928a, s. 559).

Enderun'daki eğitim Büyük ve Küçük odalar, Doğancı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda olmak üzere yedi kademe üzerine kurulmuştur (İpşirli, 1995, s. 186).

Burada her bir koğuşun ve sınıfın fertlerinin kaydına mahsus defterler bulunup koğuşlara alınanların saray terbiyesi üzere yetişmeleri için her koğuşta “lala” diye tabir edilen mürebbiler bulunmakta ve çok sıkı bir gözetime tabi tutulan gençlerin ufak bir kusurları bile müsamaha ile karşılanmamaktaydı (Uzunçarşılı, 1984, s. 298).

Enderun'un ilk iki kademesinden Küçük Oda Bâbüssaâde'den içeri girince solda, Büyük Oda ise sağda yer almaktaydı. Bu odalara acemi oğlanları mektebinden üstün başarı ile mezun olan gençler alınırdı. Bunlar İslâm dini ve kültürü, Türkçe, Arapça ve Farsça dersleri görür, güreş, atlama, koşu, ok çekme gibi spor talimleri yaparlardı (İpşirli, 1995, s. 186). Üstün başarı göstermiş sporcular, önceleri sarayın Birun, daha sonra da Enderûn kısımlarına kabul edilmiştir (Gençay, 2004, s. 63). Bununla birlikte esas olarak güreşçilerin doğrudan bünyesine katılarak himaye edildiği Enderun kademesi Seferli Koğuşuydu.

‘Hane-i Seferli’ de denilen Seferli Koğuşu IV. Murat Revan seferine giderken (1635 M.) büyük odadan bir kısım içoğlanı almak suretiyle ihdas etmiştir. Burada da daha yüksek derecede bir tahsile devam edilirdi. Bu koğuş iç oğlanlarının vazifeleri evvelce Enderun halkının çamaşırlarını yıkayıp, tertip etmekten sonradan seferli koğuşu daha geniş teşkilatla bir sanat mektebi haline getirilerek musikişinaslar, hanendeler, kemankeşler, pehlivanlar, berberler, hamamcılar, tellaklar yetiştirilmiştir (Uzunçarşılı, 1984, s. 311).

Atıf Kahraman (1995, s. 128) tarafından Konya'da İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'ndeki yazmalardan birinin içinde, Fatih Sultan Mehmet zamanında da Birun'da güreşçi bulunduğu dair bilgiler verilmiştir. Bu bilgi ışığında güreşçilerin Osmanlı sarayında himaye edilmeye başlamasının tarihini 15. yüzyıl ortalarına kadar götürebilmemiz mümkündür. Bunun dışında Fatih devrine dair Evliya Çelebi de bize önemli bir veri sunmaktadır. Edirne'deki Şeyh Cemaleddin Tekkesi'nin kabristanında yattığını belirttiği Er Sultan'ın, bir günde Fatih Mehmed Han huzurunda Azerbaycan şahı Uzun Hasan'ın yetmiş adet seçkin pehlivanına galip geldiğinden bahsetmektedir (Evliya Çelebi, 1999b, s. 248) ki bu durum Atıf Kahraman'ın yukarıda verdiği bilgiyi destekler niteliktedir.

Kahraman (1995, s. 130) tarafından Topkapı Sarayı Arşivinde kayıtlı 8532 numaralı dilekçeden hareketle, II. Bayezid zamanında da bir güreşçi bölüğü olduğu iddia edilmektedir. Bu dilekçenin tam olarak tarihini verememekle birlikte yazılış üslubu ve diğer etkenlerden dolayı XVI. yüzyıl sonlarında III. Mehmet'e verilmiş olabileceği düşünülmektedir. Mektupta yazdığına göre bir pehlivan, adı geçen sultandan tıpkı atası II. Bayezid gibi güreşçilere daha fazla ilgi göstermesini talep etmektedir (Kahraman, 1995, s. 128).

Tarihi itibariyle Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait kayıtlar içeren bir ehl-i hıref (sanatkârlar) defterinde “*Cemaat-i Küştigiran*” denilen bir güreşçiler topluluğunun bulunduğu görülmektedir. Bu güreşçilere verilen ihsanlarla birlikte güreşçilerin adları da kaydedilmiştir. Ali Küçük, Hacı, Kemal Acem, Şahkulu, Mehmet Divane, Ali Rum ve Ali Zorbaz adında pehlivanların söz konusu cemaatin içinde yer aldığı görülmektedir. Bu pehlivanlardan Ali Küçük'ün karşısında “*Sultan Bayezid Han Amasya'da iken pehlivan olup, bile gelmiş*” (Uzunçarşılı, 1986, s. 60-61) ibaresi yer almaktadır ki buradan bu pehlivanın Sultan II. Bayezid zamanında himaye edilerek saraya alındığı ve o zamandan beridir de sarayda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Fransa Kralı tarafından 1552'de İstanbul'a gönderilen Nicholay tarafından yazılan seyahatnamede Kanuni Sultan Süleyman döneminde güreşin nasıl himaye edildiği ve güreşin o dönemki görünümüne dair de bilgiler vermektedir. Fransız seyyah, Kanuni Sultan Süleyman'ın güreşe olan ilgisine ve güreşe dair şunları anlatmaktadır:

Kanuni Sultan Süleyman, güreş seyretmekten çok hoşlanırdı ve kendi güreşçileri vardı. Bunlar özgür insanlardı ve güreşmeleri için günde on ya da on iki akçe ücret alırlardı. Bu adamlar iri yapılı, adaleli, güçlü kuvvetliyidiler. Çoğu Fash, Hintli ya da Tatar'dı. Güreşirken yalnızca deri bir pantolon olan kıspet giyerlerdi. Bu pantolon dizin altına kadardı. Tüm bedenlerine ve pantolonlarına bol bol yağ sürerlerdi. Böylece rakiplerin birbirlerini tutmaları çok zorlaşırdı. Bu yüzden köpeklerin ağızlarına saldırdığı gibi, birbirlerinin burunlarını ya da kulaklarını ısırma çabırlardı. Her oyundan sonra, güreşçiler terli bedenlerini mavi çizgili pamuklu bir kumaşla sararlardı. Ama güreş alanının dışında uzun, ipek kuşaklı, kukuletalı giysiler giyerlerdi (Nicholay, 1585, s.86b, 81a; Aktaran: And, 2009, s. 241)

Sultan IV. Murat'tan önceki padişahlar döneminde (II. Osman, I. Mustafa, I. Ahmet, III. Mehmet, III. Murat ve II. Selim) zamanlarında Enderun'da güreşçi olup olmadığı henüz açıklığa kavuşturulamamıştır (Kahraman, 1995, s. 131). Bununla birlikte güreşçilerin Sarayın Birun kısmından Enderun'a alınmalarının başlangıcının Sultan IV. Murat olduğu düşünülmektedir (Kahraman, 1995, s. 131).

IV. Murat'ın pehlivanların yaptığı yağlı güreşlere meraklı olduğu ve devrinde Enderun'da bazı güreş müsabakalarının yapıldığı, atta ok atmak, ata binmek ve mızrak atmak konusunda çok maharetli olan padişahın, Melek Ahmet Ağa'yı ve Silahdar Musa Ağa'yı, - Evliya'nın deyimiyle ikisi birer adam azmanı olduğu halde - ikisinin kemerlerine birer ellerini sokup başı üzerine kaldırdığı, Musa Paşa'yı sol elinden bırakıp sağ eliyle Melek Ahmet Ağa'yı yedi sekiz kere gürz gibi dönderdiği bilinmektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 112-114).

IV. Murat'ın güreşi ve güreşmeyi çok sevmesinin pehlivanlara sarayın kapılarını açtığına, içoğlanı olarak saraya alınan ve "pehlivan kâhyası" yapılan, doğum yeri dolayısıyla da "Tokatlı" olarak anılan bir pehlivanı örnek göstermek mümkündür. Ancak Tokatlı'nın yaşamı sarayın şaşmaz ve katı kurallarını güreşme hırsı nedeniyle çiğnemesi ve Sultan IV. Murat'tan habersiz güreşmesi nedeniyle idam edilmesiyle bitmiştir.⁴⁶

⁴⁶ Jean-Baptiste Tavernier (2007, s. 152-154) bu olayı şöyle anlatır: IV. Murat Bağdat'ı aldıktan sonra bir süre kalmak için Edirne'ye gelmiş. Hazine odasında Tokat'tan gelmiş bir içoğlanı varmış ve doğum yerinden ötürü ona Tokatlı deniyormuş. Tokatlı, sağlam yapılı, becerikli, güçlü bir delikanlıymış ve padişah onu pehlivanların kahyası yapmış. Dönemin en ünlü pehlivanlarından biri Moskova sınırlarından kalkıp Edirne'ye gelmiş; gelirken de yol boyunca uğradığı bütün kentlerde karşısına çıkarılan pehlivanları hep yenmiş, ünü bütün imparatorluğa yayılmış; imparatorlukta onu yenebilecek kimsenin bulunmadığı söyleniyormuş. Hazine içoğlanı, herkesin övdüğü bu adamın zaferini kıskanmış; ona bir helvacı göndererek resmen meydan okumuş ve padişahın huzurunda onunla güreşmek istediğini belirtmiş. Ayrıca, padişaha güreşten söz etmeden önce birbirlerinin güçlerini denemenin daha doğru olacağını da rakibine bildirmiş; ne var ki, hiç kimsenin bundan haberdar olmadan saraya girebilmesi amacıyla, ona bir elbiseyle bir bostancı başlığı göndereceği haberini de iletmış. Padişah sarayın dışındaysa –nerede olduğu önemli değil- bostancıların bahçe kapısından girip çıkma izinleri vardır; sayıları da çok fazla olduğundan bostancı giysisiyle bir adamı saray kapısından geçirmek çok kolaydır. Padişah o gün ava çıktığı için, pehlivan, kendisine bu iş için gerekli her şeyi gönderen içoğlanın yardımıyla ertesi gün saraya girmiş. Her ikisi de deri kispet giymişler; bedenlerinin geri kalan bölümü çıplak ve yağlanmış haldeymiş. Uzun bir mücadeleden sonra içoğlanı, gerek gücüyle gerek ustalığıyla –ya da öteki pehlivanın hatır sayarak izin vermesi nedeniyle- güreşi kazanmış. Bu olay bahçenin önündeki meydanda, dilsizlerin ve saraydaki bütün içoğlanlarının önünde olup bitmiş. Padişah avdan dönünce, hazinedarbaşı sağlam yapılı, temiz yüzlü, Moskova'nın en güçlü ve güreşte en usta pehlivanının geldiğini ve eğer padişah hazretleri isterse güreşirken onu setredebileceğini söylemiş. Padişah hemen ertesi gün güreşçinin getirilmesini ve tokatlının da hazır olmasını buyurmuş. Pehlivanlar alana çıkıp güreş için hazırlıklarını tamamlayınca, padişah, ardında saray ricali, güreşi izlemek için bir balkona gelmiş. Güreşçiler uzun süre üstünlük sağlayamamışlar; herkes güreşi kimin kazanacağını merak etmekteymiş; dilsizlerden biri arkadaşlarından birine padişahın huzurunda güreşmenin gücüne güç katmasına karşın, içoğlanının önceki gün kolayca yendiği Moskovaliyi yenmekte bu gün bu kadar zorlanmasını anlayamadığını işaretle anlatmış. Dilsizlerin dili sarayda normal dil kadar iyi anlaşılır olduğu ve padişah da –çocukluğundan beri dilsizlerle iletişim kurduğundan- alışık olduğu bu dili herkesten iyi bildiği için, Moskovalı'nın önceki gün aynı alanda olduğunu öğrenince çok şaşırılmış. Aniden yüzünü öfke kaplamış güreşin durdurulmasını buyurmuş, içoğlanını çağırarak bu adamı saraya nasıl soktuğunu sormuş birçok tanıdığı olan olayı inkâr edemeyen zavallı Tokatlı her şeyi olduğu gibi anlatmış, içoğlanının yüzüzlüğüne kızan padişah lafını tamamlamasına bile izin vermeden hemen bostancıbaşıyı çağırıp pehlivanı yakalayarak beş yüz sopa vurdurmasını buyurmuş; bu ceza, güreşçinin uzun süre mesleğini yapamamasına yetecek kadar sakatlayıcı bir cezaymış. Hazinedarbaşı da Tokatlı içoğlanına aynı cezayı verme buyruğunu almış. Ceza hemen uygulanmış ve bu arada padişah da harem dairesine geçmiş.

IV. Mehmet ergenlik çağını Enderun Mektebi'ndeki içoğlanlarıyla birlikte değişik sporlar yaparak geçirmiş ve özellikle de saltanatı boyunca da av sporuna karşı büyük ilgi göstermiştir (Freely, 2000, s. 178).

Enderun'dan yetişmiş ve Sultan IV. Murat, Sultan İbrahim ve IV. Mehmet dönemlerini görmüş Mehmet Halife, IV. Mehmet'in saltanatı sırasında 1650'de başlayıp 1665'te bitirdiği eseri Tarih-i Gılmani'de kendisinin de bir üyesi olduğu Seferli Koğuşu için *“padişahımızın seçkin kemankeşleri, sazendeleri, hanendeleri ve eşsiz pehlivanları ekseriya seferli odasına mahsustur. Oyunları icad eden yoldaşlara her gece ikişer üçer çıkın otuzar - kırkar kuruşluk çıkardı”* (Halife, t.y., s. 58) demektedir ve kendisinin de içinden çıktığı bu koğuşu diğer koğuşlarla kıyaslarken de *“Diğer odaların da maarif ehli yazılsa uzun söz etmek lâzım gelir. Lâkin bizim Seferli Ocağının ilim sahipleri diğer odalara galibdir. Bilhassa saadetli Padişahımızın güzel sesli müezzinleri, seçkin pehlivanları, kemankeşler ve sazendelerin cümlesi bizim odada mevcuttur”* (Halife, t.y., s. 205) demektedir. Halife'nin verdiği bu bilgiler ışığında sarayın seferli koğuşunda padişahın gözde pehlivanlarının toplandığını söylemek mümkündür.

Osmanlıda saray bünyesinde pehlivanlar barındırılarak taltif edildiği gibi düğün ve şenliklerde de pehlivan güreşleri önemli bir yer tutmaktaydı. Güreş, Osmanlı Devletinde sadece padişahlar tarafından beğenilen ve sevilen bir seyirlik eğlence olmakla kalmayıp halk tarafından da çok sevilen bir eğlenceydi. Bu yüzden çeşitli vesilelerle halkın da izleyebileceği şekilde, umuma açık güreşler düzenlenirdi. Yabancı bir elçinin gelişi, bayram, sünnet düğünü, şehzadelerin doğumu, evlilik gibi vesilelerle tertip edilen eğlenceler arasında güreş de yer almaktaydı (Günay ve Türkmen, 2012, s. 220).

IV. Mehmet döneminde Edirne'de 1675 yılında yapılan Şenlik'te güreş müsabakalarının yapıldığından, 1670-1677 yılları arasında İngiliz Elçisi Sir Daniel Harvey'in yanında elçilik rahibi olarak İstanbul'da görev yapan ve bu süre içinde Türkiye'nin Batı bölgelerini gezip gözlemlerde bulunan Dr. John Covel'in seyahatnamesi sayesinde haberdar oluyoruz (Nutku, 1987, s. III-IV). Bununla birlikte John Covel'in karşılaştığı

Saraydaki insanlar bu iki zavallının beşer yüz sopayla kurtulduğunu sanıyorlarmış; ne var ki, onları öldürtmeyi aklına koyan ve bağışlanmalarını dileyen kimsenin yanına gelmesini istemediği için harem dairesine geçen padişah bostancıbaşına derhal ikinci bir haber göndererek Tokatlının akşamüstü güreşin yapıldığı alanın bir köşesinde bulunan bir ağaca, Moskovalının da Bab-ı Hümayun dışındaki bir ağaca asılmasını buyurmuş.

manzaradan pek de hoşlanmadığı bu güreşlerden bahsederken kullandığı sert ifadelerden açıkça anlaşılmalıdır:

Biz Frenkler canımız istediği zaman aşağı ve yukarı dolaşmak ve istediğimiz zaman Büyük Efendi'nin ve musahibin yanına girip çıkmak serbestliğine sahiptik. Onlar da ikindi ve akşam vakitlerinde namazlarına gidiyor, ancak spor gösterilerinde aynı hayvanlıkları alkışlıyorlardı. Yirmi veya otuz çift güreşçi her gün ciltlerini baştan aşağı yağlıyorlardı; ilk önce toprağa sürdükleri ellerini ardından alınlarına sürüyor, sonra el sıkışıyorlar, aslında ellerini düz olarak birbirlerinin arasına alıyor, kendi ellerini öptükten sonra güreşe başlıyorlardı; bunun anlamının gökte Allah ve yeryüzünde insanların onların iyi niyetlerine şahit olmaları ve eğer bir terslik olursa, bunun istekleri dışında olduğu anlamına geldiği söyleniyordu (Covel, 2011, s. 155).

II. Ahmed, İbrahim ve Selim adlı şehzadelerinin doğumları münasebetiyle bütün “memalik-i İslamiye”de dört gün, dört gece şenlikler yapılması için ferman çıkarmış, ayrıca kendisi de Alay Köşkü'ne gelerek, köşkün karşısındaki Sırık meydanında “dört güne değin” gündüzleri davul eşliğinde pehlivan güreştirip cirit oynattırmıştır (Fındıklılı Mehmet Ağa, 1928b, s. 681).

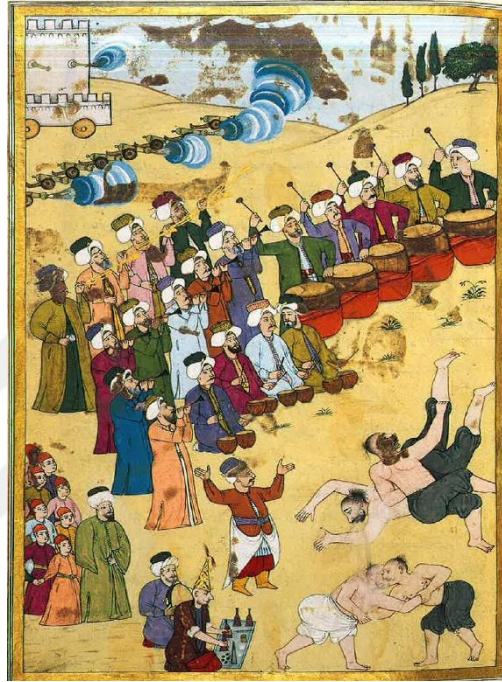

Surname-i Vehbi'den: Üzerine giydiği kalın post ile bir ayıya güreşen pehlivan (Vehbi, 2008, s. 156-157).

Sultan III. Ahmet, şehzadeleri Süleyman, Mustafa, Mehmet ve Bayezid'i sünnet ettirmek ve devlet ricalinden başka kişilerin de evlilikleri için büyük bir düğün tertiplenmiş ve on

beş gün on beş gece sürecek bu düğün “Vehbi Surnamesi”nde ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır (Arslan, 2009, s. 13).

Düğünün sekizinci gününde meydana Zünnûnoğlu, Keskinoğlu, Üsküdarlı Kara Osman ve Çuhadar Abdi adlı dört pehlivan çıkmış ve bu dört pehlivan birbirlerine üstünlük sağlayamayınca güreşi kesip baş başa vuruşmaya girişmiştir (Arslan, 2009, s. 109).

Vehbi Surnamesinden: Güreşen pehlivanlar ile davul, zurna, nakara ve kerrenaylarla onları kızıştıran mehter takımı (Vehbi, 2008, s. 306,736).

Padişahın huzurunda yapılan güreşlere “Huzur Güreşleri” adı verilirdi. Bu güreşler daha ziyade düğün, bayram gibi şenliklerde, son zamanlarda ise biniş denilen seremonilerde davul zurna eşliğinde yapılırdı. Güreş bitince padişah pehlivanlara ihsanlarda bulunurdu (Özcan, 1996, s. 319).

Huzur güreşleri genellikle “Biniş”lerde⁴⁷ yapılırdı. Binişler, Selçuklular’da olduğu gibi pazartesi ve perşembe günleri olurdu. Enderun’daki ağalar padişahın ne tür spordan daha

⁴⁷ Biniş, padişahın gezi ya da ziyaret amacıyla saraydan ayrılıp İstanbul civarında bir yere gitmesi olup buna “Biniş-i Hümayun”, “teşrif-i şahane” de denmiştir. Deniz yoluyla yapılanlara “bahren biniş-i hümayun” ya da “bahren teşrif-i şahane” denildiği gibi, değişik kıyafetle ve geçilen yerlerde tanınmayacak görünümde yapılan binişlere de “tebdil binişi” denmekteydi. Ayrıca atlı binişler için “esb-süvar”, saltanat kayığıyla yapılanlar için “zevrak-süvar” deyimleri kullanılıyordu.

16. yüzyılda padişahlar, İstanbul’un çevresindeki av alanlarına, örneğin Halkalı’ya, Belgrad Ormanı’na, kalabalık atlı gruplarla gidip avlanmakta ve dinlenmekteydiler. 17. yüzyılda ise padişahların, kente daha

çok hoşlandığını önceden bilir ona göre hazırlığını yapardı. Binişlerde ilk önce pehlivanlar güreştirilirdi. Kısbetlerini giyinmiş ve yağlanmış olarak emr-i şahaneyi bekleyen pehlivanlar, duacıların arkasında, ustalık sırasına göre alana gelirler, padişahın tam karşısında dizilip yer öperler, ayağa kalkıp namazda nasıl duruyorlarsa o şekilde el bağlarlar, rakiplerinin belirlenmesini beklerlerdi. Duacı (cazgır) rakipleri eşleştirerek, dualarını okur, davul-zurna eşliğinde, “huzur peşrevi” yaptırıp güreşi başlatırdı. Huzurda sadece Enderun güreşçileri güreştirilmeyip, bazen de vezirlerin beraberinde getirdikleri, Güreş Tekkelerinden veya başka ülkelerden İstanbul’a gelenler de güreştirilmekteydi (Kahraman, 1995, s. 141-147).

Bunun örneklerini III. Ahmet zamanında Lale Devri’nde de görmek mümkündür. Huzurda⁴⁸ bazen vezirlerin maiyetinde bulunan, hatta dış ülkelerden getirilen pehlivanlar da güreştirilirdi. Nitekim kendisi de iyi bir sporcu olan ve kapı halkı ile leventlerinin hemen tamamını sporculardan oluşturan Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa’nın maiyetindeki altı pehlivan saray pehlivanlarıyla güreşmiş fakat hepsi de yenilmiştir (Özcan, 1996, s. 319).

Sultan III. Ahmet döneminde Patrona Halil ve İran olayları etkileriyle yedi yıl (1730 - 1736) huzur güreşleri kayıtlarının tutulmadığı, 1737 - 1754 dönemi kayıtlarda ise 276 adet güreşin tertip edilebildiği anlaşılmıştır (Türkmen, Demirhan ve Geri , 2016, s. 17).

Sultan III. Selim döneminde de sarayda güreş icra edildiğini ve pehlivanlar bulunduğunu 1791 ve 1792 senelerine ait ruznamelerden öğreniyoruz. 24 Ocak 1792 tarihinde “Ağa Bahçesi” denilen yere doğru biniş olduğu, burada cirit oyunu ve pehlivan güreşi olduğu belirtilmektedir (Uzunçarşılı, 1973, s. 620). 10 Mart 1792’de Kaptan Paşa’nın altı pehlivanı Sultan III. Selim’in pehlivanlarını yenince padişah bir hayli üzülmüştür (Uzunçarşılı, 1973, s. 627).

yakın mesirelere dinlenmek ve eğlenmek için günübürlük gidip dönmelerine de biniş denilmiştir. Bu gelenek Sultan Abdülaziz döneminde de devam etmiş olup II. Abdülhamit zamanında artık unutulmuştur. Biniş yerine varıldığında padişahın dinlenmesinin ardından spor gösterileri ve eğlenceler başlardı (Sakaoğlu, 1994, s. 234-236).

⁴⁸ Huzur güreşi ardından padişahların ihsan dağıtması adettendir. III. Ahmet Döneminde Ceyb-i Hümayun’dan pehlivanlara verilen ihsanlar için bkz: (Türkmen, Demirhan ve Geri, 2016; Yiğit, 2014)

Enderun'un bir eğitim kurumu olarak iflas ettiğinin farkına varan II. Mahmut 1833 yılında bu kurumu kapatıncaya kadar pek çok pehlivanın burada yer aldığını kendisi de Enderun'da yetişmiş bir zat olan Hafız Hızır İlyas Ağa'nın yazdığı "Tarih-i Enderun Letaif-i Enderun" adlı eserden öğreniyoruz. Zamanının olaylarını günü gününe kayıt altına alan İlyas Ağa, Sultan II. Mahmut'un binişleri sırasında yapılan eğlenceler dâhilindeki güreşleri de aktarmaktadır.⁴⁹ Pehlivanlara güreşlerin sonunda ihsanlarda bulunulduğunu ve hatta bunlardan dönemin ünlü pehlivanlarından olan İkiz Pehlivan'ın ömür boyu Zeytinyağcılar kethüdalığına getirilmekle birlikte oğullarının da Hazine, Kiler ve Seferli odalarına alınmak suretiyle Enderun'a sokulduklarından bahsetmektedir (İlyas Ağa, 1987, s. 86).

⁴⁹Eser boyunca binişlerde yapıldığı belirtilen güreşler şöyledir: 25 Ağustos 1813 günü padişah saraydaki maiyetini alıp Arnavutköy'deki İzzet Paşa Kasrı'na gitmiş, öğle namazının ardından pehlivanların güreşmelerini buyurmuştur. İkiz Pehlivan, Dobrucalı, Suhteoğlu gibi namli pehlivanların akşama kadar birbirlerinin sırtlarını yere değdiremeyecekleri anlaşılınca padişah "berabere kalsınlar" diyerepehlivanlara bolca bahşış vermiştir (İlyas Ağa, 1987, s. 66).

Padişah aynı yılın Ekim ayında Alibeyköyü'ne gittiğinde de her zamanki gibi pehlivan güreşleri yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 72-73).

1812 yılının Mart ayında İncili Köşk'e yapılan bir başka binişte önce tomak oynanmış, daha sonra pehlivanlar güreşmiş ancak birbirlerine üstünlük gösteremeyince padişah yine berabere kalmalarını emretmiştir (İlyas Ağa, 1987, s. 80).

19 Ağustos 1813'te Çinili Köşk'e gidilince önce ağalar tomak oynamış, bir süre sonra bahşışlerini alıp meydanı pehlivanlara bırakmıştır. Padişah meydana çıkan pehlivanlara sırayla namli İkiz Pehlivan ile güreşmelerini emretmiş, kazananın da bağışlara gömüleceği belirtilmiştir. İçlerinden "Suhte Pehlivan" diye bilinen İkiz'in karşısına çıkmış, Elinden geldiğince türlü oyunlar denemiş ama başarılı olamamıştır. Padişah, bunun üzerine Zeytinyağcılar Kethüdalığını hayatı boyunca İkiz'e vermiş, üç oğlunu da saraydaki Hazine, Kiler ve Seferli odalarına almıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 86).

27 Mayıs 1814'te Dolmabahçe Köşkü'ne gidilmiş ve burada da yapılan güreşler yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 94).

14 Temmuz 1814'te padişah Çubuklu mesiresine dolaşmak için gittiğinde burada da pehlivan güreşleri ve atış talimleri yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 96).

1 Şubat 1816 günü Şimşirlik meydanında padişahın huzurunda önce tomak oynanmış ardından pehlivanlar güreşmiştir (İlyas Ağa, 1987, s. 113).

9 Nisan 1816'da askerinin maaşı dağıtılmak üzere padişah Sofa Köşkü'ne gitmiştir. Enderun ağalarının da katıldığı törende önce tomak oynanmış ve oyunculara ihsanlar dağıtılmıştır. Daha sonra İkiz Pehlivan ve Dobrucalı birbirlerine meydan okumuş ancak İkiz yaşlandığı için Dobrucalı'yı yenemese de padişah ikisine de eşit ihsanda bulunmuştur. Bunun ardından da ulufeler dağıtılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 114).

8 Ekim 1816'da Yıldız Kasrı'nda düzenlenen binişte önce pehlivan güreşleri sonra tüfek atışı yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 119).

9 Ekim 1819'da Padişah Kâğıthane Kasrı'na binişe gittiğinde yine pehlivanlar güreştirilmiştir (İlyas Ağa, 1987, s. 152).

29 Mayıs 1821 'de Dolmabahçe Köşkü'ne yapılan rikap töreninde de pehlivan güreşleri ve tüfek atış talimleri yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 176).

1822 yılı yeni yıl münasebetiyle Muharrem'in ikinci günü Bahariye Kasrı'nda biniş töreni yapılmış ve burada da pehlivan güreşleri ve tüfek atış talimleri yapılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 195).

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın ilgasının ardından padişah modern savaş ilminin talimine ciddiyetle eğilmeye başlayınca Enderun'da yapılagelen eski usul savaş oyunlarının yerini sürekli Avrupa tarzı talim ve manevralar almıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 288-299). Cirit atma, tomak oynama, güreş tutma gibi eski talim şekilleri bırakılınca saraydaki bu işlerle ilgili kadrolar da emekliye ayrılmıştır (İlyas Ağa, 1987, s. 306-307).

Enderun koğuşlarının personel sayısı Sultan II. Mahmud tarafından azaltılmaya başlayınca, güreşçiler de çıkarılmış, o zamanki bilgi, beceri ve buldukları görevleri düşünülerek kimi memleketlerine gönderildi kimi de yeni oluşturulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye'de subay, çavuş, onbaşı veya er olarak görev almış⁵⁰ ve bu tarihten itibaren Sultan Abdülaziz padişah oluncaya kadar (1860) Osmanlı Sarayı'nda güreşçi bulundurulmamıştır (Kahraman, 1995, s. 133).

II. Mahmut'un ardında tahta çıkan Abdülmecid'in ise güreşe ve güreşçilere karşı yakınlık gösteren bir hükümdar olmadığı bilinir. Zamanında "Huzur Güreşi" yapıldığına dair bir kayda da hiç rastlanmaması da bunu gösterir (Atabeyoğlu, 1985, s. 1481).

Bununla birlikte Osmanlı toplumunun gündelik hayatını ve adetlerini "Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri" adlı eserinde anlatan Abdülaziz Bey Sultan Abdülmecit zamanına dair şunları söylemektedir:

Bir ara resmi daireler içinde bile güreş yaptırılmıştır. Sadrazamlar arasında dairesi halkından kimseleri ve kavaları Bâb-ı Ali'nin önündeki, eskiden "Kum Meydanı" denen yerde güreştirenler olmuştur. Kendileri güreşleri pencereden seyreder ve güreşenlere bahşiş dağıtırlardı. Sadrazam huzurunda deve ve koç da güreştirilmiştir. II. Sultan Mahmud, Sultan Abdülmecid Han Hazretleri'nin zamanında birkaç defa, sadrazam olan Rauf Paşa, sadrazamlar arasında güreşe en meraklılardan biriydi. Resmî vazifesinin imkân verdiği zamanlarda sık sık güreş tertip ettirip seyrederdi (Abdülaziz Bey, 1995, s. 379).

Kendisi de güreş yapan Sultan Abdülaziz, güreşi çok seven bir padişah olması sebebiyle Anadolu'daki başarılı pehlivanları sarayda toplamıştır (Kahraman, 1995, s. 133). Aliço,

⁵⁰ II. Mahmut zamanında Enderun'da yetişmiş olan Hafız Mehmet Pehlivan, 1825 yılında süvari yüzbaşı olarak Enderun'dan çıkmıştır. Tuğgenerallik ve valilik gibi görevlerde de yer alan Hafız Mehmet Pehlivan Osmanlı ordusunun Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki orduyla Nizip'te yaptığı savaşta ordunun komutanıydı ve Prusyalı binbaşı Helmut von Moltke de danışmanlığını yapmaktaydı (Kahraman, 1995, s. 149; Laqueur, 1979, s. 87). Ayrıca bu savaş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: (Moltke, 1969, s. 259-274).

Arnavutoğlu Ali, Kavasoğlu İbrahim, Kazıkçı Bekir, Makarnacı Halil, Durçalı İsmail'in de aralarında bulunduğu birçok pehlivan saraya alınmıştır (Şefik, 1953, s. 8).

Saya ocağında hamlacılar ve şamdancılar dairelerinde dağınık halde yaşayan pehlivanları bir araya toplamak amacıyla Serencebey'de pehlivanlara mahsus misafirhane olmak üzere Sultan Abdülaziz tarafından Pehlivanlar Akareti kurdurulmuştur (Şefik, 1953, s. 66-67).

Sultan Abdülaziz, 1867'de çıktığı Avrupa seyahati sırasında 59 kişilik maiyeti içerisinde Arnavutoğlu Ali ve Kara İbo (Şamdancıbaşı) adlı pehlivanları da almıştı. İri cüsseleri ve gösterişli kıyafetleriyle her iki pehlivan da Paris ve Londra'da tüm dikkatleri üzerine çekmişti. Padişah, yurt dışında kaldığı günlerde bu iki güreşçiyi Elize Sarayı'nın bahçesinde yağsız olarak güreştirip güreş özlemini gidermiştir (Atabeyoğlu, 1985, s. 1481).

Abdülaziz döneminde (1861-76) tekrar canlanan saray pehlivanlığı ve güreş organizasyonları aynı padişahın tahtan indirilmesiyle son bulmuştur (Türkmen, İmamoğlu ve Öztürk, 2016, s. 206).

Ancak Sultan Abdülaziz'in ölümü⁵¹ ile ilgili olarak kurulan mahkemede, sultanın öldürülmesinden sorumlu tutulan ve "mahkemece kasıtlı adam öldürmek" suçuyla idamına hüküm verilmesine rağmen idam edilmeyerek diğer tutuklularla⁵² beraber Tâif'e gönderilen Yozgatlı Mustafa Pehlivan'ın bulunması, II. Abdülhamit'in güreş sporuna ve güreşçilere karşı bir antipati duymasında etkili olduğu tahmin edilmektedir (Mert, 1991, s. 164; Günay ve Türkmen, 2012, s. 223). II. Abdülhamit, Saya Ocağı'nda toplanan tüm pehlivanları İstanbul dışına sürdürttüğü gibi şehirde güreş yapılmasını da yasaklamıştır. II. Abdülhamit'in 33 yıllık padişahlığı döneminde pehlivanlar ancak o zamanki İstanbul'un dışında, Maltepe, Beykoz ve Dudullu gibi köy yerlerinde güreşme fırsatı

⁵¹ Merhum sultanın intihar mı ettiği yoksa bir tertiple öldürülmüş mü olduğuna dair tartışmalar için bkz: (Heyet, 1972, s. 3247-3255). Ayrıca, Sultan Abdülaziz vakasında dahli bulunan Pehlivan Mustafa ve Cezayirli Mustafa ile Şamdancı Mehmet'i Nuri Paşa'nın emriyle sultanın odasına götürdüğüne dair Mabeyn Müdürü Ahmet Efendi'nin ifadesi BOA'da Y. EE. 16 - 16 numarayla kayıtlıdır. Yine Sultan'ın ölümüyle alakalı olarak dahli olan Pehlivan Mustafa ve arkadaşları hakkında Cinayet Mahkemesi'nin resmi karar yazısı da BOA'da Y. EE. 20 - 6 numarayla kayıtlıdır.

⁵² Sultan Abdülaziz'in ölümüyle alakalı olarak Tâif'e sürülenler hakkında bkz: (Uzunçarşılı, 1946; Uzunçarşılı, 1985).

bulmuşlardır (Atabeyoğlu, 1994, s. 455). Hatta II. Abdülhamit'in güreşe bakışındaki bu olumsuz tutum, 1896 yılında Atina'da yapılacak olan Olimpiyat oyunlarına gitmeye çalışan pehlivanlarımızdan Koç Mehmet'in güreşmesini istememesi ve bu nedenle Olimpiyat komitesi tarafından Koç Mehmet'in oyunlara alınmaması hadisesinde de kendisini göstermiştir (Gümüş, 1972, s. 19; Tan, 1976, s. 59).

II. Abdülhamit'in güreş karşısındaki bu tutumu bu dönemin namı pehlivanlarını yurt dışında fırsat aramaya itmiştir. II. Abdülhamit döneminde bazı yabancı organizatörler Türk güreşçilerini alıp Avrupa ve Amerika'ya götürdükleri bilinmektedir. Türk güreşçilerinin yurt dışı maceraları 1895-1910 yılları arasında devam etmiştir (Atabeyoğlu, 1985, s. 1483).

1890'dan sonra özellikle "Türk gibi kuvvetli" sözünü dünyaya tekrar kabul ettiren Koca Yusuf, Kara Ahmed, Adalı Halil ve Kurtdereli Mehmet'in Avrupa ve Amerika'da kazandıkları başarıların etkisiyle İstanbul'da güreş müsabakaları yapılmasına tekrar izin verilmiş ve padişah, II. Abdülhamit "cihan şampiyonu" Kara Ahmed'i huzuruna kabul ederek kendisini iftihar nişanı ile mükâfatlandırmıştır (Özcan, 1996, s. 318-319).

II. Abdülhamit'in çeyrek asrı dolduran tahta çıkışının yıldönümü münasebetiyle İstanbul'da çeşitli tören, şenlik ve gösteriler düzenlenmiş, bu törenlere Türklerin yanısıra İstanbul'daki yabancı elçiliklerde görevli diplomatlar ile yabancı devletlerin bu yıldönümü kutlamaları için göndermiş oldukları heyetler de katılmıştır. Sultan, bu yabancı görevli ve misafirler için bir güreş müsabakası düzenlemiş; Padişahın huzurunda yapıldığı için huzur güreşleri olarak bilinen bu güreşlere, Cihan Pehlivanı Kara Ahmet ile Küçük Yusuf, Abdurrahman ve Mestan adlı güreşçiler katılmışlardır. Bunların dışında bu güreşlere katılan pehlivan olup olmadığı mevcut kayıtlara göre bilinmemektedir. Yapılan güreşlerden Sultan ve davetliler memnun kalmıştır. Bundan dolayı II. Abdülhamit, müsabakalardan sonra, "terakkî-i sanâyi"ye hadim olanlara ihsan edilen sanayi madalyasından⁵³, sporculara birer adet verilmesini emir buyurmuştur (Mert, 1991, s. 166).

⁵³ Sabah, 28 Eylül 1900 (3 Cemaziyelevvel 1318) s.1, sütun 3: "Pehlivan Kara Ahmet, Küçük Yusuf ve Abdurrahman ve Mestan Ağalara sanayi madalyaları ihsan ve inayet buyrulmuştur."

Yine II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yıldönümünde yaptırdığı huzur güreşlerine⁵⁴ Kara Ahmet, Küçük Yusuf, Adalı Halil, Molla İbrahim, Madaralı Ahmet ve Kurtdereli Mehmet pehlivanlar katılmış ve bu pehlivanlar çeşitli ihsanlarla taltif edilmişlerdir (Özcan, 1996, s. 318-319).

Alman Prensi Albert, 24 Ekim 1901 tarihinde İstanbul'a gelmiş, misafir kaldığı süre içerisinde İstanbul'u gezmiş ve o yıllarda Avrupa'da ün yapan Türk pehlivanlarını ve yağlı güreşimizi de görmek istemiştir. O günlerde İstanbul çevresinde güreşen başpehlivanlardan Adalı Halil, Kurtdereli Mehmed, Söğütlülü Molla İbrahim Safi ve Madralı Ahmed, Yıldız Sarayı'na yine çağrılarak huzurda güreştirilmiştir (Kahraman, 1997, s. 21; Mert, 1991, s. 166).

V. Mehmed Reşad'ın saltanatı sırasında İstanbul'da güreşler yeniden başlamıştır. Bu dönemde Saray'da güreş icra edilip edilmediği bilinmemekle birlikte padişahın yurt dışında başarı kazanan bazı Türk pehlivanlarını da nişanlar ve ihsanlarla taltif etmiş olduğu bilinmektedir. (Atabeyoğlu, 1985, s. 1485).

Bu bilgiler ışığında geleneksel güreşin, Sultan Abdülaziz'in vefatıyla birlikte artık sarayın dışına doğru itildiğini söylemek mümkündür. Özellikle Sultan II. Abdülhamit döneminden itibaren daha önce değindiğimiz gibi Sultan Abdülaziz'in öldürülmesinde pehlivanların adının geçmesi, sultanın güreşe ve pehlivanlara antipati ile yaklaşmasına vesile olması muhtemeldir. Bu durum eskiden beridir pek çok padişah tarafından saraya ve saraya bağlı müştemilata yerleştirilmiş pehlivanların sarayın dışına itilerek elde edebilecekleri en büyük himayeyi yitirmelerine yol açmıştır. 1896-1910 yılları arasında Avrupa'ya yabancı menajerler tarafından götürülen Türk pehlivanlarının kazandıkları başarılar II. Abdülhamit'in güreşe karşı mesafeli tutumunu değiştirmesine neden olsa da geleneksel güreş artık eskiden olduğu üzere ulaşabileceği en büyük ikbal kapısından bir

Ayrıca günümüzde Edirne'deki Selimiye camisinin bitişiğinde yer alan "Türk İslam Eserleri Müzesi"nde Adalı Halil Pehlivan'a verilmiş bir "gümüşten mamul" bir sanayi madalyasına ait 22 Şaban 1319 (4 Aralık 1901) tarihli berat sergilenmektedir.

⁵⁴ Servet-i Fünun 12 Aralık 1901, s1. sütun 3: "Kurt Dereli Mehmet ve Adalı Halil ve Molla İbrahim, Madralı Ahmet pehlivanlara sanayi madalyası inayet ve ihsan buyrulmuştur."

Ayrıca günümüzde Edirne'de Selimiye camisinin bitişiğinde yer alan Türk İslam Eserleri Müzesi'nde Adalı Halil Pehlivan'a verilmiş "gümüşten mamul" bir sanayi madalyasına ait 22 Şaban 1319 (4 Aralık 1901) tarihli berat sergilenmektedir.

daha geri dönememek üzere çıkarılmıştır. Zaman zaman Sultan II. Abdülhamit yukarıda değindiğimiz gibi özel günlerde sarayda güreş tertip ettirse de geleneksel güreşin icracıları artık sarayda barınmalarını sağlayan eski popülerliğini yitirirken halk nazarında popülerliğini korumaya devam etmiştir.

II. Meşrutiyet döneminde Türk güreşinin serbestlik kazanmasıyla yurt dışından pehlivanlar getirilmeye başlanmıştır. 1911’de ünlü Macar pehlivanı Çaya’nın idaresinde İstanbul’a gelen Avrupa’nın en seçkin pehlivanları Taksim’deki Talimhane Meydanı’nda Ramazan ayı boyunca güreşler yapmıştır. O sırada Uzunköprü panayırından canlı hayvan almak için Balıkesir’den İstanbul’a gelen Kurtdereli Mehmet Pehlivan İngiliz, Hollandalı, Macar ve Rus rakiplerini yenerek şampiyonluğu kazandığı maçtan sonra seyircilere dönüp “Donanma İanesi!” diye bağırmış onun bu çağrısıyla donanma için 600 altın lira toplanmıştır (Atabeyoğlu, 1985, s. 1489).

Bu noktada Sabah gazetesinde 26 Kanun-ı Sani 1900 tarihinde çıkan “Muhtıra: Pehlivan Güreşleri” başlıklı yazı güreşin o dönemde nasıl bir sahipsizliğe itildiğine delalet etmektedir. Bu yazıda “pehlivanlığın yalnız köy ve düğünlere münhasır” kalmaması için, güreş sporunun yaygınlaştırılması ve buna olan rağbetin arttırılması üzerinde durulmaktadır. Meclis-i Mebusan’dan bir vekilin hazırladığı bir layihada ülkede her sene güreşler düzenlenmesi ve kazananlara mükâfat verilmesi teklifinde bulunulduğundan bahsedilmektedir.

İttihat ve Terakki’nin İmparatorluğun son yıllarında kontrolü iyice eline aldığı bir dönemde Selim Sırrı Tarcan İsveç’e, spor ve beden eğitimi bilgisini geliştirmek üzere gitmiş ve daha sonra okulların müfredatına “beden eğitimi” sokmayı da başarmıştır. Selim Sırrı’nın bu girişimlerinin ardından İttihat ve Terakki 1912’de “Türk Gücü Cemiyeti”ni, 1913’te “Osmanlı Güç Dernekleri”ni kurarak milliyetçi bir nesil yaratmak idealiyle milli sporlar olarak gördüğü “binicilik, okçuluk, atıcılık, güreş ve kılıç talimleri” gibi etkinliklerin tüm ülkede yaygınlaştırılmasına girişmiştir (Okay, 2003, s. 152-153). Ancak ardı ardına gelen, Trablusgarb, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları güreş ve diğer sporlarla alakalı olarak ortaya koyulan hedeflere ulaşılmasına müsaade etmemiştir.

1.3.3. Saray Dışında Türk Güreşinin Durumu

Osmanlı Sarayı'nın doğrudan himayesinden mahrum kalan Türk pehlivanları 19.yüzyıl sonlarında ve 20.yüzyılın başlarında Avrupalı menajerlerin girişimleri ile Avrupa'ya götürülerek, büyük tiyatro sahnelerinde hiç alışık olmadıkları greko-romen⁵⁵ tarzında güreşler yaparak geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır.

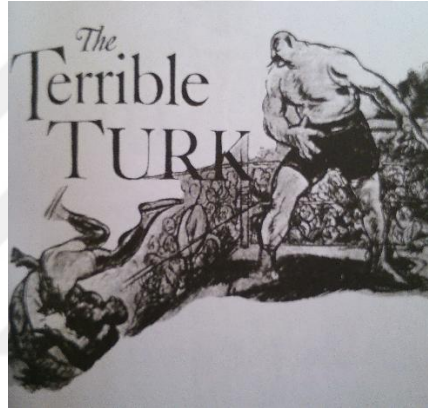
Türk pehlivanlarının Avrupa maceraları Avrupa'da sanayi devrimin insanlar üzerindeki etkilerinin sorgulanmaya başladığı ve sanayi devrimiyle birlikte artık insan bedeninin gücüne karşı duyulan ihtiyaç azaldığı bir döneme denk gelmiştir. Sanayi devriminin bir sonucu olarak işlevsizleşmeye başlayan insan bedenini kurtarmak üzere vücut geliştirme onu estetize ederek kurtarmaya girişmiştir. Eugene Sandow'un yazdığı "Stregnth and How to Obtain it" adlı kitap ve sonrasında 1898 yılında çıkardığı "Physical Culture" adlı dergiyle "kuvvet"ten "estetikleştirme"ye giden sürecin katalizörü olmuştur. İşte tam bu dönemlerde "Korkunç Türkler" Batı dünyasında dolaşmaya başlamışlardır. Uzun süre boyunca Kırkpınar başpehlivanlığını kimseye kaptırmayan Kel Aliço'yu 1887'de yenip bu ünvanı ondan alan Koca Yusuf 1898'de Amerika'ya gitmiştir ve burada sertliği ve agresifliğiyle tanınır olmuştur. Türk güreşçilerinin şov güreşi yapmayı ve bu işin kaidelerini benimsemeyi reddetmeleri nedeniyle Avrupalı müzikhhol ve vodvil girişimcileri için onları dizginlemek çok zor olmuştur (Krawietz, 2012a, s. 209-210).

Türkler güreşçileri öyle bir etki yaratmıştır ki profesyonel güreşin Avrupa ve Amerika'da patlama yaşadığı dönemde pek çok güreşçi "The Terrible Turk" (Korkunç Türk) ünvanıyla güreşmiş ve organizasyoncular sultanın gözde güreşçisi olduğunu iddia ettikleri gur bıyıklı adamları itinayla parlatarak öne sürmüşlerdir (Krawietz, 2012b, s. 2150).

Türk güreşçilerinin Yurtdışına çıkış macerası Fransız menajer Pierre Doublier'nin iki metre boyu ve 162 kiloluk ağırlığıyla Filiz Nurullah, Kara Osman, Hergeleci İbrahim ve

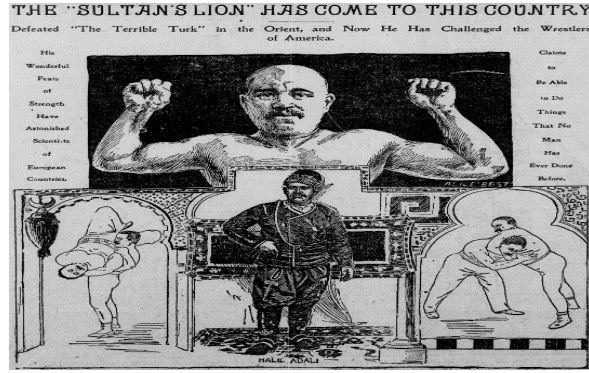
⁵⁵ Greko-romen güreşin Türkiye'de kurumsal düzeyde yapılması XX.yüzyılın başlarına rastlamaktadır. O zamanlar 'alafranga güreş' olarak adlandırılan bu güreş türü 1903 yılında kurulan Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nde yapılmaya başlanmıştır. Burada Mazhar Kazancı, Kenan Bey, Ahmet Fetgeri Aşeni adlı gençler Joers adlı bir Fransız'dan bu güreş stilini öğrenmişlerdir. I. Dünya Savaşı ile bu faaliyetler yarım kalsa da 1923 yılında Ahmet Fetgeri'nin başkanlığında Türkiye Güreş Federasyonu kurulduktan sonra Macaristandan Paul Peter, Finlandiya'dan Onni Pellinen adında iki Greko-romen antrenörü getirilmiştir (Arıpınar, 1966, s. 72).

ileride Avrupa ve Amerika’da yaptığı güreşler neticesinde “Terrible Turk” namıyla anılacak olan, Kel Aliço’nun Kırkpınar’daki 27 yıllık başpehlivanlığına son veren Koca Yusuf’un 1895 yılında Fransa’daki Folies Bérgeres salonunda güreş meydanına çıkmasıyla başlamıştır (Koloğlu, 1972, s. 32-42). Bunun ardından 1896 yılında İngiltere’ye Yaşar İsmail ve Mehmet Adalı pehlivanlar gitmişlerdir. Avrupa’da hiç de aşına olmadığı bir tarzda menajerin verdiği kısa bir eğitimle meydana çıkan Koca Yusuf çok başarılı güreşler çıkarmıştır. Burada Avrupalı 10 güreşçiyi yendiği gibi Fransızların yenilmez gözüyle baktığı Paul Pons’u da iki defa yenmiş ve burada güreşecek rakip bulamayınca menajerler tarafından Amerika’ya götürülmüştür (Atabeyoğlu, 1985, s. 1485-1486).

Koca Yusuf’un Amerika’daki bir güreşinde rakibi Roeber’i ringin dışına fırlatırken gösteren karikatür (Atabeyoğlu, 2000, s. 71) .

Koca Yusuf 1898 yılı içinde Madison Square Garden salonunda Amerikalı Jenkins’i yendikten sonra, 4 Nisan günü Philadelphia’da yine Amerikalı John McCormick’i, 3 Mayıs günü Rochester’de Amerikalı Edmond Athetton’u yenmiş daha sonra 11 Haziran günü New York’ta Yunanlı Heraklides’i beş dakika içinde iki tuşla, 20 Haziran günü Chicago’da Amerikalı Lewis’i 6 dakika içinde iki tuşla, 29 Haziran günü Buffalo’da da Amerikalı Gallagher’i 12 dakikada iki tuşla yenmiştir. Koca Yusuf, Amerika’da da rakip kalmadığı için Fransız bandıralı “La Bourgogne” adlı gemiyle ülkesine dönmek üzereyken geminin Atlas okyanusunda batması üzerine 4 Temmuz 1898 yılında vefat etmiştir (Atabeyoğlu, 1985, s. 1486).

Amerika’da çıkan San Francisco Call Gazetesinde, 6 Kasım 1898 tarihinde yayınlanan bir haberde Adalı Halil, “Sultanın Aslanı” olarak tanıtılıyor.

Koca Yusuf’un vefatının ardından 1898 yılında Koca Yusuf’un ölümünden iki ay sonra bu kez Adalı Halil Amerika’ya gitmiştir. Adalı Halil’e Amerika’da bir günde dört güreş yaptırılmış ve karşısına çıkarılan dört Amerikalı pehlivanı doksan dakika içinde yendiği gibi (19 Haziran 1899, Nebraska), beş kişiyi de arka arkaya 45 dakika 45 saniye içinde (21 Haziran Denver) tuşa getirmiştir. Adalı Halil Amerika’daki başarılarını sürdürürken, Kurtdereli Mehmet ile Katrancı Halil de Paris’te yaptığı güreşlerde karşılarına çıkarılan rakiplerini yenmiş, Kara Osman da İngiltere’de başarılı güreşler çıkarmıştır (Atabeyoğlu, 1985, s. 1487).

1899 Kasımı’nda, Paris’te düzenlenen “Dünya Güreş Şampiyonası’na katılan, Kara Ahmet, 17 Kasım 1899 günü “Casino de Paris” salonundaki ilk maçında Fransız Raymond’u 3 dakikada tuşla yendikten sonra 19 Kasım günü Fransız Marechal’i 12 dakikada, yine tuşla yenmiş ve bundan sonra Amerikalı Fengler ile 23 ve 24 Kasım günleri iki maç yapan Kara Ahmed berabere ilan edilen bu maçlardan sonra 25 Kasım günü yaptığı üçüncü maçta Amerikalı Fengler’i yenerek final grubuna kalmayı başarmıştır. Final grubunda yaptığı maçlarda da rakiplerine üstünlük sağlayan Türk güreşçisi 2 Aralık 1899 günü Fransız Chalzet’i 16 dakikada tuşla yenerek nihai finale kalmıştı. 4 Aralık günü yine Fransız Gambier’i 20 dakikada tuşla yenen Kara Ahmet, 5 Aralık 1899 günü Laurent de Beaucairois’yi 1 saat 13 dakika 5 saniyede tuşla yenerek greko-romen stilinde yapılan bu karşılaşmalarla “Dünya Şampiyonluğu”nu kazanmıştır.⁵⁶

⁵⁶ İkdâm gazetesinin, 12 Kânunuevvel 1899’da çıkan sayısının 2. sayfasında Cihan Pehlivanı Kara Ahmet, başlığıyla çıkan haberinde “Loran de Bukerva” ile birincilik için güreşirken, ikincilik için de Kara Ahmet’in geçen sene yendiği “Konstan Lokuşa” ile “Moris Gambiye” arasında yapılacağı yazıyor. Gazino De Pari denilen güreş mahalline binlerce kişinin akın ettiği, Loran’ın galip gelemeyeceğini sezmesiyle birlikte bir

⁵⁷ Böylece dünya güreş tarihinde ilk kez bir Türk güreşçisi, resmi olarak “Dünya Şampiyonu” olmuştur (Atabeyoğlu, 1985, s. 1487; Koloğlu, 1972, s. 139-144).

Türk güreşçileri 1900’lü yıllarda da Avrupa’daki güreşlerini sürdürmüşlerdir. 1900’de Filiz Nurullah⁵⁸, Selim, Kurtdereli Mehmed⁵⁹, Koç Mehmed Paris’te, 1901’de Kara Mustafa, Adalı Halil, Koç Hasan Hamburg’ta, Adalı Halil Berlin’de, Liege’de, Viyana’da; Filiz Nurullah Amerika’da, Koç Mehmed ile Kurtdereli Mehmed Berlin’de;

takım numaralara tevessül ettiğini ancak seyircinin buna teveccüh etmediği, salonun Kara Ahmet’in Ah! Hah! Hayda! Seslerini çıkardığını Loran’ın pek sesinin çıkmadığı yazmaktadır.

Haberde, Kara Ahmet’in şampiyonluğunun ilanıyla dakikalarca süren bir alkış tufanı olduğunu şapkaların havalarda uçtuğunu kadınların bile oturdukları yerden mendil salladıkları yazıyor.

⁵⁷ Söz konusu şampiyonluktan 1 yıl sonra Sabah gazetesinde çıkan bir haber dikkat çekicidir. Sabah Gazetesinin 14 Eylül 1900 tarihinde ilk sayfadan “Kara Ahmet Pehlivan Sabah Matbaasında” başlığıyla verdiği haberde Kara Ahmet’in Beyaz ceket ve bastonla “tebdil-i kisve” ederek adeta bir centilmen edasıyla geldiğinden bahsediliyor. Haberin sahibi öncelikle boyunun oldukça uzun olduğunu ve yazı işlerinden içeri girerken başını eğmek zorunda kaldığını söylüyor. Okuyucuya onun heybetini hakkıyla anlatmak için de şu cümle yeterlidir diyor: “Oda kapısının arzından büyüktür.” Muhabir detaylı tasvire devam ederek teninin esmer, gözlerinin ufak, ellerinin ise alelade iki adamın elleri kadar geldiğini, üzerindeki ceketin “Bonjur” tarzında olduğunu; bastonunun gümüşlü, boyun bağının beyaz, saat kordonunun muhtemelen altın olduğunu, bu kadar tasvirin okuyucuya “Cihan Pehlivanının mükemmel bir centilmen” olduğunu anlatmaya yeteceğini yazıyor. Gazeteciler orada tercümanlıktan nasıl derdini anlattığını sorunca Kara Ahmet, Fransızca cevap veriyor: “Vi Mösyö! Jö parle Franse.” Ayrıca lokantalarda nasıl yemek istediğini sorduklarında yine Fransızca cevap veriyor. Bir Fransız’a yakışır şive ile konuştuğunu, bu kadar az bir zamanda bunca şeyi öğrenmesinin ise zekâsına delalet ettiğini ayrıca, frank hesabından da anladığını belirtiyor.

Sohbetin devamında Kara Ahmet kendisine “Foli Bercer”den ayda 4000 Frank ve kazanması halinde 5000 Frank daha teklif edildiğini ama kendisinin 8000 Frank verirse gideceğini söylüyor. Triste’den de (İtalya’da bir şehir galiba) kendisine gecelik 200 Frank teklif geldiğini ancak “bazı yerlerde beni çabuk diskalifiye ediyorlar” diyerek bu teklifi kabul etmediğini söylüyor.

⁵⁸ İkdâm gazetesinin, 7 Şubat 1900’de çıkan sayısının 2. sayfasında, Nurullah Pehlivanın da (Filiz Nurullah) Paris’e geldiğini hatta bir Fransız’ın ona karşı galip gelene 1000 Frank ve bir altın kuşak vereceğini, yarım saat dayanabilene ise 500 Frank ve bir altın kuşak vereceğini yazıyor. Kara Ahmet bu daveti kabul ediyor ancak güreş müsabakaları son bulmadığından karşılaşamadıklarını, Antoni Pieri adlı bir Rum pehlivanın bu teklifi kabul ettiğini, bu pehlivanın daha önce Adalı Halil ile birlikte kuzey ve güney Amerika’da bulunduğunu Amerika’dan Paris’e geldiğini yazıyor.

Aynı haberde Kara Ahmet’e 150 lira aylıklaAlmanya ve Rusya’da kuvvetini göstermesinin teklif edildiği, Koca Yusuf’un çırağı Küçük Yusuf’un da geleceği ancak Kurtdereli’nin Paris’e gitmek yerine Balıkesir’de kaldığı yazmaktadır.

⁵⁹ İkdâm Gazetesinin, 23 Nisan 1900’de çıkan sayısının ilk sayfasında, Kurtdereli ve Kara Ahmet’in Paris’teki vaziyeti, Paris halkının Kurtdereli’ye trenden inerken tanıyanların gösterdiği sevgi ve ilgiden bahsedilmektedir. Güreşi düzenleyen zenginlerden birinin Kurt Dereli’nin kuvvetini denemek üzere Piyaza adlı bir güreş eğitmenine götürdüğü, eğitmenin Kurtdereli’yi boyunduruğa almaya çalışırken Kurt Dereli’nin onun oyununu çok rahat bir şekilde savuştururken kolunu da incittiği, o günden sonra eğitmenin sargıyla dolaştığından bahsedilmektedir. İnsanların ona tren garında “Yaşa Kurt!” diye bağırıp sevgilerini gösterdiğinin de anlatıldığı haberde Fransız güreşçi Pons’un Kurtdereli, Kara Ahmet ve Koca Yusuf hakkındaki sözleri de verilmektedir: “Biz Avrupa pehlivanları Kara Ahmet’ten bi-huzur iken şimdi başımıza bir de ondan daha azılı daha kuvvetli bir Kurtdereli çıktı. Avrupada bu Türk’ün sırtını yere getirebilecek bir pehlivan tasavvur edemiyorum. Ben en meşhur pehlivanlardanım. Zannedirim Kurtdereli meşhur Yusuf Pehlivanın namını unutturacaktır.”

Aynı haberde Kara Ahmet’in Üçüncü Aleksandr köprüsüne nazır olan dairede Amerikalı (Gümüş ezen, Elli İskambil kağıdını kıran) lakaplı “Henkak” ile güreşeceği de yazmaktadır.

Murad Ali ve Neşat Amerika’da, Filiz Nurullah Londra’da; 1903’te Koç Mehmed ile Filiz Nurullah Kopenhag ve Paris’te, Madralı Ahmed Londra’da, Koç Hasan Fransa’da, güreşmekteydi (Atabeyoğlu, 1985, s. 1488). Türk pehlivanlarının şöhretinden yararlanmak isteyen bazı organizatörler de bu dönemden sonra adı duyulmamış pehlivanları yurtdışında güreştirmeye başlamışlardır (Atabeyoğlu, 1985, s. 1487).

Türk pehlivanlarının bu başarıları yurtiçinde de yankı bulmuştur. Sabah Gazetesinin 28 Eylül 1900 tarihinde “Pariste Pehlivan Müsabakası” başlığıyla ilk sayfadan verdiği haberde ünlü pehlivanların katılması dolayısıyla gösterilen yoğun ilgiye dolayı Paris’te spor idarelerinin, tiyatroların, “Gazino dö Pari”nin organizasyonlar yaptığı belirtilmekte ve *“biz ümit-vâriz ki koca Türk Pehlivanları bu müsabakayı da kazanacaktır”* temennisi ile haber noktalanmaktadır. Burada muhabirin kullandığı “Koca Türk Pehlivanları” ibaresinin artık bu güreşlerde kazanılan başarıların ülke insanı için bir gurur vesilesi haline geldiğini göstermektedir.

Yine bu tarihlerde çıkan bir başka haber de Türk Pehlivanlarının yurtdışında kazandığı başarıların ülkedeki yansımalarını vermektedir. Sabah Gazetesinin 26 Kanun-ı Sani 1900 tarihinde birinci sayfadan verdiği “Muhtıra Pehlivan Güreşleri” başlıklı haberde Halkın, Paris’te yakın bir zamandan beri Türk ve “ecnebi” pehlivanlar arasında düzenlenen güreşlerin sonucuna dair merak içinde olduğundan bahsedilmekte ve bu durumun *“halkımızda kahramanlığa, ahval-i merdaneye karşı mevcut olan bir hüsn-i temayülün nişane-i âlisi olduğu cihetle şayan-ı memnuniyet”* olduğu dile getirilmektedir.

Türk Güreşinin, Osmanlı’nın son günlerine rastlayan altınçağı (1895-1910) dönemin meşhur Macar pehlivanı Çaya’nın 1911 yılı Ramazan ayında Taksim’deki Talimhane Meydanı’nda kurduğu sirkte, Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın İngiliz, Hollandalı, Macar ve Rus rakiplerini yenerek “cihan şampiyonluğu”nu kazandığı (Koloğlu, 1972, s. 279-282) maçla son bulmuştur⁶⁰. 1914 yılında başlayarak tüm dünyayı sarsan I. Dünya Savaşı, güreşin dünya ölçeğinde de altın çağının sonunu getirmiştir.

1895 yılından itibaren Avrupa’ya giderek başarılı güreşler çıkaran Türk pehlivanlarının şöhret kazanmalarıyla birlikte Avrupalı organizatörler Türkiye’ye gelerek güreş

⁶⁰ Bu güreşin ayrıntılı bir anlatımı için bakınız: (Sevük, 1948, s. 246-253)

organizasyonları düzenlemeye başlamışlardır. Türk pehlivanlarının kazandığı bu başarıların ülke için bir milli gurur vesilesi haline geldiği bu dönemlerde, zaten halk arasında ciddi bir izleyici kitlesi olan güreş, özellikle Ramazan eğlencesi olarak, İstanbul'da daha çok tiyatro sahnelerinde ve sirklerde yapılmakta olup, yapılan bu güreşlerle alakalı olarak gazetelerde pek çok habere rastlanmaktadır.

25 Şubat 1897 tarihli Sabah Gazetesinin 2. sayfasındaki habere göre Şehzadebaşı At Cambazhanesinde, Kara Ahmet ile jimnastikçi "Milyön" arasında bir güreş müsabakası yapılmış ve Kara Ahmet rakibinin sırtını on dakika içinde yere getirerek sahadan galip ayrılmıştır.

Yine Sabah Gazetesiyle aynı tarihte çıkan ve aynı haberi veren Servet-i Fünun dergisinin 386. sayfasındaki haberde ileride "Cihan Pehlivanı" olacak olan Kara Ahmet'in Ramazan'da Direkler Arası'ndaki Yeni Cambazhane'de İtalyan Miloni ile yaptığı güreş detaylı bir şekilde tarif edilmektedir. Esmerliğinden dolayı Kara lakabını alan Ahmet'in üzerinde siyah kadifeden bir kıspet giydiğini ve rakibine oranla daha küçükçe olmasına rağmen daha "kavi pazılı, iri baldırlı, metin yürüyüştü" olduğunu, gelişen ve kendini gösteren beden uzuvlarının sanki kafasının özellikle de "mahfaza-i dimağının" hakkını alarak gelişip kendini göstererek o "alet-i tefekkürü" ufacık bıraktığından bahisle Pehlivanın bedeninin iriliği çarpıcı bir şekilde ortaya koyulmaktadır. Müsabakanın 5 dakika ara ile toplamda on dakika sürdüğünü, mukavelenin bu kadar olduğunu güya birbirlerini yenemedikleri için güreşin ertesi akşama bıraktıklarını, esas amacın birbirlerini yenmek değil sadece müşteri çekmek olduğunu ancak seyircinin durumun farkına vararak baya patırtı çıkardığını "meydan-ı müsabakaya değil sahne-i lu'biyyata" çıkmış pehlivanların ya darıldıkları ya da mahcup oldukları için o gecedен sonra güreşmedikleri belirtilmektedir. Haberden anlaşıldığına göre bir gösteri güreşi tertip edilmiştir ancak sonuna kadar mücadeleye alışmış ve geleneksel güreşe aşina olan izleyici için bu güreş çok da arzulanan bir tablo olmamıştır.

Tercüman-ı Hakikat gazetesi ise 26 Şubat 1897 tarihinde 2.sayfadan verdiği haberde yukarıda sözü geçen müsabakadan bahsedilmektedir. Kara Ahmet'in sirkte yaptığı güreş Şehzadebaşı'nda Direkler Arası'nda bir süredir bulunan sirk kumpanyası mürettebatından "jimnastik hünerbazı" Mösyö Miloni ile Kara Ahmet arasında önceki gün yapılan ve

sonuca varmayan güreşin devam ettiğini ve Kara Ahmet'in rakibinin sırtını yere getirerek galip olduğunu ve seyirciler tarafından “fevkalade alkışlara mazhar” olduğu bildirilmektedir.

Macar Baston ile Kıyıcı Osman'ın Ramazanda yaptıkları bir güreş Sabah gazetesinin 2 Şubat 1900 tarihli sayısında 3. sayfadan verilmiştir. Taksim Cambazhanesinde yapıldığı belirtilen güreş, Macar pehlivanı Baston ile Merdivenköylü Neşet Pehlivan arasında yapılacakken o gün Neşet Pehlivanın “keyifsizlenmesi” üzerine Kıyıcı Osman Pehlivan'ın sahneye çıkmasıyla yapılmıştır. Müsabakanın Fransız usulü yani Osman Pehlivanın ilk defa tatbik edeceği üzere belden aşağıya dokunmanın yasak olduğu şekilde yapılıyor. Osman Pehlivanın müsabaka sırasında Macar pehlivanını yenerken yaptığı hamle esnasında “coşkun kuvvetini zabtedemeyerek” sahne önündeki gaz siperliğini parçaladığı belirtiliyor.

20. yüzyılın ilk çeyreği içerisinde İstanbul'da, Ramazan ayı boyunca sirkler dışında da güreş organizasyonları yapılmıştır. Bu doğrultuda düzenlenen bir güreş organizasyonunun ilanı İkdam gazetesinin 30 Eylül 1908 tarihli sayısında 4. sayfadan verilmektedir. Haberde, Ramazan'ın başlangıcından sonuna kadar, Yeni Bahçe çayırında her Cuma ve Pazar günü güreşlerin yapılacağı, ünlü pehlivanların geleceği ve iftar zamanı bile güreşlerin devam edeceği “*başa 5, ortaya 3, küçük ortaya 2 mecdiye ikramiye*” verileceği belirtilmektedir.

Benzer bir organizasyon haberi de İkdam gazetesinde yer almaktadır. 6 Teşrinievvel 1908 tarihli sayının 4. Sayfasında “Pehlivan Müsabakası” başlıklı ilanda Şehzadebaşı'nda Fevziye Kıraathanesi karşısındaki Hürriyet Bahçesi'nde Ramazan'ın 7. Cumartesi günü akşamı başlayarak bu ayın sonuna kadar pehlivan güreşi yapılacağı ve hakem olarak da şehrin ünlü pehlivanlarından Cemal ve Mehmet Pehlivanların (yeminli olarak) tayin edildikleri yazmaktadır.

Ramazan ayı içerisinde İstanbul'da güreşler yapıldığına dair bir bilgi edindiğimiz bir diğer kaynak 1908 yılında buraya gelmiş olan H. G. Dwight'ın “Constantinople Old and New” adlı eseridir. Şehzadebaşı'nda bir yağlı güreş müsabakasını izleyen H. G. Dwight (1915, s. 275-276) detaylı bir şekilde bu müsabakanın nasıl icra edildiğini anlatmaktadır.

Gündelik hayatın veya insanların gündelik hayatlarında yer tutacak öneme sahip unsurların kendisine yer bulduğu gazeteler, güreşin İstanbul'un özel günler dışındaki eğlence hayatında nasıl bir yer tuttuğunu da yansıtmaktadır. Dönemin gazetelerinden İstanbul'da düzenli olarak pehlivan müsabakalarının yapıldığı belirli muhitler olduğunu ve güreşlerin İstanbul eğlence hayatında önemli bir yer tuttuğunu takip edebilmekteyiz. Ayrıca gazetelerde yer alan ilanlar bir taraftan güreş meraklılarının diğer taraftan da geçimini güreşle sağlayan pehlivanların organizasyonları düzenli olarak takip edebilmesini ve hatta dağıtılacak ödüllerin de belirtilmesiyle hangi organizasyondan ne kadar kazanç elde edebileceğini belirleyebilmelerini de sağlamaktadır. Özellikle tespit edebildiğimiz haberlerde bahar ayları içerisinde organizasyon haberlerinde bir yoğunluk olduğu dikkat çekmektedir.

24 Mart 1910 tarihli Sabah gazetesinin 4.sayfasında çıkan ilan yukarıda bahsettiğimiz hususlara bir örnek olarak verilebilir. İlanda, Şehzadebaşı Fevziye Tiyatrosunda orta oyunu ve kanto gösterisi ardından iki çift namdar pehlivanın güreşeceği belirtilmektedir. Yine aynı sayfada Taksimde bulunan at cambazhanesinde "50 Lira-yı Osmani" ikramiyeli alaturka cihan pehlivanlığı müsabakası yapılacağı ve önemli pehlivanlara davetiye gönderildiği yazmaktadır.

Sabah gazetesinde, 2 Nisan 1910 tarihinde 4.sayfada çıkan ilanda, Kadıköy söğütler altında Murtaza Pehlivanın Mesiresinde güreş yapılacağı ve her bir boya hangi ödüllerin verileceği de belirtilmiştir. Buna göre baş 7 mecrediye, büyük orta 5 mecrediye, küçük ortaya 50 guruş ikramiye verileceği belirtilmektedir.

"Pehlivan müsabakası" başlığıyla Sabah gazetesinde, 7 Nisan 1910 tarihinde 4. sayfada çıkan ilanda Kurbağalı Derede Murtaza Pehlivanın Mesiregahında Cuma günü Edirneli Kara Emin ile Nakkaşlı Eyüp gibi dönemin ünlü pehlivanlarının başa, Mestan Pehlivan ve Mavnacı Mehmet büyük ortaya, güreşeceği ve başa sekiz, ortaya 5 mecrediye, küçük ortaya elli guruş ikramiye verileceği belirtilmektedir. Söz konusu ilan gazetenin 9 Nisan 1910 tarihli sayısında tekrar edilmektedir.

İkdam gazetesinde yine aynı yerde güreş yapılacağı belirtilen bir başka ilan 17 Nisan 1910 tarihinde 6.sayfada çıkmıştır. İlanda geçen "Kadıköy Kurbağalı derede Çiftliğin karşısında Murtaza Pehlivan tarafından yeniden inşa ettirilen" ifadesinden burada

önceden de güreş organizasyonlarının yapıldığı ve söz konusu yerin yeniden inşa ettirilecek kadar önemli ve bilindik bir güreş mahalli olduğunu düşünmemiz mümkündür. Haberin devamında her cuma ve pazar günleri güreş icra olunacağı peyderpey çok meşhur pehlivanların çağrılacağı ilan edilmiştir.

6 Nisan 1910 tarihli Sabah gazetesinde “Mihaliçli Hasan Pehlivan idaresinde” Beşiktaş Ortabahçe’de Rumi takvime göre ayın 26’sı Cuma ve 28’i Pazar günü Anadolu ve Der-saadet’in meşhur pehlivanlarının katılacağı gelecek olan pehlivanlara boylara göre verilecek ikramiye ise “baş 200, büyük ortaya 100, küçük ortaya 50, desteye 25, küçük desteye 10 guruş” olarak duyurulmaktadır.

Organizasyonlara katılacak meşhur pehlivanlar söz konusu olduğunda ilgiyi arttırmak için ilanlarda bu adlar özellikle zikredilmektedir. İkdam gazetesinde 27 Nisan 1910 tarihinde 6.sayfada çıkan ilan buna bir örnektir. Beşiktaş Ortabahçe’de Mihaliçli Hasan Pehlivan idaresinde hicri yılın on altıncı Cuma günü ve on sekizinci Pazar günü meşhur pehlivanların katılacağı bir güreş yapılacağından bahsedilmekte ve güreşlerde her bir boyda hangi pehlivanların yer alacağı özellikle belirtilmektedir. Buna göre başa, Sebeplili Hüseyin Pehlivan, Koç Mehmet Pehlivan, Balyalı Ahmet Pehlivan, Balyalı Nezir Pehlivan, Asmadereli Süleyman Pehlivan, Yenice Köylü Koca Mustafa Pehlivan, Gönenli Süleyman Pehlivan, Mihaliçli Hasan Pehlivan, Küçük Koç Şaban Pehlivan, Ortaköylü Mehmet Pehlivan, Ortaköylü Hüseyin Pehlivan, Zekeriya Köylü Hasan Pehlivan güreştiğini öğreniyoruz. Bu haber ve bir önceki haberdan Beşiktaş Ortabahçe’nin bu dönemde meşhur bir güreş mahalli olduğunu söyleyebiliriz.

Daha önce yukarıda değindiğimiz Kadıköy Kurbağalı Dere’deki Murtaza Pehlivan’ın mesire yeri gibi Ayvansaray’da bir başka meşhur güreş mahalli olduğunu İkdam, gazetesinin 17 Nisan 1910 tarihli sayısının 6.sayfasında Ayvansaray’daki yalı mahalli bitişiğindeki bahçede, mevkisinin güzelliği ile meşhur olan yalıda yeniden inşa olunan güreş mahalinde Nisan’ın 4. Pazar gününden itibaren her hafta Cuma ve Pazar günleri meşhur pehlivanların katılacağı güreşler düzenleneceği yazmaktadır. Ayrıca daha önceki örneklerde gördüğümüz üzere dönemin meşhur pehlivanlarının adları da zikredilmektedir. Bu organizasyonda Meşhur Sarı Hafız, Şumnulu Mestan, Mavnacı Mehmet, Paçacı İsmail, Çerkez Kamil, Zülkarneyn, Eyüp Pehlivan, İki Telli Şükrü, Arap

Niyazi, Kara Hüseyin, Sandalcı Bekir, Ağaç Altılı Hasan, Dobrucalı Ömer pehlivanların güreşecekleri belirtilmiştir.

Güreşlerin büyük kitleleri çekebilmesi dolayısıyla hayır kurumlarına gelir sağlamak üzere kullanıldığına da rastlamaktayız. Buna bir örnek olarak Sabah gazetesinin, 29 Nisan 1910 tarihli sayısının 4.sayfasında çıkan ilandır. İlanda, yaz mevsiminin gelmesi sebebiyle Topkapı sarayı dışındaki fırının (birun fırını) bitişiğinde bulunan mesire yerindeki özel alanda Cuma, Pazar ve Salı günleri, hasılatının %20'si “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti”ne, %10'u “Darül Aceze”ye bırakılmak üzere bir organizasyon yapılacağı yazmaktadır. Söz konusu ilan Sabah gazetesinin, 1 Mayıs 1910 tarihli sayısında tekrar edilmektedir.

Bu bağlamda İstanbul'da yardım amacıyla düzenlenen bir başka etkinliğin parçası olarak güreşin de yer aldığı Tasvir-i Efkâr gazetesinin, 8 Ağustos 1909 tarihli sayısının 8.sayfasından öğrenmekteyiz. Padişahın himayesi altında bulunan “Adana ve Halep Muhtâcîn ve Felâketzedegânı Komisyonu” tarafından 1909 senesi Ağustos'unun 9, 10 ve 11'inde (Cuma, Cumartesi ve Pazar) gündüz ve akşam “Yıldız Bahçe ve Köşklerinde” verilecek şenlik, tiyatro ve konserin programında, askeri bando dinletisi, jimnastik, tiyatro, sinematograf gösterisi gibi eğlencelerin yanında pehlivan güreşlerine de yer verilmiştir.

Hayır kurumları yararına yapılan bir başka organizasyonun haberini Sabah gazetesinin, 9 Temmuz 1907 tarihli haberinden öğreniyoruz. 3. Sayfada “İzmir'de Güreş” başlığıyla verilen haberde Padişah'ın tahta çıkışının yıldönümüne denk gelecek olan 19 Ağustos'ta güreşler yapılacağından bahsediyor. Paris'in “Foli Berjer” ve sair tiyatro salonlarında pazılarının kahramanâne kuvvetini Avrupa'nın en meşhur pehlivanlarına tattırması olan şöhretli Osmanlı Pehlivanlarının bu güreşlere katılacağı ve buradan elde edilen hasılatın “50 Lira-yı Osmani”nin “Gureba-yı Müslimîn Hastanesi”ne bırakılacağından bahsedilmektedir.

Yukarıda özellikle dönemin tanıklığını yapan gazeteler vasıtasıyla karşılaştığımız bilgiler ışığında Türk güreşinin sarayın dışında kalmak zorunda olduğu 19.yüzyıl itibariyle İstanbul'da yaşayanlar için eğlence bağlamında nasıl bir görünüm arz ettiğini takip etmeye çalıştık.

Buna göre Türk güreşi her ne kadar 19. yüzyılın sonundan itibaren sarayın doğrudan sağladığı himayeden mahrum kalmış olsa da Türk pehlivanlarının yabancı menajerler vasıtasıyla yurtdışına açılması neticesinde kendisine yeni bir yol izmi ve eskiden ülke çapında kazandıkları hretle padişahın ilgisini çekerek ihsana mazhar olabiliyorken, uluslararası arenada hiç de alışık olmadıkları greko-romen stilinde “cihan pehlivani” ünvanını alma şansına ulamılardır. Bir taraftan yitirdikleri bu himaye onların geçim sıkıntısına dmelerine neden olsa da hiç beklenmedik bir kapı açarak hem tüm dünyada şöhret kazanmalarına vesile olmuş hem de geçim sıkıntısından beklenmedik bir macerayla kurtulmalarına vesile olmuştur.

Türk pehlivanlarının baarılarıyla elde ettikleri bu şöhret zaman içinde sadece Türklerin yurtdışına çıkmasıyla sınırlı kalmamış, yurtdışından greilerin de Türkiye’ye gelmesine vesile olmuştur. Avrupa sirklerinin beraberinde Türkiye’ye gelen yabancı pehlivanlarla Türk pehlivanlarının greko-romen stilindeki müsabakaları özellikle Ramazan aylarında İstanbullular için önemli bir eğlence unsuru olmuştur. Zammının meşhur pehlivanlarından Macar aya’nın 1911 yılı Ramazan ayında Taksim’deki Talimhane Meydanı’nda kurduğu sirkte, Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın İngiliz, Hollandalı, Macar ve Rus rakiplerini yenerek “cihan ampiyonluğu”nu kazanmasıyla birlikte bu dönem son bulmuştur.

Ramazan ayı haricinde de Türkler için önemli bir eğlence vesilesi olan güreş, gazetelerden takip edebildiğimiz kadarıyla İstanbul’da belirli güreş sahalılarında icra edilmekte olup yapılan bu organizasyonlar, pehlivanlar için de bir gelir kapısı teşkil etmekteydi. Güreşin bu dönemde tartışmasız bir popülerliğe sahip oluşu ve kitleleri cezbedebiliyor oluu, hayır kurumları yararına gelir toplanması için de önemli bir unsur olmasını sağlamaktaydı.

2.BÖLÜM

KIRKPINAR'IN KÖKLERİ

2.1. DARÜ'N-NASR, BEYT-İ FETH VE GAZİLER OCAĞI OLARAK EDİRNE

Kırkpınar'a ev sahipliği yapan Edirne'ye, 1361'de Türk hâkimiyeti altına girinceye kadar farklı topluluklar egemen olmuştur. Osmanlı Devletinin Bursa'dan sonraki ikinci başkenti olan ve İstanbul'un fetihden sonra başkent yapılmasına kadar bu konumunu koruyan Edirne, esas gelişimini Osmanlı hâkimiyeti döneminde yaşamıştır.

Edirne'nin coğrafi konumu Balkanlarda hakimiyet alanını genişletme amacını güden Osmanlı Devleti için uygun bir sıçrama tahtası oluşturmuştur. İstanbul başkent olduktan sonra bile devlet kendisini Bursa'dan ayırdığı gibi hızlı bir şekilde Edirne'den koparamamıştır (Bumin, 1993, s. 22). İstanbul'un arkasında önemli bir savunma hattı, seferlerin başlangıç noktası, IV. Mehmet gibi avcılığıyla bilinen padişahlar için önemli bir mesire yeri, ve hatta İmparatorluğun düzenlediği büyük şenliklerin ev sahipliğini yapan şehir olarak bu konumunu uzun süre korumuştur.

Edirne sınırları içinde doğmuş olan Kırkpınar'ın nasıl bir tarihi ve manevi tarihi arka plan üzerinde doğduğunu anlamak açısından günümüzde bile hala "serhat şehri" olarak anılan Edirne'nin tarihi serüvenine ve menkıbevi tarihine bakmak bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edirne'de yerleşim tarih öncesi çağlardan itibaren başlamaktadır. Bu konu hakkındaki bilgiler 1959'da Çardakaltı bölgesinde yapılan kazılardan edinilmiştir. Burada Cilâlitaş ve Bakır - Tunç medeniyetiyle ilgili bir düz iskân sahasının ortaya çıkarılışı, Edirne ve yakın çevresinin en eski devirlerden beri iskân bölgesi olduğunu göstermektedir. Yunanistan'daki Ahay (Akalar) medeniyetinin M. Ö. 1400-1200 yıllarında bu bölgeyi de etkilediğini gösteren belirtiler vardır. Dara I'in İskit seferinden sonra (M. Ö. 513) Trakya, Pers hâkimiyeti altına girmiştir ancak buradaki en eski şehirleşmenin Trak kabilelerinden Odrisler'ce (M. Ö. 5. yüzyıl ortaları) başlatıldığı ve Odris devletinin merkez olarak bugünkü Edirne sınırları içinde yer alan Kypsela (İpsala) seçtiği düşünülmektedir (Larousse, 1990a, s. 67).

Daha sonra Makedonyalılar'ın burayı Orestler'in bir kolonisi haline getirdikleri için Orestia, varoşlarını ise Gonnai adını verdiklerinden ve yine bu civardaki iskân mahallerinin Odrisya, Orestias, Uscudama adlarıyla da anıldığından söz edilmektedir (Emecen, 1998, s. 50). Makedonya krallığının Romalılar tarafından ortadan kaldırılması üzerine (M. Ö. 168) bölge tümüyle Roma hâkimiyetine girmiştir (Larousse, 1990a, s. 67).

Edirne kelimesi, II. yüzyılda Roma imparatoru Hadrianus tarafından (117- 138) Orestias'ın yerinde kurulan yeni tahkimat kurulması ve bu tahkimata onun adına izafeten yani Hadrianopolis'e denmesine dayanmaktadır. Kaynaklarda bir taraftan Hadrianopolis adı yaygın olarak yer alırken diğer taraftan Orestias ismi de unutulmamış ve hatta geç dönem Bizans kaynaklarında kullanılması sürdürülmüştür. Doğu dünyasında ise İslâmî coğrafya eserlerinde geçtiği şekli ile yani "Edrenos" veya "Edrenebolı" diye adlandırılan şehir için Osmanlı kaynaklarında "Edrene" imlâsı benimsenmiş, uzun süre bu şekilde yâdedildikten sonra muhtemelen XVIII. yüzyılın ilk yıllarından itibaren bugünkü söylenişini almıştır (Emecen, 1998, s. 50; Gökbilgin, 1994, s. 425).

M. S. II . ve III. yüzyıllarda gelişen öteki Trakya şehirleri gibi askeri, ticari ve tarımsal bakımdan çok elverişli bir yerde bulunan Edirne de bu barış ve sakinlik devresinden çokça faydalanmıştır ancak IV. yüzyılın ortalarından başlayarak Trakya, Hunların ve özellikle Gotların saldırılarına uğramaya başlamıştır (Larousse, 1990a, s. 68).

IV. yüzyılda silah imalathanelerinin bulunduğu bir şehir haline gelen Edirne, bu dönemden itibaren askeri hadiseler dolayısıyla anılmaya başlar. İmparator Valens'in orduları 378'de, Allan ve Hunlar'la birlikte İstanbul üzerine yürüyen Gotlar'a burada mağlup olmuştur. 586'da Avarlar tarafından kuşatılan şehir, daha sonra Bizans ve Bulgar Krallığı arasındaki mücadelelere sahne olmuştur. Bizans - Peçenek savaşlarına da şahit olan Edirne, çeşitli defalar Peçenek hücumlarına uğramıştır (1049 - 1078). İstanbul'un Latinler'in eline geçmesi üzerine onlara karşı meydana gelen ayaklanmalar sırasında 1205'te Latin ordusu Bizans - Bulgar müşterek kuvvetleri arafından burada mağlup edilmiştir. XIV. yüzyılın ilk yarısından sonra da Bizanslılar şehri Bulgarlar'a karşı savunmak zorunda kalmışlardır. Ioannes Paleologos ile Kantakuzenos arasındaki mücadeleler sırasında, 1342 - 1343 yıllarında Aydınoğlu Umur Bey⁶¹ Kantakuzenos'un

⁶¹ Aydınoğlu Umur Bey'in hareketi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: (Halil, 1929).

müttefikî sıfatıyla Trakya'ya geçerek ve Edirne tekfurunun hücumlarına karşı koymuştur. 1352'de yine Kantakuzenos'un müttefikî olarak Trakya'ya geçen ve Bulgar-Sırp kuvvetlerini bozguna uğratan Osmanlı şehzadesi Süleyman Paşa Kantakuzenos'un kuvvetlerine Edirne'de katılmış ve bu olay Osmanlı Türkleri'nin Edirne ile ilgilenmelerine yol açmıştır (Gökbilgin, 1994, s. 426).

Edirne'nin Osmanlı hâkimiyetine kesin olarak ne zaman girdiğine dair bir tartışma söz konusu olmuştur. Bazı çalışmalarda 1361, 1362, 1367, 1369 ve hatta 1371 tarihleri ileri sürülmüştür. Bunlar içinde özellikle H. İnalçık tarafından Osmanlı ve diğer kaynaklar karşılaştırılarak yapılan çalışmada, Edirne'nin fethiyle ilgili olarak Orhan Bey'in sağlığında oğlu Murad ve Lala Şahin'in sistemli bir askeri harekât sonrası 1361 yılı içinde, Meriç nehrinin taşkın olduğu bir mevsimde Osmanlılar'a teslim olduğu belirtilmektedir (İnalçık, Edirne'nin Fethi (1361), 1993). Edirne'nin 1361 yılında fethiyle başlayan Türk hâkimiyeti bundan sadece üç yıl sonra, 1364 yılında bugünkü Edirne sınırları içindeki Sarayakpınar köyü civarındaki (Aygün ve Çavga, 2014, s. 17) Sırsındığı savaşında kazanılan zaferle pekiştirilmiştir.

Edirne'nin fehi Osmanlılar açısından İstanbul'un fethini kolaylaştırdığı gibi, Balkanlarda girişilen fetih hareketleri için de bir askeri üs olmasını sağlamıştır. Yıldırım Bayezid İstanbul'u kuşatmak için hazırlıklarına burada başlamıştır. Ankara Savaşı ardından gelen fetret döneminde Yıldırım Bayezid'in büyük oğlu Emir Süleyman, devlet arşivini ve hazineyi buraya taşıyarak Edirne'yi bir siyasi merkez haline getirecek ilk adımı atmıştır. Fetret devri boyunca Yıldırım Bayezid oğulları arasındaki mücadelelere sahne olan Edirne nihayet II. Murat zamanında, "Düzmece Mustafa" olayının da bastırılmasıyla birlikte huzur ve fiziki gelişmesini sürdürme imkânı bulmuştur. Nitekim Sultan II. Murat, oğulları Mehmet ve Alaeddin için Edirne'de büyük düğünler tertib ettirerek halkı rahatlatmaya çalışmıştır. II. Murat'tan sonra tahta çıkan Fatih Sultan Mehmet de oğulları Mustafa ve Bayezid için "Edirne Saray-ı Cedidi" bahçe ve koruluklarında bir ay sürecekle sünnet düğünü tertip ettirmiştir (Emecen, 1998, s. 54).

XVI. yüzyıldan itibaren şehrin gelişimi ve mamurlaşması daha da artmıştır ki bunda en büyük etken padişahların Avrupa üzerine düzenlemiş oldukları seferlere burada başlamaları ve zamanlarının önemli bir kısmını burada geçirmiş olmalarıdır. Evliya

Çelebi bu dönemin Edirne üzerinde bıraktığı izlere ve Edirne'nin Osmanlı devleti açısından sahip olduğu askeri önemi şu cümlelerle gözler önüne sermektedir:

Sultan Süleyman Han zamanına gelindiğinde Osmanoğulları devleti şan, şöhrat ve yücelik bulup gündün güne ilerlemede olduğundan Süleyman Han Alman ülkesi gazalarına rağbet edince bu Edirne'yi yuva edinir. Bu mübârek mekandan her tarafta olan düşmanlarına süzülüp av alıp yine bu Edirne yuvasında kışlak verirdi. O yüzden bu sarayı o kadar bakımlı ve şenlikli eyledi ki cennet bahçelerinden Rıdvan bahçesi oldu (Evliya Çelebi, 1999b, s. 239).

XVII. yüzyıl Edirne tarihinde çok önemli bir dönemdir. I. Ahmed'den itibaren hükümdarlar bu şehre karşı gittikçe artan bir ilgi göstermişlerdir. I. Ahmed'in Çömlekköyü, Kurtkayası gibi Edirne'ye yakın yerlerde günlerce devam eden süreklilikli avlarına çıkışı bu yolda yeni bir çığır açmıştır. Leh seferine (1621) giden II. Osman ve aynı amaçla hareket eden, Edirne'de seferi serdara devreden IV. Murad, Edirne ve Dimetoka koruluk ve ormanlarında büyük av eğlenceleri tertiplemiştir. IV. Mehmed, Edirne'yi ikinci bir devlet ve yönetim merkezi yaptığı gibi Edirne civarında, ayrıca Ferecek, Yanbolu ve Filibe gibi yerlerde ava gitmiştir. Sarayı Cedit (Yeni saray) ve diğer bazı köşkler de yine bu devirde yapılmıştır. IV. Mehmed, Venedik ve Leh seferlerine buradan başladığı gibi, bazı elçileri de (Nemçe, Moskof, Leh ve Kazak) burada törenle kabul etmiştir. Saray düğünleri (şehzade Mustafa ve Ahmed'in sünnet düğünleri; musahib Mustafa Paşa ile padişahın - kızı Hatice Sultan'ın düğünü⁶²) burada yapılmıştır (Larousse, 1990a, s. 68).

18. yüzyılda peş peşe meydana gelen afetler neticesinde zarar gören Edirne, 19. Yüzyılda 1828 - 1829 Osmanlı – Rus savaşı, 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı, 1913 yılında Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı neticesinde 1920-1922 yılları arasında işgaller yaşamış olup nihayet Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanması neticesinde işgal yılları sona ermiştir (Gökbilgin, 1994, s. 427).

İstanbul'un fethiyle birlikte başkentlik serüveni sona ermiş olsa da Edirne'nin, yukarıda da zikrettiğimiz gibi, Osmanlı padişahları nezdindeki önemi azalmamıştır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda yayılmak üzere mücadele verdiği erken dönemlerde devletin Avrupa'daki serhat kenti olan Edirne, bu konumuyla ileride yapılacak fetihler için bir üs ve dolayısıyla Avrupa içlerine açılan bir kapı haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin gaza

⁶² Bu düğün hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: (Nutku, 1987; Covel, 2011).

ideolojisi ve Edirne'nin bu konumu zaman içerisinde salt tarihi kayıtların açıklayamayacağı ve yansıtamayacağı manevi bir iklim yaratmıştır. Edirne'nin Darü'l-Feth olarak anılmasına yol açacak olan bu gaza coşkusunun yansımalarını "Saltukname" ve Edirne'ye büyük bir kutsallık atfederek onu bütün Osmanlı başkentlerinden üstün tutan "Hikayet-i Beşir Çelebi"den okumak mümkündür.

Cem Sultan'ın emriyle Balkanlar'da yaptığı gazalarla tanınan ve bu gazalarının hikâyeleri anlatılan Sarı Saltuk'un maceraları Ebu'l-Hayr-ı Rumi tarafından derlenerek 15. yüzyılda kayda alınmıştır. Eserde, kayda alındığı dönemde Osmanlı Türklerinin nasıl bir motivasyonla Balkanlar'da fütuhata giriştikleri ve bu motivasyon ve manevi iklim içerisinde Edirne'nin nasıl bir konuma ve anlama sahip olduğu görülebilmektedir. Sarı Saltuk'un Saltukname'de oldukça geniş bir coğrafyada cihad ve gazalarda bulunuyor gösterilmesinin sebebinin, Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyılda takip ettiği cihad ve gaza ideolojisinin bir yansıması olarak görmek ve bu ülkelerde dolaştırılmak suretiyle adeta buraların fethi için bir mesaj verildiğini düşünmek mümkündür (Ocak, 2011, s. 8). Keza bu haliyle Sarı Saltuk bütün gaza edeceklere örnek ve bir "rol model" teşkil etmekte ve her gittiği yerde dini uğruna mücadele etmektedir.

Saltukname'de Sarı Saltuk üstlendiği misyonla uyuşacak şekilde kendisini bir pehlivan olarak anmaktadır. Anbol denilen şehre ulaştığında şehrin hükümdarının oldukça gürbüz bir civan olduğunu yendiği rakiplerinin başını şehrin burcuna astığını öğrenir. Hatta bu kişinin Sarı Saltuk ile karşı karşıya gelip onu helak etmek istediğini söylerler. Bunun üzerine Sarı Saltuk "*Ben de ulu bir pehlivanım, Rum içinde anılırım. Onu iştirip geldim*" der (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 81).

Gazalarının büyük bir bölümünü Balkanlar'da gerçekleştiren Sarı Saltuk için Edirne mutlaka İslam topraklarına katılması gereken bir hedef olarak durmaktadır. Sarı Saltuk bu hedefi gerçekleştirmek üzere Edirne kalesine vardığında "kâfirlerin" o gün panayıra çıkmış olduklarını ve kırdaki yiyeceklerini görür. Sarı Saltuk yoldaşlarından Ahmet'in önerisini dinleyip yüz kişinin Ahmet'le birlikte kaleye kâfir elbiseleriyle girip saklanmasına müsaade eder. Gece olunca bu yüz kişi kalenin kilidini kırar ve Sarı Saltuk beş yüz kişi ile içeri girerek kaleyi fetheder. Yorgiyan adlı Tekür kaleyi almak istesede veziri ona engel olur ve Sarı Saltuk'u başlarına bela etmemek için barış yapmanın daha

iyi olacağını söyleyip kalenin onda şehrin kendilerinde kalmasını tavsiye eder (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 278).

Edirne kalesinin alınması Sarı Saltuk'un üstlendiği misyon açısından bir son değildir. Gaza ideolojisi onu burayı bir üs olarak kullanmaya ve dur durak bilmeksizin yeni gazalar yapmaya sevk etmektedir. Sarı Saltuk birgün otururken kulağına “*Biz seni dünyaya gaza etmeye gönderdik, Edirne’de oturup dinlenmeye göndermedik*” diye bir ses gelir ve tam bu anda Sırp, Laz ve Yuvan askerlerinden oluşan seksen bin kişilik bir haçlı ordusunun geldiğini haber verirler. Bunun üzerine Saltuk'un emriyle ne kadar Müslüman varsa Edirne’de gaza etmek için toplanır. Sarı Saltuk sancağını kaldırıp “kâfirin” üzerine yürür ve kâfiri kırıp geçirir. Kâfirin malını yağma edip fetih ve zaferle geri dönerler (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 289).

Edirne, ölüm döşeğindeyken bile Sarı Saltuk için akıldan çıkarılamayacak kadar önemlidir. Sarı Saltuk ölüm döşeğindeyken gazilerine şunu vasiyet eder: “*Gayret edin Edirne’yi elinizden çıkarmayın. Bu makamı iyi bekleyin. Burası gazilerin ocağıdır*” (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 621)

Sarı Saltuk'un ölümüyle Saltukname sonlanmamakta, tam aksine onun teşkil ettiği örneğe uygun olarak görevi Osmanlılar üstelenmekte ve aynı coşkuyla gazayı devam ettirmektedirler. Ayrıca Ebu'l Hayr-ı Rumi satır aralarında nihai hedef olan Edirne'yi, Osmanlı Devleti'nin diğer başkentleriyle de kıyaslamaktan geri durmamakta, hatta onun Bursa ve İstanbul'dan neden üstün olduklarını da vurgulamaktadır.

Saltukname'de Ebu'l Hayr-ı Rumi, Orhan Gazi Bursa'yı kuşattığında babası Osman Gazi'nin Bursa'yı bırakıp gittiğini çünkü Bursa'nın havasından dolayı nikris⁶³ hastası olduğunu söyler. Bursa'nın denize çok yakın olduğunu, bu hastalığa denizin iyi gelmediğini söyler ve denizin bütün hastalıkları depreştirdiğini söyleyerek Edirne'nin rakibi olan Bursa'yı da yerer.

Edirne'nin bu övgüsünden sonra onun nasıl bir manevi öneme sahip olduğu da vurgulanarak bu üstünlük pekiştirilmektedir. Osman Gazi oğlu Orhan Gazi'ye bir

⁶³ Ayak parmaklarında ve topuklarında meydana gelen ağrılı bir hastalık.

vasiyetname yazıp gönderir ve şunu vasiyet eder: “*Ne yaparsan yap, ama Rumeli’ye geçmek için hazırlığını tamamla. Gayret edin. Size fetih ve Tanrı’nın yardımı oradadır. Edirne’yi fethedin, orası gaziler ocağıdır*” (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 654).

“Gaziler Ocağı” olarak anılan Edirne’nin sahip olduğu bu manevi önemin vurgulanması ve fethi için gerekli motivasyon alt yapısı Hz. Muhammed’in Sultan I. Murat’ın rüyasına girmesiyle zirveye ulaşır. Orhan Gazi’nin vefatıyla oğlu Murat tahta çıkmıştır. Gelibolu, Bolayır ve Edirne’deki Müslümanlar ondan yardım isterler. Ancak Sultan Murat’a beyleri izin vermeyip oralarda kafirin çok olduğunu ve orada durabilmek için Saltuk gibi bir ere ihtiyaç olduğunu söylerler. O gece sultan rüyasında Hz. Muhammet’i görür ve Peygamber ona seslenir:

Oğul! Gazi Murat, yürü Rum’a geç, Edirne’ye ulaş, korkma, üşenme. Bundan sonra Edirne Dar-ı İslam olacak. Ümmetim orada çoğalacak. Sizler orayı başkent yapın. Edirne, Darü’n-Nasr ve Beytü’l-Fetih’tir. Alemi oradan feth edeceksiniz. Orada bir akşa-yı arz-ı mübarek var. Edirne’de bir cami yaptır. Hacetgah olsun. Duanın makbul olduğu yerdir... Her nereye giderseniz orada niyet ve uğur tutun, ondan sonra sefere çıkın. Fetih ve zafer nasip olacaktır. Ayrıca o mübarek yerde gafil olmayın (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 655-656).

Yukarıdaki satırlar Edirne’nin, Saltukname’nin yazıya geçirildiği dönemde nasıl anıldığını ve nasıl bir öneme sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Edirne, Müslümanların çoğalacağı yer olarak “Dar-ı İslam” (İslam Yurdu), gazaya niyetlenenler için “Darü’n-Nasr” (Yardım Yeri) ve fetihlere açılacak kapı olarak “Beytü’l- Fetih” (Fetih Kapısı) olarak anılmaktadır.

Edirne’nin üstünlüğünü pekiştirmek için her fırsatta mücadele veren Ebu’l Hayr-ı Rumi, Şehzade Cem’in emriyle Saltukname’yi yazdığını ve onu tamamlayıp kendisine sunduğunda şehzadenin şunları söylediğini kaydeder: “*Eğer padişah olursam, Edirnde’den başka yerde oturmayacağım, dedi*” (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 661).

Hz. Muhammet’in dahi fethedilmesini emrettiği bir ilahi hedef olarak görülen ve gaziler için fethi açılan nihai bir üs olarak anılan Edirne bu dönemde İstanbul’dan dahi üstün tutulmaktadır. “Gaziler Ocağı” olarak Bursa’ya karşı üstünlüğü pekiştirilen Edirne’nin daha sonraki rakibi İstanbul’dur. Saltukname’de Fatih’in Edirne’deyken İstanbul’un fethine girişmesinden bahsedilirken beylerinin kendisine karşı çıktığı, çünkü İstanbul’un imar edilmesinin memleketi harap edeceği, içine giren padişahın gazadan geri kalacağı, havasının kötü ve ağır olduğu, nikris ve diğer hastalıkların hepsinin oradan çıktığı dile

getirilmektedir. Eğer Sultan orayı başkent yaparsa, kendisinin denizden dolayı gazilere itibar etmeyeceğini, seferlerin bu yüzden hep deniz yoluyla yapılacağını düşünmektedirler. O gece bunun üzerine Sultan Mehmet rüyasında Sarı Saltuk’u görür. Saltuk elinde tuttuğu demir bir anahtarı Sultan’a verir ve ona “*Al anahtarı! İstanbul’a git. O Perkinik Kapısı’nın kilidinin anahtarlarıdır. Onun kapısını aç, fakat anahtarı orada bırakma. Yoksa yaya kalırsın. Sonra getirip anahtarı Edirne’de sakla. Eğer İstanbul’da bırakırsan başka kapı açamazsınız*” der (Ebu'l Hayr-ı Rumi, 2007, s. 661-662).

Burada “başka kapı açamazsınız” denilerek ifade edilen şey başka fetihlerin gerçekleştirilemeyeceğidir. Çünkü daha önce belirtildiği gibi Edirne, Beytü'l-Fetih’tir ve gaza edeceklere açılacak açılan kapı burasıdır. Nitekim İstanbul’un fethinden sonra da Sarı Saltuk, Fatih’i yine anahtarı İstanbul’da bırakmaması için uyarmakta ve bunun anlamının başkent’in yine Edirne olacağı anlamına geldiği belirtilmektedir.

Saltukname’de gördüğümüz Edirne’nin sahip olduğu manevi önemin bir başka yansıması da “Hikayet-i Beşir Çelebi”⁶⁴ adıyla anılan ve Edirne’nin menkıbevi tarihini içeren risaledir. Tahminen XVI. yüzyılda kaleme alındığı düşünölen bu risalenin müellifi belli değildir (Oy, 1998, s. 83). Söz konusu tarihin H. 1035 – M. 1626 yılında derlenmiş ikinci rivayeti ise “Hikayet-i diğer Şehr-i Edirne” adını taşımaktadır ve Fetret döneminde şehzadeler arasında yaşanan mücadeleleri de içermektedir (Erdoğru, 2006, s. 176).

“Hikayet-i Beşir Çelebi” adlı risalede Edirne’nin havasının deniz gören yerlere nazaran ne kadar iyi olduğu Sultan II. Murat ile hekimi arasında “*Murad Han ol müşkil-keşândan sual buyurdular ki Edirne’nin havasına ne dersin Hekim ayıtdı padşahım orta havadır gayet latifdir deryanın berü canibinde bu kadar havadar yer olmaz*” (Erdoğru, 2006, s. 183) şeklinde geçen bir diyalogla verilmektedir.

Havasının latifliğiyle başlayan Edirne övgüsü eski caminin kutsiyetini yücelten ve Mekke, Medine ve Kudüs gibi kutsal mekanların Eski Cami’yi ziyaret ettiğine dayanan bir başka anlatıyla devam eder:

⁶⁴ Eserin Osmanlıca tıpkı basımı için bakınız: (Ertaylan, 1946).

Eski Cami bir zira' ziyadedir derler rivayet-i sahiha var adat-ı sariha ile sabitdir ki her Cuma gecesi Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere ve Kudüs-i Şerif Eski cami'i ziyarete gelürler ve çok kimesneler vâkıf olmuşlardı (Erdoğan, 2006, s. 189).

Edirne'nin kutsallaştırılması ve bir gaza merkezi olarak yüceltilmesi Sarı Saltuk'un Edirne'yi Osmanlı'dan daha önce fethettiğinin tarih kitaplarında kayıtlı olduğuna dair bir başka rivayetle sürdürülür:

Meşhurdur ki diyâr-ı Rum'da Edime makâm-ı mübârekdir derler ve hem gaziler ocağıdır rivayet olunur ki hazret-i şerif Saltık Sultan Edirne şehrini feth edüb kırk mikdarı Dârü'l-İslâm olduğu tevârih kütübünde masturdur" (Erdoğan, 2006, s. 189).

Edirne'nin yukarıda Eski Cami hakkında anlatılan Eski cami hakkında anlatılan diğer rivayet gibi ibadet alanları üzerinden kutsiyetinin arttırılmasına devam edilmekte ve Darü'l-Hadis Camii, Hisar içindeki Kilise Camii denilen yerde Hz. Muhammet'in namaz kılarken görüldüğü söylenmektedir:

Edirne şehrinde dört yer vardır ki her kim ki ol yerlerde dua eylese duâsı müstecâb olur gaflet olunmaya biri Eski Cami ve biri Darü'l-hadis'dir ki Sultan Murad Gazi rahmetallahu teala daimâ sultan-i kevneyn hazretlerini anda namaz kılub ve Kur'an okur görürlerdi ana binaen ol mevzi'de cami-i şerif bina eyledi ve adını Dârülhadis kodu üçüncü derun-ı Hisar'da Kilise Cami-i şerifidir Şerif Saltık'dan rivayet olumır ki herbâr Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerini anda ibadet ederken görürlerdi Dârünnasr deyü Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hazretleri üzerine ad vermiş idi ve dahi menkuldür kim kutbu'l-ârifin künde-i âl-i hatmi-mürselin ya'ni Hazret-i Emir Sultan Bursa'dan Edirne'ye gelüb andan Kenisa Camiinde erbain çıkarmışlardır ve nakl buyurmuşlardır ki her gece bu makama yetmiş bin ferişte ziyarete gelür ikişer rek'at namaz kılub yine uruc ederler deyü buyurdular" (Erdoğan, 2006, s. 189-190).

Edirne'nin havasının güzelliğinin övgüsü tıpkı Saltukname'de olduğu gibi yine Bursa ile yapılan bir kıyaslama sonucunda yapılmakta hatta bu konuda Hz. Muhammet'in söylediği iddia edilen bir sözle desteklenmektedir:

...sadr-ı şehindir havası hubdur zira şimali ve cenubu açıktır hava müteaffin olmaz şarkı ve garbı yüksektir hadis-i şerifde Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuşlardır her kangı şehrin kim cenubu açık olmasa zarardır zira havası müteaffin olur deyü buyurmuşlardır halâ Bursa şehri öyledir cenub-ı canibine Kuh-ı Rehbân havaledir anınçün havası gayet beddir (Erdoğan, 2006, s. 192).

Edirne'nin kutsiyetinin arttırılması havası ve ibadet haneleriyle olduğu kadar sularıyla da perçinlenmeye çalışılmaktadır. Tunca, Meriç ve Arda nehirlerinin hikmetli suları olduğu ve sularının o yılki seviyelerinin o yılın bereket açısından nasıl geçeceğine delalet ettiğinden, şehirde oturan padişah ve İslam askerleri üzerinde bile etkisi olduğundan bahsedilmektedir:

...hukema-yı mu'tekid ve mütedeyyinden rivayet olunur ki diyâr-ı Rum'da bir şehir vardır anda üç su vardır mezbur sular hikmet üzeredir meselâ kaçan ki ol şehrin padşahi âdil ve sakin olsa veyahud gaza kılssa ol suyun birisine Tunca derler ol ziyade olsa halk içinde bazı emrâz-ı balgamîye zahir olub ve sular firavîn olub leziz olur ve nîmet ve kar ü kisb ziyade olub ve halkun birbirine muhabbetleri ve şefkatleri ziyade ola ve hava bârid olub yel yağmurlu ola ve hem padşahm tali'-i şerifleri kuvvetde ve saâdetde ve a'da'-yı din makhur olub müdemmir helak ola ve nehrin birisi Meriç derler ol ziyade olsa ol sene yıl kuraklık ve gayet ıssı ola ve meyve leziz ve halkı dahi ziyade ola ve safravî marazlar çok ola ve bazı yerlerde tendürüstlük ola ve feth-i fütuhlar bî-hadd ola padşah-ı âlem-penâh hazretleri a'da'yı din üzerine galib ve mansur ola asker-i İslâm safer-fercâm ve hareket üzere olub Arab ve Acem ve Yunan taraflarına azim seferler olub ve nice memâlik-i İslamiyye'yi hıfz ü hırsat için sipah-ı derya-emvac irsal edeler ki şeciat-ı dilaverân beyninde a'da' ser-nigun ola ve nehrin biri nehr-i sâlisdir Arda derler bi-hükm iradet-i Yezdan ol ziyade olsa za'f ziyade ola ve cenk ü cidal ve husumet ziyade ola ve meyveler az ola hasıllık ola ba'zı hürde meyveler az olub hububat bî-hadd ola halk arasında emrâz-ı demevîye ola hava mu'tedil ola padşah-ı din-penâh ve âbidin-sipah ve bazı mezalime azimet edüb sonra adı ü dada mübaşeret edeler memleket emn ü aman ve fâhişde olub kar ü kisbleri ve gazalar ve doyumluklar bî-hadd ola imdi bu suların hassası ve faidesi mütelaa-yı masnuat-ı acibden selef-i sâlihîn keşf buyurmuşlardır” (Erdoğan, 2006, s. 192-193).

Faziletleri saymakla bitirilemeyen Edirne'nin adının bir etimolojisinin de verildiği rivayette şehir Mekke, Medine ve Kudüs'le boy ölçüşebilir görülmekte ayrıca yine Sarı Saltuk'tan nakille Hz. Muhammet'in şehri”Darü'n-nasr olarak adlandırdığı öne sürülmektedir:

Edirne edne'l-arz'dan⁶⁵ galatdır ve bundan a'lası Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere ve Kudüs-i şerifdir demişlerdir. Ulemâ-yı ümmet ve fuzelâ-yı sünnet hazret-i şerif Saltık Sultan'dan mervidir ki vakı'asında Habib-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuşlardır ki bu yer Darünnasr'dır zinhar bu yeri elden komasunlar (Erdoğan, 2006, s. 196-197).

“Hikayet-i diğer şehir-i Edirne” adı verilen diğer menkıbevi Edirne tarihinde de Edirne'nin kutsiyeti “Hikayet-i Beşir Çelebi”ye benzer şekilde etimolojiler üzerinden verilen örneklerle pekiştirilmektedir.

Edirne Arab dilince hub havalu yerlere dirler ve dahi düz yerlere derler ve bazıları akar sular yanma derler çün Sultanı Enbiya salliallahu teala aleyhi ve sellem kağıdında böyle denilicek Müslümanlar dahi anunla ol şehri yâd ederler zira bu mübarek yerin adı Arab dilince Edrenedir kafirler Andırıyye derlerdi (Erdoğan, 2006, s. 199)

Daha önce Saltukname'de geçtiğinden bahsettiğimiz Sultan I. Murat'ın Edirne'nin fethine gayret etmesi için rüyasında Hz. Muhammet'i gördüğü anlatının bir benzeri burada da aktarılmaktadır. Saltukname'de olduğu gibi Darü'n-Nasr ve Beyt-i Feth olarak

⁶⁵ Edne'l arz (en yakın yer) ibaresi, Kuran-ı Kerim'de Rum Suresinin 3. Ayetinde Filistin için kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: (Yavuz, 2005)

anılan Edirne’de Eski Cami vesilesiyle buranın Kudüs’e eşdeğer olduğundan bahsedilmektedir:

Sultan Murad vakıasında Resulullah salliallahu teala aleyhi ve sellem ayıtmış oğul Gazi Murad yürü var Kuma geç Edirne’ye korkum vardır şimden gerü Dar-ı İslam olub ümmetim anda kesret dutalar sizler anı taht edine kim Darü’n-nasr ve Beyt-i fethdir ve dahi anda mübarek var anda bir namazgâh bünyad eylen hacetgahdır ve dua makbul olur yerdür deyü vakıasında gösterüb şimdi Eski Camii bünyad etmişlerdir... Sultan Murad bin Mehemmed Han ol yerde bir cami bünyad eyledi Rumun Kudüsü oldu” (Erdoğan, 2006, s. 201)

Yukarıda zikrettiğimiz rivayete benzer bir başka rivayette ise Kabe’den düşen iki taşın Edirne’deki Eski Cami’ye konulduğu ve böylelikle Eski Cami’nin “Kabe” kutsiyetinde bir değere sahip olduğu, Kabe’ye varamayanların buraya varmaları halinde hac sevabı alacakları şöyle anlatılmaktadır:

Raviler ayder kim çün bina nısfına denlü yapıldı meğer ol vakt Ka’betullah şehrinde Ka’benin Irak tarafında olan rüknünden iki dane siyah daş düşer birisi uzun ve birisi çarguşe idi yedi kere anı yerine kodular tekrar düşdü ol hususa halk taaccüb eylediler meğer ol gece sadat Harem-i Sultan-ı Enbiya salliallahu teala aleyhi ve sellem düşünde gördü ve ayıtdı Rumda bir cami bünyad oluyorur pes bu taşları ol şerif makamda kosunlar benim za’if ümmetim varub anda namaz kıldukça hacetleri makbul ola zira bu makam Rumun Ka’besidir Ka’beye varmayanlardan ve gücü yetmeyenler anı ziyaret etsinler kim hacc sevabım bulalar (Erdoğan, 2006, s. 204)

Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan Avrupa içlerine doğru gerçekleştirdiği fetih hareketleri için önemli bir üs olarak konumunu uzun süre koruyan Edirne, 1361 yılındaki fethinden İstanbul’un fethine kadar geçen süre boyunca genç devlete başkentlik yapmıştır. Diğer taraftan bir başkent olarak devletin batı yönündeki uç toprakları olması dolayısıyla da “Serhattaki Payitaht” olarak da adlandırılmıştır.

Edirne, gaza ideolojisi üzerinde şekillenen Osmanlı devletinin erken dönemlerinde, kendisinden hemen sonra başlayan “Darü’l-Harp” toprakları dolayısıyla “Dar-ı İslam” olarak anılmış ve gaza ideolojisinin bir neticesi olarak İslam olmayan topraklara karşı girişilen fetih hareketlerinin sıçrama tahtası, bir başka deyişle askeri üssü olarak görülmüştür. Dönemin bu doğrultudaki manevi atmosferini ve gaza ideolojisinin izlerini yoğun olarak gördüğümüz ve Sarı Saltuk’un menkıbevi şahsiyetinde cisimleşen “Saltukname” Edirne şehrinin bu noktadaki önemini de yansıtmaktadır. Saltukname’de bu saydığımız nedenlerin bir sonucu olarak Edirne şehri “Gaziler Ocağı” ve “Beyt-i Feth” olarak anılmaktadır.

“Hikayet-i Beşir Çelebi” ve “Hikayet-i Diğer Şehr-i Edirne” adlı menkıbevi tarihler Saltukname’nin adeta bıraktığı yerden devralarak Edirne’nin kutsiyetini daha ileriye taşımaya odaklanmakta, bir başkent olarak Edirne’nin havası, suyu ve kutsal mekânlarıyla birlikte, Sarı Saltuk’tan nakl edilen söylencelerle ve Hz. Muhammet tarafından söylendiği bildirilen rivayetlerle kutsiyeti meşrulaştırılmaya ve kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Yer yer tıpkı Saltukname’de olduğu gibi Edirne’nin bir başkent olarak Osmanlı Devletinin diğer iki başkenti olan Bursa ve İstanbul’dan “Gaziler Ocağı” ve “Beyt-i Feth” olması gibi üstünlüklerinin ötesine de geçerek ibadethaneleriyle de üstünlüğü vurgulanmakta ve “Rumun Kudüsü” gibi iddialı bir yakıştırmayla öne çıkarılmaktadır.

Sözlü kültürden derlenen bu anlatıların, rivayetlerin ortak noktası Edirne’nin sadece bir başkent olmanın ötesinde Osmanlı Devleti’nin üzerinde şekillendiği gaza ideolojisi açısından bir sembol şehir haline geldiğini ortaya koymasındır. Dolayısıyla Edirne daha sonra ele alacağımız Kırkpınar’ın köken anlatısına uygun bir manevi zemin oluşturmaktadır.

2.2. KIRKPINAR'IN BAŞLANGICI

Günümüzde Kırkpınar güreşlerinin başlangıç tarihiyle alakalı olarak genel kabul gören kanı, Kırkpınar'ın Edirne'nin 1361 yılında fethedilmesiyle başlamış olduğudur. Bununla birlikte Kırkpınar'ın tarihini daha da geriye çekme ve yeniden kurma çabaları da mevcuttur. Öncekini dışlayan, Sarı Saltuk'un Rumeli'ye geçiş tarihini 1264 olarak kabul eden ve böylelikle Kırkpınar'ın tarihini 94 yıl kadar geriye götürerek tarihi yeniden kurma yaklaşımının yanında, Kırkpınar'ın başlangıcını Seyit Ali Sultan'a (Kızıl Deli) bağlayan bir anlatı da söz konusudur.

Kırkpınar'ın başlangıcıyla ilgili olarak yaygın olan efsane Süleyman Paşa'nın komutasında Rumeli'ye geçen 40 yiğidin içinde yer alan Selim ve Ali adlı iki kardeşin yapmış olduğu efsanevi güreştir. Eşref Şefik'ten öğrendiğimize göre Süleyman Paşa'nın komutasında Rumeli'ye geçen 40 yiğit Anadolu'da iken her mola verildiğinde güreş tutarlarmış. Rumeli'ye geçtiklerinde Ahırköy çayırına geldiklerinde içlerinden iki kişi sınıçlandıramadıkları güreşlerini bir sonuca vardırarak için tekrar güreşe tutuşmuşlar. Bu güreşin sonucunda da yenilemeyen bu pehlivanlar güreşirken ölmüşler ve arkadaşları tarafından bir incir ağacının altına gömülmüşler. Geride kalanlar Edirne'ye doğru akınlarına devam etmiş ve Edirne fethedildikten sonra Ahırköy çayırında yatan arkadaşlarının mezarını taştan yaparak daha iyi hale getirmek için geri döndüklerinde arkadaşlarını gömdükleri incirin etrafından güreşin yapıldığı çayıra doğru bir suyun akıp gitmekte olduğunu görmüşler. Orada kimin yattığını soranlara da “Kırtı bunlar. Bu yakaya ilk ayak basanlardır bunlar” demişler ve böylelikle buranın adı da Kırkpınar olarak kalmıştır (Şefik, 1954, s. 5-7).

Benzer bir efsaneyi Orhan Koloğlu⁶⁶ şöyle anlatmaktadır:

Söylentiye göre, Süleyman Paşa'nın öncüleri olan kırk yiğit Rumeli içindeki ilerlemelerinin her molasında silahlarını bir kenara bırakıyor, kışpetlerini giyiyor ve güreş tutuyorlardı. Bunlardan Anadolu yakasındayken güreşlerinin paylaşamamış olan ikisi bir gün, Edirne

⁶⁶ Orhan Koloğlu aynı eserde çok daha farklı bir efsaneye daha yer vermektedir: Orhan Koloğlu ise buraya kadar aktardıklarımızdan olay örgüsü bakımından çok farklı bir başka rivayeti şöyle verir: “1360 yılında Osmanlı padişahı Sultan I. Murat, Edirne surları civarında bir okçuluk yarışmasını seyrederken bunlardan birinin başarısı ile şaşırılmış ve bu başarıya nasıl ulaştığını sormuştu. Okçu ona “sultanım bu marifeti gençliğimde güreş tutarak elde ettim” dedi. Bunun üzerine Sultan, her yılın ilkbaharında bu Kırkpınar denilen çayırdaki sultanlığının bütün güreşçilerinin buluşarak savaşmasını emretti” (1972, s. 21-22).

civarındaki bir çayırda tekrar tutuşmuşlardı; ancak bütün gün güreştikleri halde bir sonuç elde edemediler. Ay ışığında da gece yarısına kadar güreşen pehlivanlar sonunda yorgunluktan son nefeslerini vermiş ve bir incir ağacının altına gömülmüşlerdi.

Bir süre sonra o bölgeye dönen ve arkadaşlarının mezarına bir taş dikmek isteyen diğer kahramanlar incir ağacının altından billur gibi suların kaynadığını, kırk pınarın aktığını görmüşler. Böylelikle Kırkpınar mevkii bir ziyaret mahalli olmuş (1972, s. 21).

Kırkpınar'a dair bu anlatıların bir başka versiyonunu da “Eski Bir Pehlivan”⁶⁷ rumuzuyla Tercüman Gazetesinde 16 Aralık 1976 tarihinde yayınladığı “Deli Hafız” tefrikasıyla Murat Sertoğlu vermektedir. Yukarıdaki diğer örneklerde olduğu gibi Türklerin Rumeli'ye geçişiyle başlayan olayları Sertoğlu şöyle devam ettirmektedir:

İşte bunlardan bir kısım babayiğit, Edirne'nin yanında Ahırköy denilen yerde düşmanı bozmuş ve büyük bir zafe kazanmış. Ertesi günü de Nevruz imiş. Bu bayram atalardan kalma bir bayram günüdür. O gün bilirsiniz herkes bayram eder, kırlar açılır, kuzular çevrilir, delikanlılar güreş tutarlar. İşte o gün düşmanı bozan babayiğitler de Nevruz Bayramı'nı burada bu güzel yerde kutlamaya karar vermişler. Meriç ile Tunca nehirlerinin birleştiği yerdeki bu güzel çayırılık, güreş için pek uygun olduğundan, hemen meydana kırk pehlivan çıkmış. Bir gün önce düşmanı bızmuş bulunan bu babayiğitler, sabahleyin yirmi çift olarak güreş bağlamışlar ve birbirleriyle kıyasıya boğuşmaya başlamışlar.

Aralarındaki güreş öylesine sert oluyormuş ki, bir türlü biri diğerine karşı bir üstünlük gösteremiyormuş. Bu çetin güreş bütün gün devam etmiş. Sonunda biri bile hasmının dizini yere getirememiş.

Güneş batarken güreşlere son verilince, bütün teknil kuvvet ve takatlerini harcamış bulunan bu kırk yiğit de buldukları yere çökerek son nefeslerini vermişler. Güreşleri seyreden Türkler, bu kırk pehlivanın da şehit olması gerektiği neticesine varmışlar ve onları gözyaşları içinde yiğitlik uğrunda can verdikleri yere gömmüşler.

Ertesi gün bir de bakmışlar ki her yiğidin can verdiği yerde bir pınar fişkırmış. Bunun üzerine buraya Kırkpınar demişler.

Buraya kadar aktardığımız anlatıların ortak noktasının Rumeli'ye geçişten sonra Kırkpınar'ın doğuşuna odaklanmış bir çerçeve arz ederken, aşağıda göreceğimiz üzere, daha önce yukarıda değindiğimiz gibi, Kırkpınar'ın köken efsanesini Seyit Ali Sultan'ın menkıbevi şahsiyetiyle bağlama ve Rumeli'ye geçiş safhasını da anlatı gövdesine dahil ederek anlatıyı genişletme ve metin tamiri çabalarını görmekteyiz.

Bu bağlamda verebileceğimiz ilk örneklerden biri Yahya Benekay ve Şerif Ercan tarafından 1971 yılında “Türk Folklor Araştırmaları” dergisinin 263. sayısında

⁶⁷ Söz konusu rumuzun Murat Sertoğlu'na ait olduğunu Atif Kahraman'dan (1997, s. 5) öğreniyoruz.

verilmiştir. Seyit Ali Sultan'ın menkıbevi şahsiyetiyle tam olarak birleştirilmemiş olmakla birlikte, bunun ilk nüvelerini barındırmaktadır:

Devir, Osmanlı imparatorluğunun kurulma devri. Padişah Orhan mı? Birinci Murat mı? İşte onlardan biri. O devir aynı zamanda tarihimizin “Kırklar” devridir. Akıncılarımız, yiğitlerimiz, gazilerimiz hep kırkar kırkar gaza etmedeler. Hacı İl Beyler, Evrenos Beyler, Ece Sultanlar, Lala Şahin Paşalar, Paşa Yiğitler, Koca Caferler, Seyyit Ali Sultanlar hep, hep o Kırklar bayrağını, iki kırk olup iki salla önce Çanakkale Boğazından, Çardaktan Gelibolu üstüne doğru Rumeliye geçmişler. O olmuş. Bir daha dur durak yok Kırklar’a. Kısa zamanda Tunaya varıp dayanmışlar. Bizim tarihimizin, Türk’ün tarihinin başlangıçları hep efsaneler adı verilen o güzelim, o tatlı inanışlara varıp dayanır. Ne güzeldir ama. İnanmak kadar güzeldir hepsi de. Konumuz, sonuç olarak spor olduğu için belirtelim, bugünün Olimpiyat Oyunları da kökünü taa üç bin yıl öncelere varıp dayanan efsanelerden alır. İlk Olimpik oyun Tanrı Apollon adına düzenlenmiştir. Tanrı Apollon Python ejderhasını öldürmüştür çünkü. Büyük bir kuvvet kudret göstermiştir. Yani, düzenlenen şenlikler kuvvete saygı ve sevgi içindir. Tıpkı onun gibi bizim Kırkpınar Güreşlerimiz de kökünü efsaneleşmiş bir gerçek kuvvet kudret gösterisinden almaktadır.

Evet, işte o Kırklar devrinde, Kırklar arasında iki yiğit var idi. Kırkların hepsi de aslında birer yiğitti ama bu ikisi bir başka güçte idi. Kırk gündür her fırsatta güreş tutuşuyorlardı. Ancak sefer onlan güreşten alıkoyuyordu. Gele gele Edirne civarına gelmişlerdi. Bir rivayete göre “Ahırköy” çayırığında, bir başka rivayete göre ise Arda nehrinin kıyısında bugün Yunanistan topraklarında kalan “Samona Köyü” merasında imişler. O gün Hıdırel-lez imiş. Hızır Aleyhisselâm yüzü suyu hürmeine o gün cemi cümle Kırklar Hı-direllez şenliği yapıyorlarmış. Kuzular çeviriyorlarmış bir yandan. Ne var ki bizim iki pehlivan fırsat bu fırsat deyip başla, mışlar gene güreşlerine. İki pehlivan ki ikisinde de Hazreti Hamza gücü var. İki yiğit ki birbirlerinden kıl payı olsun farklı değil, öyle denk. Ha babam, ha babam derken kuşluk olmuş, öğlen olmuş, ikindi olmuş, hattâ hattâ akşam gelip çatmış, pehlivanlar aç susuz habire güreşmede. Arkadaşları da önceleri Hıdırellezin meşguliyetinde pek aldırmamışlar ama, bakmışlar ki kıran kırana, bir kuvvet denemesinde, arkadaşlarına yemek içmek için mola verin demişlerse de, onlar, aldırmamışlar, öyle öyle gece basmış, yatsı olmuş, Hatta gece yarısı olmuş. Arkadaşları onlara, bırakın güreşi yarın, olmazsa başka zaman devam edersiniz demişlerse de laf anlatamamışlar, gene de devam etmişler güreşlerine. Arkadaşları yatmışlar tabii. Fakat, sabah kalktıklarında ne görsünler? O iki yiğidin ikisi de rahmeti rahmana kavuşmuşlar. Güreş şehidi demek gerek onlara. Birbirine denk iki gücün kıran kırana çarpışması işte bu.

O denk iki kuvvet kimbilir nasıl hırpaladı ki, birbirini, dayanamadılar buna. Arkadaşları üzüntüyle namazlarını kılıp onlan oracığa defnetmişler. Sonra gazalarına devam etmişler. Az sonra, vakit bulup onların mezarlarını yapmak, taş dikmek için oraya dönen arkadaşları bir de bakmışlar ki, o iki yiğidin can verdiği mahalde kırk ayrı pınar fişkınıp çıkmış, kaynamakta. Oysaki daha önce böyle bir şey yokmuş. İşte o gün oraya Kırkpınar meydanı denmiş (Benekay ve Ercan, 1971a, s. 6002).

Köken anlatısının son halini almaya başladığı versiyonlardan birinde ise Süleyman Paşa'nın Rumeli'ne geçiş süreci de efsanenin içine eklenmekte ve Seyit Ali Sultan'ın (Kızıl Deli) menkıbevi şahsiyetiyle birleştirilmektedir:

Çanakkale-Lapseki-Çardak'ta Salbaş mevki vardır. Burası Şehzade Süleyman'ın Rumeli'ye geçtiği salların inşa edildiği yerdir ve burada, salların inşa eden salcıların piri Salcı Baba'nın kabri vardır, bu kabir, bugün hemen hemen yok olmak üzeredir. Salcı Baba'nın kabrinin bulunduğu Salbaş mevkiini, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasına doğru bir yol uzanmakta ve bunun ucu nda hilal şeklinde bir adacık vardır. Bu yol, Deli Kızıl Sultan'ın kum saçarak

meydana getirdiği yoldur, bu yol bugün de, Çardak'tan Çanakkale Boğazı'nın içine doğru uzanmaktadır. Deli Kızıl Sultan kimdir ve bu yol nasıl meydana gelmiştir? Kısaca göz atalım; Kırkpınar'ın doğmasına vesile olan Şehzade Süleyman ve kırk alperen arkadaşı, Rumeli'ne geçmek üzere sala binerlerken, o yörede Deli Kızıl Sultan diye bilinen meczup kişi gelir ve kendisini de sala almalarını isterler. Kabul etmeyip yola devam ederler. Bir müddet sonra duydukları gürültüyle dönerler. Bir de bakarlar ki, Deli Kızıl Sultan, kucağına kum doldurmuş, kumları saçıyor, kumları saçtığında kara ilerliyor. Meczubu sala almazlarsa, Boğazın kapanacağından endişe ederler, “Gel bre deli, sen sala alınmayı hak ettin” derler. Bunu duyan meczup, sevinçle kucağında kalan kumları saçar, hilal şeklinde bir kara meydana gelir (Delice, 2007, s. 50).

Yukarıda aktardığımız anlatımın daha detaylı bir versiyonu da şu şekildedir:

Söylenceye göre; Seyid Ali Sultan, düşünde Hz. Muhammed'den talimat olarak Hacı Bektaş Veli ye gelen 40 dervişten biridir. Hacı Bektaş Veli tarafından Orhan Han'a Rumeli'nin fethinde hizmet vermek üzere yollanırlar. Bektaşî tercümanlarında ve gülbanklarında Rumeli'nin gözcüsü olarak yer alan Seyid Ali Sultan'ın adına Seyid Gazi (Gazi Rüstem Baba Sultan) tarafından yazılmış bir de velayetname bulunmaktadır. Söylenceye göre, aralarında Seyid Ali Sultan'ın da bulunduğu ve kendi mekanlarında, Horasan da bulunan 40 er düşlerinde Hz. Muhammed den aldıkları talimatla Rumeli'nin fethin de bulunmak üzere Hacı Bektaş'a gelirler. Kırk, simgesel olarak Bektaşî literatüründe yerine göre çokluğu (kesret) yerine göre de tevhidî simgeler. Hacı Bektaş onlara hizmet gösterir üç gün için de hizmet tamamlanır ve Seyid Ali Sultan'ı kırkların başına getirir. Emir Sultan'ı sancaktar, Seyit Rüstem Gazi'yi kadıasker, Abdüssamed Fakı'yi imam, Seyid Zali'yi saka, Seyid Ahmedî'yi kılavuz tayin eder. Kırklar yola çıkarlar. Çanakkale, Lapseki'ye varırlar. Burada Çardak mevkiinden Geliboluya oradan Bolayır, İpsala ve Edirne'ye ulaşırlar. Edirne'nin kırklarında rahatlayıp, biraz dinlenmek isterler. Bu ara da erler zindeliklerini de korumak için güreş tutmaya başlar. Amaçları, sabaha dek güreş tutmaktır. Ancak tam bu niyetle güreşe yeni başlamışken düşman kuvvetlerinin üzerlerine gelmekte olduğunun haberini alırlar. Hemen toparlanma kararı çıkar, ne var ki, güreş tutan erlere bir türlü güreşi bırakıramazlar. (Bu arada, Seyid Ali Sultan: ne zaman bırakırlar güreşi diye düşünürken tamam der sabaha kadar dediğimize göre horozlar ötene dek onlar güreşi bırakmaz, o da “ötün ya mübarekler!” diyerek talimat verir. Bunun üzerine çevredeki horozlar hep bir ağızdan öter. Kırkağaç bölgesinde günümüzde de horozlar sabah henüz olmadan, saat üç gibi öter diye inanılmaktadır.) Kırklara dönersek, horozların öttüğünü duyunca, sabah oldu diye düşünerek güreşi bırakırlar, ama kimin galip kimin yenik olduğunu bilemezler. Hepsî güreşe devam edebilecek durumdadır. Bu durumda, sorunu çözmesi için Seyid Ali Sultan'a başvurulur. O da, sırtında kum taneleri olan mağlup demektir şeklinde görüş bildirir. Böylece güreşen erlerin sırtlarını yoklarlar, kimin sırtında kum varsa, onun sırtı yere gelmiştir, o yeniktir diye düşünerek galipleri ilan ederler. Türk geleneklerinde pehlivanların sırtının yere gelerek yenik ilan edilmeleri geleneğinin başlangıcı da böylece Seyyid Ali Sultan söylencesine bağlanır.

Bunu, 1825 öncesi güreşlerde pir olarak Seyid Ali Sultan'ın gösterilmesi de doğrulamaktadır. Söylencenin sonunda, uzun süren güreş sonrasında erler yorulmuştur, Düşman üstlerine gelince yorgun yakalanan erler, buldukları yerde şehit düşerler. Kırk erin de şehit düştüğü yerden birer pınar fişkirir. Böylece yörenin adı Kırkpınar diye anılır. Bundan sonra yapılan güreşler de bu söylence anısına Kırkpınar Güreşleri diye anılır (Hatipler, 2010, s. 19-20).

Söz konusu köken anlatılarının, herhangi bir belgeye dayanmadığını, anlatıların çizmiş olduğu manzaranın Kırkpınar'ın değerini küçülttüğünü düşünen Atıf Kahraman ise alternatif bir tarih kurma yoluna gitmiştir. Seyyid Lokman'ın “Sarı Saltuk uburu Rumeline/Altı yüz altmış iki idi heman/Hep Oğuznameyi tetebbu edüp/Yazdı icmal ile Seyyid Lokman” dizelerini esas alarak hicri 662 yılının, miladi 1264 yılına denk

gelmesinden hareketle Sarı Saltuk'un bu yılda Rumeli'ne geçmiş olduğunu benimsemektedir. Bunun akabinde Edirne'nin menkıbevi tarihini anlatan "Hikayet-i Beşir Tıbbî" adlı eserde izine rastladığımız (Erdoğan, 2006, s. 196-197) ve Edirne'nin I. Murat tarafından nihai olarak Türk toprağı yapılmadan önce Sarı Saltuk tarafından fethedildiğine, 40 yıl boyunca de elde tutulduğuna dair anlatıdan hareketle Osmanlılardan 100 sene önce Kırkpınar'da ilk defa Türk güreşini yaptıran kişinin Sarı Saltuk olduğunu belirtmektedir (Kahraman, 1997, s. 10; Kahraman, 1981, s. 58-60).

Aynı düşünceyi savunan Özbay Güven de bu konuya değinmekle birlikte bu bilgiler ışığında Kırkpınar'ın yapılamadığı yılları da sıralamaktadır:

Bu yıl (1993) yapılan Kırkpınar güreşlerinin 632nci değil 659ncü Kırkpınar güreşleri olması gerekirdi. Bu yanlışlığın günümüze kadar düzeltilmemiş olması da bir hayli ilgi çekicidir. Bu hususu tarihî bir yaklaşımla kısaca açıklamaya çalışalım: Kırkpınar'ın başlangıç tarihi, Süleyman Paşa ile Rumeli'ye geçen (40) yiğidin efsanevi güreşiyle ilgili gösteriliyor. Bunlar kanıtlayıcı belge olmayıp Kırkpınar'ın gerçek tarihini yansıtmadığı gibi, değerini de küçültür. Türk güreşinin panayırarda yapılmaya başlanması 10 yy. başından itibaren, Tuna kıyılarında görünen Peçenek Türkleri'nin Rumeli'ye tamamen yerleşmesinden sonradır. Sarı Saltuk 1264'te Edirne'yi Bulgarlardan aldı. San Saltuk Edirne'de 40 yıl kaldı. Böylece Osmanlılardan 100 sene önce Edirne'yi Bulgarlardan almış ve 40 seneye yakın burada kalmış olan San Saltuk, Kırkpınar Panayırında ilk defa Türk güreşini yaptıran Türk'tür. Sarı Saltuk 1264 yılında Rumeli'ye geçtiğine göre, Türklerin ilk defa 1265 yılında bu panayırda güreştiklerini kabul edersek, 1993 yılında yapılan "Kırkpınar Güreşleri"nin 128'incisi olması gerekirse de, bazı seneler Kırkpınar Panayırı ve güreşleri yapılamamıştır. "Kırkpınar Güreşleri"nin yapılmadığı seneler: Sarı Saltuk Edirne'yi terk edişinden (1304) Osmanlılar alıncaya kadar (Nisan 1360) geçen 56 sene içinde, 1877- 1878 Türk Rus Harbi sebebiyle (1878, 1879, 1880, 1881), -1912-1913 Balkan Savaşında 1913 yılında yapılmadı (Edime Bulgarlar tarafından işgal edildi 26 Mart 1913-10 Temmuz 1913, I. Dünya Savaşı 1914-1918 dört sene yapılmadığı gibi, savaştan sonra Trakya Yunan işgalinde kaldığı için, (1919,1920, 1921, 1922) yıllarında da "Kırkpınar Güreşleri" yapılmadığı, -1923'te yapılmadı (Güven, 1993, s. 62).

İki araştırmacı tarafından ortaya konulan bu düşüncelerin kendilerinin iddia ettiği gibi ne kadar tarihi belgeye dayandığı tartışmaya oldukça açık bir konudur. Özellikle Sarı Saltuk'la ilgili bilgileri veren kaynakların onun ölümünden sonra sözlü kültürden derlenerek yazıya geçirilmiş anlatılar oldukları da hesaba katılmalıdır. Burada araştırmacıların sözlü kültürde yaşayan Kırkpınar anlatısına karşı takınmış oldukları olumsuzlayıcı tavrın Kırkpınar'ı yücelten bir işlevi olduğunu da söyleyemeyiz. Sözlü kültürdeki verilere karşı takınılan bu olumsuz yaklaşım, kitle iletişim araçlarının günümüzdeki yaygınlığına sahip olmadığı ve her eve girmediği bir dönemde muhtemelen Kırkpınar'la alakalı olarak yaşayan başka anlatıların elde hala fırsat varken derlenmesi ve

kayıt altına alınmasına mani olup kıymetli bir dağaracığın yitirilmesine neden olmuş olması muhtemeldir.

Kırkpınar'ı yaşatan ve bu güne gelmesini sağlayan topluluk açısından anlatının gerçek tarihi bilgiye dayanması bir önem teşkil etmemektedir. Toplumun kültürel belleği açısından önemli olanın gerçek tarih değil –ki burada Sarı Saltuk'un yarı gerçek yarı menkıbevi şahsiyetine dayandırılarak yapılan tarih kurgulamasının, karşısında durulan sözlü kültürdeki anlatıya nazaran ne kadar salt tarihi gerçeği yansıttığı da tartışmaya açıktır- hatırlanan tarihtir ve hatta kültürel bellekte gerçek tarihin, hatırlanan tarihe ve ardından efsaneye dönüştüğü söylenebilir (Assman, 2015, s. 60-61). Kaldı ki günümüzde hâkim olan ve dolayısıyla kabul görmüş anlatı, “gerçek tarih” savunmasıyla kurulan Sarı Saltuk'un Edirne'yi fethine değil Süleyman Paşa ve kırk yiğidinin bitmeyen efsanevi güreşidir.

Kırkpınar'ın başlangıcı ister Süleyman Paşa'nın kırk yiğidinin efsanevi güreşine dayansın isterse pehlivanlığıyla bilinen Sarı Saltuk'un yarı gerçek yarı efsanevi faaliyetlerine dayansın, Kırkpınar'ın ortaya koyduğu çatı her halükarda “ıla-yı kelimetullah” ile bilenmiş fetihçi anlayışın nüvelerini içermektedir. Dolayısıyla menakıpnamesinden Edirne'yi fethetmek ve Balkanları “Darü'l-İslam” yapmak için ömrünün sonuna kadar mücadele ettiğini öğrendiğimiz Sarı Saltuk'u içeren anlatı da, Kırkpınar'ın köken efsanesi de “ıla-yı kelimetullah” için nasıl bir insan tipi gerektiğini gösteren bir rol modelidir. Bu gün Edirne'de hala devam etmekte olan gelenek bu ideolojinin kurduğu çatının altında gerçekleşmektedir.

2.3. KIRKPINAR'A DAİR RASTLANILAN BELGELER DOĞRULTUSUNDA KIRKPINAR'IN YERİ, ZAMANI VE DÜZENİ

Edirne'nin fethinin hemen arefesinde bitmeyen bir efsanevi güreşle başlayan ve 600 yılı aşkın bir süreklilikle günümüze gelen Kırkpınar Güreşlerinin izini belgeler arasında sürdüğümüzde, karşımıza çıkan ilk veriler 19.yüzyıla kadar gitmektedir.

Kırkpınar Güreşlerinin tarihine dair belgelere dayalı tarihi bilgilerin büyük bir çoğunluğunu borçlu olduğumuz Atıf Kahraman, Edirne Gazetesinin 1880-1895 yılları arasındaki sayılarını taraması sonucunda Kırkpınar hakkında ilk ilana ancak H. 9 Cemaziyelevvel 1299 - M. 30 Mart 1882 tarihli sayısında rastladığını belirtmektedir. Söz konusu yıllar arasında çıkan haberlerin genellikle “saye-i asayiş-i hazret-i padişahide bi güne uygunsuzluk zuhur etmeksizin herkes yerli yerine avdet etmiştir” şeklinde kalıplaşmış bir ifadeyle bittiğini belirtmekte ve söz konusu durumun Sultan II. Abdülhamit'in topluluk halinde icra edilecek etkinliklere şüpheyle yaklaşıyor oluşundan dolayı yaşanan bir çekinceyle alakalı olabileceğini düşünmektedir (Kahraman, 1995, s. 163).

Kırkpınar'a çağrı niteliği taşıyan ve rastlayabildiğimiz ilk ilan ise yine Atıf Kahraman tarafından Edirne Gazetesinde tespit edilmiştir. Söz konusu ilan R. 3 Mart 1305 – M. 15 Mart 1889 tarihinde “tevcihat-ı vilayet” başlığı altında, gazetenin ikinci sayfasındaki birinci sütunda çıkmıştır. İlan metni şöyledir:

Ortaköy Kazasında Kırkpınar Panayırı beher sene Ruz-ı Hızır'dan üç gün evvel küşâd olunmakta idiye de Ruz-ı Hızır bu sene-i mübareke-i Ramazan-ı Şerîf'in beşinci gününe tesadüf eylediğine binaen Ramazan-ı Şerîf'ten sekiz gün evvel yani iş bu üç yüz beş senesi Nisan'ın onuncu günü açılacağı ilan olunur.

Haberde yer alan “Kırkpınar Panayırı” ifadesi, günümüzde “Yağlı Güreş Festivali” olarak tanıdığımız Kırkpınar'ın geçmişteki durumunu ortaya koymaktadır. Geçmişte bir panayır olarak varolan Kırkpınar'da esas çekim gücünü oluşturan bugün de olduğu gibi yağlı güreşlerdi.

Edirne gazetesinde R. 9 Mayıs 1307 – M. 21 Mayıs 1891 tarihinde yayınlanan bir başka haberde bir panayır olarak Kırkpınar'ın yapısına dair daha detaylı bilgiler mevcuttur. Haber şu şekildedir:

Edirne ile Ortaköy arasında beher sene küşâd olunmakta olan Kırkpınar Panayırı bu sene dahi geçen pencşenbe günü açılarak etraf kurâ ve kasabâttan birçok tüccar ve esnaf ahali ictima' ile külliyyetli ahz u i'ta vuku' bulmuş ve mahsusen merkez veliayet-i celileden ve Ortaköy ve Dimetoka kazalarından çıkarılan jandarma kolları tarafından emr-i muhafazaya dikkat olunup saye-i asayiş-vaye-i hazret-i padişahide herkes kemal-i emniyetle yerli yerine avdet etmiştir.

Yukarıdaki haberden öğrendiğimiz kadarıyla panayırdaki yüklü miktarda alım satım yapılmış olup güvenliğin ve düzenin sağlanması için de Ortaköy ve Dimetoka'dan jandarmalar gelmiştir. Güvenlik önlemlerinin alınmasına gerek duyulması dolayısıyla Kırkpınar'ın bölge halkından ciddi miktarda insanı toplama gücüne sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Edirne gazetesinde rastladığımız son Kırkpınar haberleri ise R. 27 Nisan 1310 – M. 9 Mayıs 1894 ve R. 29 Nisan 1314 – M. 11 Mayıs 1898 tarihlerine aittir. Her iki haberde de tafsilatlı bir haberden ziyade panayırın güvenlik içinde sona erdiği, katılımcıların padişaha dua ederek sağ salim yerlerine döndüğüne dair Ortaköy kaymakamlığından gelen bilgiye yer verilmektedir. Kırkpınar Panayırındaki güreşlere dair bilgi vermeyen bu haberlerin haricinde Edirne Gazetesinde R. 21 Nisan 1315 – M. 3 Mayıs 1899 ve 28 Nisan 1315 – M. 10 Mayıs 1899 tarihlerinde yayınlanan iki haber Kırkpınar Panayırının esas çekim gücününün güreş olduğu noktasında –her ne kadar haberin odağında Kırkpınar Panayırı olmasa da- önemli bilgiler vermektedir.

3 Mayıs 1899'da çıkan ilk habere göre Edirne içinde bulunan Müslüman mezarlığının etrafını duvarla korumaya almak üzere kurban derisi bağışlarıyla çalışma başlatılmış ancak toplanan derilerin bu masrafı karşılamaya yetmeyeceği anlaşılınca Sarayı'nde pehlivan güreşi tertip edilmesine karar verilmiştir. Buna göre Kırkpınar Panayırı'na gelen ve sayıları sekseni bulan meşhur pehlivanlara 7 Mayıs'ta saat 5'ten 10'a kadar güreş yaptırılacağı ve izleyicilerden giriş için toplanan paranın bu iş için harcanacağı hatta izlemeye gelecek "hamiyet sahiplerinin" istirahatinin de sağlanacağı belirtilmektedir. Bir hafta sonraki, yani 10 Mayıs 1899 tarihli haberde ise 5000 kuruşluk bir hasılatın toplandığı ve duvarın inşa olunacağı yazılıdır.

Kırkpınar hakkında bilgilere rastladığımız bir başka kaynak ise İstanbul'da çıkan Sabah gazetesinin 1 Nisan 1900 tarihli sayısının 1.ve 2. sayfalarında, Kırkpınar'da edildiği

şöhretle o dönemdeki pek çok Türk pehlivanı gibi yurtdışına çıkararak güreşlere katılan Kurtdereli Mehmet Pehlivan'la alakalı haberdir. Kurtdereli Mehmet'in uzun uzadıya tanıtıldığı haberin 2. sayfasında “Kırkpınar Panayırı”ndan bahsedilmektedir. Haberde Kırkpınar'ın adet olduğu üzere “Hızır İlyas'tan üç gün evvel kurulan bir güreş panayırı” olduğu belirtilmekte ve Kurtdereli'nin Rumeli bölgesinde bile namının yayılmasını bu panayırda fevkalade güreşlere borçlu olduğu bildirilmektedir. Ayrıca haberde Kurtdereli'nin 1899 yılı Kırkpınar'ında Adalı Halil ve Kara Osman gibi pehlivanları yenerek başpehlivan olduğu da yazmaktadır.

Kırkpınar ile ilgili olarak bilgi edinebildiğimiz bir diğer kaynak ise Osmanlı Arşiv Belgeleridir. Ulaşabildiklerimizin sayısı sınırlı olmakla birlikte yine de bu belgelerden de önemli bilgiler edinebilmekteyiz.

Tarih sırasına göre bulduğumuz ilk belge BOA. DH. MKT. 488 – 25 numarayla kayıtlı evrakın ilk varağı olup R. 26 Teşrin-i Sani 1317 – M. 9 Aralık 1901 tarihlidir. Bu varağa göre pehlivan güreşi, at yarışı ve velospit (bisiklet) müsabakası yapılacaksa öncelikle Dahiliye Nezareti'nden (İçişleri Bakanlığı) ruhsat alınması gerektiği yazmaktadır. Bunu takip eden ikinci varakta ise Kırkpınar hakkında oldukça geniş bilgi verilmektedir. R. 14 Mart 1318 – H. 27 Mart 1902 tarihinde Edirne'den Dahiliye Nezareti'ne ruhsat istemek için yazılan evrakta Ortaköy'e bağlı Simavina köyü civarında ve her sene rumi takvime göre Nisan'ın 20'sinde üç gün süreyle kurulan Kırkpınar Panayır'ında pehlivan güreşleri, yürük at yarışları yanında alım-satım yapıldığı, bölge halkının 8000 kuruş vergi vererek yiyecek ve giyecek sergileri açtıkları belirtilmektedir. Ayrıca sözü geçen senede Adalı Halil, Kurtdereli Mehmet ve Kara Ahmet gibi ünlü pehlivanların katılacağı güreş müsabakalarının olacağı, 5 kilometreyi bulan bir pistte yürük at yarışı müsabakalarının da yapılacağı ve müsabaka galiplerine “panayır ağası” tarafından at, tosun, koyun ve kuzu gibi mükâfatların verileceği yazılıdır. R. 21 Mart 1318 - H. 3 Nisan 1902 tarihli üçüncü varakta ise her sene aynı tarihte yapıldığı belirtilen bu panayırda güreş ve yarış icrasında bir sakınca olmadığı belirtilmektedir.

Yukarıda zikrettiğimiz belgenin önemli yönü Kırkpınar Panayırı'nın düzeni hakkında daha fazla bilgi veriyor oluşudur ki buradan pehlivan güreşleri dışında at yarışlarının da

yapıldığını ve her müsabakanın birincisine dönemin şartları açısından bakıldığında oldukça büyük ödüller verildiğine tanık oluyoruz.

Osmanlı Arşivlerinde BOA. DH. MKT. 1080 – 54 numarayla kayıtlı diğer evrakta ise yine Kırkpınar'ın rumi takvime göre Nisan'ın 20'sinde gerçekleştirilmiş olup panayıra gelen tüccar ve esnafın güven içerisinde geri döndükleri belirtilmektedir.

Kırkpınar hakkında Osmanlı Devleti döneminde rastladığımız en yakın tarihli ve Kırkpınar'ın eğlence boyutuyla ilgili en geniş malumatı ise Servet-i Fünun Dergisinin 7 Nisan 1910 tarihli sayısından öğreniyoruz. Derginin 168. sayfasında Kırkpınar'ın yarış programı verilmektedir:

Her sene Nisanın yirminci günü küşad edilerek yirmi üçüncü günü yani Ruz-ı Hızır akşamı hitam bulan Edirne vilayetine tabi Ortaköy kazası dahilindeki “Kırkpınar” Panayırında pehlivanlık ve koşu ve saire tertibat ve icraatı Donanma-yı Osmani şeref ve menfaatine terk eden panayır ağası Simavina karyeli Mehmet Ağa'nın hamiyyeti şayan-ı takdir ve tahsindir. Şubemizce kaza-i hamiyet-mendanın himmet ve muavenet-i hüda-pesendaneleri (---) pehlivan müsabakası ile beraber âtideki program veçhile at, yaya, velospit koşularıyla bir çok eğlenceler tertib ve lüks lambaları ile panayır mahallinin tenviri tensib edilmiş ve bir bando-musikanın panayıra (---) şeref-bahş olması için ikinci ordu-yı hümayunun ulüv-i himmetine de müracaat kılınmış ve bu babdaki lütuf ve muvafakat cemiyetimizi ihya eylemiştir. Binaenaleyh programdaki müsabakalara iştirak edecek ashab-ı merakın panayırın küşadından mukaddem bizzat veya bi'l-vasıta Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Ortaköy şubesine müracaatla muamele-yi kaydiyelerini ifa etmeleri lüzumu ilan olunur. Bila-tefrik-i cins ü mezheb bi'l-cümle Osmanlılar da panayır-ı mezkura müda'vedir.

Program

İhtar: En büyük ikramiyeler Ruz-ı Hızır'a müsadif üçüncü gündür.

Saat

21 Nisan sene 1326	1-At Koşusu	5'de Hareket	Yarışa (---) arzdan bed' olunarak Kırkpınar'daki işaret flamasına birinci gelen üç Lira-yı Osmani alacaktır.
	2- Güreş	6'da bed' edilecektir	Başa çıkacak pehlivana 5 adet Lira-yı Osmani diğerlerine komisyon tarafından münasip mükafat
22 Nisan sene 1326	1-Velospit koşusu	4'de hareket	Yarışa Seymenli'den bed' olunarak Kırkpınar'daki işaret flamasına birinci gelen üç Lira-yı Osmani alacaktır.
	2-Güreş	6'da mübaşeret	Başa çıkacak pehlivana 7 adet Lira-yı Osmani diğerlerine komisyon tarafından münasip mükafat.

23 Nisan sene 1326	1-At koşusu	12'de hareket	Edirne'nin Şimendifer hattından mübaşeretle birinci gelene 5 adet Lira-yı Osmani 500 metre mesafe.
	2-Yaya koşusu	1'de mübaşeret	Birinci ve ikinci gelenlere münasip mükafat
	3-Güreş	2'de mübaşeret	Başa çıkacak pehlivana 9 adet Lira-yı Osmani diğerlerine komisyon tarafından münasip mükafat.

Görüldüğü üzere Kırkpınar'da bu dönemde pehlivan güreşlerinin yanısıra, velospit (bisiklet), at yarışı ve yaya koşusu da yapılmaktadır. Bu bilgiler Kırkpınar Panayırı'nın bu dönemdeki eğlence ve ödül boyutuna dair fikirler vermekle birlikte Kırkpınar Güreşlerinin popülerliği ve kitleleri çekim gücü hakkında da önemli fikirler vermektedir. Panayır Ağası tarafından herşeyin “Donanma-i Osmani”⁶⁸ yararına bırakılacağı belirtilen ilanda görüldüğü üzere, tıpkı daha önce yukarıda aktardığımız Edirne Gazetesinde 3 Mayıs 1899 tarihinde çıkan haberde olduğu gibi, Kırkpınar'ın popülerliği ve çekim gücü hayır işleri için önemli bir gelir kapısı olarak kullanılmaktadır.

Buraya kadar aktardığımız bilgilerde dikkat çeken noktalardan ilki Kırkpınar Panayırı'nın yeri olarak Ortaköy adının zikredilmesi ve yapıldığı zaman olarak da “Ruz-ı Hızır”dan yani Hıdırellez'den üç gün önce düzenlendiği bilgilerinin verilmesidir. Bu iki önemli bilgi Kırkpınar'ın günümüzdeki yeri ve icra zamanı gibi noktalarda farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Kırkpınar'ın yapıldığı yer daha önceleri Dimetoka Kazasının sınırları içindeyken Ortaköy'ün R. 1295 – M. 1880 yılı civarında kaza olmasına karar verilince panayır ve güreşlerin yapıldığı yer Ortaköy'ün sınırları içerisinde kalmıştır (Kayıcı, 2013, s. 245). Kırkpınar Panayırı'nın düzenlendiği yer olarak geçen Ortaköy, Balkan Savaşları sonrasında Yunanistan sınırları içinde kalmadan önce Edirne Sancağı'na bağlı bir ilçedir. H. 1317 – M. 1899 tarihli Edirne Salnamesinden öğrendiğimize göre Ortaköy Edirne'ye otuz beş kilometrelik bir şose yolla bağlıdır. Ortaköy kazasının en meşhur panayırları olarak da Kırkpınar, Kayacık ve Elmalı Yaylası panayırlarının adları zikredilmekte ve

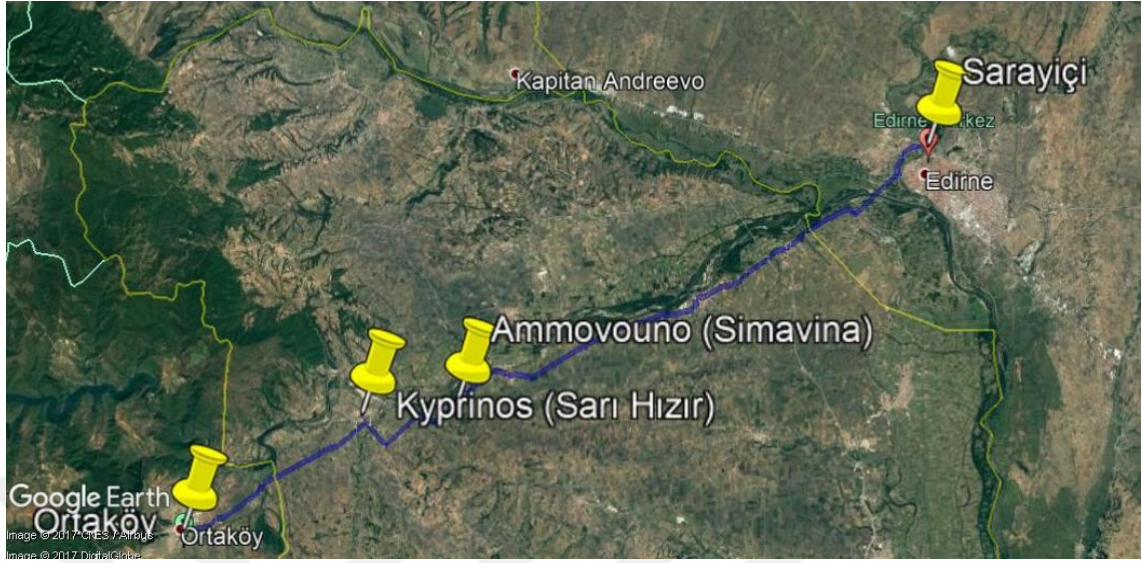
⁶⁸ Tam adı “Donanma-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti” olan dernek Osmanlı Donanmasına maddi destek sağlamak için 19 Temmuz 1909'da kurulmuştur. Dernek hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: (Özçelik, 2000).

Kırkpınar Panayırı'nın rumi takvime göre Nisan ayının yirincisi, Elmalı Yaylası Panayırı'nın Ağustos'un on sekizinci gününde açılarak üç gün devam ettiği belirtilmektedir (Salname-i Vilayet-i Edirne, 1317, s.377-378). Eski Kırkpınar'da ağalık yapmış olan Rakım Ertür (Benekay ve Ercan, 1971b, s. 6022), Kırkpınar Panayırı'nda güreşlerin yapıldığı yeri tam olarak tarif etmektedir. Buna göre güreşler, Simavina köyünün merası içinde, Nazif Ağa tarlası denilen yerde olup, bu meydanın bir tarafı Tilkioğlu Recep Ağa tarlası, bir tarafı Çilingiroğlu'nun sebze bahçesi ve bir tarafı da bir Kırklar Çeşmesi'nin ayakları olarak bilinen yerde yapılmaktadır (Ertür, 1965, s. 297). Atıf Kahraman ise bunlara ek olarak Kırkpınar'ın esas yeriyle alakalı olarak daha kesin bir yer belirtmekte ve bu yerin Simavina (Ammovounon) ile Sarı Hızır (Kiprinos) köyleri arasında kaldığını belirtmektedir (Kahraman, 1997, s. 15). Yine 1317 tarihli Edirne salnamesinden bu iki köyün Ortaköy'e bağlı olduklarını ve Ortaköy'ün merkezine yaklaşık olarak üç saat uzakta olduklarını öğreniyoruz (Salname-i Vilayet-i Edirne, 1317, s.379). Güreşler sayesinde cazibesi artan panayırda gerçekleşen alım-satım miktarı ise 20.000 kuruş civarındadır (Kayıcı, 2013, s. 245).

Balkan Savaşları sonrasında Yunanistan sınırları içinde kalan Kırkpınar'ın esas yerine gazeteci-yazar Halil Delice tarafından bir ziyaret düzenlenmiştir. Kendisi bu ziyaretin neticesinde yukarıda aktardığımız mekanları görmüş olup buraları şöyle anlatmaktadır:

Bu iki köy Pazarkule gümrük kapısına 10 ve 12 kilometre uzaklıktaydı. Batı Trakyalılar bu iki köyde Türk kalmadığını ve bu iki köye yakın Sadırlı Köyü'nde (Plati)tek bir Türk hanesinin bulunduğunu ve burada, Hacı Emin Hanım'ı 90 yaşındaki Sabriye Teyze'nin yaşadığını söylediler. Hem en bu köye koştum, Sabriye Teyzeyi buldum. 1912 doğumlu Sabriye Teyze, Kırkpınar'ın bulunduğu yeri iyi hatırlıyordu, 1922 yılına kadar Rumlar burada yağlı güreş yapıyorlarmış, Sabriye Teyze, 1922'deki güreşlerde "Rumlar, adam akıllı içmişler, her türlü rezaleti yapmışlar, çok korkunç bir fırtına çıkmış, canlarını zor kurtarmışlar, bu hadiseden sonra Rumlar korktular, bir daha burada güreşler yapılmadı, ancak Türkler, zaman zaman burada yağmur duasına çıktılar" diye güzelce tarif etti, hemen yanından Kırkpınar Deresi'nin aktığını söyledi. Sabriye Teyze, Kırkpınar'ın doğu tarafında, eskiden bir türbe olduğunu, Rumların buraya gelip bez bağladıklarını, hastalarının burada iyileştğine inandıklarını söyledi. Anlattığı yer. Selim'in Mezarı diye bilinen ve 1901 tarihli Edirne Salnamesinde, bahsedilen ve Kırkpınar'ın doğmasına vesile olan alperen Selim'in kabriydi. Tarif edilen yer, yolun hemen yanındaydı, Simavina'ya (Ammovouno) daha yakındı, daha önce oradan geçmişim. Mezar hâlâ ayakta idi. Kırkpınar Deresi'ni hatırladım. Sabriye Teyzeye veda ettim. Sabriye Teyze'nin oğlu Ahmet Amca ile birlikte 10 kilometre sonra tarif edilen yere ulaşmışım. Tam tarif edildiği gibiydi, Güney kısmı, tribün gibi hafifçe yüksekti, güneybatı istikam etinde, Kırkpınar deresi vardı, Kuzeyde ise Arda nehri akıyordu. Kırkpınar çeşmesi kaybolmuş, ancak suyu akmağa devam ediyordu. Burada şehit olanlar ve güreşenler için Fatihalar okudum, bin bir korku ile fotoğraf çektim. İşte bir rüya gerçek olmuş, iki yiğidin güreşirken şehit olduğu, Kırkpınar'ın fişkırıldığı, Osmanlı yiğitlerinin 550 yıl boyunca, yiğitliğin, mertliğin, gücün en anlamlısını göstererek Türk oğlunun Avrupa'yı

vatan edinme mücadelesini canlandırdıkları ve 91 yıldır pehlivanlara hasret kutsal meydanı görmüştüm. Gözyaşlarımı tutamadım (Delice, 2007, s. 52).

Kırkpınar Güreşlerinin yapıldığı alan, geçmişte sınırlarımız içinde bulunan Ortaköy'e bağlı Sarı Hızır ve Simavina Köylerinin arasında yer almaktaydı.

Kırkpınar'a yüzlerce yıl ev sahipliği yapan Ortaköy Balkan savaşları neticesinde topraklarımız dışında kalınca Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı yer de değiştirilmek zorunda kalmıştır. Kırkpınar, 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı dolayısıyla 1877, 1878, 1879, 1880 ve 1881 yıllarında, Balkan Savaşları Sırasında 10 Temmuz 1913 tarihine kadar Edirne işgal altında bulunduğu için yapılamamıştır ve 1914 yılında bir sefere mahsus olmak üzere Edirne-Mustafa Paşa Yolu üzerindeki Viran Tekke köyü ile Meriç Irmağı arasındaki çayırılıkta yapılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ise Trakya'nın Yunan işgali altında olması dolayısıyla, 1919, 1920, 1921 ve 1922 yıllarında da yapılamayan Kırkpınar Güreşleri nihayet 30 Mayıs 1924'te Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) yararına yapılmak üzere Edirne Sarayıçi'ne taşınmış (Kahraman, 1997, s. 18-19) ve bu tarihten beridir de burada yapılmaktadır.

Kırkpınar Güreşlerinin icra yeri ilgili olarak belirttiğimiz hususların dışında geçmişte Kırkpınar güreşlerinin icra edildiği zamanla günümüzdeki Kırkpınar'ın icra zamanı açısından da farklılıklar olduğunu belirtmiştik. Gazete haberleri ve Osmanlı arşiv belgelerinden Hıdırellez'den üç gün önce başlayıp, üç gün sürdüğünü öğrendiğimiz Kırkpınar, 1940'lı yıllara kadar aynı düzenini korumuştur (Güven, 1997, s. 23). Hıdırellez'den önceye denk getirilmesinin esas nedeninin panayırdaki alım satım işlerinin tamamlanmasını sağlayıp Türk kültürü açısından önemli bir gün olan Hıdırellez'in

rahatça kutlanmasını mümkün kılmak olabileceğini düşünebiliriz. Her ne kadar esas çekim gücünü güreşlerin oluşturduğunu düşünsek de Kırkpınar'ın aynı zamanda bir panayır olarak alım-satımın gerçekleştiği bir boyutu olmasının bu bağlamda etkinliğin takvimini belirleyen bir unsur olabileceği göz ardı edilemeyecek bir noktadır.

Günümüzde Kırkpınar güreşleri özellikle şehir dışından gelen çok sayıda izleyicinin kalacak yer ihtiyacını göz önünde bulundurarak, okulların kullanıma açılması nedeniyle, eskiden olduğu gibi Hıdırellez'den üç gün önce değil, okulların tatil edilmesinden sonra ve Ramazan ayına da denk gelmemesi gibi özel durumlar hesaba katılarak Temmuz ayı içerisinde düzenlenmeye başlanmıştır.

3.BÖLÜM

KIRKPINAR'IN DEVAMLILIĞINI SAĞLAYAN UNSURLAR

3.1.KIRKPINAR'IN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Geçmişte sadece Kırkpınar Yağlı Güreşleri olarak bilinen günümüzde ise “Yağlı Güreş Festivali” olarak anılan Kırkpınar, insanların sadece güreş izlemek üzere bir araya geldikleri bir hoşça vakit geçirme ortamı olmanın ötesinde, Türk toplumuna tarihsel süreçte kimliğini veren ortak değerlerin her sene yeniden hatırlandığı, paylaşıldığı ve aktarıldığı bir iletişim ortamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Festival kavramını iletişimsel boyutuyla ele alan Beverly Stoeltje'ye göre festivaller takvimsel olarak belli aralıklarla meydana gelen, ulusal, halkın katılımına dayalı, yapıcı karmaşık, halkın yaşamında kökleşmiş amaçlara hizmet eden etkinliklerdir. Festivallere katılımın devamlılığını sağlayan şey ise karşılıklılık, paylaşılan sorumluluk sistemleri, prestij ve üretimin dağıtımı gibi esaslardır (Stoeltje, 1989, s. 161). Bu boyutuyla festivaller kaynağını topluluk hayatından alan kolektif bir olgudur ve bir grup tarafından tarafından paylaşılan grup kimliğinin dışavurulduğu etkinliklerdir.

Festival, dünya üzerindeki pek çok kültürde görülen, sosyal bir fenomendir. Estetik açıdan barındırdığı renkli çeşitliliği ve dramatik yoğunluğu, altında yatan derin anlamları, tarihi kökleri, kaynaklandığı kültürün sahipleri tarafından gerçekleştirilen katılım düzeyi her zaman yurtiçi ve yurtdışından insanların ilgisini çekmiştir (Falassi, 1987, s. 1). Dolayısıyla da festivaller bir grubun geleneksel ve paylaşılan yaşantısının çok yönlü yorumlarını içermektedir (Özdemir, 2005, s. 55).

Festivaller kültürlerin yaşatılan bellekleri ve bellekteki verilerin tekrarlanarak saklanmasını sağlayan toplu gösterimlerdir (Öğüt Eker, 2016, s. 144). Türk toplumunun kültürel belleğinin bir gösterimi olarak Kırkpınar'da bu iletişim veya bildirişim ortamında icracılar ve izleyiciler arasında Türk toplumuna ait hangi değerlerin ve simgelerin paylaşıldığına değinmeden önce bir bütün olarak Kırkpınar'ın nasıl bir görünüm arz ettiğine bakmamız gerekmektedir ki bundan sonraki bölümlerde Kırkpınar'ın icracı-seyirci düzleminde nasıl bir bildirişim gerçekleştirdiğine bakılacaktır.

2017 yılı itibariyle 656.sı düzenlenen Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türkiye’de yağlı güreşin esas çekim unsuru olduğu ve Türkiye’nin pek çok yerinden pehlivanından seyircisine pek çok insanın güreş tutkusuyla bir araya geldiği en köklü organizasyonlarından biridir. Türkiye’de düzenlenen tek yağlı güreş organizasyonu olmamakla birlikte burada birinciliği elde eden pehlivanın “Türkiye Başpehlivanı” ünvanını taşıyor olması ve her sene 2000 üzerinde her boydan pehlivanın başpehlivanlığa giden yolda boy atlayarak bir üst boya çıkabildikleri bir organizasyon olması dolayısıyla “yağlı güreşin şampiyonlar ligi” ve “yağlı güreşin olimpiyatı” gibi pratik nitelendirmelerle diğer organizasyonlar arasından öne çıkmaktadır. 1361 yılında Edirne’nin fethiyle birlikte başladığı ve düzenli olarak yapıldığı tahmin edilen Kırkpınar Yağlı Güreşleri daha önce zikrettiğimiz köken efsanesi üzerinden farklı bir motivasyona ve Türkiye’nin Kel Aliço, Koca Yusuf, Adalı Halil ve Kurtdereli Mehmet gibi efsanevi pehlivanlarının şöhretlerinin yayıldığı köklü bir er meydanı olması dolayısıyla Türkiye’deki diğer yağlı güreş organizasyonları arasında da farklı bir konuma sahiptir.

Kırkpınar güreşlerinin 600 yılı aşkın bir geçmişe sahip olması ve Edirne şehir belleğinde önemli bir yer tutarak Edirne deyince akıllarda beliren ilk imge olması Türkiye’de başka şehirlerde de benzer bir arayışa neden olarak tarihi Kırkpınar’dan daha eskiye giden bir er meydanı olma iddiasıyla farklı kentlerin öne çıkmaya çalışmasına neden olmuştur. Bunlardan Antalya Elmalı’da düzenlenen Yeşil Yayla Güreşleri, Türk’ün “ilk er meydanı” olma iddiasını gütmektedir.⁶⁹ Bu doğrultuda başlangıç tarihi Kırkpınar’dan 9 yıl öne çekilmek suretiyle 2017 yılında 665. Yeşil Yayla Yağlı Güreşlerinin düzenlediği öne sürülmektedir. Buna benzer şekilde Ordu’da “Aybastı Perşembe Yaylası Yağlı Pehlivan Güreşleri”nin 2017 yılı itibariyle 911.sinin düzenlendiği dile getirilmektedir.⁷⁰ Kırkpınar güreşleri karşısında daha eski olma iddialarının ne kadar gerçeği yansıttığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte tarihi eskiye giden başka güreş organizasyonlarının varlığı bilinmektedir. Bunlardan bir tanesinin Ankara’da Kızılcahamam sınırları içerisinde kalan Aluçdağı mevkiinde düzenlenmekte olduğunu Halim Baki Kunter’in yayınlamış olduğu “Aluçdağı Spor Toplantıları ve Şenlikleri” adlı eserden öğrenmekteyiz. Buna göre Kunterin sahaya çıktığı 1943 yılından 57 yıl öncesine kadar her yıl Ağustos ayının sonlarında veya Eylül ayının başlangıcında iki gün, iki gece veya

⁶⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/turk-un-ilk-er-meydani-nda-gures-soleni-yasandi-37164971> - 09.11.2016.

⁷⁰ <http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/14092/> - 27.11.2017.

üç gün üç gece süren spor şenlikleri yapıldığı bildirilmektedir (Kunter, 1943, s. 10; Kunter, 1949, s. 2).

Bir başka eski yağlı güreş organizasyonu Isparta Uluborlu'da yapılan güreşlerdir. Haziran ayının ilk haftasından başlayarak üçüncü haftasına kadar süren güreşler 1924 yılı itibariyle bir haftaya indirilmiştir. Uluborlu, Dinar, Isparta, Afyon, Burdur, Antalya, Denizli, İzmir, İstanbul, Edirne, Eskişehir gibi pek çok yerden pehlivanların katıldığı Uluborlu güreşlerinin 1874'ten itibaren başpehlivanlarının kimler olduğuna dair kayıtlar mevcuttur (Demirdal, 1936, s. 428, 430). Bununla birlikte, Geleneksel Türk yağlı güreşlerinin asırlardır Anadolu'dan başlayarak ve Rumeli'de devam eden tüm organizasyonların tarihsel final meydanı, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleridir (Toksöz, 2011, s. 164).

Kırkpınar Yağlı Güreşleri geçmişte Balkan Savaşları neticesinde elimizden çıkmadan önce Edirne'ye bağlı Ortaköy kazasının sınırları içerisinde kalan Simavina ve Sarı Hızır köyleri arasında kalan çayırıkta Hıdırellez'den 3 gün önce yapılmaktaydı. Balkan Savaşlarının hemen ardından meydana gelen I. Dünya Savaşı sonrasında 1922'ye kadar süren işgal yıllarında düzenlenemeyen Kırkpınar güreşleri, Cumhuriyetle birlikte yine Edirne sınırları içerisindeki Sarayıçine taşınmış ve Cumhuriyet tarihinde ilk olarak 1924 yılında Edirne Milli Eğitim Müdürü ve Türk Ocağı Başkanı İsmail Habib Sevük tarafından Türk Ocağı ve Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) yararına yapılmış olup, 1925 yılından itibaren de Kırklareli milletvekili Şevket Ödül'ün girişimleriyle süreklilik kazanarak günümüze kadar ulaşmıştır (Kahraman, 1997, s. 43, 57-58). Bununla birlikte ekonomik sıkıntılar nedeniyle Kırkpınar'ın yapısında bazı değişiklikler de olmuştur. 1929 yılında tüm dünyayı sarsan ekonomik sıkıntılar dolayısıyla Kırkpınar güreşlerinin geçmişte esas düzenleyicisi olan ve bütün maddi yükünü çeken Kırkpınar Ağalığı'na talip olan çıkmamış ve bu durum 1946 yılına kadar devam etmiştir. 1946 yılından itibaren de Kırkpınar'ın organizasyonu ve maddi yükünün önemli bir kısmı Edirne Belediyesi'ne devredilmiştir (Odabaşı, 2011, s. 161).

Türkiye'de ciddi bir izleyici kitlesine sahip olan yağlı güreşler, icra edildiği yerin çayır ve açık havada olması dolayısıyla havaların ısınmaya başladığı Nisan ayından başlayarak havaların bir süre daha ılık gittiği Ekim ayının ortasına kadar Kırkpınar gibi –Kurtdereli

Mehmet Pehlivan Yağlı Güreşleri, Antalya Elmalı Yağlı Güreşleri- büyük organizasyonların yanısıra mahalli boyuttaki organizasyonlarla seyircilerle buluşmaktadır. Türkiye Güreş Federasyonu'nun resmi sitesine bakıldığında Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Balıkesir, İzmir, Bursa, Yalova, Kocaeli, İstanbul, Samsun, Ordu, Manisa, Muğla, Denizli, Antalya, Burdur, Isparta gibi şehirlerde, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Kurtdereli Memhmet Pehlivan Yağlı Güreşleri, Antalya Elmalı Yağlı Güreşleri gibi büyük organizasyonların tarihine denk gelmemesi kaydıyla yağlı güreşler yapıldığı görülmektedir.⁷¹

Günümüzde Kırkpınar güreşleri, Ramazan ayına denk gelmemesi ve okulların kapanması gibi durumlar göz önünde bulundurularak son birkaç seneden beri Temmuz ayı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Her sene Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin tamamlanmasından sonraki 1 hafta içerisinde bir sonraki senenin Kırkpınar Yağlı Güreşleri'inin tarihi belirlenmektedir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bütün organizasyonel yükünü çeken Edirne Belediyesi tarafından encümen kararıyla Türkiye Güreş Federasyonu'na gönderilen bir sonraki Kırkpınar'ın tarihi, federasyon tarafından resmi sitesinde yayınlanmaktadır.

Geçmişte Kırkpınar'ın habercisi sayılan ve Kırkpınar Ağası tarafından gönderilen, köy ve kasaba kahvelerinin yüksekçe bir yerine asılarak, herkesin Kırkpınar'a davet edildiğini anlamasını sağlayan "Kırmızı Dipli Mum" ile yapılmaktayken bu adet yerini radyo, gazete ve televizyon gibi iletişim araçlarından yapılan duyurulara bırakmıştır. Hatta 2006 yılı Kırkpınar Ağası kırmızı dipli mum geleneğini de yaşatmaya çalışmakla birlikte insanları Kırkpınar'a davet etmek için 50 bin elektronik posta gönderdiğini açıklamıştır (Kavuncu, Söylemez ve Aykoç, 2007, s. 67). Kırkpınar'ın sembolü olan kırmızı dipli mum resmi 1989 yılından itibaren Belediye tarafından Kırkpınar afişlerinin üzerine yerleştirilerek gelenğin sembolik düzeyde devam ettirilmesi sağlanmıştır (Odabaşı, 2011, s. 174). Kırkpınar'ın tarihinden yaklaşık olarak bir buçuk ay önce başlayan hazırlıklar neticesinde Edirne'nin her tarafına Kırkpınar afişleri asıldığı gibi yağlı güreş düzenleyen illere de bu afişler gönderilmektedir. Kırkpınarın yaklaşmasıyla birlikte hazırlanan irili ufaklı pek çok afiş şehrin dört bir yanında, ilan panolarında, dükkânların ve pasajların

⁷¹ <http://www.turkgures.com/haber/2017-yili-yagli-gures-faaliyet-programi/526/> - 09.10.2017.

girişinde, seyyar tabelalarda sergilenmektedir. Bunların dışında Edirne'nin merkezi caddelerinden biri olan Talat Paşa Caddesi boyunca yükseğe gerdirilmiş vaziyette duran sayısız Kırkpınar flaması da şehre gelenleri karşılamaktadır.

Solda Kırkpınar'a halkı davet eden bir afiş ve üzerinde yer alan kırmızı dipli mum. Sağda Talatpaşa Caddesi boyunca asılmış Kırkpınar flamaları ve Türk bayrakları.

Şehirde afişlerin asılmasının yanısıra kitle iletişim araçlarından da faydalanılarak Kırkpınar'ın başlamasından 20 gün önceden itibaren ulusal televizyon kanallarından NTV'de yağlı güreş ve Kırkpınar Yağlı Güreşleriyle ilgili tanıtıcı ve bilgilendirici yayınlar yapılmaya başlanmaktadır.

Solda Kırkpınar Heykeli. Sağda Edirne'nin girişinde yer alan güreş tutan iki pehlivan heykeli.

Kırkpınar'ın başlamasına yakın bir zamanda asılan afişler haricinde zaten şehrin muhtelif yerlerinde bulunan heykeller zaten Edirne'nin güreşle özdeşleşmesini sağlamaktayken, Kırkpınar zamanında asılan tüm bu afişler ve flamalarla birlikte Edirne artık güreşten başka hiçbir şey önem arz etmiyormuşçasına yerden göğe, en ücra ara sokaklarına varıncaya kadar her yer güreşle dolu hale gelmektedir.

Önceden beri yabancıların da ilgisini çeken Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 2010 yılında “Unesco İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi”ne⁷² Türkiye adına kaydettirilmiş olmasıyla birlikte dünyanın pek çok yerinde daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır.⁷³ Bu durumun bir sonucu olarak toplamda 394 basın mensubunun görev aldığı 2017 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde 62 yabancı uyruklu basın mensubu akredite olmuştur.

Organizasyonun büyüklüğünü ve uyandırdığı ilgiyi anlayabilmek için yurtdışından gördüğü bu ilgiye ek olarak diğer görevlilerin sayısı da önemli bilgiler vermektedir. 2017 yılı Kırkpınar Yağlı Güreşleri’ne her boydan toplamda 2200 pehlivan katılmış, 101 hakem, 10 cazgır, 30 saha görevlisi (saha komiser yardımcıları), 20 yağcı-bezci, 20 davul ve 20 zurna görev almıştır.⁷⁴

Edirne Belediyesi tarafından “Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali” kapsamında bir hafta boyunca şehrin muhtelif yerlerinde konserler ve halk oyunu gösterileri düzenlenmektedir. Festival kapsamında çağrılan sanatçıların yanısıra Edirne Belediyesi Bandosu tarafından konserler verilmektedir. Festivalin pazartesi gününe denk gelen ilk gününde açılış töreni düzenlenmektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali’nin açılış töreni kortejin Edirne Belediye binası önünde toplanmasının ardından Atatürk Anıtı’na doğru hareket etmesiyle başlamaktadır. Kortejin önünde yürüyen bandonun müziği eşliğinde Kırkpınar Ağası, Edirne Valisi ve Edirne Belediye Başkanı yan yana yürüyerek Atatürk Anıtına çelenk bırakmak için gelirler. Anıtın önünde toplanıldığında sırasıyla çelenk sunumu, saygı duruşu ve İstiklal Marşı okunmakta ve son olarak söz ve müziği Beyazıt Sansı’ya ait Kırkpınar Marşı’nın okunmasıyla birlikte törenin ilk ayağı tamamlanmaktadır.

⁷² <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/unesco-insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-tems.html> - 19.10.2016.

⁷³ Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bu listeye kaydettirilmesine dair şaşkınlık içeren bir haber bile mevcuttur. “Foreign Policy” gazetesinde 17 Kasım 2010 tarihinde Max Strasser ve Mohammad Sagha tarafından “Korunmaya İhtiyaç Duyacağımı Asla Düşünmeyeceğiniz 10 Gelenek” başlığıyla bir haber yayınlanmıştır. Bkz: <http://foreignpolicy.com/2010/11/17/10-traditions-you-never-thought-needed-protecting/> - 25.10.2017.

⁷⁴ Söz konusu bilgileri benimle paylaşan Edirne Belediyesi Teftiş Kurulu Müdürü ve Kırkpınar Koordinatörlüğü görevlerini yerine getiren sayın İbrahim DOĞAN’a müteşekkirim.

Kortej tekrardan aynı düzen içerisinde belediye bandosunun başı çektiği bir düzen içerisinde Saraçlar Caddesi üzerinden 25 Kasım Stadyumuna hareket etmektedir.

Omzunda üç sene üst üste Kırkpınar'da ağalık yapanlara verilen Altın Kemerle Kırkpınar Ağası, sağında Edirne Valisi ve onun sağında Edirne Belediye Başkanı tören kortejiyle stadyuma yürürken.

25 Kasım stadyumuna varıldığında ulusal televizyon kanallarının hazır bulunduğu bir ortamda sırasıyla Kırkpınar Ağası, Edirne Belediye Başkanı ve Edirne Valisi tarafından festivalin açılış konuşmaları yapılmaktadır. Çok büyük bir seyirci kitlesini hazır bulunmadığı bu etkinlikle birlikte Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali resmi olarak başlamaktadır.

Festivalin esas çekim gücünü oluşturan yağlı güreşler ise festivalin son üç gününde Sarayıçinde gerçekleştirilmektedir. Cuma, Cumartesi ve Pazar günü olmak üzere üç gün yapılan güreşleri izlemek için Perşembe gününden itibaren Türkiye'nin pek çok yerinden gelen seyircilerle Edirne için esas hareketlilik başlamakta olup sayıları 2000'i aşan pehlivanların da şehre dolmasıyla birlikte de bu hareketlilik doruğa ulaşmaktadır.

Seyircilerin de gelmesiyle birlikte Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivalinde iki farklı kullanıcı tipi ortaya çıkmaktadır: Bir tarafta sadece yağlı güreşleri ve Türkiye'nin başpehlivanının kim olacağını görme heyecanıyla Türkiye'nin farklı bölgelerinden şehre akın eden seyirciler, diğer tarafta yağlı güreşleri pek umursamayıp sadece festival kapsamında düzenlenen konserlere gitmeyi tercih eden Edirneliler.

Güreşler Cuma günü başlayacağı için Kırkpınar'da güreşecek pehlivanlar en geç Perşembe günü sabahından itibaren şehre gelmektedir. Perşembe günü sabahtan başlayarak Mimar Sinan Kapalı Spor Salonunda alt boylarda güreşecek olan pehlivanların

tartıya alınarak boylara ayrılması işlemi başlamaktadır. Yaş ve kilo gibi kıstasların söz konusu olduğu boy ayrımı şu şekilde yapılmaktadır:

Minik bir boy	11 yaş	30-45 kg
Minik iki boy	12 yaş	45-50 kg
Teşvik bir boy	13 yaş	50-55 kg
Teşvik iki boy	14 yaş	55-60 kg
Tozkoparan	15 yaş	60-65 kg
Ayak	16 yaş	65-70 kg
Deste küçük boy	17 yaş	70-80 kg
Deste orta boy	18 yaş	80-90 kg
Deste büyük boy	19 yaş	90-100 kg

Eskiden pehlivan sayısının az olması dolayısıyla Cuma namazını müteakiben başlayan güreşler, pehlivan sayısının artık 2000'leri aştığı ve sadece 3 gün süren bir organizasyonun söz konusu olması nedeniyle Cuma sabahı erkenden başlamaktadır. Güreşlerin başlamadan önce güreşlerin hayırlı bir şekilde başlayıp bitmesi için bir imam tarafından veya imam yoksa bu konuda bilgisi olan bir başcazgir tarafından dua okunarak güreşler başlatılmaktadır. Bu dua dolayısıyla Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı çayıra dualı çayır da denmektedir.

Cuma sabahı erkenden başlayan güreşlerle eş zamanlı olarak Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin geleneksel uygulamalarından biri olarak anılan Kırkpınar Ağası'nın karşılanma töreni gerçekleştirilmektedir.

Solda Edirne Belediye Başkanı ve Eski Kırkpınar Ağalarından Alper Yazoğlu ve Murat Köse'nin de aralarında bulunduğu kortej Kırkpınar Ağasını karşılamak üzere beklerken. Sağda Kırkpınar Ağası korteje doğru ilerlemekteyken.

Cuma sabahı erken saatlerde Edirne Belediyesi önünde toplanan kortej Kırkpınar Ağasını karşılamak üzere davul-zurna eşliğinde Ordu Evi mevkiine doğru harekete geçerken, aynı şekilde Kırkpınar Ağası da davul-zurna eşliğinde korteje doğru yürümeye etmektedir.

Nihayet buluşma Ordu Evi önünde gerçekleştikten sonra Kırkpınar Ağası'yla birlikte belediye binasına geri dönmekte ve festivalin açılış gününde olduğu gibi Atatürk Anıtı'na çelenk bırakmak üzere yeniden belediye binasından kortejle birlikte harekete geçilmektedir. Çelenk sunumu, saygı duruşu ve İstiklal Marşı ve son olarak Kırkpınar Marşı'nın okunmasının ardından bu sefer Pehlivan mezarlığına Kırkpınar'ın eski başpehlivanlarından Adalı Halil ve Çömlekköylü Kara Emin'in mezarlarına çelenk bırakmak ve dua okumak üzere hareket edilmektedir.

Kırkpınar Ağası, Edirne Valisi ve Edirne Belediye Başkanı pehlivan mezarlığından içeri girerken.

Törenin ardından Selimiye Camii'nde Kırkpınar Güreşleri için mevlüt okutulmaktadır. Elbette Cuma vaazının da önemli bir kısmını Kırkpınar Güreşleri oluşturmaktadır. Sıradışı bir kalabalığın yer aldığı Cuma Namazının ardından camiye gelen kalabalığın nerdeyse yüzde yetmiş namazdan hemen sonra ara sokaklardan akın akın Sarayıçi'ne, yani Kırkpınar Güreşleri'nin yapıldığı Er Meydanı'na geçmektedir.

Sarayıçi, Tunca nehrinin iki adasından büyüğü olan ve günümüzde halk arasında Tavukormanı diye anılan adanın güney ucundaki bölümdür (Kahraman, 1989b, s. 34). Evliya Çelebi bugün Sarayıçi olarak bilinen ve Kırkpınar Güreşlerinin düzenlendiği alanı şöyle tarif etmektedir:

Edirne şehrinin kuzey tarafı dışında bir alçacık yeşillik ve lâlelik zeminde Tunca Nehri her tarafını kuşatmış ada ada bir genişçe verimli havadar arsaya kurulmuş Osmanoğlu bahçesidir. Bir tarafı tâ Saraçhane Köprüsü'ne varıncaya kadar göklere doğru baş uzatmış söğüt, çınar, servi, karaağaç ve kavak ağaçları ile süslenmiş bir meşelik ve güllüktür. Bu gölgelik içinde yaratık türlerinden nice kuşlar, hayvanlar ve yabanî hayvanlar dopdoludur. Bu bağın güney tarafı büyük bir yeşillik sahradır ki o tarafa açık bir kapı (bâb-ı hümâyûn) vardır. Onun yakınında adalet köşkü var ki anılan yeşillik alanın ta ortasında göklere doğru baş uzatmış

yüksek bir sütunun tepesinde bir altıntop vardır. O topa bütün okçular ve pehlivan silâhşörler ok ve tüfenk atarak padişah huzurunda becerilerini gösterip padişahın bağışlarından hisse alırlar. Bu bahçenin kuzey tarafındaki ovada hâs ahırlar ve çeşit çeşit at ahırları vardır. Bunlarda şenlenmiş bir hayvan alanıdır. Ama bu bağın dört tarafında kale gibi duvarları yoktur. Zira her tarafını deniz gibi Tunca Nehri kuşattığından duvara ihtiyacı yok, bir kat sağlam duvardır ve bostancıbaşı 3.000 adet bostancı ile gece ve gündüz gözcülük yapmaktadır. Devamlı koruyucusu da bekçisi olan Tanrı'dır (Evliya Çelebi, 1999b, s. 239).

Evliya Çelebi'nin aktardıklarına da bakılacak olursa Bugün kendinden geriye yalnızca yıkıntıların kaldığı Yeni Saray'ın hemen karşısında bulunan Sarayıçi Er Meydanı tarihi bir güreş geleneğine ev sahipliği yapmakla birlikte kendisi de tarihle çevrelenmiştir.

Solda Sarayıçi Er Meydanı'na giden yolun başındaki kemer. Solda, kemeri geçtikten sonra Sarayıçi Er Meydanı'na çıkan Kanuni Köprüsü.

Sarayıçi'nde Kırkpınar'la özdeşleşmiş önemli kişilerin heykelleri konularak Er Meydanı ve etrafı tam anlamıyla bir hafıza mekânına çevrilmiştir. Kırkpınar'ın efsane pehlivanlarından Kel Aliço, Koca Yusuf, Kurtdereli Mehmet, Adalı Halil ve Cumhuriyet dönemi başpehlivanı Ahmet Taşçı'nın heykeli, Kırkpınar'a davet simgesi olan kırmızı dipli mum heykeli ve Kırkpınar'da uzun süre üst üste ağalık yaparak iki altın kemer almaya hak kazanmış Kırkpınar ağalarından Seyfettin Selim, Hüseyin Şahin ve Alper Yazoğlu'nun heykelleri de bulunmaktadır. Bu heykellerin yanısıra Kırkpınar'a hizmetleri bulunan ağaların ve pehlivanların adları Kırkpınar'ın düzenlendiği stadyumdaki tribünlere de verilerek isimleri ölümsüzlüğe kavuşturulmuştur.

Sarayıçi'nde sabahın erken saatlerinden itibaren devam eden güreşlerin resmi olarak açılış töreni akşam saatlerinde yapılmaktadır. Saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunması sırasında önceki senenin başpehlivanı tarafından göndere bayrak çekilmektedir. Bunun ardından Kırkpınar Ağası, Güreş Federasyonu Başkanı, Edirne Belediye Başkanı ve Edirne Valisinin açılış konuşmalarını yapmaktadır. Konuşmaların bitmesiyle birlikte davul-zurna eşliğinde Kırkpınar'a katılacak pehlivanlar, hakemler ve

cazgırlardan oluşan bir kortejle güreş meydanı içinde geçit töreni gerçekleştirilmekte ve törenin ardından güreşler akşam geç saatlere kadar kaldığı yerden devam etmektedir.

Güreşler boyunca cazgırlar gerek her müsabaka başlamadan önce kısaca başpehlivanları tanıtmak için gerekse adına salavatlama denilen ve pehlivanları güreşmek üzere meydana salmak için okunan manzumeleri icra etmek için hazır bulunurlar. Salavatlamlar esasında pehlivanlara er meydanının esasına uyacak şekilde nasıl güreşmeleri gerektiği hakkında bir hatırlatma hüveyitnde olmakla birlikte günümüzde çok sayıda pehlivanın bulunması nedeniyle müsabakaların bir an önce başlaması için kısa kesilmektedir. Salavatlamanın ardından pehlivanlar kibleye doğru salınarak müsabakalar cazgırlar tarafından başlatılmaktadır. Cazgır sadece okuduğu maniler veya salavatlarla değil sık sık sonuçlanan müsabakalarla, Kırkpınar'ı izlemek üzere protokol tribününe gelenlerle ilgili yaptığı anonslarla da güreşin içinde yer almakta ve bir bakıma “şovmenlik” yapmaktadır.

Pehlivanlara cazgırlar dışında üç gün boyunca eşlik eden bir diğer unsur ise davul-zurnadır. Geleneksel Türk güreşinin ayrılmaz bir parçası olan davul-zurna ekibi üç gün boyunca neredeyse aralıksız olarak çaldığı güreş havalarıyla hem pehlivanları hem de seyircileri güreşin havasına sokmaktadır.

Saha içindeki düzenin sağlanması ve müsabakaların takip edilerek kural dışılıkların önüne geçilmesi, kimin galip kimin mağlup olduğunun belirlenmesi gibi hususlarda kararlar meydan hakemleri ve kule hakemleri tarafından alınmaktadır.

Cuma günü başlayan güreşler, Pazar akşamı gerçekleşen başpehlivanlık güreşi neticesinde Kırkpınar'ın başpehlivanının belli olmasıyla sona ermektedir. Ancak başpehlivanlık final karşılaşmasından çok önce bir sonraki senenin Kırkpınar Ağası'nın belirlenmesi için güreşler devam ettiği sırada “ağalık koçu satış ihalesi” gerçekleştirilmektedir. Ağalık koçu ve dolayısıyla Kırkpınar ağalığı ihalede en yüksek bedeli veren kişiye verilmektedir. Açık arttırma usulüyle gerçekleşen ihale başcazgır tarafından yönetilmekte olup ortaya konan bedeller herkes tarafından duyulabilsin diye mikrofonlar yardımıyla duyurulmaktadır. En yüksek bedeli verenin gelecek yılın ağası olarak tescillenmesi ile birlikte meydan içinde bir şeref turu atarak tekrar yerine geri dönmektedir.

Gelecek senenin ağası belli olduktan sonra sıra Kırkpınarın hâlihazırdaki başpehlivanını belirleyecek başpehlivanlık müsabakasına gelmektedir. Başpehlivanlık müsabakası sırasında stadyum hınca hınç bir şekilde dolmaktadır. Ancak müsabakanın sona ermesiyle birlikte o ana kadar stad ve çevresinde görülen büyük kalabalık ve hareketlilik anda ortadan kaybolmaktadır. Başpehlivanlık müsabakasının bitmesinin ardından stadyumda nerdeyse ödül törenini izleyecek seyirci kalmamaktadır.

Kırkpınar başpehlivanına verilen altın kemer.
<http://www.babaspor.com/daimi-altin-kemer-sahibini-bulamiyor-18664/>

Kırkpınarda birinciliği elde eden başpehlivana para ödülünün yanında altın kemer verilmektedir. Kırkpınardan birincilikle çıkan başpehlivan ödül töreninin ardından omzunda altın kemerle birlikte hamama gitmek üzere yaya olarak Sarayıçi'nden çıkarak yola koyulur.

Üç sene üst üste Kırkpınar'da başpehlivan olmayı başaran kişi altın kemerin ebedi sahibi olmaktadır ancak en son 1997 yılında Ahmet Taşçı tarafından alınan altın kemeri 20 senedir alabilen bir başka başpehlivan çıkmamıştır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bu şekilde genel bir görünümünü aktarmak suretiyle sonraki başlıklar altında detaylı bir şekilde ele alacağımız her bir unsurun Kırkpınar dediğimiz bütün içinde nasıl bir fonksiyon üstelendiğini ve nasıl bir bütünün parçası olduğunu göstermeye çalıştık. Şimdi bu bilgiler ışığında her bir parçanın kendine özgü hususiyetlerini ve konumlarını irdeleyebilmemiz mümkündür.

3.2. KIRKPINAR AĞALARI

Kırkpınar Yağlı Güreşleri gibi Türkiye’de düzenlenen pek çok yağlı güreş organizasyonunun devamlılığının sağlanmasında günümüzün tabiriyle “sponsorluk”, eskinin tabiriyle “hamilik” görevini üstlenen “güreş ağaları” yağlı güreş geleneğinin önemli bir fügürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ağalık kurumunun yağlı güreşlerde üstlendiği rolün sadece sponsorluk olmadığını, “ağa” kelimesinin tarihi süreçte yüklendiği anlamlar açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle güreş ağasının Kırkpınar açısından taşıdığı önemi ortaya koyabilmek için kelimenin günümüzde taşıdığı anlamlara ve tarihi sürecine yakından bakmak gerekmektedir.

Ağa kelimesi Moğolca “büyük erkek kardeş” manasındaki “aka” kelimesinden gelmektedir. Türklerde eskiden beri bu kavramı karşılamak üzere kullanıldığı gibi Selçuklular zamanında itibarlı emirlere hitap için de kullanılan “eçi” kelimesinin yerini Anadolu sahansında XIII. yüzyıldan itibaren almaya başladığı düşünülen ağa kelimesinin bir şeref ünvanı olarak Anadolu’daki Moğol valiler için kullanıldığı bilinmektedir. Daha ziyade asil soydan olmayan fakat hizmetleri sayesinde mühim mevkilere yükselen itibarlı, saygı duyulan devlet adamlarına verilen bir unvan olan “ağa”, Osmanlı devlet teşkilatı içinde de yaygınlıkla kullanılmıştır. Ağa unvanını taşıyanların çok defa vazifeleri ile tarif edilmeleri de bu unvanın yaygın bir şekilde kullanılmasından ileri gelmiştir: Kızlar ağası (Darüssaade ağası), devşirme ağa, özengi ağası gibi. Bunlar arasında, vazifeleri ancak izah edilmek suretiyle anlaşılabilenleri mevcuttur: Sakallı ağalar (vezlriazamların hizmetinde bulunan imam, berberbaşı, peşkirici ve diğerleri gibi ağalar; bunlara iç ağalar da denirdi) bıyıklı ağalar (yine vezlriazamların hizmetinde bulunan silahtar, selam ağası ve diğerleri gibi ağalar; bunlara dış ağalar adı da verilirdi), girdab ağası (Tuna’dan geçecek zahire ve mühimmat yüklü gemilerin emniyet içinde seyretmelerine nezaret eden vazifeli), üstü açıklar ağası (üstü açık denilen gemilere bakan vazifeli) vb. Uzun ve mağlubiyetle sona eren savaşlarla birlikte Osmanlı Devleti’nin merkezi idaresinin zayıflamaya başladığı dönemde Anadolu’da köylerin, yörelerin ve hatta bazı bölgelerin idaresi oralardaki kuvvetli aile ve şahısların eline geçmiş, bunlara karşı bir şey yapamayan devlet, “ayan” adını vererek onları kendi temsilcileri gibi tanımak zorunda kalmıştır. İktidarlarına ve dayandıkları kuvvete göre, bir veya birçok köyü, yöreleri ve bölgeleri idare eden bu ayanların pek çoğu ağa unvanını taşımışlardır (Sümer, 1988, s. 451-452).

Ağa kelimesinin devlet kademelerinde yer almayla birlikte başlayan iktidar ve güçle iç içe geçme süreci toprak sahipliğinden ileri gelen güçle yeni bir görünüm kazanarak dilimizde bugün yaygın olarak kullandığımız anlamlarından birini almaya başlamıştır. Nitekim kelimenin Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde verilen karşılıkları da bu durumu ortaya koymaktadır:

1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse: 2. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan. 3. Büyük kardeş, ağabey: 4. Okuryazar olmayan yaşlı kimselerin adlarıyla birlikte kullanılan san. 5. sf. mec. Cömert, eli açık. 6. hlk. Koca. 7. tar. Osmanlı Devleti'nde bazı kuruluşların başında bulunanlara verilen resmî san: Yeniçeri ağası. Çarşı ağası. (TDK, 2017).

Ağa sözcüğüyle ilgili olarak verilen bu karşılıklar ve yukarıda kelimenin tarihi süreçteki kullanım alanları ağa olan kişinin bir güç ve iktidar timsali olduğunu göstermektedir. Keza “ağanın eli tutulmaz”, “ağalık vermek ile erlik vurmak ile” gibi veciz sözler ağanın sahip olduğu bu konumu ve kendisinden beklentileri açıklamaktadır. Konumuz açısından yağlı güreş organizasyonlarının gerçekleşmesinde hayati bir öneme sahip olan ağalık kurumunun Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde üstlendiği fonksiyonlara yakından bakılacak olursa sadece bir sponsorluk kaynağı olmanın ötesinde bir görevi de yerine getirdiği anlaşılacaktır.

Balkan Savaşları neticesinde sınırlarımız dışında kalan ve bundan önce Edirne'ye bağlı Ortaköy'de düzenlenen ve Cumhuriyet'ten önce, esas çekim unsuru yağlı güreş olmakla birlikte, bir panayır olarak tanınan Kırkpınar'ın düzenlenmesi hususunda maddi yükü çeken ve organizasyonun düzenini tek başına sağlayan kişiye “panayır ağası” dendiğini Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde DH. MKT. 488 – 25 numarayla kayıtlı 1902 tarihli evraktan öğrenmekteyiz. Kırkpınar panayırının ağası organizasyonun gerçekleşmesinin yanısıra güreşlerde, at yarışı, koşu ve bisiklet yarışlarında birinci gelenlere verilecek at, tosun, koyun ve kuzu gibi ödülleri de sağlamaktadır. Panayır ağası tabirinin geçtiği bir başka kaynak ise 7 Nisan 1910 tarihli Servet-i Fünun Dergisidir. Dergideki ilanda Panayır Ağası tarafından tüm gelirin “Donanma-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti” yararına bırakılacağı belirtilmektedir ki bu durum ağanın ödül vermekle birlikte ülke ve toplum yararına yapılacak hayır işleri için de eli açıklığı ve cömertliğiyle önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin önemli bir figürü olan ağanın geçmişte üstlenmiş olduğu başka yükümlülükler de mevcuttur. Kırkpınar'ın yaklaşmasıyla birlikte Mart ayı başından itibaren köylere kırmızı dipli mum göndererek panayırın başlangıç tarihini bildiren (Kahraman, 1997, s. 22) Panayır ağası, aynı zamanda Kırkpınar'a ağaları, beyleri ve pehlivanları davet eden, çadırları kurdurtan, yarışmaları düzenleyen, misafirleri karşılayan, ağırlayan, yemek veren, yatacak yerlerini hazırlayan, törelere uygun olarak güreşlerin yapılmasını sağlayan, ödülleri veren ve güvenlik önlemlerini (Kahraman, 1997, s. 21) alan kişi olarak bilinmekteydi. Ancak Kırkpınar'ın yapıldığı eski bölgenin Balkan Savaşları neticesinde sınırlarımız dışında kalması ve bunu takiben I. Dünya Savaşı ve sonrasında 1922 yılına kadar Trakya'nın işgal altında kalması nedeniyle Kırkpınar uzun süre yapılamamıştır. Sonrasında ise 1929 yılında tüm dünyayı sarsan ekonomik kriz nedeniyle yine Edirne sınırları içerisinde Sarayıçiine taşınarak canlandırılmaya çalışılan Kırkpınar'ın ağalığına talip çıkan olmamış ve bunun bir neticesi olarak da 1946 yılına kadar ağalığa talip çıkan olmamıştır (Ay, 2006, s. 84).

1946 yılından itibaren, Edirne Belediye Başkanlığı organizasyonun sorumluluğunu üzerine almanın haricinde güreşlerde derceye girenlere verilecek ödüller, Kırkpınar'a gelen pehlivanların konaklamaları ve yollukları gibi harcamalar için oldukça büyük bir bütçe ayırmaya başlamıştır (Krawietz, 2012b, s. 2152). Bu durum sadece Kırkpınar Ağasının organizasyonun bütün yükünü çekmesine bir nokta koyarak bu yükü hafifletmiştir.

1946 yılından 1984 yılına kadar Edirne Belediyesi tarafından esas yükün çekildiği Kırkpınar'da gelenekler çerçevesinde yürütülen ağalığın görev ve sorumlulukları 14 Mayıs 1984 tarihli 18401 sayılı resmi gazetede "Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'ndan" başlığıyla yayımlanan yönetmelikle belirlenmiştir. Bu yönetmelikle birlikte görev ve yetkileri sınırlandırılan Kırkpınar ağalığı sembolik bir müessese konumuna indirgenmiştir. Günümüzdeki haliyle Kırkpınar Yağlı Güreşleri Talimatnamesi'nin 11. Maddesinde Kırkpınar Ağası'nın görev ve yetkileri şöyle belirtilmiştir:

Madde 11:

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreş Ağası görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir.

a) Tarihi Kırkpınar Güreşleri Ağası, Organizasyonun manevi hamisi olduğundan Organizasyonun sonucunu etkileyecek konularda görüşü alınır.

- b) Tarihi Kırkpınar Güreşlere Ağası, geleneklere uygun kıyafet giyer.
- c) Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağası, Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin çeşitli alanlarda temsil etmek ve tanıtımını yapmak için geleneksel kıyafetleri Ağalık Unvanını taşıdığı yıl boyunca gerekli gördüğü yerlerde giyebilir.
- d) Üç yıl üst üste Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Ağalığını kazanarak Altın Kemer hak eden Ağalar, ömür boyunca bütün yağlı güreşlerin onur konusudur.
- e) Tarihi Kırkpınar Güreşleri Ağasının, yılı içerisinde Tarihi Kırkpınar Güreşleri geleneğine yakışmayan davranışları olduğu takdirde konu Organizasyon Kurulunda görüşülerek gerekli karar alınır.⁷⁵

Bu bilgiler ışığında şu tespitleri yapmak doğru olacaktır: Bir panayır olarak nam saldıği dönemde Kırkpınar ağası, gelenlerin yedirilip içirilmesi, ağırılanması gibi konularda aldığı rolle adeta Dede Korkut kitabında örneklerini gördüğümüz koyundan koç, deveden buğra, attan aygır kırdırıp dağ gibi et yığıdın, göl gibi kırmız sağdıran Oğuz beyleri gibi bir görünüm arz etmektedir. Daha önce de değindiğimiz üzere “ağa” kelimesinin tarihi süreçte üstlenmiş olduğu anlamlarla güç ve iktidar kavramlarıyla kurduğu bu sıkı ilişkinin bir tezahürü olan bu durum, Türk toplumunda güç ve iktidar sahiplerinin çevrelerine ihşanda bulunması beklentisiyle kendisini göstermektedir. Oğuz beylerine özgü olmayan bu durumun Türklerin ilk yazılı belgelerinden Orhun Kitabelerinde aç görse doyuran, çıplak görse giydiren ve halkına refah dağıtmaya çalışan Göktürk Kağanlarında da görmek mümkündür. Şahsında bu hususiyetleri barındırarak bir iktidar sembolü olan ağalık kurumu ekonomik yapıda yaşanan değişmelerle birlikte tek başına bu yükümlülüğü yerine getiremeyecek hale geldiğindeyse bu yükün belediyelerle bölüşülmesi ve nihayet 1984 yılında yayınlanan yönetmelikle birlikte pehlivanların davet edilmesinden, güreşlerin güvenliğinin sağlanmasına kadar pek çok yükü sırtlayan ağalık kurumu yönetmelikte de görüldüğü üzere “manevi hami” olarak sembolik bir konuma indirgenmiştir.

Kırkpınar ağalığının yukarıda değindiğimiz üzere Kırkpınar’ın organizasyonundaki rolü sınırlandırılmış gibi görünse de yönetmelikle kendisine biçilen “manevi hamilik” rolü esasında oldukça büyük bir manevi boyutu hazidir. Kırkpınar ağalarının her sene ağalık ihalesinde bir sonraki senenin Kırkpınar ağası olabilmek için girdikleri açık arttırmalarda oldukça büyük bedeller ortaya koyulmaktadır. 2014 yılında düzenlenen 653. Kırkpınar

⁷⁵ <http://www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/4-yasal-mevzuat/27-kirkpinar-yagli-guresleri-talimati>
12.10.2017

Yağlı Güreşlerinde 654. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ağılığı 522.000 Türk Lirası, 655. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ağılığı 361.000 Türk Lirası⁷⁶, 656. Kırkpınar ağılığı 400.000 Türk Lirası⁷⁷ ve 657. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ağılığı ise Kırkpınar tarihine bir rekor olarak kaydedilen 1.522.000 Türk Lirası bedelle kazanılmıştır.⁷⁸ Bu bağlamda, Kırkpınar ağılığına aday olanların, ağılığı alabilmek için ortaya koydukları bu bedeller Kırkpınar'ın düzenlenmesi için harcanırken belediyenin omuzlarındaki maddi yükün ciddi miktarda azalmasına da vesile olmaktadır. Dolayısıyla Kırkpınar ağılığının Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin “manevi hamisi” olma noktasındaki konumlarının bir tescili olan ağılık ihalesi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin bir yıl sonrasının planlandığı ve maddi açıdan garanti altına alınarak devamlılığının sağlandığı bir boyuta sahiptir.

Ağılıkla ilgili ortaya koyulan bütün bu bilgiler, bu kurumun günümüze gelinceye kadar geçirdiği dönüşüm ve süreçleri ortaya koymakla birlikte, geleneğin günümüzde nasıl temsil edildiğini, nasıl yaşatıldığını, nasıl bir motivasyonla icra edildiğini ve neden bir insanın oldukça büyük miktarda paraları Kırkpınar'da ağılık yapmak için ortaya koyduğunu gösterememektedir. Bu nedenle Kırkpınar'da ağılık yapmış olan kişilerin tecrübe ve görüşleri ışığında ağılığın ve durumuna içerden bakmak gerekmektedir.

Kırkpınar'ın altın kemerli üç Kırkpınar Ağası. Soldan sağa doğru: Seyfettin Selim, Hüseyin Şahin ve Alper Yazoğlu.

⁷⁶ <http://www.edirnekirkpinar.com/tr/biyografiler/1-seyfettin-selim> - (08. 12. 2017).

⁷⁷ <http://www.fanatik.com.tr/2016/07/24/kirkpinar-agasi-yine-seyfettin-selim-1244225> - (08. 12. 2017).

⁷⁸ <https://www.ntv.com.tr/spor/kirkpinar-guresleri-agalik-ihalesinde-rekor-bedel-2BOKluk4kKglyv68te9Lw> - (08. 12. 2017).

1991, 1992 ve 1993 yılında üstü üste üç yıl Kırkpınar ağalığı yaparak ilk defa ağalara verilen altın kemeri kuşanmaya hak kazanan Alper Yazoğlu, Kırkpınar'da ağalık yapmak için gerekli motivasyonun nereden geldiğini bize şu cümlelerle açıklamıştır:

Belediye bizi buraya davet etti. Biz belediyeye iş yapan bi firma olarak buradaydık ve belediyenin bize Kırkpınar'a ağalık yapın, sahip çıkın deme teklifini geri çeviremezdim ben. Niye, ilişkilerim hep belediyeye. Yani belediyenin daveti üzerine gelen ve belediyeye iş yapan bi firmasınız. Belediye başkanı ve ekibi diyor ki, yav Alper Bey, Kırkpınar'a da biraz sahip çıkın. Ya hayır ben karışmam, sahip çıkmam, denmezdi. Biraz da bizde de bir sevgi var ya, hep duyardık ederdik. Bazı sansasyonel böyle popüler isimler vardı Kırkpınar ağalığı yapanlar. Mesela işte rahmetli oldu, sevdiğim bi abiydi, Türkiye'de herkesin tanıdığı, Kemal Özkan vardı, sünnetçi Kemal Özkan. Hasbi Ağa, Hasbi Menteşoğlu falan vardı. Bunlar çok popüler, medyatik isimlerdi. Kırkpınar ağalığı da, mesela Gazanfer Bilge, Dünya Olimpiyat Şampiyonu, Kırkpınar ağalığı yapardı gibi. E dedik ya, biz de yapalım yani Kırkpınar'a ağalık yapmanın belli bir onuru vardır. Nitekim Kırkpınar ağalığına yapılan bu masrafın, hizmetin bi bedeli de en azından belli bir düzeyde insanlar tarafından tanınıyosun Türkiye'de ve devlet protokolüyle de bi irtibatın oluyor. Bu işi çok içi kullananlar var kullanamayanlar var. Benim öyle bi şeyim olmadı ama mesela rahmetli Demirel'le tanıştık. İşte biz bi randevu istesek verirdi. O buraya geldiği zaman karşılamaya giderdik. Bi hoşluk oluyo insanın tabi. Her gittiğin yerde işte Kırkpınar ağası olarak anons edilirsin. Yani bunlar insan gururunu okşayan şeyler galiba. Mesela son yıllarda işte bu arkadaşımız sekiz yıldır devam ediyor. Bırakamıyor. Öyle yani, niye, bunun o hazzını almış. Yoksa normalde onun kazandığı, onun sahip olduğu servetin bin misli, milyon misli zenginler var. Ama onlar zaten farklı bir kulvarda ve gene onlar o şöhretlerini Türk insanına duyurmuşlar ama şimdi sektörler mesela inşaatçı bu arkadaşımız kimse tanımaz. Çünkü onun gibi binlerce var ama o şimdi sıyrıldı öne çıktı. Kırkpınar ağası sıfatıyla. Budur yani (Yazoğlu, 2017).

Görüldüğü üzere günümüzde Kırkpınar'da ağalık yapma isteği öncelikli olarak geleneğin devamını sağlamak ve ona sahip çıkmak kaygılarından ileri gelmektedir. Ayrıca bu ünvanı taşımamanın beraberinde getirdiği bir kıvanç da söz konusudur. Bunların dışında tanınırlık ve şöhret kazanmak, üst düzey devlet yöneticileriyle bağlantı kurabilmek de Kırkpınar ağalığının ek getirileri olarak görülmektedir.

1990 yılında benzer bir motivasyonla ağalığa talip olan Murat Köse de Kırkpınar geleneğine sahip çıkma ve onu ileriye taşıma düşüncesiyle bu işe giriştiğini ve ağalığı aldığını şöyle anlatmaktadır:

Bu ağalık müessesesini 89'a kadar yapılan ağalıkları Türk örf ve adetlerine hep böyle yakışır şekilde görmedim. Benim bakış penceresinden öyle değil. 1989 yılında Kırkpınar ağalığını almak için kendimi şartlandırdım ve kendi çevremle birlikte Çan'da bir ekip kurdum. 1989da Edirne'ye hem yağlı güreşi, Kırkpınar'ı izlemeye hem de ağalık almak için geldim. Ağalık arttırması her yıl Kırkpınar'ın üçüncü günü başlıyor. Üçüncü günü saat üçte başlıyor ben de o günlerde bir vatandaş gibi ben de ismimi yazdırdım ağalığa talip oldum ortaya çıktım. O zaman Kırkpınar ağalığını Kemal Özkan vardı benden önce kemal özkan Kırkpınar ağasıydı. Tabii usul gereği ilk önce ağalık arttırmasını işte belediye başkanı başlatıyor ondan sonra Kırkpınar ağası açıyor ve ondan sonra devam ediyor. Tabii otuz beş milyon lira ile o zaman ağalık başladı. Tabi bu bizim niyetimiz bu işi almak, ağalık müessesesine bir yani kariyer nasıl yapabiliriz Türk örf ve adetleri nasıl yerine getirebilir eksiklerini nasıl tamamlayabiliriz

diye bir merağım vardı onun için ben Kırkpınar ağalığını almak için geldiğim için o zaman otuz beş milyon liraya ağa olmuştu Kemal Özkan, ben otuz beşten başladı gide gide gide gide yetmiş seksen doksan, yüz milyona çıktı ve bütün arkadaşlar çekildi, yüz beş milyon beş yüz bin liraya 89 yılında Kırkpınar ağalığını aldım. Yani koç koyuyorlar ortaya, o koçu satın almış olduk. Ve ağalık, o tarihten sonra başladı bizim. Kırkpınar ağalığını nasıl gerçekleştirip neler yapabiliriz diye Edirne belediye başkanıyla diyaloga geçtim, nasıl yapabiliriz, yağlı güreşe nasıl hizmetimiz olur, Edirne'ye nasıl bir hizmetimiz olur... Bunun araştırmasını yaptık (Köse, 2017).

Murat Köse de ağalığı almaya karar verdiğinde tıpkı Alper Yazoğlu'nun da belirttiği gibi bunu kendisine bir görev addederek yerine getirmeye çalıştığını anlatmaktadır. Dolayısıyla her iki Kırkpınar ağasının söyleminde öne çıkan noktanın ağanın geleneğe sahip çıkan ve onun devam etmesini sağlayan kişi olduğunu düşünmek mümkündür. Gelenekle kurulan bu bağlantı ağanın konumunu meşrulaştırmaya yaramakla birlikte diğer taraftan bir görev gibi görülen ağalığı üstlenme noktasında bir motivasyon da sağlamaktadır.

Ağalık kurumu Türkiye'de düzenlenen pek çok yağlı güreş organizasyonunda mevcut olup sadece Kırkpınar'a özgü bir durum değildir. Ancak Kırkpınar'da ağalık yapmanın diğer yöresel güreşlerle kıyaslandığında çok daha prestijli bir konumu olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Kırkpınar ağalığının bu öneminin neden ileri geldiği ve diğer yöresel güreşlerle kıyaslanıp kıyaslanamayacağı konusunda eski Kırkpınar ağası Alper Yazoğlu şunları söylemiştir:

Kırkpınar ağalığının değeri, önemi, Kırkpınar'ın tarihi derinliğine, tarihten gelişine, Kırkpınar'ın destanındaki o destansı unsurlara bağlıdır... Yıl 1361, 5 Mayıs, Sultan Murat, I. Murat işte o da Orhan Gazi'nin oğlu, yanında komutanı, onun da lâlası Şahin Paşa. Şimdi Edirne'nin bi ilçesi var Lâlapaşa. Cami var, Lâla Şahin Paşa'nın adını taşır bunlar. 1361 Edirne fethediliyor. Sultan Murat da yiğitlerini devamlı, dinamik, güçlü, savaşa hazır. Di mi? Sağlıklı tutmak için güreş mektepleri kuruyor Edirne'de. Bu da tarihi bir gerçek. Ve yiğitler güreş tutuyorlar. İşte efsane de şudur ki, Süleyman Bey döneminde yiğitler bi molada güreş tutarken Ali ve Selim adlı iki pehlivan yenişemiyorlar. Devam, ayrılmak, şike yok o zaman. Son nefeslerini veriyorlar. İşte bu efsanelerin ama böyle mucizevi yönleri vardır. Yani efsanede her şey birebir, motomot, gerçek yaşanmış şeyler olmayabilir. Zaten o zaman destan, efsane olmaz. Efsanelerde olağanüstü ve mucizevi olaylar vardır. Buranın mucizevi olayı da, işte o iki yiğidi defnediyorlar. Efendim, akın devam ediyor. Dönüşte diyolar ki yav şu bizim Ali'yle Selim'i de kabirlerini bir ziyaret edelim, Fatiha okuyalım. Bakıyorlar ki kırk tane pınar fişkırmış işte o ağacın dibinden. Efsane ama güzel. Şimdi böyle bi efsaneden gelen bir tarihi Kırkpınar ve her sporun olduğu gibi bu Kırkpınar'da yıllardır yapılan güreşlerde her boyun birincisi Türkiye'nin birincisi kabul ediliyor. Şimdi böyle bir, bu işin olimpiyatı ya da bu işin tarihsel gerçeklere dayalı bir, o isim taşıyan Kırkpınar'da ağalık yapmakla bi köyde bi beldede, yörede işte üç bin, iki-üç bin liraya, işte ayran pilav dağıtan bir adamın ağalığı herhalde bir olmaz yani. Diğerlerinin hepsi öyledir. Yöre ağaları, hatta birçoğu yörede ağalık yaparlar. Bir yemek verirler ama başka işlerden daha fazla para kazanırlar yani. O bir şeydir ama Kırkpınar ağalığı farklı. Hiç kıyaslanmaz. Hiç kıyaslanmaz (Yazoğlu, 2017).

Kırkpınar'ın köken anlatısına vurguyla birlikte Kırkpınar'ın sahip olduğu tarihi arka planın onu diğer yağlı güreş organizasyonlarından ayırdığına dair vurgu oldukça önemlidir. Osmanlının Balkanlar'a geçişi, sonuna kadar mücadele ederken şehit olmak gibi noktalarla kurulan bağlantı Kırkpınar ağalığını bir bakıma böylesine bir tarihsel arka planının devamlılığını sağlamanın yanında Türk tarihiyle bağlantı kurularak ağanın yüklendiği misyonun anlam kazanmasına vesile olmaktadır. Bir diğer önemli unsur ise Kırkpınar'ın yağlı güreşin olimpiyatı olarak görülmesidir ki bu durum da Kırkpınar ağalığının prestijini arttırarak onu diğer mahalli organizasyonların önüne geçirmektedir. Kırkpınar'ın bu yönüne Murat Köse de benzer şekilde vurgu yapmaktadır:

Kırkpınar, dünyada işte olimpiyat şampiyonları, o olimpiyat oluyor herkes oraya katılıyor, olimpiyatlara katılıyor falan... Bu ata sporu yağlı güreşin de bir yıl içerisinde Türkiye'nin çeşitli vilayetlerinde kazalarında, yörelerinde bu güreşler devam eder. Fakat, senede bir sefer, olimpiyat gibi, yağlı güreşin de olimpiyat yeri Edirne, Edirne olduğu için o bütün pehlivanlar bir yıllık enerjilerini toplarlar burda yarışa girerler. Yani dereceye girmek ister, işte, başaltındaysa başa çıkmaya çalışır, yani alttakiler yukarı gelmeye çalışır, üsttekiler de yaşlandıkça devreden çıkar. Onun için bu ata sporu için bu çok önemli bir şey. Edirne saray şehri güzel bir şehir, Türkiye'nin en iyi bir tarih yeridir ve Edirne'ye yakışır bir şekilde de bu da burada başlamış zaten bu yağlı güreş de (Köse, 2017).

Dolayısıyla yağlı güreşin olimpiyatları olarak nitelenen Kırkpınar'ın, Türkiyede'ki bütün pehlivanların bir sene boyunca hazırlandığı ve tüm enerjilerini orada dereceye girmek için sakladığı ve Edirne gibi tarihiyle öne çıkan bir şehirde gerçekleşen bir organizasyon olması burada yapılacak ağalığın saygınlığını da arttırmaktadır.

Ağalık kurumuna dışarıdan bakıldığında yaygın kanı yağlı güreş ağalığı yapabilmek için sadece para sahibi olmanın yeterli olduğu ya da bir başka deyişle ağalık koçu ihalesinde en yüksek parayı verenin ağalık yapmaya hak kazandığı yönündedir. Ancak geçmişte Kırkpınar ağalığı yapmış olanlar Kırkpınar'da ağalık yapmak için bunun yeterli olmadığı ve Kırkpınar ağalığının gerekliliklerini yerine getirmenin esas olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Kırkpınar'ın altın kemerli ağalarından Seyfettin Selim, ağalığa yakışmayacak, Kırkpınar'ın tarihini sahiplenemeycek, parası çok olup ahlakı olmayan birinin ağa olmaya çalışması halinde kendi aralarında para toplayarak istedikleri bir kişiyi ağa yapmak suretiyle bunun önüne geçmeye çalıştıklarını belirtmiştir (Odabaşı, 2011, s. 164-165). Bir başka Kırkpınar ağası Murat Köse ise benzer bir şekilde şunları söylemektedir:

Şimdi efendim, Kırkpınar ağası, ağalığa talip olan arkadaşlar ilk önce kendi konumlarını iyi seçmeleri lazım. Kişiliklerini hal ve hareketlerini acaba Türk örf ve adetlerine onun hal ve hareketleri uyuyor mu uymuyor mu? Eğer uymuyorsa böyle bir müesseseye talip olması

bence doğru değil. Ama o kişilikleri o vasıfları kendinde görebiliyorsa, hay hay, en iyi şekilde ağalık arttırmasına girmeli, ağalığı almalı, ama ağalığın gereğini de yerine getirmesi gerekir. Ama ben ağa olayım diye her parası olan ağa olabilir, onda bir kısıtlama yok, olabilir ama ağalık müessesesine de gölge düşürmemesi lazım. Ağalık, Türk örf ve adetlerinin nasıl gelişmesi yapılması gerektiğini, yapabilmesi için onu bilmesi lazım (Köse, 2017).

Murat Köse'nin altını çizdiği ağa olacak kişinin hal ve hareketkerinin “Türk örf ve adetleri”ne uygun olması gerekliliğine vurgu ağanın temsil ettiği kurumun ağırlığına ve ağa olacak kişinin ağalık sırasında ve sonrasında nasıl hareket etmesi gerektiğine dair önemli bir sınırlandırma getirmekte ve ağalığın gerekliliklerinin neler olduğuna dair fikir vermektedir. Kırkpınar ağalarında Alper Yazoğlu da Kırkpınarda ağalık yapmanın bir takım şartları olması gerektiğini savunmakta ve ağanın temsil yeteneği olması gerektiğinden bahsetmektedir:

Benim Kırkpınar ağası olduğum yıl, Edirne Valisi Ünal Erkan, daha sonra bakanlık yaptı. Süper valilik yaptı. Ünal Erkan'ın makamında toplantı yaptık. O zamanın Spor, Gençlik ve Spor İl Müdürü de İbrahim Fazlıoğlu isminde bir bey. Şimdi bazı müdürler makamlarını hakaten dolduruyorlar taşıyorlar. Onların bilinçlerini, görev bilinçleri, bilgileri, her şeyiyle taşıyabilen saygın kişiler. O toplantıdaki konu da bu idi. Hiç unutmam. Yıl 1991 tabii şimdi benim ağa oluşum ve görüşmelerim bilemiyorum yani çok farklı, iyi bir takdir topladı ve nitekim daha sonraki yıllarda yapılan hizmetlerde hala söylenir. Biz ağa olarak Alper Yazoğlu'nu biliriz. Nedir, nitelikler, eğitim, vizyon. Şimdi her parası olan ağa oluyor fakat bir bakıyorsunuz ki gayrimeşru bir iş yapmış adam. Sabıkalı, bilmem ne çıkıyor. E olmuyor bu sefer. Zarar veriyor nitekim bunlar yakın tarihte de yaşandı. Hiç isim de vermeyelim. Bu dünyadan göçüp gidenler oldu. İntihar edenler oldu. Efendim, ama gerçekten eğitim sıfır, davranış sıfır, temsil yeteneği sıfır. Bu bir sorundur maalesef. Ben onun için sonraki yıllarda yapılan toplantılarda şunu ifade ettim sayın valilere. Dedim ki, efendim bunu öyle bir yapın ki devletin de gücünü, siz devletin temsilcisisiniz, bir vali o ilde tüm bakanların, cumhurbaşkanının da temsilcisidir. Dolayısıyla yetkiniz büyük. Ya bunu Türkiye'nin dünya çapında dev firmalar var. O firmalarla ilişkilerinizi kurun. Onlardan birer temsilci Kırkpınar'a gelsin ağalık yapsın, sahip çıksınlar ya, Kırkpınar yücelsin. Kırkpınar hakikaten artık bir dünya markası oldu ve yani ne derler Avrupa Birliği'nin bir yarışmasında Türkiye de açık ara önde birinci geldi ve o listeye girdi Kırkpınar. Yani çok haklı bir şöhreti var. Bu bir sorun, onu nedense yapamıyorlar. Bir ara, bakın ben ağalığı bırakmışım. Benden sonraki ağanın ikinci yılında rahmetli Sakıp Sabancı geldi, Sakıp Ağa. Tabii, Kırkpınar er meydanında geldi. Ağalık ihalesine girdi. Onun yanında o yılın ağası ve Hüseyin Şahin rahmetli oldu. Hüseyin Şahin de girmiş. İhale normalde altı-yedi yüz bin lira. Kırkpınar ağalığı altı-yedi yüz milyon. Bir milyar dediler, bir buçuk oldu, iki oldu. Sakıp Ağa da vuruyo yani. Üç milyar iki yüz falandı galiba, Sakıp Ağa dedi ki, kardeş benden bu kadar. Ben dedi yani bunu seve seve vermeye geldim ve hatta çekildi yani adam. Yani rahmetliler birileri onun üzerine vurgun yarışa. Ya sen onun yanında bir deve de pire bile değilsin. Ya bırak da Sakıp Ağa bi üç milyar iki yüze kadar vurmuş. Sakıp Ağa burada bir ağırlık yapsın, bizler de ona danışman olalım. Kırkpınar için, Kırkpınar sevdasıyla, Kırkpınar'ı yüceltelim. Yok, cahil komplekslerle, Sakıp Ağa'nın üzerine vurdular vurdular. Üç yedi yüze, dört küsüre kadar çıktı. Sakıp Ağa'dan sonra duyduk ki, açıklamış, akıllı adamdı. Dedi ki konuşmasında, şunu ifade ettiğini biliyorum. Amerika'nın tarihi daha iki yüzyıl fakat bizim Kırkpınar'ın tarihi altı yüzyıl kardeşim. Bak Amerika'dan dört yüzyıl sene daha eski bir şey, tarihi geçmiş olan bir organizasyon bu. Gerçekten öyledir yani. Amerika nedir daha Kırkpınar'ın yanında. Ve ben ağa olsaydım, her yıl başpehlivanlık bölümüne ya da başpehlivana 10.000 \$ vakıftan para da ikramiye de ödül verecekti. Bunların hepsini teptiler, olmadı. Sonra bir ara bir başka bi parti genel başkanı yani yeni kurulmuştu. Onun olacağını duyduk. Daha sonra Türkiye'deki siyaset öyle hızlı, öyle kalleşçe değişiyor ki, adam şimdi o da bıraktı yurtdışına kaçmak

zorunda kaldı. Ağa olacaktı. Hatta bana da dediler ki ya danışmanlık, seve seve yaparım dedim. Benim bu kadar neyim var. Yani demem şu ki özetle Kırkpınar ağalığı, belli bir eğitim, kültür düzeyinde olacak. Vizyon olacak. Hani bir takım insani değerler var ağırbaşlı, oturaklı olmalı. Yani ağalığa bi şey, saygın, yöresinde saygın olan kişiler. Şimdi günümüzde de bu eğitimin, bu saygınlığı, vizyonu, kimler taşıyacak bunu? İşte o büyük firma müesseseseleşmiş, kurumsallaşmış, Türkiye'ye hizmet veren dev kurumların, firmaların temsilcileri. Girecekler bu yıl bu, bu yıl bu. Ya da eskiden mesela ne yaparmışlar? Ağalık koçunu bu yıl şu ağa sen ol, onun önüne koyarmışlar, o da kabul ediyor. Burda da öyle bir sistem getirilse çok iyi olur. Bu didişmeler işte bi sene sekiz yüz milyara çıkıyor ağalık, bir sene iniyor üç yüze, bilmem ne, böyle bir dengesizlikler gidiyor. Konuşmalar çirkin, rahatsız edici. Evet yani böyle bir sıkıntı var. Olmalı, buna belli kriterler konmalı (Yazoğlu, 2017).

Alper Yazoğlu ağa olacak kişinin belli bir eğitim düzeyine ve temsil yeteneğine sahip olması gerektiğini belirtmekte ve Murat Köse'nin ortaya koyduğu "Türk örf ve adetlerine" uygun hareket etme kriterini açıklarcasına ağalık yapacak kişinin öncelikle saygın, ağırbaşlı, oturaklı bir kimse olması gerektiğini belirtmektedir.

Ağalar arasında, ağalığın karakter boyutunun yanında hayır işleriyle de topluma hizmet etmesi, Kırkpınar'ın yararına olacak işlerin gerçekleştirilmesi gibi kriterler de mevcuttur. Kırkpınar ağalarından Murat Köse kendisinin Kırkpınar ağası olarak görev aldığı yılda neler yaptığını şöyle anlatmaktadır:

Ağanın görevi nedir, ağa ne yapar, ağa ne işler yapar bu çok önemliydi. Tabi ben bunu ne yapabiliriz, baktık ağalık müessesesine Kırkpınar ağası o zaman şartlarında ağırlanan misafirler biz bunu saray içinde bi Ağa Köşkü bin kişilik bir yemek yiyebilecek bir dinlenme tesisi, bir Ağa Köşkü yaptık, bu köşkte cumartesi yani ikinci günü Kırkpınar'ın, üçüncü günü halka açık saray içindeki insanları doyurmak üzere kazanlarla çana gelirken ağalık yapmak için hareket ettiğim zaman, Çan'dan Edirne'ye gelirken bir kamyon dana getirttim. Halkı nasıl doyurabilirim. Ağa olmak öyle kolay bir şey değil, ağa, ağalık, veren eldir. Alan el değildir. Onun için biz buraya buranın ağası oluyorsak, burdaki insanları doyurmamız lazım. Geleneğimiz, geçmişteki misafirperverliğimizi burada yaşatmamız lazım. Dolayısıyla cumartesi günü otuz kazan pilav yaptık saray içinde, Pazar günü kırk kazan pilav yaptık ve bu saray içinde dışarda olan bütün insanları o ağa köşkü dinlenme yerinin açılışını o zaman İsmet Özarslan bakandı. O açılışını yaptı ve orada o insanları doyurduk. Hepsini doyurdu, içerde görev yapan pehlivanlar olsun, hakemler olsun, kuleden oturanlar, basın olsun halk olsun protokol olsun herkese ikramlarımızı en iyi şekilde yaptık. Tabi ağalık müessesesi bir şey kazanmalı, yani 89 yılında bir kişi bir kariyer yapsın diye daha ne yapabiliriz... Hamdi Sedefçi dedi ki ben bu iş için kalıcı bir şey yapmak istiyorum ki benden sonra ağa olan arkadaşlara da örnek olayım, bundan sonra gelen ağalar da daha iyi bir şeyler yapsın burda. Sadece Kırkpınar ağalığını almak ve ağalığı yapıp edirden çekip gitmek, bu ağalık, evet ağalıktır bir şeyler yapmak zorunda değildir ağa, yani Edirne'de illa ki bir yatırım yapacak bi şey yapacak değil, ağalığını almıştır, ağalığını yapar, çeker gider ama ben onu öyle düşünmedim, ben Edirne'ye burda beni ağalık dönemimi bittikten sonra kalıcı eser ne yapabiliriz buna şey ettim, özen gösterdim. Edirne Sarayı'nda ve bazı tarihi iki tane çeşme restore ettirdim. 400 yıl önce yapılan çeşmeleri, yıkılır ve harabe haldeki çeşmeleri ayağa kaldırdık. Bu ayağa kaldırdığımız çeşmeleri en iyi şekilde restorasyon yaptık ve Edirne halkına sunduk onların açılışlarını en iyi şekilde İsmet Özarslan yaptı o zaman. Bakandı o zaman. İsmet Özarslan bu işi en iyi bilen ve sporu çok seven birisiydi, çok hoşuma gitti, açılışları o yaptı, İsmet Özarslan yaptı ve hakikaten bi de ağa köşkü kazandırdık. Tam bu Edirne halkının hoşuna gitti, belediye başkanının çok hoşuna gitti, tabi bu bir yatırım gerektiriyor, maddiyat gerektiriyor, bunlar da bizde vardı o zaman ve bunları gerçekleştirdik.

Benden sonra gelen ağalara bir yani bu ağalık müessesesi daha iyi bir kariyer kazansın diye Edirne'ye yakışır şekilde bir ağalık yapalım ki bu gelecekte artık iyi hale dönsün (Köse, 2017).

Görüldüğü üzere Kırkpınar'da ağalık yapmak sadece ağalık ihalesini kazanmakla bitmemekte Kırkpınar'da iz bırakmak ve kalıcı olmayı da gerektirmektedir. Bu nedenle Murat Köse bugün Kırkpınar'da hala kullanılmaya devam eden Ağa Köşkü'nü yaptırdığı gibi, bir takım çeşmelerin restorasyonunu da üstlenmiştir. Ancak Köse'nin ortaya koyduğu bu tabloda en önemli husus “ağalık vermekle olur” şeklindeki vurgusudur. Bu nokta da ağa kelimesinin karşılıklarından olduğuna daha önce de değindiğimiz “cömert ve eli açık” olmanın uygulama boyutunu göstermektedir. Ayrıca Kırkpınar yararına yapılan bu çalışmaların bir başka amacı da Kırkpınar'da daha sonradan ağa olacaklar için çitayı yükseltmek ve Kırkpınar ağalığını daha ileriye taşımak amacını gütmektedir. Diğer taraftan da ağa yaptığı önemli işlerle kendi farkını ortaya koyarak adının sürekli olarak anılmasını sağlamaktadır.

Kırkpınar ağalığının sürekli taşınan bir sıfat olmasına bir örnek. Stadyumun dışında bekleyen “Kırkpınar Ağası Seyfettin Selim” plakalı araç.

Alper Yazoğlu da ağalığı sırasında önemli işlerin altına imza atarak bir ömür boyu taşıyacağı Kırkpınar ağalığı ünvanının içini doldurmaya çalışmıştır. Bu nedenle yaptığı önemli işleri şöyle sıralamaktadır:

İşte ağalık yıllarında yaptığımız bi hizmette Edirne'de ismimi taşıyan Kırkpınar Ağası Alper Yazoğlu Ortaokulu var, ilköğretim okulu, ortaokulu. Ayrıca Edirne'de mesela Kıyık semtinde üç yüz küsur yıllık bir çeşmemiz vardır. Amcazade Hüseyin Paşa, o da

sadrazamlardan, onun adını taşıyan bi çeşme vardı. Yıkılmıştı, yok olmuştu. Orayı ben yaptırdım, ayağa kaldırdım. Şimdi orda heybetiyle duruyor tarihi bir değer. Efendim Edirne'nin şehitliği, Balkan Şehitliği vardır Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı yerde, gezdiniz mi orayı? O Balkan Şehitliğinin bugünkü çehresine dönüşümü, o Balkan Şehitliği denilen yer bir köy kabristanı gibiydi. Bakımsızdı açıkça, o yıllarda, doksan bir-ikili yıllarda. O dönemin valisinin desteğiyle kurduğu bir vakıfla şehitliği de, şehitliğe yakışır bir hale getirmek için... Benim de desteğim oldu yani en büyük desteği oraya da ben vermişim. İmarette, Edirne Spor'da büyük katkılarımız oldu ve Edirne ile bütünleştik (Yazoğlu, 2017).

Alper Yazoğlu yaptırdığı okullar, restore ettirdiği çeşme, Balkan Şehitliği'nin bakımı için verdiği destekle Edirne şehri ile bütünleştiğini belirtmektedir. Böylelikle Kırkpınar ağası sıfatıyla yapılan bu katkılar o kişinin adını kalıcı hale getirmektedir. Kırkpınar ağalığının ömür boyu taşınacak bir sorumluluk olduğunun farkında olan Yazoğlu, bugün Edirne'de bulunan "Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği" ile, kendi deyimiyle, "365 gün Edirne'de Kırkpınar'ın gündemde kalmasını sağlamak" amacını yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda dernek binası içinde Kırkpınar ve yağlı güreş kültürüyle ilgili unsurlarla kültürel hafızanın diri tutulması ve derneğin bahçesindeki çay ocağıyla Kırkpınar meraklıların toplanacağı bir ortamın yaratılması da başarılıdır. Ayrıca yine bu dernek bünyesinde çıkarılan "Destan-ı Kırkpınar" adlı dergiyle de yağlı güreşin ve Kırkpınar'ın meraklı gruplarının ilgisi canlı tutulmaktadır.

Kırkpınar ağalığının "vermekle" ilgili olması elbette beraberinde ağadan sürekli bir beklenti olması halini yaratmaktadır. Murat Köse bazen kıspet diktirmeye gücüyetmeyen pehlivanlara bu konuda yardımcı olduğunu, Kırkpınar ağası olmanın hali vakti yerinde bir insan olmanın tescili olması dolayısıyla da kendi deyimiyle "ağa kapısından ellerin eksik olmadığı"ni belirtmiştir. Alper Yazoğlu da ağalığın beraberinde getirdiği nüfuz ve çevre dolayısıyla kendilerinden başta Kırkpınar'ı ağa tribününde izlemek üzere davetiye istemenin dışında da sürekli olarak beklentiler olduğunu şöyle dile getirmektedir:

Şimdi mesela benden bile bir sürü davetiye isteniyor. Ağa benim arkadaşım ya, hem de burdan da yönetim kurulu üyem. Hem daha davetiye falan da yok ortada. Yani tabi şöyle illa orda seyirci olarak talebi davetiye istemek değil. Ağayı yakalar görür destek ister. İster, niye, ağalık vermekle oluyor işte. Ağanın sıfatı o Türk toplumunda özellikle. Yani bitmez ağadan istekler bitmez. Mesela Edirne'de ben Edirne Spor'a destek istendi. İşte imaret semtinde sağlık ocağı yapılıyor destek istendi. Bilmem folklor ekibi var kıyafet desteği istendi. Bitmez, bitmez. Ayrıca ağa bi de yemek verir geleneksel olarak yüzlerce kişiye, bin kişiye yemek verir. Güreş günleri sahada olanlara, basına, basın da istekleri bitmez. Basın da ağayı iyi haber yapmak için o da ağadan bi şeyler bekler. Eksiklerini ağaya tamamlamak ister (Yazoğlu, 2017).

Yukarıda aktardığımız örneklerden görüleceği üzere Kırkpınar ağalığının bir güç ve iktidar sembolü olarak varlığını ekonomik yapıda yaşanan değişmelere rağmen, farklı yapı

ve boyutlar altında devam ettiğini görmek mümkündür. Kırkpınar ağası, “ağalık vermekle olur” düsturuna uyarak daha önce de belirttiğimiz üzere Dede Korkut Kitabında tüm eli açıklıklarıyla şölenlerde kurdukları sofralarla öne çıkan Oğuz Beyleri’nin belirlediği modelle bir benzerlik sergilemektedir. Kırkpınar ağaları da yeri geldiğinde aynı şekilde sofrayı kurmakla, ihsanlarda bulunmakla birlikte değişen zamanın gerekliliklerine uygun olarak taşıdıkları sığata uygun olarak ağalığın şanını yürütmek ve böylece hafızalarda kalıcı bir yer edinmek üzere toplum yararını gözeterek okul yaptırmak, restorasyonlara destek olmak gibi hayır işleriyle bu etki yaratılmaya çalışılmaktadır.

Diğer taraftan Kırkpınar ağalığının Kırkpınar’ın şehitlikle biten köken anlatısıyla ve Türk tarihi açısından sembol bir şehir olan Edirne’nin üzerinde gerçekleşiyor oluşu dolayısıyla Türk tarihi ve kültürüne yapılan vurgular ağanın sahip olduğu konumun ve gücün meşrulaştırılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla Kırkpınar ağasının iktidarı dolaylı yoldan bu tarihi mirasın koruyucusu, temsilcisi ve devam ettiricisi olmakla meşru bir zemine oturmuştur. Bu bağlamda her ne kadar günümüzde yönetmeliklerle görev ve yetki alanı daraltılmış olsa da Kırkpınar’ın ağası, Kırkpınar sahası içinde eskiden olduğu gibi olmasa da bir kere yaptıktan sonra ömür boyu taşıyacağı Kırkpınar ağalığı sıfatıyla Kırkpınar sahası dışında güç ve iktidar timsali olarak mevcudiyetini korumaktadır.

3.3.PEHLİVANLAR

Yağlı güreş geleneğinin icracısı olan pehlivanlar, bir güç ve azamet sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Pehlivan kelimesinin karşılığı olarak verilen “cesur, yiğit, kahraman, dilaver” (Şemsettin Sami, 2009, s. 364) gibi anlamlarla, halk arasında iri yarı ve heybetli görünen kişiler için kullanılan “pehlivan gibi adam” tabiri bu imajı perçinlemektedir.

Pehlivanlık algısının üzerinde şekillendiği zemin, güreşin üzerinde yapıldığı ve geleneksel Türk güreşinde “er meydanı” olarak adlandırılan güreş sahasıdır. Mekânların kimliğinin belirlenmesinde, o mekânı kullanan kişilerin, grupların, toplulukların sosyo-kültürel yapıları, yaşantıları ve alışkanlıkları etkin rol oynar (Akansel, Kıran Çakır, Kısa Ovalı ve Ataç, 2006, s. 91). Bu bakımdan pehlivanların mesleklerini icra ettikleri yer olan “Er meydanı” tabiri doğrudan doğruya er olan kişilerin içinde bulunabileceği, sadece erlik vasıflarını taşıyabilenlerin yer alabileceği bir yer anlamına gelmektedir. Er sözcüğünün karşılıklarından birinin “kahraman, yiğit” (TDK, 2017) olduğu düşünülecek olursa pehlivanın ve pehlivanlık algısının bu meydan tarafından şekillendirildiğini ve pehlivanın bunun gerekliliklerini üzerinde taşımak zorunda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dışarıdan bakan gözlerin yaptığı bir tanımlama gibi duran bu durumun geleneğin hâlihazırdaki icracılarının algısıyla ne kadar uyduğunu görmek için onların kendileri hakkındaki tanımlamalarına da bakmak gerekmektedir.

Kırkpınar’da yıllarca güreşmiş pehlivanlardan Ahmet Yenici, er meydanı kavramını açıklarken bir taraftan da pehlivanlığın tanımını ortaya koymaktadır:

Er meydanı erlerin güreştiği yer. Er dediğin kişi yani pehlivan demek zaten er kişi demektir, pehlivan da pehlivan gibi güreş yapar, yalanı dolanı yoktur, çıkar sahaya adam gibi güreş yapar yener, yenilir çıkar ve yendikten sonra da adamla tokalaşır yenildikten sonra da adamla tokalaşır gider (Yenici, 2017).

Yenici’nin ortaya koyduğu tanım bir taraftan “er = pehlivan” denklemini ortaya koyarken diğer taraftan da bu tanımın meydanda pehlivanın sergilemesi gereken centilmenlik ve mertlikle de alaklı olduğunu da göstermektedir. Nitekim Kırkpınar başpehlivanlarından İsmail Balaban da aynı durumu “Er meydanı, er, yiğitlerin çıktığı, güreştiği, erce, erkekçe savaştığı, mertçe, centilmence savaştığı yerdir. O yüzden er meydanı denilmiştir” (2017)

şeklinde açıklamaktadır. Diğer taraftan Balaban da yukarıda verdiğimiz denklemi destekler şekilde “Pehlivan tabii ki anlamı çok güzel bir şey. Yiğit demek, mert demek, sözünün eri demek” (2017) diyerek pehlivanı tanımlamaktadır.

Kırkpınar’da başa güreşen milli güreşçilerimizden Osman Özgün de pehlivanın er meydanının gereklerini yerine getiren kişi olduğunu, dolayısıyla bu gerekleri yerine getiren kişinin er olabileceğini şöyle dile getirmektedir:

Şimdi öncelikle pehlivanın kelime anlamından başlayalım. Yani pehlivanın kelime anlamı er, yiğit, doğru, karakteri düzgün, mücadeleci kişiye pehlivan denir. Dolayısıyla bu kişilerin de yeşil sahalarda mücadele edip sportif kurallar çerçevesinde birbirine üstünlük sağlamasına da zaten güreş deniyor. Dolayısıyla pehlivanlar da er meydanında çıkıp güçlerini göstererek bu spora katkıda bulunuyor.

Er dediğimiz bizim kültürümüzde ananemizde yani evvelden beri yiğit kişi sözü, özü doğru olan kişiye er deniyor yani bu sadece sportif anlamında bakmamak lazım yani karakteri düzgün, doğru olan, yalan konuşmayan yani bi yerde oturduğu zaman ağırlığıyla oturmasıyla konuşmasıyla kendisini belli eden kişiye er denir yani çünkü biz atalarımızdan dedelerimizden böyle gördük. Bunu da böyle biliyoruz yani (Özgün, 2017).

Kırkpınar’ın başpehlivanlarından Recep Kara ise er meydanını tanımlarken çok daha kapsayıcı; yaş farkı veya güreşilen boy farkı gözetmeksizin, güreşmek üzere meydana çıkan bütün pehlivanları içine alan bir yaklaşım sergilemektedir:

Er meydanı, adı üstünde er meydanı. Erlerin işidir yani pehlivan dediğin özü, sözü, yüreğiyle, bileğiyle mert insan demektir. Anlamı budur. O yüzden oraya da er meydanı derler. Yani yiğitlerin kol bağladığı, mert insanların çıkıp, medeni cesareti yüksek insanların orada güreş tuttıkları yerdir. Erkek işidir, yiğit işidir. O yüzden adı yani er meydanıdır. Gerçekten yani buraya çıkıp, öyle kıspet giyip, yağlanıp güreş tutmak her babayiğidin harcı değildir, yapamaz. Gerçekten medeni cesaret ister. O yüzden yenen de pehlivan, yenilen de pehlivan. Yeter ki o sahaya çıksın. Bizde başpehlivan, altın kemer takmış başpehlivan da birdir, orada 10 yaşında miniklerde yarışan pehlivan da birdir. O Kırkpınar’da o sahaya, o çayıra çıkmışsa, o kıspetini giymişse hepsi kutsal bir vazife ifa ediyorlar. O yüzden hepsinin ayrı bir değeri vardır. Ben de şu anda bu gençleri izledikçe gurur duyuyorum onlarla. Yani bakıyorum biz de o safhalardan geçtik, o gençlerin geçtiği yollardan geçtik. İnşallah onlar da bizim gibi, ağabeyleri gibi büyük pehlivan olurlar, altın kemer kuşanırlar. Bu kültür mirasını devam ettirirler (Kara, 2017).

Recep Kara’nın yaklaşımında dikkat çeken önemli hususlardan biri de güreşi “erkek işi, yiğit işi” olarak tanımlamasıdır. Dolayısıyla bu yaklaşım bizim “pehlivan = er” denklemine “erkeklik”i de eklememizi zorunlu kılmaktadır ki bu yaklaşım başka pehlivanlar tarafından da paylaşılmaktadır. Kırkpınar’da güreşen başpehlivanlardan Serhat Balcı da er meydanını tanımlarken oraya çıkan pehlivanların yaptığı yağlı güreşi erkeklere özgü bir iş olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Ahmet Yenici’nin yukarıda

aktardığımız yaklaşımına da uyararak sahada sergilemesi gereken adabı da “er kişinin” sahip olması gereken ahlaki donanımlardan bir olarak ortaya koymaktadır:

Ya işte, erler meydanı deniliyor. Zamanında, Osmanlı zamanında savaşta ordu dinlenirken, yani savaş olmadığı zamanlarda, ordu formunu kaybetmesin diye güreş yapılmış. Orduyu zinde tutmak için. Tamamen bir mücadele sporu. Erkeklerle yatkın bir spor. Yağlı güreş belki de dünyada bayanların yapmadığı, artık bayanların her türlü sporu yapabildiği bir durumdayız, yapmadıkları, bayanların yapmadığı tek spor dallarından, nadir spor dallarından biri. Bir de bunun hem böyle söylem olarak erler meydanı hem de yapılışındaki muhafazakarlık diyeyim yani şey muhafazakarlığı, yenildiğin zamanki kabullenmen, rakibe saygı duyma, sahaya çıkışındaki adabın, sahaya girişindeki adabın, usta-çırak ilişkisi, seyirciye karşı, ustalarına karşı, hakeme karşı o şeyden dolayı erler meydanı demişler. Ben böyle düşünüyorum (Balci, 2017).

Er meydanını sadece erkek olanın çıkabildiği ve bir bakıma erkekliğin sergilendiği bir yer olarak tanımlayan bu anlayışlara ek olarak er meydanına çıkmanın ve dolayısıyla er olmanın şartlarından birinin cesaret olduğunu ortaya koyan yaklaşımlar da mevcuttur. Kırkpınar’da güreşen başpehlivanlardan Ramazan Bircan er meydanının aradığı yeterliliklerden birinin cesaret olduğunu, esas olanın meydana çıkmak olduğu, dolayısıyla yenmenin ve yenilmenin er meydanı için bir önem teşkil etmediğinin altını çizmektedir:

Valla orda pehlivanlar çıkıyo, savaşıyo, harbediyo. Ondan er meydanıdır heralde. Sade erkekler güreştiği için er meydanı diyo. Kırık kırana güreşler olduğu için ondan er meydanı diyolar. Valla o cesur olmalı, yiğit olmalı, öyle olmalı, antreman falan olmalı. İçinden gelmeli güreşmek. Ben pehlivan olcam, ben güreşçem demeli. Böyle bazı çocuğa para versen, ora çıkıp da güreşmez. Ora yenmek yenilmek önemli değil. Oraya çıkmak önemli olan, güreşmek. Oraya, milletin önüne çıkıp da güreşmek. Güreşmek ayrı bir zevktir (Bircan, 2017).

Er meydanının temelinde yatan kavramın “savaş meydanı” olduğunu ve pehlivanların burada bir nevi harbettikleri düşüncesi, doğrudan doğruya güreşin bir savaş oyunu olduğu boyutunu ortaya koymaktadır ki savaşta er olana en fazla gerekcek donanım doğal olarak cesarettir. Cesarete yapılan bu vurgu bir taraftan da cesaretin sergilenerek güreş tutulan her yerin, nerede olduğuna bakılmaksızın er meydanı mesabesine yükseltmektedir. Bu durum da er meydanının pehlivanı şekillendiren bir unsur olmakla birlikte diğer taraftan da erin taşınması gereken özelliklerden biri tarafından kendisinin de şekillendiği ve tanımlandığı bir tabloyu önümüze koymaktadır. Bu bağlamda Kırkpınar’da güreşmiş pehlivanlardan Yılmaz Seven er meydanı hakkında konuşurken tam olarak bu noktaya dikkat çekmektedir:

Er meydanı yani şimdi bütün festivallerde veya köylerde nerde güreş yapılırsa yapılısın bu harman yeri olabilir milder olabilir veya Kırkpınar Meydanı olabilir fark etmez de yani her babayığidin harcı değil yani o meydana çıkıp da güreşmek. Er meydanı dedikleri, er burda yani kendine güvenen, kendinde bu iş kabullenip ben yaparım diyip yürekli cesaretli olup o meydana çıkıp güreşmek yani er meydanı herkes buraya çıkamaz anlamı taşıyo bence çünkü kendine güvenemeyen veya işte hadi bi festival veya Kırkpınar'a gidip herkes güreşebilir mi güreşemez. Veya köyde ile güreş yapsan, harman yerinde hadi köyün gençlerinden desen ki gelin şurda bi güreşin diyip hepsi çıkmaz ordan içinde cesaret olan yüreği olan kedine güvenen er meydanına çıkar yani. Bu da ordan geliyor (Seven, 2017).

Er meydanı kavramı hakkında geleneğin aktörlerinin buraya kadar aktardığımız bakış açılarının ve bağlamda ortaya koydukları söylemin iredelenmesi halinde er kişinin kim olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre er meydanının gerektirdiği er kişi “özü-sözü doğru, mert, yiğit ve hepsinden önemlisi cesur olan, yenmeyi ve yenilmeyi hazmedebilen centilmen erkektir.” Dolayısıyla yağlı güreş bir erkek işidir.

Er meydanının tanımlanmasındaki erkeklik vurgusu da bir taraftan onun erkekliğin öğrenildiği, erkeklige özgü değerlerin öğretildiği bir okul olduğuna da işaret etmektedir. Nitekim Balkanlarda bir Türk kültür ihracı olarak yayılmış olan yağlı güreşin Makedonya'daki durumunu incelemek üzere sahada bulunan Trevor Hill'in naklettiği bir anı bu durumu doğrular niteliktedir. Trevor Hill, Makedonya'daki yağlı güreş geleneğini incelemek için yaptığı saha araştırması sırasında⁷⁹ yaklaşık beş yüz kişinin izlediği bir yağlı güreş müsabakası için Birleşmiş Milletler temsilcisi olarak orada bulunan bir kişinin kendisine “Harika bir şey! Nasıl erkek adam olunacağının öğrenildiği bir eğitim sahası” (2015, s. 133-134) dediğini belirtmektedir.

Pehlivanların er meydanı üzerinden kendilerine dair yaptıkları dolaylı tanımlamanın dışında güreşi nasıl algıladıklarına dair ortaya koydukları tablo da önemlidir. Pehlivanların yaptıkları sporu nasıl bir zemin üzerine oturttuklarına dair başpehlivan İsmail Balaban'ın şu cümleleri oldukça önemlidir:

Güreş maneviyatı olan bir spor. Diğer branşlardan çok farklı bir spor. Dediğim gibi peygamber sporu, ata sporu. O yüzden dikkat edilmesi gereken bir spor. Güreşçiler de zaten bunlara dikkat ediyor yani gelenek göreneklere, atalarımızın taşıdığı orf adetleri biz de aynı şekilde devam ettirmeye çalışıyoruz yani elimizden geldiğince (Balaban, 2017).

⁷⁹ Yaptıkları saha araştırmasında yanlarında bulunan Makedon rehber yağlı pehlivan güreşinin Türkler tarafından getirildiğini, Hristiyanlar tarafından hiç yağ kullanılmadığını, zaten 1950'lere kadar hiçbir Arnavut'un ya da Makedon'un güreşmesine izin verilmediğini söylemiştir (Hill T. , 1998, s. 115).

Burada dikkat çeken nokta, “peygamber sporu ve ata sporu” vurgusudur. Dolayısıyla pehlivanlar mesleklerini bu bağlamda hem tarihi hem de dini açıdan bir meşruiyet zeminine oturtmaktadır ki bu söylemin altındaki bu iki önemli vurgu aynı zamanda güreşin sevilmesinin ve toplum tarafından kabullenilmesinin nedeni ve dolayısıyla kendilerini takip eden seyircilerle pehlivanların kurdukları iletişimin, bağlantının üzerine oturduğu zemindir.

Yıllarca Kırkpınar’da güreşmiş olan ve hâlihazırda Kırkpınar’da er meydanına çıkacak çıraklar yetiştiren Mehmet Pehlivan söz konusu bağlantıya dair şunları söylemektedir:

Şu anda bizim ülkemizde yağlı güreşe minder güreşinden bakış daha güzel daha çok yani seyircisi. Şimdi neden dersin bizim ata sporumuz minder de ata sporumuz ama bizim yağlı güreş peygamberden gelme. Bizim peygamberimiz de bu güreşi yapmış yani. Peygamber güreşi olduğu için insanların dini inançları daha yüksek olduğu için yağlı güreşin daha başka bi sevgileri var yani (Pehlivan, 2017).

Pehlivan Serhat Balcı da bu hususta benzer noktalara temas etmektedir:

Peygamber efendimiz, -Hz. Kab yanlış hatırlamıyorsam- güreşte yenerek Müslüman yapıyor. Kab da Hz. Hamza ya da Hz. Ömer’i savaşta öldüren olması lazım. Yani çok kuvvetli biri, çok savaşta karşı tarafın önemli bir askeri. Onu, peygamber efendimiz güreşte yeniyor. İnanamıyor, ya nasıl olur bir daha yapalım diyor. Bir daha yeniyor. Bir daha diyor ki, ya senin beni yenmen imkansız, sen beni yensen yensen peygamber olduğun için yenebilirsin diyor. Adam, peygamber efendimize itaat ediyor ve Müslüman oluyor. Hem Müslüman ordusu kuvvetlenmiş oluyor hem de karşı tarafı zayıflatmış oluyor peygamber efendimiz. Neyle? Güreşle. Yani irşat için bile kullanmış. Yani bizim manevi değerlerimiz açısından da güreş çok önemli. Peygamber sporu diyoruz ya. Hz. Hamza yapmış, Hz. Ali yapmış, peygamber efendimiz yapmış. Yani o yönden de, maneviyat açısından da önemli olduğunu düşünüyorum. İslami bir spor (Balcı, 2017).

Serhat Balcı güreşin İslami boyutunu ortaya koyarken İslam peygamberinin yanısıra Hz. Hamza ve Hz. Ali’yi de güreş yapan kişiler arasında zikrederek, söz konusu meşruiyet Başpehlivanlardan Ramazan Bircan da güreşin mahiyetine İslam dini açısından vurgu yaparken yağlı güreşin icrası sırasında uygulanan ritüelleri de işin içerisine katmaktadır:

Valla şimdi pehlivanlar salınırken, güreşe çıkçağında, kışpetini giyceğinde besmeleyle giyer. Abdest alır giyer. Ondan sonra salınırken “Allah Allah İllallah Muhammedun Resulullah” diyip salınır. Pehlivanlık peygamber sporudur. Ata sporudur (Bircan, 2017).

Güreşle İslamiyet arasında kurulan bağlantı pehlivanların pirinin kim olduğu konusunda da kendisini hissettirmektedir. Güreşçilerin piri olarak Hz. Hamza görülmektedir. Hz. Muhammed’in amcası Hz. Hamza’nın menkıbevi hayatını içeren, onun kahramanlıklarına dair anlatılar Türk milletinin sözlü geleneğinde “Hamzaname” adıyla

önemli bir yere sahiptir. Dine hizmet eden efsanevi bir savaşçı olarak Hz. Hamza'nın bu uğurda sergilediği kahramanlıklar (Sezen, 1991, s. VI-VII) ve örnek ahlakı pehlivanlar için mükemmel bir örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda Kırkpınar'ın başpehlivanlarından Recep Kara da "Hz. Hamza da güreş yapmış biri. Peygamber efendimiz de pirimizdir. Peygamber Efendimiz de bizzat güreş tutmuş birisidir yani. O yüzden peygamber sporu derler, dualı spor derler" demektedir.

Kendisi de eski bir pehlivan olan ve yıllarca Kırkpınar'da güreşmiş, Kırkpınar başcazgırı Şükrü Kayabaş da güreşçilerin piri olarak Hz. Hamza'yı zikretmekle birlikte, güreş meydanına neden dualı çayır dendiğini açıklamakta ve hatta yağlı güreşin Hz. Muhammet tarafından da uygulandığına dair bir rivayetten de bahsetmektedir:

Dualı çayır şöyle, şimdi pirimiz üstadımız Hz. Hamza, peygamberimiz Muhammet Mustafa. Hz. Hamza pehlivanların piri. Peygamberimiz de güreş yapmış. Efsaneye göre, efendime söyleyim, kendisi yağlanmış diğerini de yağlanmış. Öbürü kafir tabi. Ona meydan okumuş, yağlamış. Neden yağlanmış diyolar efsaneye göre, onun teri diğerine geçmesin diye. Yani yağlanmış diyolar peygamberimiz. Yani o keferenin teri ona geçmesin diye. Biz de bunun ne kadar gerçek olup olmadığını bilmiyoruz fakat duyum olarak öyle oluyoruz. Şimdi, yağlı güreşin öğeleri var. Sıraya diziliyor, cazgır salavatlıyo. Bizde salavatlamak demektir, işte pehlivan pehlivan, "İşte meydan işte pehlivan, güreş yapanlara yardım eder Hz. Yaradan, Allah Allah İllallah Muhammedun Resulullah pehlivanlara alkışlarla diyelim maşallah" diyoruz ya. Bu arada pehlivan salınıyo... Kibleye doğru salınıyo pehlivanlar. Kibleye doğru temenna ediyosun, Allah'im beni muvaffak kıl falan. Yani bunlar öge. (Kayabaş, 2017).

Dolayısıyla, burada bir taraftan yağlı güreşin kökeni İslamlaştırılmakta diğer taraftan da pehlivanların meydana salınması sırasında okunan salavatlama ve pehlivanların kibleye doğru salınması gibi unsurlarla güreşin yapıldığı meydan "dualı çayır" ve güreş de dolayısıyla "dualı spor" haline gelmektedir.

Benzer şekilde yağlı güreşin kökenini Hz. Muhammed'e bağlayan bir başka rivayet de Kırkpınar cazgırlarından Kasım Arslan tarafından nakledilmektedir. Kasım Arslan da benzer bir şekilde pehlivanların piri olarak Hz. Hamza'yı görmektedir:

Güreşin piri Hz. Hamza. Onun da ustası peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa. Peygamber efendimiz karşısında bir gayrimüslimi aldığında, gel senlen güreşelim, yenersen dinine geçerim, yenilirsen dinime geçersin, demiş bir mübarek insandır. Alemlere rahmet. Ondan sonra giyimi İslam tesettürü. Yağ, yağ nedir dersiniz. Peygamber efendimiz Hz. Ali'ye diyor ki, amcasının oğlu ve damadıdır. Diyor ki, "Ey Ali! Evinde zeytinyağını mutlaka bulundur. Ve hiç olmazsa senede bir defa tepeden tırnağa yağlan." diyor. Yağ da sünettir. Yağ şifadır (Arslan, 2017).

Yağlı güreşe hakim olan “peygamber sporu” , “ata sporu”, “dualı spor” ve “dualı çayır” gibi yaygın kullanılan bu söylemler yağlı güreşi hem icracıları hem de seyircileri açısından meşru bir zemine oturtmaktadır. Peygamber sporu, dualı spor ve dualı çayır tabirleri yağlı güreşe dini açıdan bir itibar kazandırırken, ata sporu tabiri de onun köklü bir geleneğin ürünü olduğuna ve dolayısıyla bir kimliği yansıttığına dair bir algıyı ortaya koymaktadır.

Güreşe dair literatüre baktığımızda da yoğun olarak Hz. Muhammed’e ve sahabeye atıflar söz konusudur. Pehlivan’ın nasıl bir ahlaka sahip olması gerektiğine dair Hz. Muhammed’e atfedilen “Asıl pehlivan, güreşte karşısındakini yenen değil, asıl pehlivan öfkelenmediği zaman, gazaplandığı zaman, sinirlendiği zaman, sinirini yenebilen, gazabına sahip olabilen, öfkesini yenerek bir zarar etmeden savabilendir” (Güven, 1999b, s. 165) şeklindeki hadis-i şerif bunların en bilinenlerindedir. Ayrıca cahiliye döneminde bilhassa panayırarda yaygın bir şekilde güreş müsabakaları yapıldığı bilinmektedir. Ukaz panayırındaki güreşleriyle tanınan Hz. Ömer şanssız bir gününde Halid b. Velid ile karşılaşmış ve güreş sırasında bacağı kırıldığı için yenik sayılmıştır. İslam kültüründe güreşin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Hz. Peygamber’in birer savaş sporu olarak atıcılık, binicilik, koşuculuk ve yüzmeyi teşvik ettiği gibi bizzat kendisinin de güreştiği bilinmektedir. Dönemin ünlü pehlivanlarından Rükane b. Abdüyezid, İslam dinini kabul etmek için Hz. Muhammed’in kendisini güreşte yenmesini şart koşmuş ve yapılan karşılaşmada Hz. Peygamber onu yenmiştir. Rükane de bunun üzerine veya başka bir rivayete göre daha sonra Mekke’nin fethi sırasında Müslüman olmuştur. Kaynaklarda Hz. Muhammed’in Rükane’den başka bazı kimselerle de güreştiği, ergenlik çağına gelen ashap çocuklarının askere alınmaları için her yıl düzenlenen merasim sırasında birbirleriyle güreştikleri, ayrıca Hz. Hasan ile Hüseyin’in de Hz. Muhammed’in huzurunda güreş tuttıkları zikredilmektedir (Özcan, 1996, s. 317-318).

Güreşin ve pehlivanlığın Türkler tarafından İslamiyetle bütünleştirilmesinin örneklerinden biri eskiden sıklıkla rastlandığı üzere çok meşhur olan pehlivanların, güreşi bıraktıktan sonra kışpetlerini Mekke’ye götürüp veya gidemeyecek durumda ise birisiyle gönderip orada, “Şam Kapısı”nın duvarına astırması âdetidir. Bu davranış eski bir gelenektir (Kahraman, 1989a, s. 120). Sultan III. Selim veya II. Mahmud zamanında yaşadığı sanılan Bergama’nın Göçbeyli Köyü’nden Çoban Veli Pehlivan da Hac’a gitmiş

ve kispetini Mekke’de “Şam Kapısı”na astırdığı ve 1941 yılında bile cazgırların pehlivanların sırtına ellerini koyarak: “Şam Kapısı’na kispet asan Hacı Pehlivan’a dahi kalmadı bu dünya, pehhvan” diye dua ettikleri bilinmektedir. Pehlivanlar için bu adet güreşi bırakmak anlamına gekmekteydi ki birçok pehlivan Hac’a gidip döndükten sonra güreşi bırakmış ve yapmamıştır (Kahraman, 1989a, s. 99,119-120). Şöhretini Kırkpınar’daki güreşleriyle yaydıktan sonra dünyaya da duyurmuş olan Kurtdereli Mehmet Pehlivan da bu adete uyan pehlivanlaradandır. Kendisi kispetini Kâbe’ye nasıl gönderdiğine dair şunları anlatmaktadır:

Avrupa, İngiltere, Amerika’da karşıma çıkanları en çok on dakikada fazla durdurmayarak yendikten sonra İstanbul’da en son güreşimi (1911’deki güreş) yaptım. İstanbul’daki güreş meraklısı birçok paşalar ve beyler dediler ki: ‘Sen bir dünya pehlivanısın, bütün cihanda senin kolunun dengi yoktur. Kispetini artık Kâbe’ye asmak hakkındır.’ Bizim başpehlivanlık kaidesince karşısına çıkacak kimse kalmayan pehlivan kispetini Kâbe’ye götürerek Allah’a şükredip pehlivanlığı bırakır. Fakat ben hac seferi için hazırlanırken Yemen harbi patladı, o bitmeden Trablus harbi, Balkan harbi, Cihan harbi derken Kâbe’ye yüz sürme fırsatını bir türlü bulamadım. Fakat Balıkesirli Hacı Kara Mehmed vasıtası ile kispetimi ve kurbanlığımı Kâbe’ye yolladım (Sevük, Türk Güreşi ve Elli Yıl Önce Garp Alemindeki Türk Fırnası, 1948, s. 288).

Bu bakımdan hem “peygamber sporu” hem de “ata sporu” nitelendirmesine uygun davranışların pehlivanlar tarafından da sergilenmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Güreş seyircisinin sürekli gözü önünde bulunan pehlivanlar bu yükü omuzlarında taşımak zorundadır. Kırkpınar başpehlivanlarından İsmail Balaban bu duruma dair şöyle bir örnek vermektedir:

İnsanız sonuçta. Hepimizin eğlenmeye hakkı var. Bazen kafa dağıtmak için eğlenmeye gidersen, ne bileyim konsere gidersen. Mesela ben sosyal medyada bir konsere gittiğimi paylaşmıştım. Yani işte çok saçma yorumlar oldu. Mesela işte pehlivan adama yakışıyor mu gittiğin ortam vs. bunun gibisinden. Yani sonuçta ben de insanım, benim de eğlenmeye hakkım var. Sonuçta bu benim hayatım yani. Tamam, her şeye yorum yapıyorsunuz da bu kadar da özel hayatıma yorum yapılması pek özellikle ne bileyim yani sonuçta eğleniyorsun yani konsere gidiyorsun. Bu her insanın doğal hakkı yani gidebilirsin bunda bir şey yok gayet doğal bir şey ama bazı seyirciler işte, sana yakışıyor mu, yakışmadı. Şöyle, böyle... Olumsuz, sinir bozucu yorumlar yapabiliyorlar, o yüzden. Sosyal medya üzerinden yorum yapıyorlar. Tabii ben de cevaplayıp, sonuçta polemiğe girmiyorum ama içten içe kızıyorum da yani. Yani sonuçta benim de hayatım var, özel hayatım var, yaşantım var. Eğlenmeye herkes gibi benim de hakkım var. Tamam, ben işimi en iyi şekilde yapmaya çalışıyorum zaten, bunun bilincindeyim. Zaten profesyonel olarak yapıyoruz bu işi. Ama yeri geldiğinde benim de eğlenmeye, stres atmaya, kafa dağıtmaya hakkım olduğunu düşünüyorum (Balaban, 2017).

Pehlivanın tam bir zühd ve takva anlayışla yaşaması beklenmese de davranışlarında ve eylemlerinde yukarıda zikrettiğimiz üzere “peygamber sporu, ata sporu” yapan birinin sürmesi gereken bir yaşam şeklini beklemektedirler. Gelenekte hâkim olan söylem

dolayısıyla da seyirciler peygamber sporunun icracısı olarak görülen pehlivanda bu öğretinin dışına çıkılması olarak gördükleri hallere karşı tepki göstermektedir. Bu da bir nevi geleneğin kendi kendine kurduğu bir otokontrol mekanizması görünümü arz etmektedir. Benzer bir durumu bir başka başpehlivan Orhan Okulu da dile getirmektedir:

Yani insan içersindeyken her şeyimize dikkat ediyoruz giyinmemize falan olsun bi yere gittiğimizde her yere gidemezsin yani. Fedakarlık yapacaksın bazı şeylerden fedakar olacaksın yani çoğu bi şeye çıkamazsın. Disko gibi şey gibi yerler oluyo yani öyle yerlere gidemiyosun. Eğlence mekanlarına yani. Eğlenmeye gitmek istiyoz da gidemiyoz. Bu fedakarlığı yapacaksın yani bu sporu yapıyosan. Bi yere gidemiyoz. Yani öyle (Okulu, 2017).

Türk güreşinde İslami unsurların etkisiyle alakalı olarak gördüğümüz bu durum, Gazneliler ve Babürler gibi Hindistan topraklarında hüküm sürmüş Türk Devletleri'nin etkisiyle Türklerin kullandığına benzer bir terminolojiyle yapılanmış güreş Hindistan'da görülmektedir.

Hindistan'da güreş "Küşti" veya "Pahalvani" ve güreşçiler ise "Pahalvan" olarak adlandırılmaktadır (Alter, 1994, s. 559). Her güreşçi "brahmaçari" olmak zorundadır. Bu, brahmaçarinin bir takım özelliklerini üstlenmek ya da klasik dört aşamalı Hindu yaşam döngüsünü benimsemek anlamına gelmektedir: kendini ustaya adamak, kendinden büyüklere saygı göstermek, öğrenmeye ve bilgiye karşı ciddi bir tavır takınmak, kendini Tanrı'ya adamak ve kendin gibi olan gençlerle arkadaşlık etmek. Brahmaçari güreşçi kesinlikle sinemaya gitmemeli ve film izlememeli, orda burda gezmemeli halk içinde çok dolaşmamalı, sokak satıcılarından baharatlı ve tuzlu şeyler yememeli, sigara ve alkol içmemeli ve tütün çiğnememelidir. Bu öğütlerin arkasındaki fikir bütün gençlerin ve özellikle de genç güreşçilerin tüketim ve şehvetin disiplinin altını oyduğu modern hayatın baştan çıkarmalarına karşı korunmasıdır (Alter, 1994, s. 573-574).

Yukarıda değindiğimiz bu hususlar bizi yağlı güreşin bir başka oto-kontrol mekanizmasına ve geleneğin kesintisiz bir şekilde aktarılmasını sağlayan bir yapıya, ustalık-çıraklık ilişkisine götürmektedir. Türk güreş tarihinde yer etmiş pek çok usta pehlivan ustalık-çıraklık ilişkisi içerisinde yetişmiştir. Usta-çırak ilişkisine örnek olarak şu isimleri verebiliriz: Koca Yusuf'u, Pomak Osman; Kara Ahmet'i, Hergeleci İbrahim; Hergeleci İbrahim'i, Torlak Deli Hafız; Çolak Molla'yı, Suyolcu Mehmet Pehlivan;

Suyolcu Mehmet Pehlivan'ı Yörük Ali; Kolay'lı Hüseyin Yener'i Hilyazlı Omer Pehlivan; Kolay'lı Sadık Esen'i, Kolaylı Hüseyin Yener Pehlivan; Adalı Halil'i Kel Aliço; Kurtdereli'yi Adapazarlı Cinci Hoca; Yaşar Doğu'yu Samsun'lu Sami Aker yetiştirmiştir (Bilgin, t.y., s. 43).

Kırkpınar'da er meydanına çıkmaya devam eden ve aynı zamanda çıraklar da yetiştiren pehlivanlardan Burhan Şahin ustalık-çıraklık ilişkisini şöyle tanımlamaktadır:

Usta, bizde güreşi bilen mesela güreşi bilip de alt yaştaki kişilere güreşi öğreten yani kendi bilgisini başkasına; alttaki çocuklara aktaran kişiye usta denir bizde. Bizim için mesela bi ustamız yoktur bizim aslında vardır ama bi şey olarak vardır hani bizi yetiştiren bi ustamız vardır ama biz bizden bilgili ve büyük bütün güreşçilere usta deriz. Çocuklara önce biz büyüklere saygıyı öğretiyoruz. Mesela kendi 10 yaşındadır 11 yaşındaki bi çocuğa saygılı olmasını öğretiyoruz. Bizim güreşin şeyinde var bu, büyüklere saygı yani usta çırak ilişkisi derler bizde, güreşte ve şu ana kadar usta çırak ilişkisi bozulmayan tek spordur bizim sporumuz. Biz onu öğretiyoruz küçük yaştan çocuklara saygıyı. Mesela bizde büyük diyorum ya 1 yaş bile büyük olsa bi sporcuya ondan küçük bi sporcuya şunu getirir misin dese o hemen gider getirir. Bunu öğretiyoruz biz baştan. Bi kere çok dediğim gibi büyüklere saygı küçüklere sevgi olması lazım bizim sporumuzdaki bu geleneğin devam etmesi için. Biz bunu öğretiyoruz güzel de oluyo yani güreşte bu lazım (Şahin, 2017).

Güreşte ustalık-çıraklık ilişkisinde esas olanın yaş olduğu görülmektedir. Arada bir yaş bile fark olsa da büyük olan her zaman usta olarak anılmaktadır. Usta ile çırak arasındaki ilişki ise tamamen saygıya dayanmaktadır. Ustaya karşı duyulan saygı bazen babaya karşı duyulan saygıdan bile fazladır. Babasının sözünü dinlemeyen bir pehlivan ustasının sözünden çıkamamaktadır. Kendisi de çırak yetiştiren Ramazan Bircan bu duruma şöyle bir örnek vermektedir:

Şimdi bazı pehlivan babaları var, adamlar geliyo, ya bizim çocuklar bizden korkmuyor, sizden korkuyo diyo. Hani usta çırak ilişkisi olduğu için. Ondandır, yaa şu çocuğa söyle akşam erken gelsin eve, dersine çalışsın diye pehlivan babaları bize söyletiyor. Yani usta çırak ilişkisi olduğu için (Bircan, 2017).

Usta, çırağına güreşmeyi ve yaptığı işte daha iyi yerlere nasıl gelebileceğini göstermenin yanında nasıl yaşayacağını da öğretmektedir. Mehmet Pehlivan çıraklarına neleri öğrettiğine dair şunları örnek vermektedir:

Yani güreşle ilgili bütün bildiklerimi ben öğretmeye çalışırım yani işte az önce söylediğim gibi yani hayata tutunmasını da. Mesela gittiğimiz, birlikte gittiğimiz güreşlerde para harcamasını, nasıl harcayacağını parasını, nasıl oturup kalkacağını mesela yemek yerken nasıl yemesini, hepsini öğretiriz yani biz kendi aramızda. Yani öyle alıp elle melle yicek hali yok ya. Mesela ben onlara onlara örnek veririm bu böyle olması lazım. Acele etmiycen yavaş yavaş yersen midene daha rahat oturur miden daha güzel çalışır diye işte söylüyoruz yani sadece güreş değil yani bizim aramızda (Pehlivan, 2017).

Ustalık-çıraklık ilişkisinde kendisine ustaya karşı duyulan saygının boyutlarını gösteren bir başka örneği Trevor Hill'in William Baxter'la yaptığı bir mülakattan öğrenmekteyiz. İskoç güreşçi ve antrenör William Baxter'ın 1950'li yıllarda İstanbul'da bulunduğu sırada şahit olduğu bir olayı şöyle anlatılmaktadır:

Adnan Yurdaer (güreş antrenörü) kafenin sonundaki yaşlı bir adama doğru gitti... Bu adam bize doğru geldiğinde bütün güreşçiler birden bire bir sıra halinde, başları önlerine eğik vaziyette ayağa kalktı. Baba Adnan tüm güreşçileri tanıttı. Fevkalade yetenekli olanlarını tanıtırken onlar eğiliyor ve onun elini öpüp alınlarına koyuyorlardı. Adam onlardan biriyle konuştuğunda o kişinin göğsü gururla kabarıyordu... Bu adam 1936 yılı Olimpiyatlarının ağır sıklet dünya şampiyonuydu (Hill T. , 2015, s. 149).

Ustaya karşı gösterilen bu saygı çırağın geleceği hakkında ustanın yegâne söz sahibi olmasından da ileri gelmektedir. Usta ile çırak arasındaki ilişkinin bu boyutu, çırağın pehlivanlığa layık olduğunu göstermenin bir yolu olan "ustanın kısıpetini taşıma" âdetinde de görülmektedir. Usta pehlivanların gelecekte başarılı olacaklarına inandıkları çıraklarına zembillerini taşıttıkları ancak çıraklarında ileriye dönük yeterli kabiliyet ve çabayı görmezlerse onların zembillerini taşımalarına izin vermedikleri bilinmektedir (Ayağ, 1983, s. 87).

Ustalık-çıraklık ilişkisi içerisinde bir pehlivanın yetişmeye başlaması için uygun görülen yaş aralığı 8-12'dir (Balaban, 2017; Şahin, 2017). Elbette bu durumun Cumhuriyet tarihinde, altın kemerli başpehlivan Ahmet Taşçı gibi 20'li yaşlarda başlayan istisnaları da mevcuttur. Erken yaşlarda yağlı güreşe başlayan bir çırağın eksiksiz bir pehlivan olarak görülmesi için yağlı güreşteki boylardan "baş"a kadar yükselmesi gerektiği düşünülmektedir (Pehlivan, 2017).

Yağlı güreşin icracısı pehlivan ustalık-çıraklık ilişkisi içerisinde pehlivanlığın gerektirdiği ahlaki donanımı kazanırken bir taraftan da mesleğini icra etmesini sağlayacak fiziki donanımları da edinmektedir. Bir pehlivanda fiziksel açıdan yetkinliğe ulaşabilmesi için neler yapması gerektiğini Mehmet Pehlivan şöyle açıklamaktadır:

Pehlivan olan bi kişi yemesi fazladır yani diğer normal insana göre. Siz şimdi bi tabak yerseniz ben 3-4 tabak yerim yani. O büyük kuzu yiyenler, Adalı Halil, Kurtdereli'ler zamanında amma bunlar 130-140 kilo adamlar. Ondan dolayı şimdiki gibi herhangi bi insan da olsa kuzuyu gine yer yani. Ha tabii spor yapan bi kişiye o enerjiye o kaloriye yakması lazım yani. Şimdi bi de şuraya geleyim derler ki ya yemekle pehlivan olunur. Sadece yemekle pehlivan olunmaz. Sadece yemekle pehlivan olursa açılar kasaplar pehlivan olur de mi? Mesela derler ki çok güçlü olman gerekiyo çok güçlü olan kişi haltercilerdir bana göre mesela kendi ağırlığının 3 katı altına girebilen bi sporcu hakikaten güçlüdür yani. Güreş yapar. Bu

da bizim güreş sporumuzda halterci gibi güçlü olacaksınız, ondan sonra atlet gibi koşucu olacaksınız, satranççı gibi akıllı olacaksınız, ondan sonra jimnastikçi gibi esnek olacaksınız. Tabi beşinci olarak, bu dört sporu yapacaksınız, beşinci olarak güreşçi olabilirsiniz yani. Yani bunların herhangi biri eksik olduğu zaman güreş yapamazsınız. Yaparsınız ama öylesine yaparsınız yani (Pehlivan, 2017).

Mehmet Pehlivan'ın çizmiş olduğu bu portre fizik ve akıllı birleştirebilen kişinin pehlivan olabileceğini ortaya koymaktadır. Yukarıda değindiğimiz gibi ata sporu ve peygamber sporu nitelendirmesine yakışacak bir ahlaka sahip olmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla güreş asil bir spordur ama bu asalet kandan gelen bir soyluluk manasında değildir ve davranışlarla ortaya koyulmaktadır. Yetenek ve bunun kullanımı, rakibin stratejisini santranç oynarmışçasına çözmek, kuvvetini akılla birleştirmek söz konusudur (Hill T. , 2015, s. 136).

Bununla birlikte özellikle güreşseverler arasında Mehmet Pehlivan'ın da değindiği gibi pehlivan olan kişinin çok yemek yemekle pehlivan olacağına dair bir anlayış söz konusudur. Pehlivan bir güç ve azamet timsali olarak görüldüğünden onun bedenlen büyüklüğünü vurgulamak üzere normal bir insanın sınırlarını kat be kat aşan yemek yeme miktarlarına dair bir inanış vardır. Şöhretini Kırkpınar'da ve dünya çapında yaptığı güreşlerle duyuran Adalı Halil pehlivanın bir oturuşta bir kuzuyu iç pilavıyla birlikte yiyip yanında bir bakraç ayran içtiği ve bunun da üstüne bir tepsi şerbetli tatlı yediğine⁸⁰ dair bir anlatı söz konusudur. Ancak günümüz pehlivanları söz konusu durumun gerçek dışı olduğunu düşünmektedir:

Yani şimdi tabi günlük alabileceğin kalori var, yaktığın kalori var. Şimdi tabi bilimsel anlamda da bilimden faydalanıyoruz hani kara düzen değil, eski tabirle kara düzen değil de daha çok bilimden faydalanarak, bilinçli bir şekilde tüketim yaparak, bilinçli bir şekilde enerji tüketimi, enerji alımı yaparak beslenmemize dikkat ediyoruz. Bu önemli. Eskiler tabi bilim anlamında çok gelişmiş değildi tabi ki. O yüzden yani, bir kuzuyu şu anki bir pehlivanın yemesi mümkün değil. Eski pehlivanlar yiyor muydu bilmiyorum. Biraz da mübalağa olduğunu düşünüyorum ben. Yani yoksa bir kuzuyu bir kişi oturup bir günde yemesi mümkün gözüküyor. Günlük aldığımız kalorilere dikkat ediyoruz. Yediğimiz besinlere dikkat ediyoruz, ona göre harcamamız gereken kalori var. Bilimsel bir şekilde çalışıyoruz, bilimsel bir şekilde antrenmanlarımızı yapıyoruz (Balaban, 2017).

⁸⁰ Bir sohbet sırasında bu bilgileri bana aktran Olimpiyat ve Dünya Şampiyonu milli güreşçimiz Ahmet Ayık'a müteşekkirim.

İsmail Balaban'ın anlattıklarından da anlaşılacağı üzere günümüzde pehlivanlar spor bilimlerinin sunduğu imkânlardan yararlanıp dikkatli bir şekilde kalori hesabı yaparak ve dikkatli bir şekilde beslenerek hazırlanmaktadır.

Buraya kadar aktardığımız şekilde hem ahlaki hem de fiziksel olgunluğa erişen pehlivanlar tüm hazırlıklarını tek bir yağlı güreş organizasyonu için yapmaktadırlar: Kırkpınar Yağlı Güreşleri.

Kırkpınar dışında kalan yağlı güreş organizasyonları “piyasa” güreşi olarak nitelendirilmektedir (Kara, 2017; Pehlivan, 2017; Özgün, 2017; Basat, 2017) ve bu güreşler Kırkpınar'a giden yolda bir hazırlık aşaması olarak görülmektedir. Pehlivanlar Kırkpınar dışındaki yağlı güreş organizasyonlarını bu şekilde tanımlarken Kırkpınar'ı “yağlı güreşin olimpiyatları” (Balaban, 2017; Şahin, 2017; Pehlivan, 2017) veya “yağlı güreşin şampiyonlar ligi” (Özgün, 2017) olarak görmektedirler. Bu tanımlamanın nedenlerinden biri Kırkpınar'ın pehlivanların boy ya da bir başka deyişle derece atlayarak başpehlivan olmaya olmaya bir adım daha yaklaştıkları bir organizasyon olmasından ileri gelmektedir. Başpehlivanlığa güreşenler içinse burada elde edilecek bir şampiyonluk tüm tüm Türkiye'nin başpehlivanı olmak ve tarihe geçmek demektir. Burada elde edilecek şampiyonluğun bir başka getirisiyse pehlivanların organizasyonlara katılmak için aldıkları “yolluk” ücretlerinin yaklaşık olarak 8-10 katına çıkmasıdır. Dolayısıyla yağlı güreşin olimpiyatı olan Kırkpınar'da elde edilen şampiyonluk hem maddi hem de manevi açıdan oldukça büyük getirilere sahiptir.

Kırkpınar Türkiye'nin bütün pehlivanlarının kariyerlerinin gidişatını belirleyeceği yer olan Kırkpınar pehlivanlar açısından şans ve şöhretin kapılarının aralanacağı yerdir. İster başpehlivan olsun ister olmasın, hangi boyda güreştiğinin bir önemi olmaksızın Kırkpınar en iyi olmak için mücadelenin verildiği ve er meydanına her yaştan pehlivanın çıkma cesaretini gösterdiği ve kendini gerçekleştirdiği yerdir. Kırkpınar'ın pehlivanlar açısından manevi önemini anlayabilmek için burada er meydanına çıkmış pehlivanlardan Remzi Yavuz'un söylediklerine bakmak gerekir:

Küçüklüğümden beri güreşe meraklıydım ya. Hep diyodum yani Allahım bana nasip et. Yani dua ediyodum. Ya şu Kırkpınar'a bi çıkayım da, yani o günleri görürsem tabi, isterse beni rakibim bi saniyede yensin. Ben orda güreş yapayım. Ama Allah nasip etti, 21 yıl Kırkpınar'da nasip etti, kıspet giydim, güreş yaptım. Kırkpınar'da güreşmek ya şimdi

kardeşim nasıl anlatsam ya, Kırkpınar'da güreşmek, tarifi mümkün değil. Bana şimdi deseler ki mesela Kırkpınar'da güreşcen 21 sene, bana sıfır bi araba verseler, ben o kadar mutlu olmam. Ne bilem bana bi daire verseler ben o kadar çok mutlu olmam. Ama bana deseler ki, gel burda yaş sınırı kaldırılmış, sen işte bu sene 2018'deki programda güreş yapıcaksın, bana bi sıfır araba verceklerine, bana sıfır daire verceklerine, ben kıspetimi giyeyim, orda yağ kokayım, o terleyeyim orda, spor yapayım, güreş yapayım, en büyük ödül bana o olur (Yavuz, 2017).

Kırkpınar'da kürsüye çıkararak Türkiye'nin başpehlivanı ünvanını alan pehlivanlar için burada elde edilen şampiyonluğun getirdiği manevi tatmin oldukça büyüktür. Bu konuda Türkiye başpehlivanlarından İsmail Balaban şunları söylemektedir:

Tabii ki her pehlivanın her güreşçinin hayali Kırkpınar'da başpehlivan olup altın kemer kuşanmaktır ama herkese nasip olmuyor. Gerçekten çok zor bir iş yaptığımız iş. Burası bambaşka hani dediğim gibi olimpiyat yani olimpiyat. Büyük bir sporcunun hedefi nedir? Olimpiyatta birinci olmaktır. Ya da defalarca birinci olmak. İşte burada kemer kuşanmak da onun gibi bir şey olimpiyatta birinci oluyorsun. Halkın, seyircinin tepkisi bambaşka. İlgi, alaka, her anlamda çok artısı oldu (Balaban, 2017).

Kırkpınar'ın değerini, pehlivanlar açısından sahip olduğu önemi ortaya koyan bir başka örnek ise Atıf Kahraman'ın (1997) işaret ettiği Tekirdağlı Hüseyin Pehlivanla Kırkpınar meydanında karşılaşan Naci Sadullah'ın 10 Mayıs 1938 tarihinde Son Posta gazetesinin 9. sayfasında çıkan röportajıdır:

Meydandan ayrıldık. Tekirdağlı Pehlivan ile de görüştüm. Koca pehlivana:
 -Senin, dedim burada işin ne? Burada seninle tutuşabilecek rakip yok ki.
 Sevimli şampiyon, derin bir samimiyetle güldü:
 -Ben dedi buraya güreşmeye değil Hacca geldim... Kırkpınar hepimizin Kabesi'dir. Ben koca Yusuf'ların güreştikleri bu meydana çıkarken hem kendimden utaniyorum ve hem de kendime güveniyorum.
 - Niçin?
 - Utaniyorum, çünkü onlar kadar olamadım. Güveniyorum çünkü ben de onlardanım.

3.4. CAZGIRLAR

Yağlı güreşte pehlivanları seyirciye takdim eden kişiye cazgır denilmektedir (Gürleyik, 1971, s. 18; Er, Güreş Folkloru: Cazgır ve Davul, 1974, s. 10). Cazgırlar, “salavatçı, okuyucu, peşrevci” gibi farklı adlarla da anılmaktadırlar (Tan, 1975, s. 4). Bunun yanında cazgırın üstlendiği takdim işini yapanlara Osmanlı döneminde “duacı” dendiğini de Evliya Çelebi’den öğrenmekteyiz. “Harem-i Hassa”ya anne tarafından akrabası Silahtar Melek Ahmet vesilesiyle giren Evliya Çelebi, Melek Ahmet Paşa, Deli Hüseyin Paşa, Hattat Haşan Paşa ve Pehlivan Dişlek Süleyman’ın yağlı kıspet giyerek Çemensoffa’da güreşirlerken onların duacılığını yaptığını söylemektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 112-113). Ayrıca Güreş Tekkelerinin şeyhlerine de duacı denilmekte olduğunu Edirne’de medfun Edirne güreşçiler tekkesinin şeyhlerinden Şeyh Cemaleddin’in mezar taşında yazan “güreşçiler duacısı dimekle maruf” ibaresinden anlıyoruz.

Cazgır kelimesiyle eş anlamlı olarak “tellal”ın da kullanıldığını Edirne Ayşe Kadın Camii’nin eski imamı ve Edirne-Sarayıçi’nde yapılan ilk Kırkpınar güreşlerinde ilk cazgır olarak görevlendirilen Sadık Atılğan bildirmektedir. Buna göre güreşler düzenlenirken o günlerde kullanılan “tellal” yerine “cazgır” isminin kullanılması uygun bulunmuştur (Durdu, 2011, s. 182).

Cazgır kelimesine dair iki farklı etimoloji mevcuttur. Bunlardan biri Andreas Tietze tarafından belirtildiğine göre Farsça kuşak tutan anlamına gelen “şad-gir” kelimesidir (Tietze, 2002, s. 421). Diğeri ise Atif Kahraman (1989a, s. 76) tarafından işaret edilen “car” sözcüğüdür. Ses, seda, çağırma anlamında kullanılan bu kelime Farsça “-gir” ekinin getirilmesiyle “car-gir” halini almış ve zamanla “cazgır”a dönüşmüştür. “Kuşak tutma” tabirinin cazgırın yaptığı işi tanımlama noktasında yetersiz kalması dolayısıyla Kahraman’ın önerdiği etimoloji daha olası görünmektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri talimatına göre cazgır, “pehlivanları boylarına göre maniler söyleyerek takdim eden kişi olarak tanımlanmaktadır” ve göreviyle ilgili sınırlandırmalar şöyle belirtilmektedir:

Madde 12:

Organizasyon Kurulu tarafından yeteri kadar cazgır atanır.

a)Cazgır, hiçbir zaman haysiyet kırıcı ve şeref zedeleyici mahiyette maniler söylemez.

- b)Er meydanında siyasi partilerin reklamını yapamaz.
 c)Yağlı Güreşleri seyretmeye gelen siyasi kişileri parti adını kullanmadan unvanları ile anons eder.
 d)Yağlı Güreş Meydanında eşlemeden sonra pehlivanlara ve seyircilere Kule Başhakeminin direktiflerine uyararak gerekli duyuruları yapar.
 e)Bu kurallara uymayanlar Kule Başhakeminin önerisi üzerine Organizasyon Kurulunca hemen görevden uzaklaştırılır ve Ceza Kuruluna sevk edilmek üzere Federasyona bildirilir.
 f)Cazgır Federasyonun belirleyeceği folklorik kıyafetini giyer.
 g)Cazgır, Federasyondan lisans almak zorundadır. Lisansı olmayanlara görev verilmez.⁸¹

Er meydanı içinde sözün yegane hakimi olan cazgırın günümüzde yönetmelik gereği neler söyleyip neler söyleyemeyeceği konusunda sınırlandırılmakla birlikte geçmişte padişahın huzurunda mesleğini icra ettiği ve padişahın ihsanına mazhar olduğu bilinmektedir (Türkmen, Bektaş ve Öztürk, 2016, s. 217).

Cazgırlar genellikle eski pehlivanlar arasından çıkmaktadır (Sevük, 1944, s. 8). Ustalık çıraklık ilişkisi içerisinde yetişenler çoğunlukta olduğu gibi istisnai durumlar da söz konusudur. Kırkpınar'da cazgırlık yapan Kasım Arslan cazgırlığa başlamasını şöyle anlatmaktadır:

Cazgırlığa başlamam tamamen bi tesadüfidir. Sene 1982, Samsun'da Tekel Sigara Fabrikası'nda çalışırken orada güreş takımımız var. Güreş kulübümüz var. Bir gün sevdiğim bi abimizin köyüne güreşçileri, güreştirmeye götürdük. Ben de onların yanındaydım. Orda sendikacılık da yapıyorum. O abimiz bana ya çık senin sendikacının çenesi kuvvetlidir, çık bi şeyler söyle falan dedi. Biz de kulaktan dolma bi şeyler söyledik. Öyle yürüdü gitti (Arslan, 2017).

Bununla birlikte ustalık-çıraklık ilişkisi içerisinde yetişmeyen Arslan kendisinin çırakları olduğunu belirtmektedir.

Yağlı geleneğin doğasında var olan ustalık çıraklık ilişkisi içerisinde yetişen ve aynı zamanda Kırkpınar'da er meydanına çıkmış eski bir pehlivan olan Kırkpınar başcazgırlarından Şükrü Kayabaş cazgırlığa başlamasını şöyle anlatmaktadır:

Babaeski'de bir güreş oluyodu. Rahmetli Şirin Baba, benim ustam olan baş cazgır Şirin Mustafa. Kendisine dedim ki, ben dedim çok meraklıydım. Tabi ayağım da kırılmıştı o düzeldikten sonra o güreşlerde. Ben dedim size dedim çıraklık yapmak istiyorum, bi boy saldırın bana. Bi boy saldırttırdı ve beni beğendi ve tarihi Kırkpınar güreşlerinde sen benim yanıma genç cazgır olarak, yardımcı olarak gel dedi. Ben de 1963 yılında rahmetli Şirin Baba'nın yanında, 83 yılına kadar onun yardımcılığını yaptım. 1983 yılına kadar. 1983 yılında rahmetli Şirin Baba'nın rahatsızlık sebebiyle Kırkpınar'a gelememeye başladı. Beni

⁸¹ <http://www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/4-yasal-mevzuat/27-kirkpinar-yagli-guresleri-talimati-12.08.2017>.

baş cazgır yaptılar. Ben o günden beri baş cazgırlık yapıyorum. Halen de Kırkpınar baş cazgırı olarak devam ediyorum (Kayabaş, 2017).

Ustalık çıraklık ilişkisi içinde yetişen bir başka cazgır da kendisi de eskiden güreş yapmış ve “Pele” lakabıyla bilinen Kırkpınar başcazgırlarından Mehmet Tura’dır. Mehmet Tura da Şükrü Kayabaş gibi bir ustanın yanında yetişmiş olup ustasının hazırcevaplığıyla tanınmış Deliormanlı Koca Mestan olduğunu belirtmektedir (Tura, 2017).

Cazgır er meydanında sözün tek hakimi olarak görev yapmaktadır ve bu mesleği tam anlamıyla yapabilmek içinde sahip olunması gereken bazı donanımlar ösz konusudur. Kırkpınar’da 54 yıldır başcazgırlık yapan Şükrü Kayabaş, bir cazgırın sahip olması gereken özelliklerden en önemlileri olarak güçlü bir hafıza ve hitabet yeteneğini sıralamaktadır (Kayabaş, 2017). Kırkpınar bir diğer başcazgırı Pele Mehmet ise cazgırın sahip olması gereken özellikleri daha detaylı bir şekilde şöyle açıklamaktadır:

Bir defa güzel dilimiz Türkçe’yi çok iyi kullanması lazım. Yani ben konuşurken siz benim konuştuğumu anlayamıyorsanız, olmadı ki o zaman, yani ben konuşuyorum siz anlamıyorsunuz mesela. Niye? O zaman benim Türkçe’de bir aksaklık var demektir. Bir defa cazgırın, Türkçe’sinin iyi olması lazım, güzel olması lazım. Seyirciye bir maniye söylerken, pehlivanı salavatlarken söylediği dörtlüğü iyi vurgulaması lazım ki karşıdaki seyirci cazgırın ne dediğini anlasın. Yoksa havada uçar, gider. Ne söylediği belli değil. “Bu adam ne söyledi ya? Ne dediği bu adam?” diye seyirci birbirine sorar. Cazgırın evvela sesinin yani sesinin iyi olması lazım. Sesinin düzgün olması lazım. Güzel bir ses insanı etkisi altına alır biliyorsunuz. İnsanların ruhuna tesir eder. İki, cazgırın güreş de bilmesi lazım. Yani güreşi takip ediyor ya sahada, güreşi de bilmesi lazım. Halka ilan ediyor mesela diyor ki işte Fatih Atlı, Ali Rıza Kaya’yı yendi. Onu söyleyebilmesi için oradaki şekli bilmesi lazım. İki, cazgır pehlivanı halkımıza, sayın seyircimize takdim edecek bilgilere sahip olması lazım. Mesela şu pehlivan nedir, kimdir, nerelidir, nasıl oyun yapar, hangi oyunu iyidir, hangi oyunu yenicidir? Yani o pehlivanı sahaya, salavatlama diyoruz biz, salarken o pehlivanın hususiyetini bilmesi lazım. Şu şudur, bu budur gibilerinden. Tabii ki sayın seyircilerimizin önünde, çok kalabalık seyircilerin önünde bu işi yaptığımızdan da adam gibi adam olması lazım. İnsanlara örnek olması lazım. Düzgün yaşaması lazım. Yani, çünkü orası er meydanıdır, orası pirlar meydanıdır.

Pele Mehmet’in verdiği kriterleri özetleyecek olursak, cazgırın Türkçe’yi iyi konuşması, telaffuzunun düzgün olması, sesinin güzel olması, güreşi iyi bilmesi, pehlivanları iyi tanınması, er meydanına yakışacak karakterde olması gerekmektedir. Kırkpınar’da görev alan cazgırlardan Kasım Arslan ise cazgırın sahip olması gereken özellikler arasında örf ve adetlere saygılı olmayı, kendi deyiimiyle mikrofon sarhoşluğuna kapılmadan sözü gereksiz yere uzatmadan konuşmayı, hata yapmamayı ve hata yapılsa bile bunu çabucak kapatabilmeyi saymaktadır (Arslan, 2017).

Günümüzde cazgırların yetişme süreci klasik usta çıraklık ilişkisinin dönüşüm geçirmesi diyebileceğimiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Cazgır yetiştirilmesi için sorumluluk alan ustalardan Şükrü Kayabaş cazgırın günümüzdeki yetişme sürecini şöyle açıklamaktadır:

Tabii birçok çıraklarımız var. E, onları yetiştirmeye çalışıyoruz. Güreş federasyonu şu anda cazgırlık kursu açıyor yılda bir. Biz de bunlara hocalık yapıyoruz Pele Mehmet'len beraber. Her sene veya iki senede bir kurs açıyor. Kursu açtığı şehre gidiyoruz. Ankara'da veya Antalya'da. İşte cazgırları yetiştiriyoruz. İşte, senede 10 tane cazgır varsa 3-4 tanesini mezun ediyoruz. Ben de diyorum ki, cazgır sahada belli olur. Yani böyle yazılı imtihanlarla belli olmaz. Şimdi orada, onu değiştirdik biz. Orda imtihanı kazansa da sahada da bizimle beraber 4-5 ay staj görüyor ondan sonra cazgır oluyor. Eskisi gibi değil yani usta çırak ilişkisiyle. Diyelim ki imtihanı kazandı ama gelip sahada staj yapıyor. Nasıl ki siz okuldan mezun olunca bi staj yapıyorsunuz mesleğinizle, onlar da staj yapıyor. Staj neticesinde bizim verdiğimiz puana göre onlar da cazgır olup ve devam ediyorlar bu işe (Kayabaş, 2017).

Bir cazgırın Güreş Federasyonu tarafından açılan bu kurstan mezun olması ve staj yapması tam anlamıyla cazgır olmak için yeterli görülmemektedir. Nitekim Pele Mehmet bir cazgırın tam bir yetkinliğe ulaşabilmesi için geçirmesi gereken süreci şöyle açıklamaktadır:

Yani ben cazgır oldum diyebilmesi için, aradan bir defa 7-8 sene geçmesi lazım. Yani cazgırlık öyle hemen pat diye kolay, iki tane mani ezberleyip de sahaya çıkıp ben cazgır oldum diyemezsin. Çünkü cazgırlık çok ayrı bir sanattır. Biz sanatkarız. Yani cazgırın gerektiği zaman şovmen, gerektiği zaman öğretici, gerektiği zaman düşündürücü, gerektiği zaman da güldürücü olması lazım (Tura, 2017).

Pele Mehmet'in bu açıklamasında öne çıkan noktalar yaptıkları mesleği bir sanat ve şovmenlik olarak görmesidir. Cazgırlığın şovmenlik boyutu onun hem pehlivanları tanıtmayı, hem protokole gelen misafirleri tanıtmayı, pehlivanları ve seyircileri güreşin havasına sokmasından kaynaklanmaktadır. Cazgır şovunu sözü kullanılmadaki maharetiyle sergilemektedir. Cazgırın sahada okuduğu manzumelere yaygın olarak mani denmektedir. Cazgırlar okudukları manilerin içerisinde değindikleri temalarla hem pehlivanlara hem de orada hazır bulunan seyircilere ne için ve neden toplandıklarını düzenli olarak hatırlatmakla birlikte, pehlivanların ve güreşleri takip eden kitlenin paylaştığı belleği canlı tutmaktadır. Kasım Arslan cazgırların okudukları manilerde muhakkak yer alması gereken temaları şöyle vermektedir:

Kahramanlıktan, Türklükten, Müslümanlıktan, yiğitlikten, vatan için, millet için. Mesela bu şeyde, 15 Temmuz geçen sene 15 Temmuz hain darbe girişiminde, ben bu Kırkpınar başpehlivanı Recep Kara, Ordulu'dur, Samsun'da oturur. O gelmişti, onla beraber biz il il geldik böyle insanlara moral vermek olsun diye. Orada ben bi kendi kendime bir şey üretmişim mesela. "Bu vatan için şehit olmaksızın muradım, ben böyle muradın gözlerinden öperim." gibi böyle şeylerle. Yani milletin nabzını yakalayabilmek, milleti okşayabilmek,

anlatabilmek yani, Türkün gücünü Türkün kuvvetini, bu memlekette, bu vatandan başka vatan olmadığını, yani biz de bu işin bi parçasıyız. Yani şu Türkiye bi kütle taş, onu herkes el birliğiyle, siz öğreniminizle, ben cazgırlığımla, öbürü asker kahramanlığıyla, öbürüsü bilgi adamı olmakla böyle yüceltmemiz lazım (Arslan, 2017).

Daha önce değindiğimiz üzere pehlivanların, güreş ile ilgili olarak yaptıkları “ata sporu” ve “peygamber sporu” nitelendirmesinin güreşe kazandırdığı meşruiyet zemini cazgırların okudukları manilerde değindikleri temalarla bütünleşmektedir. Nitekim Kırkpınar boyunca Kırkpınar’ın köken efsanesindeki Edirne’yi fethetmek ve dolayısıyla gaza etmek için Rumeli’ye ayak basan 40 yiğit arasındaki Ali ile Selim’in şehit oluncaya kadar devam ettikleri efsanevi güreşe atıfta bulunan “Bizler Kurtdereliler’in, Adalı Halil’lerin torunlarıyız. Bizler er meydanlarında sabaha kadar güreş tutup şehit düşen akıncıların torunlarıyız. Ne mutlu bu sahalarda güreş tutan Atatürk gençliğine, ne mutlu Türk’üm diyene!” ve “Cenab-ı Allah vermesin Türk Milleti’ne dert ile illeti / dünya yüzünde var olsun Orta Asya’da steplerinden gelip Viyana kapılarına kadar dayanan kahraman, münevver, Müslüman Türk milleti!” gibi iki mani sürekli olarak tekrarlanarak orada hazır bulunanları biraraya getiren kültürel belleğe sık sık temas edilmekte ve Kırkpınar’ın nasıl bir kültürel arka plan üzerine inşa edildiği vurgulanmaktadır.

Böylelikle güreş bir bütün olarak toplumun önem verdiği manevi değerlerin ve bunun üzerine inşa edilen kimliğin canlı tutulmasının vesilesi olmaktadır.

Başcazgir Şükrü Kayabaşın yağlı güreş organizasyonlarında güreşler başlamadan önce okuduklarını belirttiği dua yukarıda çizilen tabloyu çok daha net bir şekilde ortaya koymaktadır:

Ey yerlerin göklerin sahibi, kainatı ve bütün mevcudatı yoktan var eden, istediğini istediğine veren ve istediği zaman da almak kudretinin sahibi olan, kuluna günahını affettirme yolunu gösteren, günahının çokluğu kalbi mahsun olanların suçunu bağışlayan ulu Allah’ım, sana günahkar ellerimizi açtık, yalnız semaya değil senin mağfiretine güvenerek kapına geldik. Bizleri huzurundan boş çevirme ya Rabbim. Okunan Kuran-ı Kerim ve esnasında getirilen salavat-ı şerifeyi Hz. Peygamberimiz Muhammed Mustafa yüzü suyu hürmetine ihsanı kabul eyle, makbul eyle ya Rabbi. Ordumuzu karada, havada, denizde daima muzaffer eyle ya Rabbi. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının ruhlarını şad eyle ya Rabbi. Minarelerde ezan sesini dindirme ya Rabbi. Camilerde kuran sesini dindirme yarabbi. Er meydanlarını pehlivansız bırakma yarabbi. Devamında işte biz de son nefesimizde buyrun “eşhedüenla ilahe illallah ve eşhedü enne muhammedun abduhu ve resullullah” diyerek kapamak nasib eyle diye bu dualarımızı devam ediyoruz. Ondan sonra da bismillah diyip başlıyoruz güreşlerimize bu şekilde. Bunu her yerde yapıyoruz biz çünkü duasız başlamıyoruz. Onun için dualı çayır diyoruz buna.

Cazgırın en önemli görevlerinden olan ve yağlı güreş yönetmeliğinde de geçen şekliyle pehlivanları boylarına göre maniler söyleyerek takdim etmektir. Cazgırın günümüzde bu işlevi yerine getirmesinde eskiye nazaran kısıtlamalar söz konusudur. Kırkpınar başcazgırı Şükrü Kayabaş, Kırkpınar'da er meydanına çıkan pehlivan sayısının toplamda 2000'i aşıyor olması ve diğer taraftan başpehlivan sayısının bile 60'ı geçiyor olması dolayısıyla federasyondan gelen talimatla müsabakaların bir an önce başlaması adına pehlivanları tanıtmak için çok uzun maniler okumadıklarını, manileri çok kısa tuttuklarını söylemektedir. Nitekim bu durumun bir sonucu olarak Kırkpınar'da ve diğer organizasyonlarda cazgırlar sadece pehlivanın adını, kimin adına güreştiğini ve memleketini duyurmakla yetinmektedirler.

Pehlivanların güreşe başlamadan önce salavat adı verilen maniyle cazgır tarafından meydana salınmaları söz konusudur. Pehlivanlar okunan salavatlamanın ardından kibleye doğru salınmaktadır. Bu sırada okunan salavatlamaya dair şöyle bir örnek mevcuttur:

Allah Allah illallah.
 Hayırlar gele İnşallah
 Pirimiz Hamza Pehlivan
 Aslımız neslimiz pehlivan
 Alta geldim diye yerinme
 Üste çıktım diye sevinme
 Alta düşersen apış
 Üste çıkarsan yapış
 Vur sarmayı kündeneden at
 Gönder Muhammed'e bir salavat
 Biri here biri kara
 Ben çıkıyorum aradan
 Mevla sizi kayıra
 Allah derman vere (Ayağ, 1983, s. 88).

Tadeusz Kowalski 1929 yılında Bulgaristan sınırları içindeki Razgrad civarında dil çalışması yapmak üzere katıldığı bir panayırdaki yağlı güreşe dair izlenimlerini aktarırken detaylıca bir cazgır tarifi yapmakla birlikte onun güreş müsabakaları içinde nasıl bir işlevi de yerine getirdiğini ortaya koymaktadır. Cazgırın sıra halinde dizilmiş pehlivanlardan birini kışpetinin kasnağından tutup, heceleri belirli bir şekilde uzatıp oldukça vurgulu bir biçimde kafiyeli bir konuşma yaptığını ve bu konuşmanın esas amacının pehlivanlara tevazu ve alçak gönüllüğü hatırlatmak olduğunu söylemektedir. Bütün bu konuşma sırasında pehlivanların belki de pek çok kereler duydukları bu sözleri yine de büyük bir dikkatle dinlediğini belirtmektedir (Kowalski, 1940, s. 167-168).

Cazgırlar kendilerine ait eserleri okumakla birlikte zaman zaman usta malı maniler de okumaktadırlar. Nitekim, Çukurova’da salâvatçı adıyla bilinen cazgırların, genellikle kendi tekerlemelerinden çok atasözleri, âşıkların usta malı şiirlerinden örnekleri veya bölümleri okuyarak pehlivanları salâvatladıkları bilinmektedir (Erler ve Özyurt, 2012, s. 48).

Gelenekte pişmenin kendilerine verdiği donanımı sözün gücüyle birleştiren cazgırların ortaya koyduğu maniler ve değinmiş oldukları temalar güreşleri izlemek üzer er meydanına akın eden izleyicilerle pehlivanların arasında bir iletişim köprüsü kurmaktadır. Okunan bu manilerde yer alan Türklük ve İslamlık üzerine sürekli yapılan vurgular cazgırı alelade şiir okuyan kişi konumundan çıkarmakta ve bir bakıma onu insan belleğinin veri taşıyıcılık işlevini en iyi yapan kişi olan bellek uzmanı haline getirmektedir (Assman, 2015, s. 63). Böylelikle cazgır orada bulunan kitlenin seyircisi ve pehlivanıyla hareketlerine bir anlam katar, onları motive eder ve seyircinin dikkatini sahaya odaklamakla birlikte birazdan izleyeceklerinin anlamlı kılınmasını sağlar. Bu durumun seyirciler tarafından nasıl algılandığı Kırkpınar’ın düzenli takpçilerinden Yüksel Ay’ın “davulcu, cazgır bunlar olmazsa olmazı Kırkpınar’ın. Çok önemli onun bir mani söylemesi, bir dua yapması pehlivanın kanını hareketlendirir” (Ay, 2017) şeklindeki ifadesiyle daha iyi anlaşılmaktadır. Dolayısıyla seyirci, cazgır, pehlivan ve diğer unsurlarıyla yağlı güreş ve özel olarak Kırkpınar, birbirinden ayıramaz bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Kırkpınar’da senelerce güreşmiş pehlivanlardan Remzi Yavuz pehlivanlar açısından cazgırın nasıl bir bütünün parçası olduğuna dair şunları söylemektedir:

Pehlivan olmasa cazgır olmaz. Cazgır olmasa davul zurna olmaz. Davul zurna olmasa yağcı olmaz. Bunların hepsi bi zincir halkası gibi. Köyde muhtar konuşur. Kazada kaymakam konuşur. Camide imam konuşur. İllerde vali konuşur. Kırkpınar er meydanlarında da cazgır konuşur (Yavuz, 2017).

Kırkpınar er meydanında güreşen pehlivanlardan Burhan Şahin, cazgırın hem pehlivan hem de seyirci üzerindeki etkisini, bunların birbirleriyle bağlantısını şöyle açıklamaktadır:

Cazgır çok önemli bak seyirci kadar da çok önemli çünkü cazgır seyirciyi zaten o seyirci atmosferini düzenliyo cazgır, alkışları şeyleri felan cazgır aslında yönetiyo burda. Seyirciyi coşturma şeyi cazgıra düşüyo. Cazgır iyi olursa seyirci coşar alkış çok olur pehlivan da bundan etkilenir güreşi daha iyi olur hareketli olur. Cazgırın etkisi çok. Mesela selevatlaması

felan filan tabi biz şimdi er meydanına çıkmışık başa döndüm ben, er meydanına çıktık orda bi savaşıcaz. Cazgır bizi orda bi tanıtıyo, Allah'ın ismini veriyo, peygamberin ismini veriyo, tabi seyirci coşuyo orda bi yani. Güreş savaş değil tabii öyle diyoz ama değişik bi spor güreş. Bunu şimdi herkes bilemiyo, bunu güreşi yapan ve gerçekten güreşe aşık olan seyirciler var bunlar iyi anlar (Şahin, 2017).

Burhan Şahin'in pehlivanların ve iyi güreş seyircilerinin cazgırın işlevini anlayabileceği yönündeki yaklaşımının nedenliği ve niçinliğini açıklayan bir örnek olarak Kırkpınar'da er meydanına çıkan ve aynı zamanda milli güreşçi olan Osman Özgün'ün sözlerini vermek mümkündür:

Şimdi dediğim gibi güreş camiasının yapısı ufak yaştan beri ailesinden ayrılır, kulüpelere ve güreş eğitim merkezlerine gelir genelde güreş yapan ailenin yapısı da taşradan gediği için maddi durumları çok iyi değildir dolayısıyla bu güreşe dört elle sarılır. Genelde Anadolu'dan çıktığı için Anadolu'nun milli değerleri yani vatanına milletine dinine verdiği önem bildiğim kadarıyla çok üst düzeydedir. Aynı şekil bu iş kulüplerde de güreş eğitim merkezlerinde de bu iş devam eder. Sporcuyu önce spordan ziyade milli birlik milli dava dersleri işlerler sporcuya. Yani dolayısıyla sporcu zaten spordan önce bu tür şeyleri alır. Güreş eğitim merkezlerinde de sporda da. Bizim mesela tarihimizden bahsederler, tarihimizdeki başarılarından bahsederler, dolayısıyla sporcu da ister istemez bu tarihine sarılarak bu kültürüne sahip çıkar. Şimdi şurdan kendimden örnek vereyim biz milli takımda ben de milli takım bazında ülkemi temsil ettim, gençlerde dünya üçüncüsü oldum Üniversiteler arası dünya ikincisi oldum. Milli takımda ülkemi temsil ettim, o yıllarda biz maça çıkarken bize tarihten bahsedilir, bi motivasyon olarak maça gitmeden önce tarihimizden güç almamız için bize böyle motivasyon yaparlardı maça giderken. Dolayısıyla yağlı güreşe gelicem, sporcular da buradan yetiştiği için milli birlik ve milli beraberlik duygusuyla yetiştiği için cazgırın o saha o selavatlama işte zaten cazgırın manilerini az çok dinlerseniz doğruluktan dürüstlükten tarihimizde böyle enstanteneler anlattığı için dolayısıyla sporcu da bi haz alır bundan. Onu duyduğu zaman şevke gelir, bunu da davulla beraber harmanladığın zaman inan yani şevke gelerek güreş yapıyorum öyle olduğu zaman.

Osman Özgün'ün belirttiği şekilde pehlivanların içinden çıktığını belirttiği sosyal kesimin sahip olduğu değerlere cazgır tarafından yapılan vurgu pehlivan üzerinde bir motivasyon yarattığı gibi seyirci açısından da sahadaki güreşle bütünleşmeyi sağlamaktadır. Böylelikle cazgırın sahadaki varlığı sadece pehlivanları tanıtmının ötesine geçip pehlivanlar ile seyirci arasında bir iletişim kurulmasını sağlamak noktasında bir işleve sahiptir. Söz konusu iletişimin unsurları ise Türk milletinin kimliğini meydana getiren anlam yüklü simgelerin tedavüle koyulmasıdır. Cazgırın oynadığı bu rol vesilesiyle belki de birbiriyle hiç tanışmamış veya birbirini hiç görmemiş bir kitlenin ortak kimlik üzerinden bütünleşmesi sağlanmaktadır.

3.5. DAVUL-ZURNA

Davul-zurna Kırkpınar güreşleri boyunca, neredeyse her gün güreşlerin başladığı sabah saatlerinden akşam güreşler bitinceye kadar aralıksız olarak çalmaya devam ederek güreşen pehlivanları ve orada hazır bulunan seyircileri güreş havasına sokmaktadır.

Atilla Sağlam (2011) tarafından Kırkpınar’da icra edilen pehlivan havaları üzerine yapılan kapsamlı çalışmada davul ve zurnanın birlikteliğinin Türk müziğinin en karakteristik eşleşmelerinden olduğu belirtilmekte olup bu durumun Türk müziğinde tür ayrımı yapma bakımından en belirgin katmanı oluşturduğu düşünülmektedir. Buna göre yağlı güreşe eşlik eden davul-zurnanın yer aldığı bir müzik icrasının, mehter müziği hariç, Mevlevi veya Fasıl müziği, Sanat müziği olma imkânının bulunmadığı ve icra edilen müziğin Türk Halk Müziği ile irtibatlı olduğu çıkarımını yapmanın mümkün olduğu belirtilmektedir (Sağlam, 2011, s. 227).

Türk toplumu için davul-zurna şenliklerin ayrılmaz bir parçasıdır. Atlı oyunlarda ve yarışlarda davul-zurna muhakkak mücadeleye eşlik etmiştir (Ögel, 2000, s. 150). Türk toplumunun muhayyilesinde pehlivanlığın güç ve cesaretle olan organik bağı bir tıpkı atlı oyunlar gibi bir müsabaka sporu olan güreşlerin icrası sırasında davul-zurnanın varlığını ve kahramanlık havalarının çalınmasını bir gereklilik kılmıştır.

Türk müziğinde kahramanlık, güç ve cesaretin ifade edildiği üç müzik türü söz konusudur. Bunlardan birincisi yağlı güreşlere eşlik eden “pehlivan havaları”, ikincisi “zeybek havaları” üçüncüsü “mehter havaları”dır (Sağlam, 2011, s. 237). Anadolu sahasında yapılan güreşlerde mehter, zeybek ve bir zeybek türü olan Köroğlu havalarının icrasına yer verilirken, Kırkpınar Yağlı güreşlerine eşlik eden davul-zurna tarafından sadece “Pehlivan Havaları” çalınmaktadır (Sağlam, 2011, s. 296).

Kırkpınar’da icra edilen pehlivan havaları “ağırlama” ve “ceng-i harbi” adı verilen iki bölümden oluşmaktadır. Pehlivan havalarının birinci bölümünü teşkil eden “ağırlama”nın ezgisel dokusu uşşak, hüseyini, hicaz, müstear gibi makamlardan; ikinci bölüm olarak icra edilen “ceng-i harbi” bölümü ise nikriz makamından kurgulanmıştır (Sağlam, 2011, s. 301).

Kaynağını mehter müziğinden alan “ceng-i harbi”, genel olarak Türk müziğinde bir birleşik usül olarak tanımlanmakta olup, Türk müziğinin iki ana kolundan biri olan Türk halk müziğinde ve bu müzik ile ilişkili Türk halk danslarında karşımıza çıktığı kaynaklarda belirtilmektedir. İşlevsel geçmişi açısından bakıldığında savaş hazırlığını ifâde eden ceng-i harbinin önceleri sadece davulla icra edildiği düşünülmektedir (Mirzaoğlu, 2002, s. 46-49).

Söz konusu durumun örneklerine tarihi kaynaklarda da rastlanmaktadır. Aşıkpaşaoğlu, Osmanlı ordusunun başındaki Lala Şahin Paşa'nın “Sırp Sındığı” savaşındaki taktiğini, “akşam karanlığında davullar vurdurdu. Hile ile gelip kafilerlerin üzerine uğradı. Kafirler konmuş oturuyorlardı. Davul sesini işitince birbirlerine girdiler. Atları boşandı. Kaçtı. Kafirler birbirlerini kırdı.” (Aşıkpaşaoğlu, 1992, s. 53) diye anlatır. Burada ordunun düşmanın üzerine yürümek için davullar çalarak hazırlandığı ve düşmanın belleğinde ‘davul’ sesinin neyin yaklaşmakta olduğu ve kimin geldiğine işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Türk devlet geleneğinin tarihsel sürekliliği içinde tuğun, bayrağın ve davulun hem devlet sembolü, hem de birer savaş aleti gibi kullanıldığı görülür. Osmanlılarda seferde “nevbet” vurulduğu; Hunlarda hakanın otağı önünde tuğ ve bayrak ve davulun önünde onları düşmandan korumak için göğüs göğüse savaşlar yapıldığı; Göktürklerde kurt başlı bayrak, davul ve borunun hâkimiyet, bağımsızlık ve istiklâl sembolü olduğu bilinmektedir (Ögel, 2000, s. 207-213). Türk devlet geleneğinde davula yönelik bu kodlamanın Osmanlı Türklerinde devam ettiğine dair Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde geçen “Osmanlılarda ilk davul çalan Orhan Gazi'dir ki hâlâ Bursa'da kabri üzere asılı kırmızı örtülü bir büyük davul (tabl-ı kebîr) vardır” (Evliya Çelebi, 2006, s. 318) şeklindeki bilgiyi de anmak gerekmektedir.

Hakimiyet, iktidar ve güçle alakalı olarak görülen davul ve ona eşlik eden zurna ile mehterin ayrılmaz bir parçası haline gelerek Türk askeri geleneği içinde askeri savaşa hazırlamak üzere yer almıştır. Türk kültürel hayatında önemli bir yer tutan davul-zurna birlikteliğinin bir hakimiyet sembolü olmak, cesaret ve kahramanlık havaları çalmak ve her türlü eğlencenin parçası olamak suretiyle yerine getirdiği işlevleri açıklamak için Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde geçen bir örneğe başvurmak yerinde olacaktır. Evliya

Çelebi padişahın huzurunda bir mimar ile mehterbaşı arasında geçen kimin daha üstün olduğuna yönelik bir tartışmaya ilişkin olarak mehterbaşının şu sözleri sarfederek üstünlüğünü ispat etmeye çalıştığını belirtir:

Bizim hizmetimiz padişahıma her an lâzımız ki bir tarafa yönelse gösteriş, şan, şöhret, ihtişam ve şevket için dosta düşmana karşı davul, kudüm, nefirin döğerek gideriz. Özellikle cenk mahallinde Müslüman gazileri cenge teşvik edip yüz yirmi koldan cenk davuluna ve hakani köslere tarralar vurulup İslâm askerini cenge kıldırmağa sebep oluruz. Özellikle padişahım bir şeye üzüldüğünde gamını gidermek için huzurunda on iki makam, yirmi dört şube, yirmi dört usul ve kırk sekiz terkiib musiki ilminden çalıp padişahım sevinir. Eski hekimler görüşünce saz, söz, okuyucu ve güzel rakkas(dansöz) insanın ruhuna rahatlık verir. Bu tür ruha gıda verici esnaflar sadece bize mensuptur... Özellikle her yerde Resûlullah sancağı olursa o alayda Osmanlı davulu gerektir" diye mehter ve sazcıbaşılar bu şekilde mertlik davası edince çalıcı mehterlerin önce alay ile geçmesi için padişah fermanı çıktı (Evliya Çelebi, 2006, s. 318)

Türk kültür hayatındaki konumu ve işlevlerini bu şekilde özetledikten sonra davul-zurna'nın Türk yağlı güreş geleneğinin en önemli bir safhası olan olan Kırkpınar Yağlı Güreşlerindeki konumuna tekrar dönmek gerekmektedir.

Kırkpınar yağlı güreşlerinde 20 kat davul-zurna yer almaktadır ve pehlivan havaları kaba zurna ile icra edilmektedir. Güreş havaları güreş yapanları ve seyircileri ortama hazırlamak ve belirli zamanlarda güreşin tansiyonunu hızlandırmakta ve güreşleere aksiyon kazandırmaktadır (Kurtişoğlu ve Altuğ, 2010, s. 65). Yağlı güreşle müzik arasındaki ritmin uyumu, güreşin temposuna göre hızlı ve yavaş olarak değişmektedir (Altınöğlek, 2010, s. 322). Bu bağlamda Kırkpınar'da güreşlere eşlik eden davul-zurna ekibinin şefi Fahrettin Zurnacı, cazgırın salavatlamasının ardından pehlivanların meydana salınmasıyla birlikte "ağırlama" çalmaya başlarken, güreşlerde yenilmeye bir durum söz konusu olursa "ceng-i harbi"ye başladıklarını belirtmektedir (Zurnacı, 2017). Fahrettin Zurnacı bu durumu "Biz pehlivanların o anki durumuna göre müziği değiştiriyoruz, bazen yavaşlatıyoruz, bazen de "cengharbi"ne (Ceng-i Harbi usulü) geçip hızlanıyoruz, bunu da bir yerde - "bak dikkat et yenilmek üzeresin! Gözünü aç! Toparlan!" mesajı olsun diye yapıyoruz" (Paşaoğlu, 2010, s. 72) şeklinde açıklamaktadır. Söz konusu durumu tarihi güreşlerden alınan örneklerle desteklemek mümkündür. Yirmi altı yıl boyunca Kırkpınar'da başpehlivan olmuş Kel Aliço'nun Kırkpınar'da görevli müzisyenleri yakından tanıdığı, onların da kendisini sevdikleri, bu nedenle müsabaka sırasında Aliço'ya karşılaşmakta olduğu rakibinin zayıf taraflarını davul ve zurna ile haber verdikleri, Aliço'nun da davul ve zurnanın dilinden iyi anladığı için ekibin

verdiği kopyadan rakiplerini sürekli mağlup etmiş olduğu Kırkpınar tarihinde yer almaktadır (Gümüş, 1990, s. 89).

Taktiksel bir uyarı olmanın yanında davul-zurnanın çaldığı havalar pehlivanlar üzerinden itici bir güç de oluşturmaktadır. Davul-zurnanın pehlivan üzerinde itici güç oluşturmaya dair Kırkpınar'da güreşen pehlivanlardan Burhan Şahin şunları belirtmiştir:

Ben, ben davul zurna olmadan bazı güreşlerde davul zurna çalınmıyo o yöreye ait bi kaç güreş var. Davul zurna olmayınca seyirci de şe yapamıyo ben zevk alamıyorum ben güreş yapamıyorum davul zurna olmadan yani davulun sesini duymam lazım veya zurnanın sesini duymam lazım ki biraz daha vücudum hareketlensin (Şahin, 2017).

Pehlivanları güreşin havasına sokan ve onların yaptığı işe odaklanmalarını sağlayan davul-zurna'nın yağlı güreşin ve dolayısıyla Kırkpınar'ın olmazsa olmazlarından olduğuna dair başpehlivanlardan Osman Özgün yaşadığı bir olayı örnek vermiştir:

Karadeniz'de bi güreşe gittik, orda şehit vardı, şehit cenazesi vardı. Şehit cenazesinden dolayı şey de yapıldı organizasyon da yapıldı fakat ona saygıdan dolayı dediler ki davul çalınmicak. Bundan benim haberim yoktu. Sahaya girdim ya güreş oluyo ya bi şey eksik burda diyorum hemen algılayamadım ilk başta yav burda bi şey eksik bi şey eksik bi şey eksik daha sonra arkadaşaya ya burda bi şey eksik ne eksik diye sordum arkadaşım dedi şehit vardı ya davul çaldırmıyoruz dedi. Yani eksikliğini hemen fark ettim fakat ne olduğunu anlayamadım o kalabalıkta o şeyde o yüzden davul cazgır bunlar olmazsa olmadan bu iş olmuyor yani (Özgün, 2017).

Pehlivanlar arasında davul-zurnanın hem tarihten gelen işlevi hakkında bir farkındalık da söz konusudur. Başpehlivan Recep Kara güreşle davul zurnanın iç içeliğini anlatırken bir taraftan da onun seyirciler açısından nasıl bir çekim gücü oluşturduğuna da değinmektedir:

Davul zurna ekibi olmazsa olmaz. Şimdi davul zurna aynı yemeğin tuzu gibidir yani davul zurna olmadığı zaman tuzsuz yemek gibi olursun. Biz de ona alıştık. Şimdi davul zurna şöyle: Kırk davul kırk zurna aynı anda vururlar. Güreşin ritmi hızlandıkça davul zurnanın ritmi de hızlanıyor. Güreşin ritmi düştükçe o ritim de düşer. Şimdi nasıl Osmanlı savaşa gittiği zaman mehteran ekibi dosta güven, düşmana korku salardı. Bizim bu davul zurna da öyledir. Şimdi sarayıçine gidince görürsünüz, dışarıdan ilk defa gelen birisi içerideki o davul zurnanın aynı anda vurduğunu görünce, o ses dışarıya yankılanır, bir an önce kendini o sarayıçinin içerisine atmak ister. Yani onu çağırır, mıknaş gibi çeker. O yüzden olmazsa olmazdır. Müzik eşliğinde spor yapıyorsun yani (Kara, 2017).

Kırkpınar'da er meydanına çıkan başpehlivanlardan Serhat Balcı cazgırın güreşler başlamadan önce verdiği salavatlamaların, seyircinin, davul-zurnanın etkisiyle birleşerek bir bütün halinde üzerlerinde derin bir tesir yarattığını şöyle belirtmektedir:

Tabii ki ya orada çok güzel şeyler söylüyorlar. Çok güzel konulara değiniyorlar. Seyirciyi de coşturduğu için, işte bu sefer bütünleşiyor. Seyirci, cazgır, güreş, pehlivan. Yani o tamamen bir atmosfer yani, davul zurna. Davul zurna da çok önemli mesela. O müzik, cazgırın anonsları. Bunlar olmazsa olmazları. Seyirci... Yani bunlar güreşe hazırlar ve motive eder pehlivanı (Balcı, 2017).

Seyirciler açısından da benzer bir durum söz konusudur. Kırkpınar'ı düzenli olarak takip eden seyircilerden Ahmet Yiğit, Kırkpınar'ı eğer televizyondan izliyorsa davul-zurnanın pehlivan havası vurmaya başlamasıyla birlikte mutlaka televizyonun iyice yükselterek ekran karşısında güreşleri takip ettiğini belirtmektedir (Yiğit, 2017).

Davul-zurnanın tarihsel süreçte güç, kuvvet ve hakimiyet sembolü haline gelmesi, davul-zurna birlikteliğini kahramanlık temasını yansıtan havaların terennüm edilmesinde olmazsa olmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda Kırkpınar'da icra edilen "pehlivan havaları"nın icrası kültürel belleğin grubun kimliğinin koruması için gerekli olan "kaydetme, çağırma ve iletme" (Assman, 2015, s. 65) işlevlerini yerine getirmektedir. Bu bağlamda pehlivanlarının icrası Türk toplumunun kültürel belleğinde pehlivan havaları şeklinde saklanan, kaydedilen, kültürel verilerin geri çağrılmasını ve pehlivanlarla birlikte orada hazır bulunan herkese iletilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla da pehlivan havaları kahramanlık ekseninde Kırkpınar'ın köken efsanesinde kodlanan yiğitlik, sonuna kadar mücadele etme, Tanrı kelamını gaza ederek yüceltme gibi değerlerle bir bütünleşme atmosferi yaratmaktadır.

3.6.SEYİRCİLER

Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ağa, pehlivan, cazgır ve davul-zurna ile birlikte oluşturduğu zincirin son halkası ve belki de Kırkpınar dediğimiz bütünün belkemiğini oluşturan unsur seyircidir. Kırkpınar Yağlı Güreşleri başladığında Sarayıçi'ndeki er meydanında düzenlenen güreşleri izlemek üzere her sene binlerce insan Edirne'ye gelmektedir.

Kırkpınar güreşlerinin tarihi günümüzde Ramazan ayına denk gelmemesi ve okulların kapanmış olması gibi etkenler göz önüne alınarak belirlenmektedir. Günümüzde “Yağlı Güreş Festivali” olarak anılan ve bir haftalık bir süreye yayılan Kırkpınar'ın düzenlendiği haftanın son üç günü, yani Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri yağlı güreşler düzenlenmektedir. Güreşleri izlemeye gelen seyirciler Perşembe akşamında ititbaren Edirne'ye gelmeye başlamaktadır.

Kırkpınar'ın tarihinin belirlenmesinde okulların kapanış tarihinin de hesaba katılmasının nedeni, okulların kapanmasıyla birlikte yurtların boşalmasıdır. Böylelikle yeterli sayıda kalacak yer olmaması nedeniyle gelecek misafirlerin barındırılması için yer temin edilmektedir. Ayrıca okulların da boşalmış olması dolayısıyla, Kırkpınar'ı izlemeye gelen seyircilerin okul bahçelerinde çadır kurabilmeleri ve okulların tuvaletlerinden faydalanmaları mümkün olmaktadır.

Selimiye Camii önünden Sarayıçi'ne giden yol üzerindeki bir okulun bahçesinde Kırkpınar'ı izlemeye gelenlerin kurduğu çadırlar.

Kırkpınar seyircilerinin büyük çoğunluğu Antalya, Kocaeli, Sakarya, Denizli, Aydın, Manisa, Ordu, Samsun gibi yağlı güreşin revaçta olduğu illerden gelmektedir. Otel fiyatlarının Kırkpınar haftasında tavan yapması, otellerin doluluk oranları gibi durumlar nedeniyle seyirciler yoğun olarak Selimiye Camii'nin etrafında çadır kurarak, şahsi araçlarında, Selimiye'nin avlusunda çimlerin üzerinde veya Sarayıçi'nde stadyumun etrafındaki çimenliklerde yatmaktadırlar. Seyirciler kendi aralarında kaldıkları çadırlardan bahsederken “çadır palas”, Selimiye'nin avlusunda kalanlar ise buradan “açık hava oteli” diye bahsetmektedir. Bu nedenle sabah olduğunda şehir içerisinde ellerinde büyük poşetler veya çantalarla yatacak eşyalarını taşıyan insanların Sarayıçi'ne doğru gittiğini görmek mümkündür.

Selimiye Camii'nin etrafında konaklamak için çekilmiş araçlar ve kurulmuş çadırlar.

Bununla birlikte hususi olarak her sene Kırkpınar'a gelip otelde kalabilecekken Selimiye'nin avlusundaki çimenler üzerinde yatmayı tercih edenler de vardır. Yıllardır Kırkpınar'ı izlmeye geldiğinde Selimiye Camii'nin avlusunda uyumayı tercih eden 65 yaşındaki Nizamettin Atik bir otelde kalmayı hiç düşünmediğini ve neden orada kalmayı tercih ettiğini şöyle açıklamaktadır:

Ben bizim orada, Adapazarı'nda, Söğütlü'de, Akyazı'da güreşler olur, ben gitmem. Bu cami orda olsa, oraya da gelirim. Şuradaki camiyi gördünüz. Eski cami. Bilmem. Bu cami ordan almış örneğini. Yüz sene ileri o cami orda bundan. Bu caminin sayesinde buralara geliyorum. Ömrüm olduğu müddetçe gelcem. Ömrüm olduğu müddetçe gelcem. Hatta sedyeyle getirin beni oraya dedim yani. Bana otelin bi katını verseler, şuradaki yattığım zevk, ondan daha kıymetli. Otelin bi katını verseler bana ben hiç oralı olmam. Şuradaki yatmam... Dün akşam şurada çimende yattım, orada. Öfül öfül esiyor rüzgar. Böyle o kadar gıdamı alıyorum ki, dünyada öyle tatlı bir şey olmaz ya. Öyle tatlı bir şey olmaz yani. İstemem yani (Atik, 2017).

Yağlı güreş seyircisi ve daha özelde Kırkpınar seyircisi her sene Kırkpınar'a gelebilmek için belli bir bütçe ayırmaya çalışmakta ve para biriktirmektedir. Kırkpınar için yapılan fedakârlıklara bir örnek olarak eski pehlivanlardan Ahmet Yenici'nin şahit olduğu bi durumu örnek verebiliriz:

Şimdiki ismi Yağ köy, Akhisar'ın Yağ köyü var. Oradan Akhisar'dan otobüsle gelirlerdi Emin abinin tanıdıkları bizim tanıdıklarımız. Adamlar güreşi seyrediyolar, nevalelerini kendileri getiriyolar otobüste yatıyolar yemeklerini kendileri yapıyo orda yiyolar. Zeytinini zeytinyağını yumurtasını şusunu busunu ve giderken adam şöyle diyo: Seneye kadar diyo Kırkpınar'a gelmek için para biriktirmem lazım. Oradan daha seneyi düşünüyor adam, düşünebiliyor musun yani. yok böyle bi şey. Yok böyle bi seyirci yani. Böyle cefakâr seyircimiz var (Yenici, 2017).

Kırkpınar'da er meydanına çıkacak pehlivanların bütün bir sene boyunca neredeyse Kırkpınar'a hazırlanması gibi seyirci de hâlihazırdaki Kırkpınar bitmeden bir sene sonraki Kırkpınar'ı düşünmeye başlamaktadır. Böylelikle her ne kadar üç gün içinde bitiyormuş gibi görünse de Kırkpınar'ın etkisi seyirci ve pehlivanlar için bir sonraki Kırkpınar'a kadar yani 365 gün sürmektedir. Bu durumun bir başka örneğini Kırkpınar başcazgarı Şükrü Kayabaş vermektedir:

Bir gün yine bir grup yaşlı adam. 70 yaşında falandır. Oturmuşlar kuru ekmek zeytin falan yiyolar. Beni gördüler "Ooo, Şükrü usta gel" dediler. Oturdum biraz ekmek kırdık beraber yedik. Dedi ki biri "İşte usta, biz Kırkpınar'a böyle para biriktiriyoruz" dedi (Kayabaş, 2017).

Kırkpınar için 3 gün boyunca açıkta yatan ve bir sene boyunca para biriktiren seyirciler olduğu gibi elinde hiçbir şey olmadan oraya gidenler de vardır. Kırkpınar'ın iyi takipçilerinden olan ve kendisi de yağlı güreş yapmış Yüksel Ay genç yaşta Kırkpınar'a gidebilmek için neler yaptığını şöyle anlatmaktadır:

1983 yılı falandı. O zamanlar böyle araba yok. Tek bir araba geçer. Koyunları merada bırakıp kaçtım. Kırkpınar minibüsünün önüne çıktım. Oradan gittim 3 gün yatacak yerde yok anızlıkta, dikenlik içinde yattık. Tavuk ormanı derler Kırkpınar'ın içindeki ormana. Orda yattık işte. Sinekler yedi bizi. Yani aç susuz kaldık. Babaannemi kandırdım 20 lira harçlığını verdi bana. Kendi yumurta parasını verdi bana. Bu şekilde 3 gün Kırkpınar'da kaldım. Köylülerden gelen bizim abiler bize sahip çıktı paramız kalmadığını biliyorlar. Yok yani, hiç bir şey alacak para yok. Onların yanında yedik içtik anız içinde yattık. Güreş sevdası böyle bir şey (Ay, 2017).

Kırkpınarı izleyebilmek bu kadar fedakarlıklar yapan seyirci bir kere stadyumda yerini aldıktan sonra güreşin hiçbir anını kaçırmamak için yerinden kalkmamaktadır. Seyirciler yerlerinden kalkmamak için her türlü gıda maddesini yanına alarak stadyuma girmektedir. Seyirciler arasında hakim olan "yerimizi kaybedebiliriz!" korkusu yaklaşık

olarak 8-9 saat boyunca yerlerinden kalkmadan güreşleri izlemelerine neden olmaktadır. Genel olarak yağlı güreş ve özelde Kırkpınar seyircisine has olan bu duruma değinen Ahmet Yenici şöyle bir olayı örnek vermiştir:

Yağlı güreş seyircisi hakikatten dediğin gibi çok cefakar ve sabahleyin gelir saat 9’da mesela Kırkpınar’da gelir saat 9’dan akşam güreş bitene kadar orada güreşi seyrederek. Böyle bi seyirci yok dünyada. Ne futbolunda var ne basketinde var ne bi şeyinde var, onlar bi buçuk iki saatlik seyirci. Yağlı güreş seyircisi bütün günün seyircisi. Şöyle bi şey anlatıyım sana başımdan geçen bi olay. Gönen’de güreş yapıyoruz. Sebep Hüseyn pehlivan diye birinin adına güreş yapıyoruz, onun köyünde yapıyoruz. Hakem heyeti üstümüzde biz altında cetvel yapıyoruz. Bizim arkamızda da millet tel örgünün arkasında hemen hakem heyetinin altında durmuş güreş seyrediyor. Bi tanesi dedi ki dinliyorum, ya dedi çok sıkıştım tuvalete gidicem dedi e git dedi gidelim dedi gidersek yerimizi kaptıracağız dedi. Adam ayakta güreş seyrediyor ya. Ayakta güreş seyrediyor bu adam ya. İsbet tuvalete bile gitmiyo adam güreş seyretmek için. Kasıkları çatlamış adamın tamam mı su dökmeye gitmiyor. Böyle bi şeye şahit oldum ben kendim (Yenici, 2017).

Türk kültüründe güreşin icracısı olan pehlivan bir güç, azamet ve kudret sembolü olarak görülmektedir. Günlük dilde iri yarı ve heybetli kimseler için kullanılan “pehlivan gibi adam” tabiri bu algının bir ürünüdür. Ancak sadece heybet ve güç pehlivanlık için yeterli bir şart görülmeyip pehlivanda ahlaki bir olgunluk da aranmaktadır ve ahlakla bütünleştirilmemiş bir güç güreş seyircisi için pek bir anlam ifade etmemektedir. Bu nedenle de güreş seyircisinin muhayyilesinde gerek fiziğiyle gerekse karakteriyle bir pehlivan tipi mevcuttur. Kırkpınar’ı düzenli olarak takip eden Ahmet Yiğit bir pehlivanın bedenlen nasıl görünmesi gerektiği konusunda eski pehlivanlarla günümüz pehlivanlarını kıyaslayarak şunları söylemektedir:

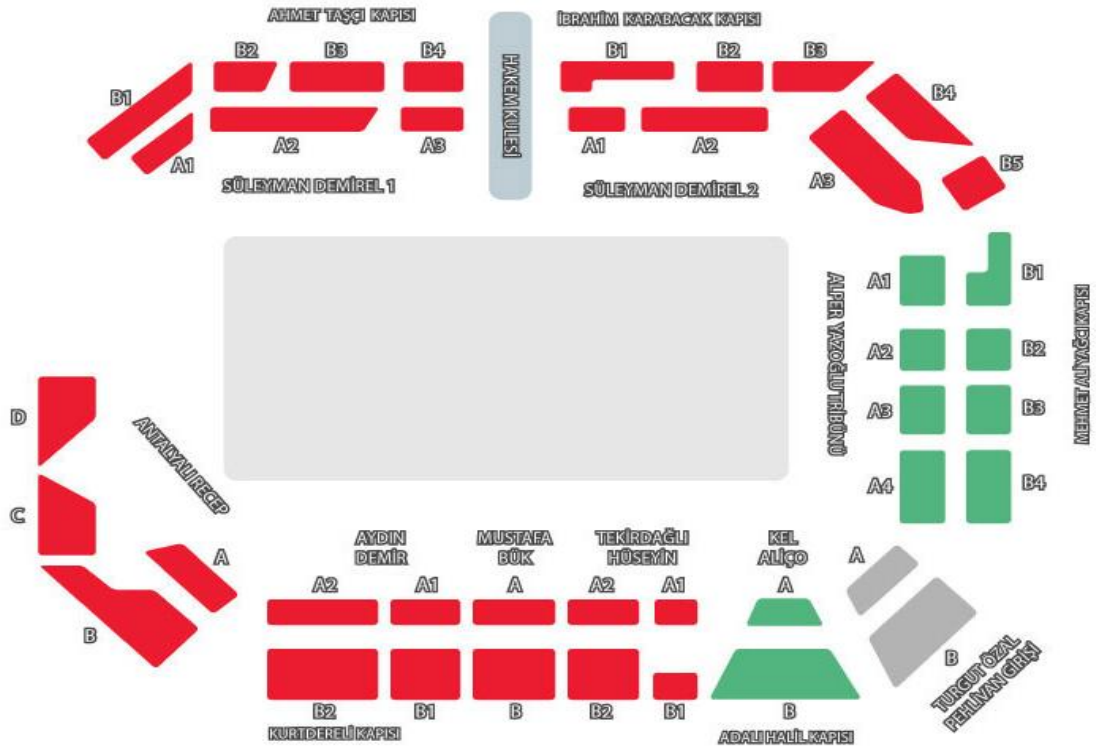
Ne bileyim, iri yapılı olması lazım, zayıf olmaması lazım. Nazmi Uzunlar mesela Aydın Demirler çok kilolu adamlardı. 135-140 kilo adamlar. Şimdiki bakıyom cılız cılız ya. Kısa kalıyo. Şeye benzemiyor mesela, pehlivan tipi yok adamlarda. Şaban Yılmaz var. Neydi o, Ordulu Recep Kara var. Öyle olması lazım. Ali Rıza Kaya var. Ali Gürbüz var. Bunlar pehlivanlığa yakışıyo yani, adamlar. Kilo da var. Onlar hep 135 kilo, 125 kilo. Boy var (Yiğit, 2017).

Dolayısıyla seyirci açısından izlemeye degecek ve meydana yakışabilecek, pehlivan tanımlamasına uyabilecek kişinin belli bir boy ve kiloda olması gerekmektedir. Kırkpınar güreşlerine 1994 yılından beri gelen Hüseyn Semani bu durumu, Antalyalı güreş severler tarafından çok sevilen başpehlivan Antalyalı Ali Gürbüz üzerinden daha spesifik bilgiler vererek “Adam 1.98, kilo128. Pehlivan dediğin böyle olur. O meydana yakışmaz mı? Türklüğümüzde var bu böyle öğrenmişiz. Kel Aliçolar, Koca Yusuf lar falan...” diyerek açıklamaktadır.

Ancak sadece heybetli bir bedene sahip olmanın pehlivanlık için yetmediğini belirten Nizamettin Atik seyirci gözünden pehlivanın sahip olması gereken ahlaki değerleri de dile getirmekte ve ancak bu özelliği taşıyanların “ata sporu”nu, pehlivanlığı yapmaya layık olduklarını şöyle ifade etmiştir:

Asaletli olacak adam. Terbiyesiz olmayacak. Terbiyesiz olmayacak. Kendine zararı olur. Kendine zarar verir. Çerşef pehlivan büyümez. Çok yenilgiye de tahammül etceksin, yenmeyi de bileceksin. Görmedin mi bugün? Ali Gürbüz... Ali Gürbüz ile o örümcek adam⁸² çocuk... Tartışmaya girdiler, bir sürü hadise çıktı orda. Yanlış bi şey. Benim moralim bozuldu, çıktım geldim buraya. Olmaması... şey... güreşte bunlar olmaz. Güreşçi yendiği adamı kaldırarak yerden, öpecek. Güreş bu. Ata güreşimiz bu (Atik, 2017).

Kırkpınarda güreşlerinde seyirciler açısından dikkat çeken noktalardan birisi de her bir tribünün genellikle aynı ilden gelen seyirciler tarafından dolduruluyor olmasıdır. Her sene aynı tribünde bu kadar insanın nasıl toplandığı sorusuna cevap veren Hüseyin Semani, insanların birbirleriyle haberleşerek grup halinde Kırkpınar’a geldiğini o nedenle de her sene insanların hep aynı tribünlerde oturduklarını belirtmiştir.

Kırkpınar’ın oturum planı.

⁸² Manisalı pehlivan Serhat Gökmen’in lakabı.

Buna göre Antalyalılar oturduğu kısım “Süleyman Demirel 2” tribünüdür. Kocaeli’den gelenler yoğun olarak “Süleyman Demirel 1” tribününde, Ordu- Samsun dolaylarından gelenler “Aydın Demir, Mustafa Bük, Tekirdağlı Hüseyin” tribününde, Edirneliler ise “Alper Yazoğlu” tribününde yoğun olarak oturmaktadırlar. Müsabakalar genel olarak sakin bir şekilde bir şekilde seyredilmektedir ancak Antalyalılar yoğun olduğu kısımda sürekli olarak bir hareketlilik söz konusudur. Özellikle Ali Gürbüz ve Orhan Okulu gibi Antalyalı pehlivanların er meydanına girmesi veya rakiplerini yenmesi halinde diğer tribünlerinkine hiç benzemeyecek derecede yoğun bir coşku er meydanına yansımaktadır. Bununla birlikte hatalı hakem kararları veya güreşlerin Antalyalılar oturduğu tribünden başka bir yere yakınlaşması ve güreşi görememeleri gibi durumlarda ise yuhalamalar ve pet şişelerin atılması söz konusudur. Antalyalılar güreşe olan bu tutkularını ve çok sayıda Antalyalı pehlivan çıkmasının nedenini sorduğumuzda Antalyalı seyirci Hüseyin Semani şu yanıtı vermiştir:

Antalya Yörük’tür. Yörükler rekabeti çok sever. Hep en iyi olmak isterler. Güreş de ata, peygamber sporudur. Kız alıp verme hep kendi içimizde olur. O yüzden güreşe yatkınlık bozulmaz. Asıl asalet önemli değil midir? (Semani, 2017).

Hüseyin Semani’nin soyun korunması dolayısıyla güreşte başarılı olduklarına yönelik açıklama şaşırtıcı bir şekilde Evliya Çelebi Seyahatnamesinde de geçmektedir. Evliya Çelebi, Kütahya Simavı ziyareti sırasında burada ileri gelenlerle yaptıkları bir sohbet sırasında kendilerinin pehlivanlık konusundaki şöhretlerini tıpkı Hüseyin Semani gibi açıklamışlardır:

Vilâyet ayarı ile sohbet ederken öyle anlattılar ki, “Bizim şehrimizin öyle pehlivanları olur ki Anadolu diyarında şehrimiz pehlivanlarının arkasını yere getirmiş pehlivan yoktur” diye söylediler. Ve, “Şehrimiz etrafında ve diğer vilâyetlerde düğünler ve kutlamalar olsa şehrimiz pehlivanları o büyük toplantılara varıp bütün kasaba pehlivanlarını birer elden elleşip küdeden yahut Cezayir sarmasından veya taşlamadan yahut kirdmandan veya piş kabzadan, kısacası 160 çeşit oyundan bir oyun ile zorla yenip ödülleri ve hediyeleri bizim pehlivanlarımız alagelmışlerdir” diye övünerek söylediler. Kütahya müftüsü kardeşi Yusuf Efendi, Abdullah Efendi, Süleyman Efendi ve nice safalı dostlar sevinip bu şekilde tanıklık ettiler. Hemen hakir, “Ya sultanım, ayâ aslı ne ola ki sizin gençleriniz galip, diğerleri mağlup ola. Bunu siz de iyi bilirsiniz ki el elden üstündür, demişler. Bunda bir hikmet vardır ki daima sizin pehlivanlarımız galip ola” dedim. Onlar, “Sorunuz yerindedir. Bizim gençlerimizin galip olduklarının aslı odur ki her biri birer büyük evliyanın soyundandır. Onun için sırtları yere gelmez ve bir yiğidimiz düşmandan yüz çevirmez. Cesur ve bahadır yiğitlerimiz vardır. Bizim şehrimizde yetişen kızlarımızı bu şehirden dışarı çıkarıp diğer köylerin halkına vermeziz, yine burada kefene veririz ve başka yerden kız da almazız. Onun için tüm şehrimizin halkı soylu soplulu er oğlu erler pehlivan erenler” deyip bu şekilde güzel ahlâklarını tarif ettiler (Evliya Çelebi, 2005, s. 27).

Hüseyin Semani'nin söylemindeki soyun korunması, Yörüklük, ata sporu, peygamber sporu vurgusu daha önce de gördüğümüz gibi güreşin Müslüman-Türk kimliği ile özdeşleştirilmesinin bir tezahürü olduğu kanısındayız. Dolayısıyla güreş ve güreşe yatkınlık üzerinden bir kimlik tanımlaması ve kimliğin sahadaki temsilcisi pehlivanla bir özdeşleşme söz konusudur. Çünkü, bir müsabakada kazanılan başarı, büyük ölçüde bireyden gruba aktarılabilir niteliktedir (Huizinga, 2015, s. 75). Bir pehlivan ve onun başarıları, benzer deneyimi paylaşan topluluk üyeleri arasında iletişimsel hafızanın bir aracını teşkil eder. Nitekim Bulgaristan'daki Türk partilerinin seçmen kitlelerine hitap etmek için büyük güreş organizasyonlarını kullanmaları buna bir örnek teşkil eder (Petrov, 2007, s. 232-235).

Seyircilerin pehlivanlarla kendilerini özdeşleştirmelerinin yani taraftar olmalarının pehlivanlar üzerinde bir etki yarattığı ve itici güç teşkil ettiği şüphesizdir. Bir güreş müsabakası sonunda kazanılacak olan şan ve şeref ancak onu görebilecek bir kitle var olduğu sürece mümkündür. Bu duruma dair Kırkpınar'da güreşen pehlivan Burhan Şahin seyircinin üzerlerindeki tesiri hakkında şunları söylemiştir:

Şimdi biz güreşlere gidiyoruz. Biri geliyo yanımıza oturuyo, bu yani yaşlı da olabiliyo genç de olabiliyo, muhabbet ediyoruz Burhan Şahin di mi diyo bana. Evet Burhan Şahin diyorum. Diyo ki ben senin güreşini çok seviyorum diyo. Yani inan diyo eğer buraya geliyosam diyo senin işte bilmem şu güreşçinin bu güreşçinin güreşini izlemek içi geliyorum diyo. Eğer ben o güreşte mesela sakatlığım oluyo ufak sakatlıklarım oluyo. Güreşmiyeceksem bile mesela canım istemiyo Güreşmiyeceksem bile o kişilerin işte sizi seni izlemeye geldik demeleri o seyircinin beni güreşe yönlendiriyo. Mecbur onun için yapmak zorunda kaluyorum (Şahin, 2017).

Pehlivan açısından son derece önemli olan seyircinin etkisine dair bir başka örnek ise Kırkpınar'da yıllarca güreşmiş Mehmet Pehlivan'a aittir. Pehlivan seyircinin pehlivan üzerinde yarattığı ateşleyici etkiye dair çarpıcı bir örnek vermektedir:

Yani insanların çıkıp orda alkışlamadıktan sora... Şimdi bi anımı anlatayım onda seyirci konusunda. Kırkpınar'da güreşiyorum, çeyrek finaldeyim yok yarı finaldeydim 8'e kalıcam; rakip benden çok üstün beni 10 defa tutsun 9 defa yener 1 defa ben yenerim yenilmem yani böyle. Peşrev çektim tam böyle tutuştuk güreşcez. Seyirciler arasından başladılar Hamzalar Hamzalar demeğe bağarmaya böyle, 8-10 kişi kalkmışlar böyle. Hiç öyle bi şey beklemedim. Hamzalar da benim Bulgaristan'daki köyüm. İstanbul'da o tarafta yaşayan köylülerim varmış benim güreşe gelmişler. Bunları gördükten sonra böyle bi güç geldi bana hani bu anlatmakla anlaşılabilir ya onu yaşamak lazım bence yani. O anda nasıl bi tarafı çektim bastırdım bastırdım paçadan kaldırıp adamı yendim. Dedim a 10 defa adam tutsa 10 defa beni yener şe 9 defa yener 1 defa belki yenerim yenmem yani. Şimdi o seyircinin o aklını şey şe yaparsak ondan size örnek verebilirim yani. Ve çeyrek finale kaldım o zaman yani 16'da (Pehlivan, 2017).

Kırkpınar'a gelen seyircinin desteklediği pehlivanla yaşadığı özdeşleşme ve bütünleşmenin pehlivanların üzerinde yarattığı manevi etkinin temelinde pehlivanların seyircilerin kendilerini izlemek için nasıl fedakârlıklar yaptıklarını bilmelerinden de ileri gelmektedir. Bu konuda milli güreşçi ve başpehlivan Osman Özgün şunları söylemiştir:

Şimdi yaklaşık 3-4 sene önceki Kırkpınar'da Kırkpınar'ımızı yaptık, Kırkpınar'da yemeğimizi yedik yolculuğa gidicez, bi tane yaşlı amca yolunu kaybetmiş yani kafilesini kaybetmiş daha doğrusu yolunu değil de kafilesini kaybetmiş. Ordan benim arkadaşım dedi ki şu yaşlı amca dedi şeye götürür müsün terminale bırakır mısın dedi. Dedim hay hay, götüreyim ben dedim yaşlı amca yanıma aldım. Yaşlı amca terminale götürdüm aktım terminalde bilet yok dedim ki hacı amca ben seni memleketme götüreyim memleketimden bindireyim gelir misin benle, gelirim oğlum dedi. Dolayısıyla onlan yolda bi sohbet etme şansım oldu. Hacı amcaya anlattırdım hacı amca dedim ya dedim sen bu seyirciyi yani biz sana güreşiyoruz yani ne hissediyosun, ne tür şeyler görüyorsun bizde diye anlattırdım. Oğlum dedim ben dedim yaşım yaklaşık 70 küsur felan. Ben dedi her sene Kırkpınar'a para biriktiririm dedi. Ben emekli olucaktım dedim bağkura mı bilmiyorum artık hangi emeklilik şeyine benden toplu bi para istediler dedi. Eğer ben o toplu parayı verseydim dedi Kırkpınar'a gelecektim dedi. Düşündüm dedi Kırkpınar mı emeklilik mi, Kırkpınar mı emeklilik mi ben dedi Kırkpınar'a geliyim de emekli olmayayım dedi ve o adam Kırkpınar'a geliyor, cebinden para harcıyor emekli olmuyor, bizleri o sahada seyrediyor peki dedim neden geç kaldın niye kafileni kaybettin dedim. Ben size aşkı anlatma açısından söylüyorum. Oğlum dedi ben Recep Kara hayranıyım dedi, Recep Kara yenilince orda dedi ön dedi tribünde oturdum kaldım başımdan aşağı kaynar sular döküldü dedi yarım saat oturmuşum dedi farkında değilim dedi etrafıma bi kalktım herkes gitmiş dedi ve ben tek başıma kalmışım orda dedi. Kafileyi de bulamadım dedi yaşlılık var dedi o yüzden kaldım burda dedi. Dedim hacı amca gel seni memleketime götüreyim, memleketime götürdüm baktım orda terminalde de bilet yok, hacı amca bende kalır mısın dedim adam utanarak kabul etti. Hacı amca'yı ben aldım evime götürdüm 1 gün misafir ettim ertesi gün gittim bilet aldım. Dedim ki sizler böyle seyirci olduktan sonra siz başımızın tacısınız sizler bizim başımızın tacısınız deyip ona hürmette bulundum ve memleketine gönderdim yani güreş aşkı ve güreş seyircisi böyle bi seyirci (Özgün, 2017).

Kırkpınar'a seyirci tarafından verilen büyük öneme dair başka bir örneği ise Kırkpınar Başcazgarı Şükrü Kayabaş vermiştir. Kayabaş kendisiyle muhabbet eden bir seyircinin oğullarına nasihat verirken “oğlum önce Kırkpınar'a ondan sonra Kâbe'ye, Hacca gidin” dediğini kaydetmiştir (Kayabaş, 2017).

Eşine az rastlanır bir adanmışlıkla Kırkpınar'a gelen seyirci her boydaki güreşler seyretmekle birlikte onlar açısından esas ilgi odağı başpehlivanlık müsabakalarıdır. Kırkpınar'ın başpehlivan birincisinin ve dolayısıyla Türkiyenin başpehlivanının kim olacağını görmek üzere gelen seyirci, sonucun belli olmasıyla birlikte şaşkıncu bir şekilde ödül törenini bile beklememektedir ve bütün stadyum bir anda sanki o kalabalık hiçbir zaman orada bulunmamış gibi bomboş kalmaktadır. Benzer bir durum Edirne için de geçerlidir. Kırkpınar'ın bitişiyle birlikte bütün şehir ertesi gün bir daha ki Kırkpınar'a kadar tekrar eski haline dönmektedir.

4.BÖLÜM

KIRKPINAR'IN YANSITTIĞI DÜNYA GÖRÜŞÜ ÜZERİNE

4.1.DÜNYA GÖRÜŞÜ KAVRAMI

Türkçe'de *dünya görüşü*, İngilizce'de *worldview*, Fransızca'da *vision du monde* olarak kullanılan kelime Almanca *weltanschauung* kelimesinin birebir karşılığıdır. Bu kavrama ilk defa Immanuel Kant'ın 1790 yılında yayınlanmış *Critique of Judgement* adlı eserinde değinilmiştir (Naugle, 2002, s. 58). Kelimeyi bugünkü anlamından çok farklı bir manada kullanan Kant, farkında olmadan modern düşüncenin en yaygın kavramlarından birini ihdas etmiştir. İnsan zihninin idrak gücünü tartışan Kant, zihnin varlıkları kavrayabilmek için beş duyunun ötesinde bir melekeye sahip olması gerektiğini söyler ve bu melekenin konusunun, “dünyanın duyular aracılığıyla sezilmesi” olduğunu belirtir (Kalın, 2010, s. 28). Kant'ın bahsi geçen eserinde söz konusu kavrama şu şekilde işaret edilmektedir:

Sonsuzluğu insan zihninde çelişkili olmaksızın sadece düşünmek bile mümkün olsa dahi, bu durumda zihnin kendi içinde aşırı duyarlı bir güç olmalıdır; ki bu durumda bile zihnin noumenon'ı (yani zihinle kavranılabilen ama duyu organlarıyla kavranamayan şeyler) algılaması imkansızdır. Böyle bir algı sadece görünüşün bir alt maddesi olarak değerlendirilebilir, diğer bir deyişle aslında bu da bizim dünyayı algılayışımızdır (*weltanschauung*). Duyusal dünyadaki "sonsuz" u bu güç ve onun fikri ile, yani büyüklüğün tahminine dayalı bir zihni tahmin ile, sayılara dayalı matematiksel bir tahmin yolu kullanarak algılamaya çalıştıkça, onu kendi bütünlüğü içerisinde asla algılayamayız (Kant, 1987, s. 111-112).

Kant'ın duyular aracılığıyla dünyanın sezilmesi olarak kavramlaştırdığı dünya görüşü daha sonra dil felsefesi, felsefe, teoloji gibi farklı disiplinler tarafından da ele alınarak o disiplinlerin ihtiyaçlarına ve bakış açılarına göre farklı biçimlerde tanımlanmış ve bu disiplinlerin temel sorunsallarına uygun bir çerçeve çizilmiştir.

Dünya görüşü kavramı 19. yüzyılda, özellikle W. von Humboldt⁸³ ve B. L. Whorf tarafından dil felsefesi açısından ele alınmıştır. Dilin belli bir dünya görüşünün ifadesi olduğunu belirten Humboldt, dünya görüşünün temel karakterini kelimelerde bulunduğunu düşünmektedir. Bu yüzden her dilde bir dünya görüşü yatar, yeni bir dil yeni bir dünya görüşü demektir. Dil ve dünya görüşü etkileşimi karşılıklıdır. Dünya görüşünden üretilen şey dile de otomatik olarak yansır. Whorf'a göre ise, dünya

⁸³ Humboldt'un dünya görüşünü ele alış tarzı hakkında ayrıntılı bir çalışma için bakınız: (Underhill, 2009)

görüşlerindeki farklılığın temel nedeni linguistik farklılıklardır. Dünya görüşü bir toplumun binlerce yıllık geniş yaşam tecrübesinin sonucu olarak oluşur. Tercüme edilemez anlamlar formundaki kelime dizilişi, yani toplumun dili dünya görüşlerini yansıtır. Çünkü dil bir algılayış tarzının sonucu olarak şekillenir ve dolayısıyla dil, kitlelerin zihnidir (Tokat, 2006, s. 44).

Alman düşünür Friedrich Schleiermacher (1768 – 1834) dünya görüşü kavramını, dünya ile ilgili çeşitli izlenimlerin, doğa bilimleri ve tarih bilimini ortaya koyduğu bulgulardan da yararlanarak bilincin eksiksiz bütünlüğünde yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır (Uygur, 1963, s. 10). Hegel tarafından “ideoloji” olarak da nitelendirilen (Uygur, 1963, s. 14) dünya görüşü bu terimi aşan bir anlama sahiptir. Çünkü ideoloji, dünya görüşünden çıkarılır. İdeoloji, savunucuları tarafından bir niyete binaen formüle edilmişken, dünya görüşü kendiliğindedir. Ayrıca yine ideoloji, savunucuları tarafından daha ziyade politik amaçlara yönelik olarak kullanılır (Tokat, 2006, s. 43).

Felsefe açısından meseleye eğilen Ahmet Cevizci ise dünya görüşünün doğrudan tanımı yaparak, dünya görüşünü bir bireyin, ya da bir grup insanın evren Tanrı, insanlık, gelecek ve benzeri konularda sahip olduğu inançlar, düşünceler, tavırlar ve değerler bütününe; insanı çevreleyen dünya ve içinde yaşadığı toplumla ilgili felsefi, sosyopolitik, estetik, bilimsel değerlerin toplamına verilen ad olarak görmektedir. Kişinin, yaşamı ve evreni konu alan, kendisine ilişkilerini ve faaliyetlerini düzenleme ve açıklama olanağı veren kuşatıcı ve geniş kapsamlı olan dünya görüşü, bir toplumsal sınıf, grup, kuşak ya da dini topluluğa özgü olup, ona dünyaya belli bir açıdan bakma olanağı veren inançlar topluluğu olarak da tanımlanabilir (Cevizci, 1999, s. 274).

Teoloji açısından dünya görüşüne dair tespitler ve tanımlamalar da mevcuttur. Bu noktoda bir tanımlama yapan James Olthius’a göre bir dünya görüşü (ya da hayat tasavvuru) dünyayı, görevlerimizi ve geleceğimizi tanımlamamızı sağlayan temel inançlar dizgesi ya da çerçevesidir. Bu görüşün tamamen açıkça ifade edilmiş olmasına gerek yoktur: çoğunlukla sorgulanmayacak derecede içselleştirilmiş olabilir; bariz bir biçimde sistematik bir hayat anlayışı haline evrilmemiş olabilir; teorik olarak derinlemesine bir felsefe haline gelmemiş olabilir; hatta bir öğretisi halinde kodlanmamış bile olabilir; kültürel-tarihi gelişim vasıtasıyla büyük oranda rafine hale gelmiş olabilir.

Bununla beraber bu görüş, yaşama bir anlam ve yön veren esas inançlar için bir kanaldır. Bu görüş, kendi vasıtasıyla düzenin ve düzensizliğin yargılandığı bütüncül ve yorumcul bir çerçeve; üzerinde gündelik düşüncelerimizin ve ettiklerimizin üzerinde döndüğü bir dizi menteşedir (Olthius, 1989, s. 29).

Dünya görüşüne dair bir başka teolojik tanımlama ise Carol Hill tarafından yapılmıştır. Hill'e göre dünya görüşü ile kastedilen, bir kültüre iyiden iyiye hâkim olan, şeyleri ve olayları temel yorumlama yöntemidir ve böylece bir kültürün gerçeklik anlayışı –iyi olan nedir, önemli olan nedir, kutsal olan nedir, gerçek olan nedir-haline gelir. Her ne kadar ikisi arasındaki ayırım hemen göze çarpmasa da dünya görüşü kültürden fazlasıdır. Zaman-uzay, iyi hissetmek ve mutluluk algısına kadar geniş bir yelpazeyi içerir. Bir kültüre ait inançlar, değerler, davranışlar doğrudan onun dünya görüşünden kaynaklanır (Hill, 2007, s. 129).

Clifford Geertz (1957, s. 421) ise antropoloji açısından yaklaşarak belli bir kültürün bilişsel, varoluşsal boyutlarının dünya görüşü tarafından belirlenmiş olduğunu belirtmektedir. Bir toplumun dünya görüşünü katıksız gerçeklikte şeyleri nasıl resmettikleri, doğayla, kendileriyle, toplumlarıyla ilgili anlayışı olarak görmektedir. Geertz'a göre bir kültürün parçası olan kutsal simgelerin temelinde “ethos” ve “dünya görüşü” yatmaktadır. Geertz bu bağlamda, ethos kavramını bir milletin yaşamının ahlaksal ve estetik yönü olarak nitelerken, dünya görüşünün vakaların yalın gerçeklikleriyle gözlerine nasıl görüldüğü, doğa, ben ve topluma yönelik kavramlarının gözlerine nasıl görüldüğü ile alakalı olduğunu belirtmektedir. Buna göre dünya görüşü insanların düzene ilişkin en kapsamlı türden görüşlerini içermektedir. Bu noktada din, ethos ile dünya görüşünü simgeler içinde depolanabilir hale getirerek nesellenleştirir. Böylece ritüellerde, mitlerde “değerler” öznel olarak tercihler olmak yerine dünyada yaşamak için gerekli koşullar olarak empoze edilmektedirler (Geertz, 2010, s. 153-158). Dolayısıyla Geertz'in bu görüşlerinden hareketle dünya görüşünün dinle sıkı sıkıya bir ilişki içinde olduğunu ve dünya görüşünü yansıtan değerlerin din aracılığıyla, öznel tercihler olmaktan çıkıp o dini kabul eden toplumun geneline teşmil edildiğini söylemek mümkündür.

Halkbilim açısından meseleyi ele alan Alan Dundes (1995, s. 229-232) ise dünya görüşüne dair postulatların halk hikâyeleri ve halkbiliminin çalışma alanına giren diğer türlerde de (festivallerden halk oyunlarına kadar geniş bir yelpazede) tespit edilebileceğini ve bir toplumun dünya görüşünün analiz edilebileceğini belirtmektedir. Bunu uygulamaya da koyan Dundes, Amerikan halkının gündelik konuşmada kullandığı bir takım düşünce kalıplarını ele alarak bunları Amerikan dünya görüşünün birimleri olarak yorumlamıştır (Dundes, 1971, s. 93-103). Dundes'ın yaptığı çalışmada dünya görüşü kavramına yönelik olarak yapılabilecek çıkarım, dünya görüşünün bir kendiliğindenlik biçiminde aktarıldığı ve aynı dünya görüşünü paylaşanların bilinçli olarak dünya görüşlerini –tıpkı bir suyun içinde yaşayan balıkların esasen kendilerinin suyun içinde olduklarını farketmemeleri gibi- dışarı vurmaya çalışmadıkları dolayısıyla da sadece dışarıdan bakan bir gözle bir topluma ya da gruba özgü dünya görüşünün tespit edilebilmesinin mümkün olduğudur.

Halkbilimsel açıdan dünya görüşü kavramına yönelik kavramsallaştırmalardan biri de Özkul Çobanoğlu'na aittir. Çobanoğlu'nun dünya görüşü kavramına yaklaşımı şu şekildedir:

Geleneksel bir dünya görüşü, ağırlıklı davranışlarımıza yönveren duygusal ve ruhsal bir arkaplana bağlı olarak yakın ve uzak çevreleriyle dünya ve kainatın oluşum ve işleyişine dair temel kabuller bütünüdür. Bu bağlamda bir dünya görüşünün başlangıcı büyük ölçüde bir dilin inşasına bağlı olarak onu kullanan ve kurgulayan ve onunla gündelik ve törensel anlaşmalarını sağlayan insanların birliğini ifade eden “biz” zamiri ve duygusu, “biz” ve çoğunlukla “öteki” ya da “ötekilerle” birlikte daha açık ve seçik bir biçimde ifade edilme imkânına kavuşan kimlik, bu kimliğin çeşitli şekillerde ve formlarda dışavurulmasıyla gittikçe işlenen ve genişleyen bir sözlü kültür ve edebiyat içinde saklanarak bir kişiden bir başka kişiye veya bir kuşaktan bir başka kuşağa aktarılan duygu, düşünce ve tecrübe örüntüsünün büyüyüp hayatın bütün saha ve safhalarına doğru genişlemesiyle bir kültür ve onu yaşayan ve hayata bağlayarak yaşatan insan topluluğu olarak bir “millet” oluşur (Çobanoğlu, 2016, s. 60).

Çobanoğlu'nun yaptığı bu tanımlamada görüldüğü üzere bir taraftan tıpkı Humboldt gibi dil ile dünya görüşü arasındaki ilişkiye değinmekte diğer taraftan da dünya görüşünün ulus kimliğinin oluşumu ve aktarılmasındaki rolüne işaret etmektedir.

Dünya görüşüne dair aktardığımız verileri özetleyecek olursak, dünya görüşü herşeyden önce bir kültüre içten içe hâkim olan, şeyleri ve olayları temel yorumlama yöntemidir ve bir kültürün “iyi olan nedir, önemli olan nedir, kutsal olan nedir, gerçek olan nedir?” sorularına verdiği cevapların içeriğini belirleyen bakış açısıdır. Bir kültüre ait inançlar,

değerler, davranışlar doğrudan onun dünya görüşünden kaynaklanır ve bu boyutuyla dünya görüşü (ya da hayat tasavvuru) dünyayı, görevlerimizi ve geleceğimizi tanımlamamızı sağlayan temel inançlar dizgesi ya da çerçevesi olarak, bireyin ve toplumun yol haritasını çizerek, bu dünyadaki ödevlerinin ve görevlerinin neler olduğunu belirler. Dünya görüşü bir toplumun kimliği olan “biz”in tanımını yaparken eş zamanlı olarak “öteki”ni de tanımlamaktadır.

Dünya görüşünün aktarımı dil ile sağlanmaktadır. Her dil, içinde bir dünya tasarımı barındırmakta ve her dünya tasarımı dil aracılığıyla bireylere ve topluma aksetmektedir (Özkan F. , 2012, s. 115). Dolayısıyla da dünya görüşünün oluşması pekiştirilmesi, aktarılmasına yönelik bildirişim olaylarının konu edildiği bağımsız bir sosyal bilim olan halkbilimi (Çobanoğlu, 2003, s. 5) açısından bir iletişim, bildirişim ortamı olan şenlikler, festivaller –ve dolayısıyla Kırkpınar Yağlı Güreşleri- gibi ortamlar da, bir topluma ait dünya görüşünün okunabileceği bir yapı arz etmektedir.

4.2.KIRKPINAR'IN YANSITTIĞI DÜNYA GÖRÜŞÜ ÜZERİNE

Kırkpınar'ın genel görünümüne bakıldığında, onun sadece az sayıda bir meraklı grubunun ilgisini çeken bir yağlı güreş organizasyonu veya izleyicilerinin çoklukla il dışından geliyor oluşu dolayısıyla yurtiçinde turizmi canlandırmaya yarayan alelade bir festivalin çok ötesinde bir anlama sahip olması söz konusudur.

Her sene ülkenin farklı bölgelerinden binlerce insanı bir araya getiren Kırkpınar, kendisini oluşturan ve yüzyılları aşan bir süreklilik içerisinde günümüze ulaşmasını sağlayan paydaşlar –Kırkpınar ağası, pehlivan, cazgır, davul-zurna ekibi, seyirci-vesilesiyle adına “dünya görüşü” dediğimiz bir yapının ünitelerinin yaşatıldığı bir etkinliktir.

Genel olarak dünya görüşünü, bireyin veya toplumun adeta dünyayı çerçevesinden gördüğü bir gözlük gibi düşünmek mümkündür. Bireyin veya toplumun dünyayı algılayış ve anlamlandırış biçimi, bu dünya üzerinde ulaşmak istediği amaçlar, bu amaçlar doğrultusunda kendisine biçtiği roller, bu rollere uygun olarak sahip olunması gereken nitelikler dünya görüşü dediğimiz bu gözlükler vasıtasıyla nelerin görüldüğüne bağlı olarak belirlenmektedir.

Bir topluma özgü kültürel değerleri, o topluma özgü davranışları, biçimlendiren, o topluma bir kimlik veren, o toplumun dünya üzerinde kendisine ve geleceğine dair çizdiği yol haritası onun dünya görüşünden kaynaklanır ve topluluğun dili o dünya görüşünün parçalarını barındırarak kuşaklar arasında iletişim yoluyla aktarımını sağlar. Bu bakımdan her toplum kendine özgü bir dünya görüşüne sahiptir ve bir topluma özgü dünya görüşünün ünitelerini onun sözlü kültür ürünlerinden (atasözleri, mitler, efsaneler vb.) tespit edebilmekle birlikte bir iletişim ortamı olarak kabul edebileceğimiz festivaller üzerinden de saptamak mümkündür.

Yukarıda değindiğimiz hususlar göz önünde bulundurulduğunda 600 yılı aşkın bir kültürel süreklilik arz eden ve günümüzde bir yağlı güreş festivali olarak nitelenen Kırkpınar'ın yansıttığı dünya görüşünün okunabileceği iki temel kaynaktan bahsetmek mümkün görünmektedir:

1. Edirne'nin sözlü gelenekten kayıt altına alınan anlatılarda (Saltukname, Hikâyet-i Beşir Tıbbî) gaza başkenti olarak görülmüş olması ve buna uygun olarak Edirne üzerinde şekillenen Kırkpınar köken anlatısı,

2. Kırkpınar'ın köken anlatısıyla yoğun biçimde aksettirdiği dünya görüşünün üniteleri diyebileceğimiz unsurların, Kırkpınar'da -ve aslında genel olarak aynı temaların üzerine kurulmaları dolayısıyla Türkiye'nin her yerindeki er meydanlarında- cazgırlar tarafından kullanıldığı maniler.

Bir toplumun dünya görüşünün oluşumunda onun yaşam şartlarının şekillendiriciliği de söz konusu olmaktadır. Kırkpınar'ın yansıttığı dünya görüşünün yapıtaşlarını bünyesinde barındıran köken anlatısı ve bu anlatının üzerinde şekillendiği gaza başkenti olarak Edirne'ye dair sözlü gelenekten kayıt altına alınan anlatıları kavrayabilmek ve tüm bunların nasıl bir zemin üzerinde şekillendiğini anlayabilmek için daha önceki bölümlerde⁸⁴ değerlendirmiş olduğumuz Türkler'in tarih sahnesine çıktıkları coğrafya ve bunun beraberinde getirdiği yaşam tarzının etkilerini bir bütünlük içerisinde tekrar dikkate almak ve tarihi süreci göz önünde bulundurmak bir gereklilik olarak karşımızda durmaktadır.

Türkler, milattan önceki binyılın başında küçük çapta çiftçilikle uğraşarak muhtemelen anaerkil bir düzen içinde yaşarken, çobanlık ve yarı-göçebeliğe başlamış (Esin, 1991, s. 471) ve bu durumun bir sonucu olarak Altay dağları ve Baykal gölü civarlarındaki ormanlarda “toplayıcı-avcılık”tan hayvancılığa geçen “avcı-çobanlar” haline gelmeye başlamıştır (Çobanoğlu, 2001, s. 65).

Yaşanılan bölgenin doğa koşullarının bir bölgede sürdürülebilecek ekonomik faaliyetler açısından belirleyici olduğu muhakkaktır. Dolayısıyla Türkler açısından İç Asyanın kendilerine sunduğu geniş bozkır kuşağı sunduğu otlaklarla görçerevli hayvancılığı mümkün kılmıştır. Söz konusu yaşam tarzının kendi kendine yetebilen ancak sürdürülebilirliği ancak doğanın sunduklarına bağlı olan yapısı bir yana hayvancılık

⁸⁴ Bkz: s.16-26.

yaparak üretilmeyen veya elde edilemeyen ürünlerin temini için ticaret yapmak veya savaşmak da bir zorunluluktur (Vasary, 2007, s. 29).

Bozkır ortamında temel ekonomik faaliyet olan hayvancılığın devamı için de savaşmak gerekmektedir. Gündelik hayatın olağan akışı içinde büyük hayvan sürülerinin gözetilmesi için at sırtında çobanlık etmek, düşman boyların saldırılarına karşı koymak, avlanmak gibi bozkır yaşamının sıradanlıklarının altından kalkabilmek “er”lik vasıflarına sahip olmayı kadın-erkek farkı gözetilmeksizin herkes açısından bir zorunluluk haline getirmekteydi (Esin, 1991, s. 471). Dolayısıyla da bozkır hayatının beraberinde getirdiği bu belirsizlik ortamı, alışılmış hayat tarzının devamı için düzen arayışını da beraberinde getirmiştir.

Türklerin hayatta kalabilmek ve alışık oldukları göçerevli hayat tarzı ve buna bağlı ekonomik faaliyetlerini devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu bu nizam ve düzen arayışı Osman Turan’ın tabiriyle “Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi” (Turan, 2016) adıyla bilinen universalizm fikrini oluşturmuştur. Universalizm fikrinin hayata geçebilmesi ise “Kutsal Kağanlık” ideolojisini ve Türk Devlet Geleneği’nin oluşumunu mecbur kılmıştır (Çobanoğlu, 2016, s. 61). Ötüken’i elde tutulması gereken kutlu merkez olarak gören bu anlayış, devletin başındaki kağanları ülkeyi yönetmek için aldıklarına inanılan kut sayesinde onun Gök Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisi olarak algılandığı, kutsal kağanları ortaya çıkarmıştır (Çobanoğlu, 2001, s. 65). Tanrı tarafından kendilerine bu görevin tevdi edildiğine dair anlayışın yansımaları Orhon Kitabelerinde Bilge Kağan’ın kendisinin Türk milletinin yok olmaması için Tanrı tarafından kağanlığa oturtulduğunu belirttiği satırlarda bulmak mümkündür (Tekin, 2003, s. 69). Ortaçağ Batı dünyasında göçebe fetihçi imgesi olarak görülen Hunlar ve Göktürkler’de (Vasary, 2007, s. 30-31) devletin eylemlerinde baskın bir şekilde hissedilen cihan hâkimiyeti mefkûresi Oğuz Kağan Destanında “Güneş bayrak gök kurikan” şeklinde kısaca formülize edilmiş ve kutsal kağan tarafından bu yolda atılan her adım ise “Gök Tanrı’ya borç ödemek” olarak görülmüştür.

Hunlar’dan başlayarak ihtiyaç duyduğu düzeni ve huzuru İslamiyet öncesinde yalnızca Kutsal Kağan’ın önderliğinde bir devlet teşekkülünde koruyabileceğini düşünen Türkler

söz konusu dünya görüşlerini yeni dinleri İslam’la bağdaştırma ve böylelikle bu dünya görüşlerine yeni bir motivasyon aracı kazandırma konusunda da zorlanmamışlardır.

Türklerin İslamiyet’i seçmeleriyle birlikte mevcut dünya görüşlerinin motivasyon kaynağı “ila-yı kelimetullah” yani “Allah’ın kelamını yüceltmek” olmuştur. Bu kavram ise, Allah’ın dininin ve tevhid inancının yüceltilip yaygınlaştırılması yolunda gösterilen gayret ve faaliyetleri kapsamakta olup cihad ve savaş kelimeleriyle iç içe geçmiştir (Yurdagür, 2000, s. 62).

Türkler için Tanrı’dan kut alan Kutsal Kağan bu dönemde benzer bir şekilde Allah’ın yeryüzündeki gölgesi demek olan “zıllulah-ı fi’l-âlem”⁸⁵ haline gelmiştir. Böylelikle onun önderliğinde birleşen toplum da bu idealleri gerçekleştirecek bir şekilde kimlik kazanmıştır. İlk Türk-İslam Devleti Karahanlılar zamanında yazılmış Divanü Lügat’it-Türk’te “Yüce Tanrı “Benim bir ordum vardır, ona Türk adı verdim, onları doğuda yerleştirdim. Bir ulusa kızsarsam Türkleri o ulus üzerine musallat kılarım” (Kaşgarlı Mahmut, 2006a, s. 351) şeklinde -sahihliği elbette ki tartışmalı olmakla birlikte- geçen hadis Türklerin kendilerini bu dünya üzerinde nasıl konumlandıkları, kendilerine bu hususta nasıl bir görev biçtiklerinin, kısacası nasıl bir dünya görüşüne sahip olduklarının yansımasıdır.

İslamiyete geçtikten sonra da göçerevli yaşam şekillerini ve buna bağlı dünya görüşlerini muhafaza eden Türkler, dünya görüşlerine uygun olarak sahip oldukları idealler dolayısıyla sürekli savaşa hazır bir “savaş makinası” formunu korumak, her zaman sonuna kadar mücadele etmek, pes etmemek zorunda kalmışlar ve buna uygun bir ideal insan tipi kendiliğinden oluşmuştur. Bu doğrultuda, İslamiyet öncesinin ata binen, kılıç kuşanan, ok atan, mızrak tutan ve bir yakın dövüş sanatı olarak güreş tutan profesyonel savaşçısı ve Türk toplumunun dünya görüşüne uygun bir ideal şahsiyetin adı olan “Alp” kelimesi İslamiyet sonrasında aynı dünya görüşünün gereklerini ve aynı işlevi

⁸⁵ Anadolu sahasındaki kitabelerin pek çoğunda bu ifadenin kullanımına rastlanmaktadır. Afyon, Bolvadin’deki taş medrese kitabesinde “...zıllulahi fi’l-âlem gıyasü’ d-dünya ve’ d-din Keyhüsrev bin Kılıç Arslan...” Manisa’da bulunan Saruhanoğlu Camii’nin kitabesinde “...Sultanü’l-muazzam zıllulahi fi’l-âlem sahibü’l-hayrat ve’l-hasanat Yakub bin Devlet Han ibn Saruhan Bey...”, Uluborlu’daki Sultan Alaattin Camii’nin büyük kapısı üzerindeki kitabede “...zıllulahi fi’l-âlem ‘alâü’ d-dünya ve’ d-din Ebu’l-Feth Keykubad bin Keyhüsrev...”, yine aynı caminin batıya bakan kapısının sol tarafındaki kitabede “...Sultanü’l-âzam zıllulahi fi’l-âlem gıyasü’ d-dünya ve’ d-din Mesud bin Keykavus...” şeklinde bu ibarenin geçtiğine rastlamaktayız (Uzunçarşılı, 1929, s. 48, 68, 234, 235).

yerine getiriyor olması dolayısıyla varlığını uzun süre korumuş ve zamanla aynı anlamı ve şahsiyeti ifade eden, “pehlivan” kelimesine yerini, bırakmıştır. Zaman içinde söz konusu savaşçılık unsurlarını gerektiren savaş anlayışının yerini ateşli silahlara dayanan modern savaş doktrinlerine bırakmasıyla pehlivan kelimesi sadece güreşçi ile özdeşleşecek bir hüviyete bürünmüştür.

Türk devletlerinin eylemlerini ve reflekslerini şekillendiren söz konusu dünya görüşü Anadolu topraklarında kurulan Osmanlı Devleti'nin zaman içerisinde dikkatinin büyük kısmını Avrupa'ya yöneltmesine neden olmuştur. Osmanlı Türkleri Rumeli'ne ayak bastıkları andan itibaren dünya görüşlerinin yarattığı fetihçi enerjiyi batıya yöneltmişlerdir. Bu doğrultuda Türk dünya görüşünün şekillendirdiği örnek alınacak ideal şahsiyet veya pehlivan olan Sarı Saltuk'un Balkanlardaki gazalarının hatırasını yoğun bir şekilde barındıran Saltukname gibi menkıbevi eserler Edirne'nin fethini sürekli olarak vurgulayarak daha sonraki fetihler için, yani ila-yı kelimetullah için burada bir üs edinilmesi fikrini alttan alta işleyerek Osmanlı Türkleri'ne bir hedef göstermiştir. Nitekim fethinden çok sonraları yazılan “Hikayet-i Beşir Tıbbi” adlı menkıbevi Edirne tarihinde bile Edirne “Darü'l-Feth” adıyla anılarak aynı dünya görüşünü paylaşan toplumun idealleri için bir üs olarak görülmeye devam etmiştir.⁸⁶

Süleyman Paşa'nın komutasındaki 40 yiğit/alp/pehlivan Rumeli'ne Edirne'nin fethi için ayak bastıklarında aralarında bulunan Ali ve Selim adındaki iki yiğit/alp/pehlivan güreşe tutuşmaları ve yenilemedikleri halde pes etmeyip mücadeleyi bırakmadıkları için en sonunda can vererek güreştikleri yere gömülmeleriyle biten ve Osmanlı Türklerinin Edirne'yi fethetme girişmelerinin hatırasını barındıran Kırkpınar'ın köken efsanesi, sözünü ettiğimiz dünya görüşünün yansımalarını barındırmaktadır. Bu noktada Kırkpınar'ın köken anlatısından yansıyan dünya görüşünün temelinde öncelikle “ila-yı kelimetullah” motivasyonu ile verilen bir fetih mücadelesi olduğunu belirtmek gerekmektedir. Temelde mevcut hayat tarzlarının devamını sağlayabilmek için ulaştıkları her yeri fethetmeye çalışan, kendilerini Tanrısal bir düzeni yaymakla yükümlü gören ve bunu başarmaları halinde Tanrı'ya borcunu ödemiş addeden, dünyaya gelişlerinin ve dünya üzerindeki neredeyse bütün eylemlerinin yönlendiricisi olan, dünyaya bakış açılarını ve kendilerini

⁸⁶ Bu konuya ayrıntılı olarak yer verdiğimiz bölüm için bkz: s.98-109.

konumlandırışlarını yansıtan bir anlayış veya daha uygun tabirle, bir dünya görüşü burada üst katman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya görüşü kavramı, bir önceki bölümde değindiğimiz üzere, inançlar, düşünceler, tavırlar ve değerler bütününden oluşmaktadır. Söz konusu anlatının ana temalarından olan iki pehlivanın pes etmeden ölünceye kadar güreşmeleri, bize, ne olursa olsun asla pes etmemeye ve her zaman sonuna kadar mücadele etmeye dayalı bir dünya görüşünü de vermektedir. Bu durumun kaynağını Türklerin göçerevli yaşam tarzlarının beraberinde getirdiği zorluklarda aramak mümkündür. Hem doğanın zor şartlarıyla hem de çevreleriyle sürekli mücadele halinde olan bir toplumun elbette zorluklar karşısında kolaylıkla pes eden ve boyun eğen bir tabiata sahip olması beklenemez. Bu nedenledir ki Türklerin geçmişte at binemeyene ve güreşemeyene kız vermemeleri, dolayısıyla onu evlenebilecek erişkinliğe ulaşmış görmemeleri, dayanıklılık ve mücadeleye dayalı bir spor olan güreşin bireyin toplum tarafından kabul görmesinde neden bir ölçüt ve otokontrol mekanizması olarak kullanıldığını da ortaya koymaktadır. Bu durum özellikle Gök Tanrı'ya borç ödemek üzere onun istediği düzeni ulaşılabilen her yere yaymak veya Allah'ın kelamını yüceltmek üzere ulaşılabilen her yeri 'Darü'l İslam' haline getirmek üzere mücadele etmek söz konusu olduğunda daha büyük bir gereklilik haline gelmektedir. Dolayısıyla Edirne'yi fethetmeye giderken yapılan güreş sırasında bile sonuna kadar mücadele etmek böyle bir anlayışın neticesidir. Diğer taraftan da bu durum konulan hedeflere ulaşmak için mücadele edecek olanlara bir örnek model de teşkil etmektedir.

Edirne'nin fethine giden yolda yapılan bu efsanevi güreşin bir diğer önemli yanı da esasen güreşin er kişinin sahip olduğu gücü bütün yalınlığıyla ortaya koymasına imkân vermesidir. Sonuna kadar mücadele etmenin yanısıra, kutsal bir amaca giden yolda zayıflık emaresi göstermemek, bu amaca ulaşabilecek güce sahip olmak ve bunu belli etmek için güç gösterisinde bulunmak da bu bağlamda söz konusu olmaktadır. Kırkpınar'ın köken anlatısında yansıtılan dünya görüşünü, en yalın ve buraya kadar aktardığımız noktaları da içeren haliyle bir bütün olarak ortaya koyabilmek için 2017 yılında 656.sı yapılan Kırkpınar Yağlı Güreşleri sırasında 14 Temmuz tarihli Cuma hutbesinde Selimiye Camisi imamı tarafından dile getirilen şu sözlere bakmak yeterli olacaktır:

Merhameti, rahmeti, Allahu Teâlâ'nın birliğini, tevhidi dünyaya duyurmak için sefere çıktıkları bir anda, güçlerini kuvvetlerini zalime göstermek üzere tutuştıkları mübarek Kırkpınar niyetiyle güreş tuttıkları 656 yıl önce, bu cenab-ı Hakkın rızasını ulaştırmak için dünyaya, merhameti ve rahmeti ulaştırmak için böyle bir ila-yı kelimetullah uğrunda, yaptıkları bu güzel, Allah için yaptıkları bu güreşlerin 656.sını yaşayacağız bu sene. Bu vesileyle Mevlid-i şerifler okuduk, Kuran-ı Kerimler okuduk.⁸⁷

Yukarıda aktardığımız bütünlük içerisinde baktığımızda, 'ila-yı kelimetullah' için Edirne'nin fethine girişen ve bu yolla Tanrı'nın rızasını kazanmayı hedefleyenlerin, hedeflerine ulaşmak için sahip olmaları gereken şeyin güç ve sonuna kadar mücadele etme azmi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kırkpınar adeta söz konusu unsurların ortaya koyulduğu sahne gibi görünmektedir. Türklerin Batıya doğru yürüyüşün hatrasının uygulamalı olarak sergilendiği Kırkpınar yağlı güreşleri, artık at sırtındaki savaşçılar yerine her yaz geleneksel yağlı güreşçilerden oluşan bir orduyla sınır kenti Edirne'de bunu gerçekleştirmektedir (Krawietz, 2012b, s. 2147-2148).

Kırkpınar'ın köken anlatısında varlığını görüğümüz dünya görüşünün parçaları veya üniteleri diyebileceğimiz unsurlar, Kırkpınar'da -ve aslında ülke genelinde düzenlenen bütün yağlı güreş müsabakalarında- cazgırlar tarafından orada hazır bulunan izleyicilere ve pehlivanlara güreşleri başlatmak, pehlivanları tanıtmak üzere okunan manilerde sık sık tekrarlanmaktadır. Cazgırların okuduğu maniler, orada bulunan herkese "biz" duygusunu, "biz"i meydana getiren kimlik unsurlarını ve buna bağlı olarak da bu dünya üzerindeki yerlerini, kısacası dünya görüşlerinin ünitelerini aktarmaktadırlar. Bu durumu somutlaştırabilmek için söz konusu manilere yakından bakmak gerekmektedir.

Kırkpınar'da cazgırlar tarafından okunan manilerde yoğun olarak dini değerlerin kullanılması söz konusudur. Önceki başlık altında da değindiğimiz üzere dinin, dünya görüşünü simgeler içinde depolanabilir hale getirmesi neticesinde "değerler" öznel olarak tercihler olmak yerine dünyada yaşamak için gerekli koşullar olarak empoze edilmekte ve böylelikle o dini kabul eden toplumun geneline teşmil edilmektedir (Geertz, 2010, s. 153-158). Bu noktada, manilerde İslam peygamberi Hz. Muhammed ve savaşçılığıyla öne çıkan ve pehlivanların piri olarak görülen Hz. Hamza'nın adı sıklıkla zikredilmektedir:

Pehlivan pehlivan!
Öğrenmek istersen eğer güreşi,
Dolaşıp yurdumu gez, gez bizim elde.

⁸⁷ Söz konusu hutbenin ses kaydı Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivinde kayıtlıdır.

Bulunmaz greŖte Türklerin eŖi,
YaŖanan destanı yaz, yaz bizim elde.

Dünyada eriŖtik bir haklı ne,
GreŖle baŖlarımız toya, dgne.
Hazret-i Hamzalardan geldik bu güne,
Pirlerden alınır giz bizim elde.

Allah Allah, illallah,
Muhammeden resulullah.
Geleceğin baŖpehlivan adaylarına,
Hep beraber alkıŖlarla diyelim maŖallah!
Allah derman versin! (Durdu, 2011, s. 217).

GreŖin, Türkler arasında bir ata sporu ve peygamber olarak görülmesinin, bir neticesi olarak toylara ve dgnlere bile greŖle baŖlandığıın, Türklerin greŖte eŖinin olmadığı ve bu yolla dünyada nam saldıkları dŖncesi ne çıkmakla beraber, Pehlivanların piri olan Hz. Hamza'dan el alınarak bu günlere gelindiğine dair bir algı da göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda İslam dininin peygamberi baŖta olmak üzere Hz. Hamza'nın ve Allah'ın adının sık sık zikredilmesi neredeyse her manide karŖılaŖılan bir durumdur. Dolayısıyla da cazgırlar bu sembolleri sık sık tekrarlamak yoluyla verilen mücadelenin manevi kaynağını hatırlatmaktadırlar. Benzer vurguların yapıldığı baŖka maniler ise Ŗyledir:

Pehlivan pehlivan!
Kiminiz Anadolu, kiminiz Rumeli'nden,
Her biriniz ayrı ayrı anadan.
GreŖ yapanların yardımcısıdır,
Hazreti yaradan.

Hani Ali hani Veli?
Pirimiz, stadımız,
Hazreti Hamza'dır belli.
Hepimiz ahir zaman Peygamberi,
Hazreti Muhammed Mustafa mmeti.

Allah Allah, illallah,
Yiğit arslanlara yarı finalde,
AlkıŖlarla diyelim maŖallah.
Allah derman versin! (Durdu, 2011, s. 217).

Pehlivan, pehlivan
HoŖ geldiniz sefa getirdiniz!
Er meydanına, pirlere meydanına
Ŗeref verdiniz, bugünkü Kırkpınar'ın
Tarih greŖ katına
Pehlivan, pehlivan
İŖle meydan, iŖte pehlivan
GreŖ edenlere, yardım eder Hazreti Yaradan
Hani Ali, hani Veli
Pirimiz stadım ız Hazreti Hamza'dan belli
KarŖıdan gelir kır at, kanatlan kat kat

Gönderelim Hazreti Muhammed'e salâvat
 Allah Allah illallah
 Hep birlikte pehlivanlarımıza
 Alkışlarla diyelim maşallah! (Tan, 1975, s. 5).

Manilerde dikkat çeken nokta 'güreşenlere Allah'ın yardımcı olacağı düşüncesidir. Bu düşüncenin temelinde yatan nedenin Hz. Muhammed'in ümmeti olarak geçmişte ila-yı kelimetullah için verilen mücadelenin er meydanında pehlivanların yaptıkları güreşle sembolik düzeyde kurulan bağlantıdır. Aynı algı ülkemizde başka er meydanlarında yapılan güreşlerde de tekrar edilmektedir:

Allah Allah illallah
 İki yiğit çıkmış meydana
 İki de birbirinden merdane
 Pirimiz Hazreti Hamza
 Üstadımız yine hazreti Hamza
 Birisi ak birisi kara
 Allah muratlarını onara (Özer, 1946, s. 8).

Sözünü ettiğimiz bu bağlantının açıkça ifade edildiği ve güreş meydanının adeta bir savaş meydanına evrildiği bir algının yansımalarını içeren bir örnek de mevcuttur:

...Dinleyin ağalar, eyleyin seyranı
 Pirlerden erlere kaldı bu meydan,
 Kılıcımız kan! Kalkanımız kan!
 Pirimiz Hazreti Hamza Pehlivan! (Er, 1974, s. 10).

Pehlivanların yaptıkları güreşin ve meydana verdikleri mücadelenin tarihi bir süreklilik içinde, Kırkpınar'ın arkaplanını oluşturan batıya doğru girilen fetih hareketlerinin hatırasıyla açıkça bağdaştırıldığı, savaşlarda sergilenen güç gösterisinden güreş meydanlarında sergilenen güç gösterilerine doğru bir dönüşümün dile getirildiği salavatlamlar cazgırlar tarafından bu bağlamda tekrarlanmaktadır:

Türk gücünü dünyaya tanıtan,
 Tuna boylarında at koşturun,
 Viyana kapılarında kılıç oynatan,
 Tarihi Kırkpınarlarda kürsülere çıkan,
 Dünya minderlerinde ülkemize
 Madalyalar kazandıran,
 Bu pehlivanlarımıza
 Bir daha alkış istiyorum.
 Alkışlar sizden, güreşler onlardan (Durdu, 2011, s. 220).

Yukarıda değindiğimiz Cuma hutbesini irdelerken bahsettiğimiz gibi “ila-yı kelimetullah” için Edirne’nin fethine çıkılan yolda Ali ve Selim adlı iki askerin tutuştukları ve sonuna kadar pes etmedikleri güreşlerinin ana temasını oluşturduğu Kırkpınar’ın köken anlatısı, orada hazır bulunan topluluğun nasıl bir kimliğin paydaşları olduğu noktasında hatırlatıcı bir rol üstlenmektedir:

Bizler Koca Yusufların,
Kel Aliçoların, Kurtderelilerin,
Adalı Halillerin torunlarıyız.
Bizler Er Meydanlarında
Sabaha kadar güreş tutup, şehid düşen
Akıncıların torunlarıyız.
Ne mutlu bu sahalarda güreş yapan
Atatürk gençliğine.
Ne mutlu Türk’üm diyene! (Durdu, 2011, s. 220).

Çağrılar tarafından okunan manilerde Kırkpınar’ın temelinde yatan ve Türklerin kendilerini ila-yı kelimetullah adına Allah’ın istediğini düşündükleri bir düzeni ve buna bağlı olarak İslam’ı yaymakla yükümlü gören ve bunu Allah’a borç ödemek olarak gören dünya görüşlerinin kendilerini tanımlama noktasında tarihi bir takım olaylarla harmanlanarak belirginleştirilmesi de söz konusu olmaktadır:

Eğil de kulak ver ceddine.
Türk’e kefen kimin haddine?
Avrupa’dan Çin şeddine,
Türkiye’den başka Türkiye yoktur.

Kavağın yaprağı çoktur,
Üstünde meyvesi yoktur.
Ey, Yüce Türk Milleti!
Sizlere sesleniyorum.
Türk’e Türk’ten başka dost yoktur.

Türk askeri isteseydi,
Kıbrıs’ın tamamını alırdı.
Yemin ediyorum ki,
Türkler olmasaydı,
Tarih öksüz kalırdı (Durdu, 2011, s. 222).

Kırkpınar er meydanının sembolik bir savaş meydanı olması bağlamında, fetihçi ve savaşçı bir dünya görüşüne uygun olan temaların bu şekilde sıklıkla tekrarlanıyor olması doğaldır. Tarihsel süreçte Türklerin Çin’den Avrupa içlerine kadar yayılmış olmalarına, onların içinde olmadığı bir tarihin yazılamayacağına, Kıbrıs Barış Harekâtı’na yapılan bu vurgular, söz konusu düşünsel arkaplandan kaynaklanmaktadır.

Kırkpınar'ın köken anlatısında geçen iki pehlivanın pes etmeden ölünceye kadar güreşmelerinin bize, ne olursa olsun asla pes etmemeye ve her zaman sonuna kadar mücadele etmeye dayalı bir dünya görüşünü yansıttığından yukarıda bassetmiştik. Bu mücadele doğrultusunda kutsal bir amaca giden yolda zayıflık emaresi göstermemek, bu amaca ulaşabilecek güce sahip olmak ve bunu belli etmek için güç gösterisinde bulunmak Kırkpınar'ın temelinde yatmaktadır. Bundan dolayı güreşlerin yapıldığı er meydanı “öteki” konumunda olanlara güç gösterisinin sergilendiği bir sahne hüviyetine bürünmektedir. Pehlivanlar, cazgırlar tarafından meydana salınmadan evvel bu konuda yapılan hatırlatmalarla uyarılmaktadırlar:

...Fark etmez uzunsun, kısa boylusun,
Köylüsün, şehirli, belki de dağlısın.
Koca Yusuf, Kurt dereli soyusun
Güreş tarihinde iziniz olsun.
Öyle güreşler yapın ki,
Yere gelmeyecek diziniz olsun (Durdu, 2011, s. 218).

Cazgırlar, pehlivanların er meydanına salınmalarından önce birbirlerinin güçlü yanlarından bahsederken yaptıkları tasvirlerle ilk bakışta pehlivanları uyarıyormuş gibi görünseler de aslında pehlivanın nasıl bir güç ve kuvvetin taşınması gerektiğine dair bir algıyı yansıtmaktadır:

İstanbuldan gelir tatar, kamçısını göğe atar,
Mustafa pehlivanı sorarsan
Kündeye taktı mı mandayı olsa atar.
Maşallah diyin pehlivanlarıma maşallah!
Süleyman pehlivanı da sorarsan
Göğüs çaprazına aldı mı deveyi olsa atar.
Maşallah diyin pehlivanlarıma maşallah! (Öztürk, 1949, s. 23)

Habire yiğitler kapın, kavrayın
Koç gibi dolanın, dönün meydanda
Ağırdan yanaşın, birden uğrayın
Bir orda kapışın, bir de bu yanda

Enseden, kürekte tutup girişin
Bazı da aslanlar gibi kükreşin
Durmayın, hakkım verin güreşin
Davullar çalınsin ulu divanda

Sizi seyretmeğe göğüs gelir dar
Dağlar bile görse sizi kimıldar
Yiğit, baş ödülü alana kadar
Sabır karar olmaz seyreden canda

Işık der ki, ayağa ayak katarım
 Dilim tutmaz ise nara atarım
 Ögerim yiğidi, alkış tutarım
 Billahi olsa da ikelim kanda

Verelim peygambere salâvat
 Sallîâlâ resulünâ Muhammed (Tan, 1975, s. 6).

Pehlivanların sonuna kadar mücadele etmesini gerekli kılan dünya görüşü, zayıflık emareleri göstermemeleri ve çıktıkları er meydanında rakiplerinden çekinmemelerini ve buna binanen sonuna kadar mücadele etmelerini gerekli kılmaktadır:

Pehlivan, pehlivan!
 Arabistan'dan aldım aşılı hurmayı,
 Mehterlerle oturmuş,
 Çalarlar davul ile zurnayı.
 Şahin de küçüktür amma
 Gökten indirir turnayı.
 Korkma pehlivanım korkma
 Meydan sizindir (Durdu, 2011, s. 221).

Cazgırların güreş müsabakaları öncesinde manilerle yaptıkları hatırlatmalar kimi zaman yüzeysel bir talimatlar dizisi ve güreşte yaygın bilinen oyunların sıralaması gibi görünse de daha alt katmanlarda pehlivanlara yılmadan sonuna kadar mücadele etmeleri gerektiğinin vurgusunu barındırmaktadır:

İki yiğit çıkmış meydana
 İkisi de birbirinden merdana
 Pehlivan! Pehlivan!
 Büyüğüm diye övünme
 Pehlivan! Pehlivan!
 Küçüğüm diye yerinme
 Analar çeker zahmeti,
 Babalar bilmez kıymeti
 Hepimiz de ahir zaman ümmeti...
 El paçada, diz yerde,
 Güreşelim düz yerde.,
 Pehlivan! Pehlivan!
 Alta düşersen kalkıver durma.
 Üste çıkarsan sarıver sarma,
 Deve dengi, kış inginden sakın ha!
 Söğüt ağacından odun olmaz,
 Çingene kızından kadın olmaz,
 Her kadın da yiğit doğurmaz.
 Allah Allah., illallah.,
 Verelim Muhammed'e selâvat
 Sallialâ Muhammed (Er, 1974, s. 10).

Sonuna kadar mücadeleyi yansıtan bu görüşünün izleri benzer bir şekilde pehlivanlara dur durak bilmeden mücadeleye devam etmeleri güreş oyunları ve bunlara yapılan karşı oyunları anlatan bir başka mani ile şöyle verilmektedir:

Alta geldin mi erinme
 Üste çıktın mı şirin
 Alta gelsen hemen apış
 Üstüne çıktın mı şirinme
 El paçadadır, diz yerde
 Sakın çapraz girem deme
 Olur ki bir yan baş atar
 Sarma künde yaptım deme
 Olur ki bir kılçık atar
 Vur sarmayı künden at
 Ve Hazreti Muhammed'e
 Gönderiver bir salâvat
 Seyirttim gittim aradan
 Yardımcımızdır Yaradan
 Seyirttim gittim pınara
 Allah işinizi onara
 Dinleyin ağalar sözümü
 Pehlivanlar batmanla yer
 Hem meyveyı, hem üzümü
 Dinlerler cazgır sözünü .
 İki yiğit çıkmış meydana
 Birbirinden merdâne
 Biri here, biri kara
 İkisinin zoru para
 Allah Allah ya illallah
 Bir daha diyelim maşallah (Tan, 1975, s. 5).

Pehlivanların güç ve kuvvet sergilerken nasıl olmaları gerektiği daha önce güreş meydanlarında nam salmış eski pehlivanlar üzerinden verilen örneklerle pekiştirilmektedir. Eski pehlivanların özellikle uluslararası arenada gösterdikleri başarılar ve cihana nam salma düşüncesi bu noktada öne çıkmaktadır:

Güç kuvvet yiğitlik gelir aklıma
 Ata sporumuz güreş denince
 Zekâ, ahlâk, mertlik gelir aklıma
 Ata sporumuz güreş denince

Pirimiz Hamza'nın mekânı cennet
 Hemi ibadettir hem de sünnet
 Güreş donu giymiş Resulü Ahmet
 Ata sporumuz güreş denince

Kendine güvenen kispet giymiş
 Bunun endazesi zorla oyunmuş
 Şahlar, padişahlar bile soyunmuş
 Ata sporumuz güreş denince

Davullar vurulur, zurnalar öter
Cazgır hamasette naralar atar
Halkın seyrine olur mu yeter
Ata sporumuz güreş denince

Kurtdereli, milletine sevdalı
Atatürk'ten mektup aldı manalı
Koca Yusuf, Kel Aliço, Adalı
Ata sporumuz güreş denince

Kara Murat, aslanlar gibi süzer
Molla İzzet, Nakkaş Eyüp, fir döner
Edirne Sarayı'nda Kırkpınar
Ata sporumuz güreş denince

Kızılıcık Mahmut, ne uzun boyun
Kara Ahmet'lere kâr etmez oyun
Hergeleci, Tekirdağlı Hüseyin
Ata sporumuz güreş denince

Ordulu Mustafa Bük'ün sarması
Adil Atan'ın da altdan girmesi
Aydın Demir'in kemere ermesi
Ata sporumuz güreş denince

Mersinli Ahmet'e kireşçi dendi
Gâhi boksör gahi güreşçi dendi
İtalyan Fantoni Misson'u yendi
Ata sporumuz güreş denince

Ey yeni pehlivan sözümü işit
Mutlaka bunlara sen de ol eşit
Yaşar Doğu, Celal Atik, Bayram Şit
Ata sporumuz güreş denince

Tahti, yenilince yere yığıldı
İsmet Atlı, tüm dünyaya duyuldu
İran'ın ülkesi yasa boğuldu
Ata sporumuz güreş denince

Yiğide ne güzel yakışır bıyık
Dediler Medved'e sensin en büyük
Medved de dedi ki, o Ahmet Ayık
Ata sporumuz güreş denince

Zanapalı, çelik bileği büke
Kahramanmaraşlı'm çangalı taka
Mehmet Esenceli, hey Bekir Büke
Ata sporumuz güreş denince

Güçlü'nin mindere çıkması olay
Mehmet Akif Pirim, Mahmut Atalay
Ömer Topuz, başta çekiyor halay
Ata sporumuz güreş denince

Celal İnceler'im, hasmından hak al
Bazı tırpan salla bazı da tek dal

Saffet Kayalı'yla, Hüseyin Çokal
Ata sporumuz güreş denince

Hamza Yerlikaya, Şeref Eroğlu
Mahmut Demir 'imin pazusu yağlı
Karakucak minder abalı, yağlı
Ata sporumuz güreş denince

Recep Kılıç, usta yaşa hoş yaşa
Tabandan ayağa ayaktan başa
Ahmet Taşçı, daha gelmedi tuşa
Ata sporumuz güreş denince

Ağalıktan yana kalmadı ahım
Sana yardımcı olsun penahın sakın
Altın kemerlidir, Hüseyin Şahin
Ata sporumuz güreş denince... (Artun, 2001, s. 39-43)

Pehlivanların rol model olarak görebilecekleri eski pehlivanların tarihi bir süreklilik içerisinde geçmişten günümüze gelinceye kadar geçmişin efsanevi karhramanları ve pehlivanları ile bir arada verildiği örnekler de söz konusudur:

Bizim Türk sporu güreş dalında
Nice ünlü başpehlivanımız var
Tarihten bu yana dünya dilinde
Söylenir yiğitlik destanımız var

Güreş bize miras kalmış atadan
Devam edip gelir Orta Asya'dan
Ayrıyız Çin, Japon, hem Avrupa'dan
A salet, tevazu nişanımız var

Türk güreşi asla jimnastik değil
Ciddiyetsiz oyun, artistik değil
Çünkü öyle güreş yiğitlik değil
Bizim adı işe isyanımız var

Biz güreşte hasmı düşman görmeyiz
Sadistliğe hiçbir değer vermeyiz
Yensek, yenilsek de hatır kırmayız
Gönül incitmeyiz, vicdanımız var

Her mesleğim bir piri var ezeli
Güreşinki de Mahmut pir yâr veli
Orhangazi zamanında Daz Ali
Pehlivan kale komutanımız var

Şeyh Seyyit'tir, pehlivan hocası
Er Sultan'a, pes eyledi nicesi
Demir Haşan'in, demirinden pençesi
Hamisi Yavuz Selim Han'ımız var

Amavutoğlu Ali, başpehlivan
Onu çok sevmiştir. Abdülaziz Han

Ustalar ustası diye aldı şan
Böyle erler dolu vatanımız var

İbrahim Paşa'nın başkadır hali
Hem pehlivan, hem vezir, hem vali
Gördü onu dört sultan ricali
Böyle çok yönlü insanımız var

Aliço, Adalı, bir milli şöhret
Yüz akımız Kurtdereli ol Mehmet
Cihan şampiyonumuz Kara Ahmet
Cümlesine sevgi, şükranımız var

Çolak Molla, medrese'de okudu
Kara İbo, bir vardı bir yok idi
Yörük Ali'nin hizmeti çok idi
Bulgar çetelerin koğanımız var

Kıbrıslı ve Filibeli Ahmet'ler
Çivicioğlu ile Kel Mehmet'ler
Verdiler Türk güreşine hizmetler
Onlara bir takdir kaftanımız var

Adil, Nasuh, çok başarı bulmuştur
Sadık Esen de, şampiyon olmuştur
İçte, dışta birincilik almıştır
Bizim bir de Sadık Doğan'ımız var

İpçi Hüseyin Pehlivan, yazar hat
Karabekir, Kazıkçı, bekler fırsat
Hergeleci İbrahim'de güç kat kat
Ona takdirimiz hayranımız var

Pehlivan Hüseyin'e akıllar şaşsa
Çorbacıken oldu vezir ve paşa
Avcı Hacı, daim güreşir başa
Yücelerden inmez şahanımız var

Güreş kispetiyle hacca gelerek
Şam'da kendisine hasım bularak
Onu yenip başpehlivan olarak
Kispet asan Hacı Çoban'ımız var

Ol Akçakocalı Ali Pehlivan
Odur her güreşte bir deve alan
Zaloğlu Rüstem'den kuvvetli olan
Heybetinden yer sallananımız var

Bahtiyar Bursalı, Turgut okçuydu
Bunlar zaman ile kısıbeti soydu
Turgut denizde Turgut Reis oldu
Artık ünlü şanlı kaptanımız var

Ne şampiyonlar var gör bu ocakta
Minderde, yağlıda, her bucakta
Söylenir adları köşe bucakta
Gezer dilden dile devranımız var

Kim bilmez ki Keçecili Kasım'ı
Yere serer çifte çifte hasımı
Vücudunda var kuvvet tılsımı
Sicimoğlu Halil, zişanımız var

Ahmet Yılmaz, Yaşar Doğu hem de ne
Birinciler hep greko-romende
Galip gelir her mindere girende
Gururumuz bir Adil Çan'ımız var

Çoktur bizim güreş çeşitlerimiz
Her dalda var mahir yiğitlerimiz
Koca Yusuf'umuz, Hamit'lerimiz
Acıpayamlı Çöp Hasan'ımız var

Hüseyin Akbaş'ın kuvveti katlı
Meşhur Celal Atik, kartal kanatlı
Canı cananımız ol İsmet Atlı
Kalbimizde Yaşar Aslan'ımız var

Dağistanlı, Ayık ve Sicimoğlu
Bunların bir vakit bükülmez kolu
Hep de kahraman birer Türkoğlu
Türk gibi kuvvetli unvanımız var

Şu son olimpiyat oyunlarında
Altın madalyalar boyunlarında
Şampiyon belgesi koyunlarında
Daha nice nice civanımız var

Akif'im Pirim ile er Yerlikaya
Şöhretleri çıkmış yıldıza aya
Türk adın duyuran bütün dünyaya
Hakkı Başar, Turan Ceylan'ımız var

Selahattin Öztürk ve Mahmut Demir
Zekeriya, Şerefoğlu oyunda tektir
Hepsi de dünyada edilir takdir
Şöhret olmuş çok kahramanımız var... (Artun, 2001, s. 33-37).

Verilen salavattlamada yurtdışında başarılı güreşler çıkararak “Korkunç Türk” lakabını almış olan Koca Yusuf gibi eskinin şöhretli pehlivanlarının yanısıra minder güreşinde dünya çapında Türkiye'yi başarılı bir şekilde temsil eden ve olimpiyat şampiyonlukları kazanan Ahmet Yılmaz, Yaşar Doğu, Mustafa Dağistanlı, Ahmet Ayık gibi pehlivanların da isimleri yer almaktadır. Geçmişte Kara Ahmet'le gerçekleştirilen “cihan şampiyonluğu” idealinin devamını sağlayan bu isimler, pehlivanların sahip olmaları beklenen güç ile ulaşabilecekleri en uç noktayı ortaya koymaktadır.

Günümüzde sadece güreşle anılan pehlivanlığın arka planında yer alan savaşçılık, her zaman sonuna kadar mücadele etmeyi ve bunu başarabilmek için de güçlü olmayı

gerektiren bir dünya görüşünün neticesi olarak savaş meydanlarında her zaman zaferi elde etmeyi gerektirirken, sembolik düzlemde savaş meydanlarının yerini güreş meydanlarının almasıyla hangi mecrada olursa olsun cihan şampiyonluğunu elde etmeyi bekleyen bir anlayışa dönüşmüştür:

Türk güreşi gitti gelmez deniyor,
Yeni şampiyonlar neredesiniz?
Bizden öğrenenler bizi yeniyor
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Başlarımız önde gönlümüz yaşlı
Gelmeli sporun iftihar faslı
Kesildi mi Yaşar Doğu'nun nesli?
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Nerede Koca Yusuf, hani Adalı
Yok mu Gazanfer'in meyveli dalı
Hamit'lerin vardı kaplan edalı
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Neden yetişmiyor bir Ahmet Ayık
Evlât olmalıdır ceddine lââyık
Doğmadın ise doğ, saklı isen çık!
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Zafer olmalıdır fikrin amelî
Dünyayı yenmektir millî emelin
Bitti mi kündesi Hasan Temel'in
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Türk'sün Türk gücü göster cihana
Geçerli olmaz hiçbir bahane
Kısır mı sizleri doğuran ana
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Beyaz altın yurdu şirin Adana
İsmet Atlı'lan çok görme bana
Taze Tevfik Kış'lar çıksın meydana
Yeni şampiyonlar neredesiniz? (Artun, 2001, s. 25-26).

Esasen bir müsabaka sporu olan güreş bir üstünlük kurma, bu üstünlükle şan ve şeref kazanma vesilesi olabilmektedir. Bir spor müsabakasında üstünlük, belli bir ulus ya da ırkın fiziksel özelliklerinin üstünlüğü olarak görülebilir. Kazanan rakibinden daha hızlı ve zekidir. Bu özellikleri bireysel düzeyde sergilemekle, grup izleyenlere nasıl görülmek istediklerini belli eder (Hill, 1998, s. 108).

Fiziksel arenada, entelektüel üstünlüğün bir ulusun doğal yiğitliğine kıyasla pek bir önemi yoktur. Bu arenada sağlanan üstünlük aynı zamanda dışarıya bir mesaj verir ve o grubun

kimliğini güçlendirir. Bu tarz başarılar diğer gruplara kendi kahramanlıklarını yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda grubun kendi içindeki imajını geliştirir. Bu nedenle bir grup fiziksel gücü umuma teşhir ederek hem grup içinde hem de grubun dışındakiler arasında kimliğini sağlamlaştırır. Böylelikle potansiyel saldırganlara karşı da bir mesaj verilmiş olur (Hill, 1998, s. 109). Dolayısıyla, “Korkunç Türk” ve “Türk gibi Kuvvetli” tabirlerini bu açıdan yorumlamak gerekir. Bu bağlamda bireysel manada bir pehlivanın ülkedeki tüm yağlı güreş organizasyonları arasında “şampiyonlar ligi” olarak tabir edildiği ve kazananın tüm Türkiye’nin başpehlivanı olduğu Kırkpınar’da er meydanına çıkmasını, kendisini gerçekleştirme ve pehlivanlığının amacına ulaşması olarak görmek mümkündür.

Güreşi bu şekilde yorumlayan bir bakış açısı er meydanlarından çıkacak başka “cihan pehlivanları” beklentisini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum da pehlivanların kendilerine daha önce görüldüğü gibi eskinin şöhretli pehlivanlarının adlarının hatırlatıldığı ve onları bir rehber edinmelerini tavsiye eden başka salavatlamalarla da dile getirilmektedir:

Her sahadan yüz akıyla çıkacak
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor
Yenilmeyen rakipleri yıkacak
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Halka ilân etsin yaysın cazgırlar
Yiğitleri bir bir saysın cazgırlar
Dinlesin ağ alar, duysun cazgırlar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Bizde yok demeyin var efendim var,
Daha dün vardı tarih aşikâr
Nerde Kel Aliço, Koca Yusuf’lar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Açılmasın rekorların arası
Ey’olmasın rakiplerin yarası
Yaşar Doğu, kime koydu mirası
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Boş kalmaz bu meydan Türk Meydanı
Türk gençliği titre, kendini tanı
Bize aratmayın Hamit Kaplan’ı
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Bekir Büke, Sicimoğlu, can gibi
Sıçrayıp çıkmalı bir civan gibi
Kurtdereli Mehmet Pehlivan gibi
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yeni nesil sizden şampiyon bekler
Rakipler rekora yenisin ekler
Hani Çöp Haşan'lar, Celal Atik'ler
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Güreşte seçilsin yurdum baş bölge
Spor dünyamıza düşmesin gölge
Nerde Nasuh Akar, Gazanfer Bilge
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Köçekler kuşansın, halay kurulsun
Zurnalar çalınsın, davul vurulsun
Kazıkçı Bekir'ler, geri dirilsin
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Mehmet Akif Pirim, Güçlü, er gibi
Ahmet Taşçı, rakibini yer gibi
Turan Ceylan, Mahmut Demir'ler gibi
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yağlanmalı yırtınmalı kispetler,
Pehlivan kendisi böyle ispatlar
Dünya şampiyonu Atlı İsmet'ler
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yine destur versin rahman-ı rahim
Rakiplerin hali olmalı vahim
Çıkmalı bir Hergeleci İbrahim
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Biz özlem içinde şimdi büyükler
Türk ulusu bir şampiyon sayıklar
Nerde Dağistanlı, Ahmet Ayık'lar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Bize yiğit gerek başı dumansız,
Tuş etmeli rakibini zamansız
Hamza Yerlikaya, gibi amansız
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Makarnacı Halil, Adalı Halil
Yardımcımız olsun Hazreti Celil,
Kızılıklı Mahmut, tarihte delil
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor... (Artun, 2001, s. 42-44).

Sinsin havasıyla, er meydanına,
Güreşin ruhunu, sezenler gelsin
Asırlık çınarın yeşil dalına,
Namını pehlivan yazanlar gelsin.

Kösler vurulanda, dağlar inlesin
Söyleyin mazimi, çağlar dinlesin
Tutuşsun yürekler, aşkı demlesin
Gönlümü coşturan, ozanlar gelsin

Güreş ırmağına, Kırkpınar selim
Orada yetişir, yıkılmaz belim

Olimpik dağında esmeli yelim
Dünya turlarında, gezenler gelsin

Kara Ahmet gibi namın kalmalı
Koca Yusuf gibi korku salmalı
Kurtdereli olup tırpan çalmalı
İsmimi tarihe kazanlar gelsin

Hilâlime, altın kemer vurulsun
Hamza Yerlikaya, asra sorulsun
Mehmet Akif Pirim, tahta kurulsun
Kara talihimi çözenler gelsin

Zekeriya Güçlü, Hakkı Başar'ım
Gayrı, engelleri bir bir aşarım
Turan'ımla, galip olur, çoşarım
Rakibin minderde ezenler gelsin

İstiklâl Marşı'mı dinlesin dünya
Mahmut Demir ile inlesin dünya
Şeref Eroğlu'mu ünlesin dünya
Göğsüne madalya düzenler gelsin

Çıksın pehlivanlar peşi peşine,
Şanlı ay-yıldızı taksın döşüne,
Daha güreşmeden girsin düşüne
Hasmının aklını bozanlar gelsin (Artun, 2001, s. 45-46).

Eski pehlivanların daima güçlü olma ve güçlerini gidebildikleri her yerde duyurma konusunda oluşturdukları bu beklenti, er meydanına çıkacak pehlivanlarda bulunacak bir takım özelliklerin arandığı bir algıyı yaratmaktadır. Pehlivanlar gücün yanısıra bu gücü taşımayı mümkün kılan bir takım ahlaki özelliklere de sahip olmak zorundadır. Tarihsel arka planında ila-yı kelimetullah için savaşıyor güçlü savaşçı prototipini barındıran pehlivanlık bu amaca ulaşabilmek için sahip olunması beklenen ahlaki özelliklerle tamamlanabilmektedir:

Üç kıtaya ferman varır duyurulur
Kırkpınar'da düğün, bayram, toy olur
Pehlivanlar eş eş olur ayrılır
Ta desteden başka dokuz boy olur

Koca Yusuf, Kel Aliço, Adanalı
Geçkinli Yusuf'lar kaplan edalı
Çayırdır yeşili bayraktır alı
On yedi yıldızla bir de ay olur

Silivri Molla, Yenici Mehmet
Kızılıcık Mahmut, Kayıkçı Ahmet
Kara Emin, yenerken çekmezdi zahmet
Çömlek köylü Kara Murat, yay olur

Tekirdağlı, tam yedi yıl baş olur
Pehlivanlar demir olur taş olur
On davulun gümbürtüsü hoş olur
Her bir zuma, kaval olur, ney olur

Kara Haşan, sıkça yağlar bedenin
Torunuydu başpehlivan dedenin
Şanı var burada güreş edenin
Anadan atadan asıl soy olur

Babaeskili pehlivanlar ün saldı
İrfan, künde attı Adil'im, daldı
Nice nice hanım, ağa şan aldı
Ama töremizde ağa, bey olur

Çokal, Demir, Güçlü, tepti bu yeri
Acar, Çelik, Şahin, dönemezler geri
Mehmet Ali Yağcı, ahlâklı biri
Pehlivanda ipek gibi huy olur (Artun, 2001, s. 47-48)

Pehlivan'ın sahip olması gerken ipek gibi huy ve ahlak, pehlivanın sahip olması beklenen gücü anlamlı kılmaktadır. Pehlivanlığın arka planında yatan İslami motivasyon, ahlak ve "ipek gibi bir huyu" gerektirmektedir ve bunlarla birleşmeyen güç sadece zalimlik anlamına gelecektir. Kırkpınar'ın yansıttığı dünya görüşünü bir bütünlük içerisinde aksettirdiğini daha önce belirttiğimiz Cuma hutbesinde de geçtiği gibi Kırkpınar'da tutulan güreş zalim olarak nitelenen ötekilere karşı bir güç gösterisidir.

Pehlivan İslam inancına uygun olarak dünyanın geçiciliği içerisinde eğer bir nam salmak istiyorsa gücünü gerekli ahlaki değerlerin rehberliğine teslim ederek başarabilecektir. Pehlivan, nefesine hakim olarak hareket etmeli, güreşin seyri içerisinde alta gelse bile sonuna kadar mücadele etmeli, avantajı elinde bulundurduğu sırada bile tevazu sahibi olarak sevinmemeli, ölçülülüğü elden bırakmayarak ipek gibi bir huyun gereklerini sergilemelidir:

Besmeleyle çıktık meydana;
Uymayın kör şeytana!
Dua edelim Hazreti Süleymana!
Ona kalmamıştır dünya,
Size de kalmaz pehlivanlar!

(...) Bu dünyanın işi ötedenberi haraptır, harap.
Gözümüzü bürüdü kanilen turap.
Onlara kalmamış dünya,
Size de kalmaz pehlivanlar!

(...) alta geldik — yenilme!
 Üste çıktık — sevinme!
 Hasımın karımcaysa, ondan edna tut kendini!
 Ona kalmamıştır dünya,
 Size de kalmaz pehlivanlar!

Hani Ali? , hani veli?
 Hani hazreti Hamza, pehlevanların piri?
 Ona kalmamıştır dünya,
 Size de kalmaz pehlivanlar! (Kowalski, 1940, s. 170).

Saltukname, Hikâyet-i Beşir Tıbbî gibi sözlü gelenekten kayıt altına alınan anlatılarda gaza başkenti olarak görülmüş olan Edirne, kendisini Allah'ın rızasını kazanmak için onun istediğini düşündükleri düzeni her gittikleri yere yaymak zorunda gören ve bunun bir neticesi olarak onun kelamını yüceltmek anlamına gelen ila-yı kelimetullahı gerçekleştirmek üzere Darü'l Harp olarak gördükleri her yeri fethetmeye çalışan, bunu başarmak için de her zaman sonuna kadar mücadele etmeyi ve güçlü olmayı bir zihniyetin ya da dünya görüşünün yansımalarını taşıyan Kırkpınar köken anlatısına manevi bir zemin oluşturmuştur.

Kırkpınar'ın köken anlatısıyla aksettirdiği dünya görüşünün üniteleri diyebileceğimiz güçlü olmak, gücünü göstermek hiçbir şekilde zayıflık emaresi göstermemek, bunların bir neticesi olarak her ne olursa olsun sonuna kadar mücadele etmek, Kırkpınar'da -ve aslında genel olarak bütün yağlı güreş müsabakalarında- cazgırlar tarafından okunan manilerle tekrar edilmekte ve diri tutulmaktadır.

Dünya görüşünden yansıyan düşünsel arka planıyla Kırkpınar, bir bütün olarak Darü'l Harb'e karşı bir güç gösterisi ve meydan okuma hüviyetini taşımaktadır. Doğrudan fiziksel güce dayalı savaş anlayışının ateşli silahlara yerini bırakmasıyla birlikte dışarıya karşı sergilenecek güç gösterisi uluslararası arenada yapılan güreş müsabakalarına yerini bırakmıştır. Kırkpınar meydanında yaptıkları güreşlerle adını duyuran “Korkunç Türk” namıyla anılan Koca Yusuf, Adalı Halil ve Kara Ahmet gibi pehlivanların uluslararası düzeyde yaptıkları güreşler ve Kara Ahmet'in bu düzeyde kazanmış olduğu “cihan şampiyonluğu” bu değişen bağlamın bir neticesi olarak karşımızda durmaktadır.

Günümüzde bir şenlik ve tören havası içinde yapılan Kırkpınar güreşlerinin, insanların yakınlaşması, dayanışması bakımından önemli toplumsal işlevleri vardır. Ülkenin birçok yöresinden gelen pehlivanları ve onları izlemeye gelenleri bir araya getiren; bireyin

toplumsallaşmasında, kimlik kazanmasında Kırkpınar güreşlerindeki semboller, içselleştirilmektedir. Kırkpınar güreşlerinin her sene yinelenen sürekliliği vardır (Yurdsever Ateş, 2006, s. 157).

Bir festival olarak anılan Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin üzerine inşa edildiği dünya görüşünü en yalın haliyle bünyesinde toplayan köken efsanesi burada her sene toplanan pehlivanlar ve seyircileri için bir örnek model teşkil etmektedir. Mircea Eliade'nin "Mitlerin Özellikleri" isimli eserinde dile getirdiği şekilde (Eliade, 1998, s. 27-39) Kırkpınar'ın köken efsanesine bir köken miti gözüyle bakacak olursak Kırkpınar için her sene toplanan insanlar, bu efsanede kodlanan ilk ve kusursuz örneğe bakarak bir ritüel diyebileceğimiz Kırkpınar'ı yeniden gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Kırkpınar'ın önceki bölümde değindiğimiz asli unsurları olan Kırkpınar ağası, pehlivanlar, cazgırlar, ve seyirciler bir ritüelin önemli unsurlarından olan davul-zurnacıların yaptığı müzikle birlikte her yıl bir araya gelerek bir ritüeli, bir dünya görüşünün yansımını bünyesinde barındıran Kırkpınar'ı, köken anlatısına uygun şekilde gerçekleştirilmesiyle tekrar tekrar yaşamaktadırlar.

Bütün bir etkinlik boyunca, Türklük, İslamlık, mertlik ve yiğitlik, temalarını işleyen Kırkpınar cazgırlarının manileri, davul-zurnanın vurduğu kahramanlık temalı pehlivan havalarıyla, kuvvet ve azametın timsali olarak görülen pehlivanlarla, eli açıklık ve güçle özdeşleşen Kırkpınar ağasıyla, her şeyin ata sporu ve peygamber sporu olarak görülen yağlı güreşin aslına uygun olarak gerçekleştiğini görmeye gelen seyircilerle Kırkpınar'ın üzerine inşa edildiği dünya görüşü bu saydığımız paydaşlar arasında –daha önce değindiğimiz gibi bilinçli olarak bir dışavurumdan ziyade bir kendiliğindenlik içerisinde- paylaşılmakta ve yaşatılmaktadır.

SONUÇ

Bir müsabaka sporu olarak güreş, göçerevli yaşam tarzına sahip Türklerin sürekli olarak kendilerini bu hayat tarzının beraberinde getirdiği muhtemel askeri çatışmalara karşı hazır tutmalarını sağlayan bir talim aracı olmanın yanısıra düğünlere, bayramlara ve panayırlara varıncaya kadar eğlencelerin bir parçası olmuş ve hoşça vakit geçirme unsuru olarak icra edilmiştir.

Türklerin karakucak güreşiyle Anadolu sahasında karşılaştıkları müsabakadan önce vücuda yağ sürme geleneğini harmanlamaları, sabır, dayanıklılık, rakibin anlık zaaflarını fırsata çevirmeye yarayan bir zekâ ve rakibin sırtını yere getirmek için patlayıcı bir gücü birleştiren yeni bir güreş türünü doğurmuştur. Yağlı güreşin bu hususları bünyesinde birleştirmesi onu askeri açıdan önemli bir talim unsuruna dönüştürmüş olması özellikle Osmanlı döneminde daha fazla örneğine rastladığımız güreşçi tekkelerinin kurulmasıyla yağlı güreşin kurumlaşmasına ve nihayet Osmanlı sarayı içinde de temsil bulmasına, bunun bir sonucu olarak da icracılarına bir dönemin en yüksek himaye kurumu olan sarayda bir ikbal kapısı açılmasına vesile olmuştur.

Osmanlı Devleti nezdinde gördüğü bu ilgiye paralel olarak halk tabanında da oldukça büyük bir popülerlik yakalayan yağlı güreş, nihayet 650 yılı aşkın bir kültürel sürekliliği yansıtan ve Türklerin Edirne'yi bir üs edinerek Balkanlar'a doğru giriştiği fetih hareketinin hatırasını barındıran köken anlatısıyla Kırkpınar'ın asli unsuru olmayı başarmıştır.

2010 yılında “Unesco İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi”ne Türkiye adına kaydettirilmiş ve 2017 yılı itibariyle 656.sını geride bıraktığımız Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali, Dünya’da bir spor türü etrafında gerçekleşen çok az sayıdaki kültürel sürekliliklerden birisini arz etmektedir.

Osmanlı Türklerinin Rumeli’ne ilk ayak basışlarının hatırasını köken anlatısında saklayan Kırkpınar'ın özünde yer alan ve esas çekim unsurunu oluşturan yağlı güreş organizasyonlarının sayısı, günümüzde Türkiye'nin pek çok bölgesinde belediyelerin organizasyon kısmını üstlenmeleri ve ciddi miktarda bütçeler ayırmasıyla birlikte gün geçtikçe artmaktadır. Ancak bütün bu organizasyonlar içerisinde Kırkpınar Yağlı

Güreşleri Festivali altı asırı aşan sürekliliği ve sahip olduğu tarihsel arka planıyla öne çıkmaktadır.

Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren göçerevli bir hayat tarzını benimsemiş olan Türkler mevcut yaşam tarzlarının beraberinde getirdiği zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Kimi zaman bütün bir boyun yok olmasıyla sonuçlanabilen ve komşu boylardan veya milletlerden gelebilen baskınlara karşı korunmak, yaşam için gerekli olan diğer gereksinimlerin sağlanması için ticaret yapmakla birlikte bu yolların Çin gibi güçlerce kesilmesi nedeniyle sürekli olarak savaşmak ve savaşa hazır olmak zorunda kalan Türklerin bu hayat tarzları onları bir savaş makinası haline getirmiştir. Bu nedenle alışık oldukları hayat tarzının korunması ve huzur içinde bozkırda yaşayabilmek için ihtiyaç duydukları barışı sağlamak zorunda olan Türkler, Gök Tanrı tarafından ulaşılabildikleri her yere özlemini duydukları düzen ve huzuru götürmek üzere adına “üniversalizm” veya “Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi” diyebileceğimiz bir dünya görüşünü benimsemişlerdir. Bu dünya görüşünün şekillendirdiği insan tipi de bozkır yaşam tarzının gerektirdiği gibi ata binebilen, kılıç tutabilen, ok atabilen, güreş tutabilen bir savaşçı tipidir. Bu savaşçı tipi İslamlık öncesinde ve İslamlık sonrasında uzun süre Alp olarak anılan şahsiyettir. Alp kelimesi yeni girilen İslam medeniyeti dairesinin etkisiyle yerini aynı işlevi üstlenmekle birlikte zamanla “pehlivan”a bırakmıştır.

İslam diniyle birlikte eski savaşçılıklarını kaybetmeyen Türkler mevcut dünya görüşlerini İslami bir yorumla harmanlayarak “ıla-yı kelimetullah” için yani Allah’ın kelamını ulaştıkları her yere yaymak şeklinde yenilemişlerdir.

Bu anlayış Osmanlı Devleti tarafından devletin resmi ideolojisi haline getirilmiş ve devlet üzerinde şekillendiği göçerevli toplumun dünya görüşünün yarattığı fetihçi enerjiyi “Darü’l Harp” olarak gördüğü batıya doğru kaydirmiştir. Bunun bir sonucu olarak Rumeli’ne adım atan Osmanlı Devleti Edirne’yi almak üzere harekete geçmiş ve bu dönemin hatırasını yansıtan ve Kırkpınar’a kaynaklık eden köken efsanesini meydana getirecek olaylar silsilesi meydana gelmiştir. Dolayısıyla da Kırkpınar, “Darü’l Feth” olarak görülen ve “Darü’l Harb”e açılan kapı olan Edirne’nin üzerinde batıya doğru yapılacak harekât öncesinde bir güç göstergesinin ortaya koyulduğu sahne gibi görünmektedir.

Fetihler yapmak ve ila-yı kelimetullah için gazalar yapmak üzere Süleyman Paşa komutasında Rumeli'ne geçen kırk yiğit içinden çıkan Ali ve Selim, tutuştukları güreş neticesinde şehit olmuş ve gömüldükleri yerden çıkan kırk gözeli pınarla adına Kırkpınar Güreşleri denilecek kültürel sürekliliğin yolunu açmışlardır.

Kırkpınar alt katmanlarında fetih, gaza, güç gösterisi gibi kavramlarla özdeşleşmiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Kırkpınar'ın köken anlatısında kodlanan dünya görüşü kadar geçmişte buradan namlarını duyurmuş Türk pehlivanlarının başarılarıdır. Kırkpınar'ın yetiştirdiği Koca Yusuf, Kara Ahmet, Kurt Dereli Mehmet, Adalı Halil gibi pehlivanlar 19. yüzyılın sonundan itibaren cihan pehlivanı olmak gayesiyle dünya arenasına çıkmış, Kırkpınar'ın köken anlatısında tezahürünü bulan dünya görüşüne uygun olarak sonuna kadar mücadele etmek, güçlü ve kuvvetli olmak gibi düşüncelerle bilenerек Avrupa'da ve Amerika'da yaptıkları güreşlerle adlarını duyurmuşlar, kendilerinden bashedilirken “Korkunç Türk” ve “Türk Gibi Kuvvetli” tabirlerinin kullanılmasına yol açmışlardır

Kırkpınarın köken anlatısında kodlanmış olan gaza ve fetih anlayışı ve bu anlayışın şekillendirdiği ideal insan tipi olan pehlivanlar ve onları takip eden seyirciler, organizasyonun manevi hamisi ağalar, Kırkpınar'a hakim olan temaları sürekli olarak pehlivanlar ve izleyicilere anımsatan cazgırlar, davul-zurnacılarla birlikte ortak kültürel sembollerin paylaşıldığı bir bildirişim ortamı içerisinde 2017 yılı itibariyle 656 yılı geride bırakarak bugüne ulaşmayı başarmıştır.

Bununla birlikte saha araştırması sırasında yakından gözlemlediğimiz bazı durumlar, günümüzde hala hatırı sayılır bir izleyici kitlesine sahip olan yağlı güreşler ve yağlı güreşin “şampiyonlar ligi” ve “olimpiyatları” gibi nitelemelerle anılan Kırkpınar'ın devamlılığı noktasında çok olumlu bir tablo çizmenin tam anlamıyla mümkün olmadığını da göstermiştir. Saha araştırmamız sırasında geleneğin takipçilerinin düşünce ve yorumları, geleneğin geleceği açısından halledilmesi gereken bir takım sıkıntıların varlığına dikkatimizi çekmiştir.

Bunlardan ilki sponsorluk kurumunun yağlı güreşlerin devamı için olmasa olmaz bir şart olmasına rağmen Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin gerektiği kadar desteği görememesidir. Her ne kadar 2017 yılında Kırkpınar Ağalık ihalesi 1 milyon 522 bin lira gibi bir rakamla

sonuçlanmış olsa da bir sonraki sene bunun devamının gelip gelmeyeceği başlı başına bir muammadır. Sadece Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin Edirne Belediyesi'nin ayırdığı bütçe, Ağalık ihalesinden ve bilet satışlarından gelen paralarla düzenlendiği göz önüne alınacak olursa durumun boyutları daha iyi anlaşılabilir. Ağalık ihalelerinde söz konusu olan rakamlar endüstriyel futbolda harcanan transfer paraları ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır.

Yağlı güreşin icracıları pehlivanlar günümüzde belediyelerin bünyesindeki güreş kulüplerinde, yağlı güreş sezonunun kapandığı dönemler dışında da kendilerine sürekli bir iş imkânı bulmaktadırlar. Pehlivanların ciddi manada para kazanabilmeleri ise ancak katıldıkları organizasyonlarda dereceye girmeleri halinde alacakları ödüllerle mümkün olabilmektedir. Ancak yağlı güreşin hitap ettiği seyirci kitlesinin büyük firmaların hedef kitlesi olmaması beraberinde yağlı güreş organizasyonları için sağlanacak sponsorluk gelirlerinin az düşük düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla da bu durumun, dereceye girenlere verilecek olan ödüllerin miktarının azalmasına ve gerekli teşvikin olmaması halinde yağlı güreşi icra edecek olan kişilerin sayısının azalmasına neden olacağı kanaatindeyiz.

Yağlı güreş ve Kırkpınar açısından geleneğin devamlılığını tehdit eden başka sıkıntılar da mevcuttur. Günümüzde Kırkpınar'a çıkan pehlivan sayısının 2000'i aşiyor olması ve yıllar geçtikçe pehlivan sayısının artması⁸⁸ geleneğin devamı için olumlu bir tablo oluşturuyor gibi durmaktayken dolaylı yoldan olumsuz etkileri de mevcuttur. Bunlardan ilki Kırkpınar yağlı güreşlerinin sadece üç gün içinde düzenlenmesi zorunluluğu nedeniyle çok sayıdaki pehlivanın bir an önce cazgır tarafından meydana salınması ve güreşlerin başlaması adına Güreş Federasyonundan gelen müdahalelerle cazgırların manilerini kısa kesmesine ve hatta okumamasına neden olmaktadır. Bu durum da cazgırların Kırkpınar'da ve geniş pehlivan katılımının olduğu başka organizasyonlarda sadece pehlivanın adının, kimin adına güreştiğinin ve nereli olduğunun söylendiği oldukça yüzeysel ve cazgırlık geleneğinin doğasıyla uyummayan bir sunuma neden olmaktadır.

⁸⁸ 2015 yılında 1924 pehlivan, 2016 yılında 1969, 2017 yılında 2200 pehlivan Kırkpınar'a katılmıştır. Bkz: <http://www.edirne.bel.tr/baspehlivan-balaban-a-kirkpinar-almanagi/10970/> - 12. 12. 2017.

Kırkpınar'a katılan pehlivan sayısındaki fazlalığın bir diğer dolaylı etkisi ise yağlı güreşe minder güreşinden alınan süre ve puanlama gibi unsurların sokulmasıdır. Günümüzde yağlı güreşte pehlivanlar 30 dakika içerisinde yenilemedikleri takdirde 5 dakika sürecek puanlamaya geçilmekte ve minder güreşi usulünde hamlelerle puan alınmaktadır. Söz konusu durumun yarattığı olumsuzluk Kırkpınar'ı izlemeye giden seyircilerde oluşan algıdır. Sahada şahit olduğumuz üzere seyirciler sıklıkla pehlivanların güreşmeyip vakit geçirmeye çalıştıklarını dile getirmişler ve bu nedenle de müsabakalarda yağlı güreşe has ve heyecan yaratan oyunların kalmadığını dile getirmişlerdir. Bu durumun yağlı güreşin seyir zevkini azaltarak, yağlı güreş seyircilerinin sayısında istenmeyen düzeylerde azalmaya neden olabileceği muhtemeldir. Söz konusu pehlivan fazlalığını azaltmak üzere çeşitli uygulamaların yürürlüğe sokulması tartışılrsa da sadece tasarı düzeyinde kalmaktadır.

Yazılı ve görsel basının Kırkpınar dışında ilgi göstermediği yağlı güreş organizasyonları, sadece düzenlendiği bölgedeki yerel basının ilgi göstermesiyle gündeme gelebilmektedir. Bu da yağlı güreşin bilinirliğini ve tanınırlığını azaltan unsurların arasında gelmektedir. Bununla birlikte, yerel düzeydeki yağlı güreşleri ekrana taşıyan yerel kanalların uydu yayımları sayesinde artık ulusal düzeyde daha rahat takip edilebiliyor olması yağlı güreşin ülkenin farklı bölgelerindeki seyircilerle buluşmasını kolaylaştırmaktadır.

Başta Antalya olmak üzere Aydın, Manisa, ve Balıkesir gibi Yörük kültürünün ve kimliğinin hakim olduğu yerlerde yağlı güreşe duyulan ilgi hala yüksek olmakla birlikte, sahadaki gözlemlerimiz yağlı güreşe ve Kırkpınar'a ilgi duyan ve Kırkpınar'ı izlemeye gelen yaş grubunun 50 yaş ve üzeri olduğu, bununla birlikte daha genç yaş gruplarında bu ilginin azalmakta olduğuna dikkatimizi çekmiştir. Bu kuşağın yitirilmesiyle birlikte yağlı güreş geleneğinin kaybolacağı gibi bir tespitte bulunmayacak olmakla birlikte söz konusu durumun üzerinde düşünmeye değer bir tablo yarattığını da belirtmek gerekmektedir.

Sonuç olarak Kırkpınar'da son yıllarda artan pehlivan sayısı ile geleneğin geleceği açısından olumlu bir tablo oluştuğunu belirtmeliyiz. Geleneğin doğasıyla uyuşmayan belirttiğimiz uygulamaların son bulması, sponsorluk ve medyada temsil bulma gibi

sorunların halledilmesi Kırkpınar ve yağlı güreş geleneğinin geleceğini olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAK KİŞİLER

Arslan, Kasım (2017), 64 yaşında, Cazgır. Kasım Arslan ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Atik, Nizamettin (2017), 66 yaşında, seyirci. Nizamettin Atik ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Ay, Yüksel (2017), 50 yaşında, seyirci. Yüksel Ay ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Balaban, İsmail (2017), 31 yaşında, Kırkpınar Başpehlivanı. İsmail Balaban ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Balcı, Serhat (2017), 36 yaşında, başpehlivan. Serhat Balcı ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Basat, Şenol (2017), 44 yaşında, pehlivan. Şenol Basat ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Bircan, Ramazan (2017), 38 yaşında, başpehlivan. Ramazan Bircan ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Kara, Recep (2017), 36 yaşında, Kırkpınar Başpehlivanı. Recep Kara ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Kayabaş, Şükrü (2017), 75 yaşında, Kırkpınar Başcazgır. Şükrü Kayabaş ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Köse, Murat (2017), 73 yaşında, Kırkpınar Ağası. Murat Köse ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Okulu, Orhan (2017), 29 yaşında, Kırkpınar Başpehlivanı. Orhan Okulu ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Özgün, Osman (2017), 37 yaşında, başpehlivan, Osman Özgün ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Pehlivan, Mehmet (2017), 55 yaşında, pehlivan. Mehmet Pehlivan ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Semani, Hüseyin (2017), 38 yaşında, Turizmci. Hüseyin Semani ile yapılan görüşmenin yazılı metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Şahin, Burhan (2017), 39 yaşında, pehlivan. Burhan Şahin ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Tura, Mehmet (Pele) (2017), 72 yaşında, Kırkpınar Başcazgarı. Mehmet Tura ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Yavuz, Remzi (2017), 53 yaşında, pehlivan. Remzi Yavuz ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Yazoğlu, Alper (2017), 70 yaşında, Kırkpınar Ağası. Alper Yazoğlu ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Yenici, Ahmet (2017), 73 yaşında, pehlivan. Ahmet Yenici ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Yiğit, Ahmet (2017), 63 yaşında, Ahmet Yiğit ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

Zurnacı, Fahrettin (2017), 65 yaşında, Kırkpınar Güreşleri Davul-zurna ekibi şefi. Fahrettin Zurnacı ile yapılan görüşmenin ses kaydı ve deşifre metni Erkan Kalaycı'nın kişisel arşivindedir.

KAYNAKLAR

- Abdülaziz Bey. (1995). *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Ahmedi. (t.y.). *İskendername*. (Y. Akdoğan, Çev.) Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ağustos 17, 2017 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10667,ahmediskendernameyasarakdoganpdf.pdf?0> adresinden alındı
- Ahmet Vefik Paşa. (1897). *Lehçe-i Osmani* (Cilt 1). İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Akansel, S., Kıran Çakır, H., Kısa Ovalı, P. ve Ataç, B. (2006). Kırkpınar’ın İmajında Kullanıcı Kimliğinin Belirlenmesi. *I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri* (s. 91-100). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Akbaba, D. (2015). Nogay Türklerinin Gelenekleri Üzerine. *Yeni Türkiye*(80), 391-395.
- Akyüz, Ç. (2010). Manas Destanı’nda Alp Kadın Tipi. *Mukaddime*(1), 169-180.
- Alpman, C. (1972). *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Alter, J. (1994). Somatic Nationalism: Indian Wrestling and Militant Hinduism. *Modern Asian Studies*, 28(3), 557-588.
- Altınölçek, S. (2010). Güreş Karşılaşmalarında Müziğin Yeri ve Önemi. *Acta Rurcica*(1), 321-328.
- And, M. (2009). *16. Yüzyılda İstanbul*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- And, M. (2012). *Oyun ve Bugü: Türk Kültüründe Oyun Kavramını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arabacı, C. (1999). Osmanlı Spor Kuruluşları Vakıf İlişkisi. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Münasebetiyle Osmanlıda Spor Sempozyumu* (s. 141-169). Konya: Kültür Bakanlığı.
- Arıpınar, E. (1966). Türk Güreşinin Tarihi. *Hayat Tarih Mecmuası*, 1(5), 69-73.
- Arslan, M. (2009). *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 3: Vehbi Surnamesi* (Cilt 3). İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı.

- Artun, E. (2001). Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salavatlamaları. *Erdem*, 13(37), 1-52.
- Assman, J. (2015). *Kültürel Bellek*. (A. Tekin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Âşık Paşa. (2000). *Garib-nâme* (Cilt I/1, 1/2). (K. Yavuz, Haz.) İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Âşıkpaşaoğlu. (1992). *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. (N. Atsız, Haz.) İstanbul.
- Atabeyoğlu, C. (1985). Spor. *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 6, s. 1473-1518). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atabeyoğlu, C. (1994). Güreş. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 3, s. 454-455). içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.
- Atabeyoğlu, C. (1998). Kırkpınar'ın Tarihi. *Edirne: Serhattaki Payitaht* (s. 503-517). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Atabeyoğlu, C. (2000). *Geleneksel Türk Güreşi ve Kırkpınar*. Ankara: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi 2000.
- Atay, S., Kılıç, H., Karaca, Y., Erol, R., Kahriman, S. ve Fuat, R. (2011). *İstanbul Kadı Sicilleri Bâb Mahkemesi 46 Numaralı Sicil* (Cilt 19). İstanbul: İSAM.
- Ay, İ. (2006). Kırkpınarın Belediyecilik Yönü 1.Kırkpınar Sempozyumu. *I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri* (s. 83-85). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Ayağ, A. (1983). *Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri*. İstanbul: Divan Yayınları.
- Aygün, Ö. ve Çavga, M. (2014). *Geçmişten Günümüze Edirne ve Kırkpınar*. Edirne: Parafiks Yayınevi.
- Bang, W. ve Arat, G. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Semineri Neşriyatı.
- Bars, M. (2008). Köroğlu Destanı'nda At, Kadın, Silah. *Turkish Studies-International*, 3(2), 164-178.

- Bars, M. (2014). Ak Kağan Destanında Kadın Tipi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 94-111.
- Başaran, F. N. ve Gürcüm, B. H. (2013). The YağlıGüreşTradition in Kırkpınar and the Last Master of Kıspet-Making. *Folk Life*, 49(2), 103-124.
- Benekay, Y. ve Ercan, Ş. (1971a). Türk Güreşi'nin Ana Kaynağı: Er Meydanı Kırkpınar. *Türk Folklor Araştırmaları*, 13(263), 6002-6003.
- Benekay, Y. ve Ercan, Ş. (1971b). Türk Güreşinin Kaynağı: Er Meydanı Kırkpınar II. *Türk Folklor Araştırmaları*, 13(264), 6020-6024.
- Berbercan, M. T. (2009). "Kür" Kelimesi Üzerine Yapı ve Anlam Bilgisi Yönünden Görüşler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(29), 171-182.
- Biç, H. (1944). *Türk Güreşi Yağlı Güreş*. İstanbul: Marmara Kitabevi.
- Bilgin, O. (t.y.). *Kırkpınar Deyince*. İstanbul: Motif Basım Ltd.
- Bumin, K. (1993). Edirne from Yesterday to Today. *Edirne* (s. 19-78). içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Caillois, R. (2001). *Man, Play and Games*. Chicago: University of Illinois Press.
- Carter, C. (1988). Athletic Contests in Hittite Religious Festivals. *Journal of Near Eastern Studies*, 47(3), 185-187.
- Cebecioğlu, E. (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Ciğa, Ö. (2013). *Süheyl ü Nev-Bahâr Metin-Aktarma, Art Zamanlı Anlam Değişmeleri, Dizin*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Coreeda Association of Australia. (2017, 11 22). *Pehlivan, Pahlavan, Pahlwan The Wrestling Heroes of Central Asia*.
http://www.coreedaoz.com/attachments//The_Wrestling_Heroes_of_Central_Asia.pdf adresinden alındı

- Covel, J. (2011). *Bir Papazın Osmanlı Günlüğü: Saray, Merasimler, Gündelik Hayat*. (N. Özmelek, Çev.) İstanbul: Dergah Yayınları.
- Crowther, N. B. (2007). *Sport in the Ancient Times*. London: Praeger.
- Çapan, M. (1990). Dede Korkut Hikayeleri'nde Spor İzleri ve İlk Güreş Şeklimiz Üzerine Bir Araştırma. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, IV(42), 13-22.
- Çay, A. (1999). *Nevruz - Türk Ergenekon Bayramı*. Ankara: Tamga Yayıncılık.
- Çelebi, E. (1986). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Cilt 2). (M. Çevik, Haz.) İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Çobanoğlu, Ö. (2001). Türk Mitolojisi. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* (Cilt 1, s. 5-86). içinde Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Karşılaştırmalı Atasözleri Bağlamında Türk Dünyası Atasözlerinde Sosyo-Kültürel Süreklilik ve Değişme Üzerine Tespitler. *Türkbilig*(5), 3-12.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). Güreş. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (Cilt 3, s. 128-131). içinde Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Çobanoğlu, Ö. (2008). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). İpek Yolu ve Geleneksel Türk Dünya Görüşü Üzerine Tespitler. F. Atasoy (Dü.), *Uluslararası İpek Yolu'nun Yükselişi ve Türk Dünyası Bilgi Şöleni*. içinde II, s. 60-68. Ankara: Türk Yurdu.
- Çumralıgil, B., Özdemir, M., Yılmaz, H. ve Pepe, H. (1999). Osmanlıda Güreş Tekkelerinin Sosyal ve İdari Yapılanmasının Toplum Üzerindeki Etkileri. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Münasebetiyle Osmanlıda Spor Sempozyumu* (s. 335-341). Konya: Kültür Bakanlığı.
- Delice, H. (2007). Vatan Ediliş Destanı Kırkpınar. *Uluslararası II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri* (s. 49-54). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Demir, N. (2004). *Dânişmend-nâme*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Demirdal, S. (1936). Uluborlu'da Güreş. *Ün: Isparta Halkevi Mecmuası*, 3(36), 426-430.
- Dervişoğlu, M. (2012). *Kırkpınar Güreşlerinin Halkbilimsel Açından İncelenmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Dilek, İ. (2002). *Altay Destanları* (Cilt 1). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dundes, A. (1971). Folk Ideas as Units of Worldview. *Journal of American Folklore*, 84(331), 93-103.
- Dundes, A. (1995). Worldview in Folk Narrative: An Addendum. *Journal of American Folklore*, 54(3), 229-232.
- Durdu, B. K. (2011). Cazgır. *Pehlivan* (s. 181-223). içinde Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Dursun, Y. (2014). *Oyunun Ontolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Dwight, H. G. (1915). *Constantinople Old and New*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Eberhard, W. (1940). Türkler ve Komşularında Spor. *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, 15(87), 209-215.
- Ebu'l Hayr-ı Rumi. (2007). *Saltık Gazi Destanı*. (N. Demir ve M. D. Erdem, Haz.) Ankara: Destan Yayınları.
- Efendi, A. B. (2014). *Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si* (Cilt 1). (N. Adıgüzel ve R. Gündoğdu, Haz.) Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Eliade, M. (1998). *Mitlerin Özellikleri*. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Emecen, F. (1998). Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri: Edirne. *Edirne: Serhattaki Payitaht* (s. 49-69). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Er, F. (1974). Güreş Folkloru: Cazgır ve Davul. *Sivas Folkloru*, 2(14), 10-11.

- Er, F. (1974). Güreş Folkloru: Cazgır ve Davul. *Sivas Folkloru*, II(14), 10-11.
- Erdoğan, A. (2006). Hikâyet-i Tabib Beşir Çelebi ve Tarih-i Edirne İsimli Yazma Eser. D. Saraç (Ed.) içinde, *Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Tuncer Baykara'ya Armağan Tarih Yazıları* (s. 174-205). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ergin, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı-1*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Erginli, Z. (2006). *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kalem Yayınevi.
- Erlər, M. ve Özyurt, S. (2012). Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salâvatçılıktan Cazgırlığa. *Studies of the Ottoman Domain*, 2(2), 39-56.
- Ertaylan, İ. H. (1946). *Tarih-i Edirne ve Hikâyet-i Beşir Çelebi*. İstanbul: Aydın Basımevi.
- Ertür, R. (1965). *Eski Kırkpınar: "Edirne Armağan Kitabı"ndan Ayrı Basım*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Esin, E. (1978). *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Esin, E. (1991). Katun: Türk Kadınına Dair. *Erdem*, 7(20), 471-783.
- Esin, E. (2006). *Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*. İstanbul: Kabalcı.
- Evliya Çelebi. (1999a). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Cilt 2). (Z. Kurşun, S. A. Kahraman ve Y. Dağlı, Haz.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi. (1999b). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Cilt 3). (S. A. Kahraman ve Y. Dağlı, Haz.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi. (2005). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Cilt 9). (Y. Dağlı, S. A. Kahraman ve R. Dankoff, Haz.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi. (2006). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Cilt 1). (R. Dankoff, S. A. Kahraman ve Y. Dağlı, Haz.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Falassi, A. (1987). Festival: Definition and Morphology. *Time out of Time: Essays on the Festival* (s. 1-10). içinde Albuquerque: University of New Mexico.

- Fındıklılı Mehmet Ağa, S. (1928). *Silahdar Tarihi* (Cilt 2). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fındıklılı Mehmet Ağa, S. (1928). *Silahdar Tarihi* (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fişek, K. (1985). *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Freely, J. (2000). *Osmanlı Sarayı Bir Hanedanlığın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geertz, C. (1957). Ethos, World-View and the Analysis of Sacred Symbols. *Antioch Review*, 4(17), 421-437.
- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin Yorumlanması*. (H. Gür, Çev.) Ankara: Dost Yayınları.
- Gençay, S. (2004). Osmanlı'da Saray Eğitim Kurumu Olarak, "Enderûn-u Hûmayun'da Spor Faaliyetleri". *KSÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 62-67.
- George, A. (2000). *The Epic of Gilgamesh*. Londra: Penguin Books.
- Golden, M. (2005). *Sport in the Ancient World From A to Z*. New York: Taylor & Francis.
- Gökalp, Z. (2015). *Altın Işık*. (A. Duymaz, Haz.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gökbilgin, M. T. (1952). *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1994). Edirne. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 10, s. 425-431). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Gökçen, İ. (1946). *Sicillere Göre XVI. ve XVII. Asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları*. İstanbul: Manisa Halkevi.
- Gölpınarlı, A. (1955). Fütüvvetname-i Sultani ve Fütüvvet Hakkında Bazı Notlar. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 17(1-4), 127-155.
- Gümüş, A. (1972). *Güreş*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Gümüş, A. (1990). *Kırkpınar Güreşleri*. Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı.
- Günay, N. ve Türkmen, M. (2012). Osmanlı Saray Hayatında Güreş. *II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyumu* (s. 218-224). Kahramanmaraş: Kahraman Maraş Belediyesi.
- Gürleyik, C. (1971). Kırkpınar Güreşleri. *Folklor*(23-24), 18-19.
- Güven, Ö. (1988). Türklerde Pehlivanlık. *Türk Dünyası Araştırmaları*(56), 51-59.
- Güven, Ö. (1991). Türklerde Güreş Geleneği. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*(55), 15-21.
- Güven, Ö. (1993). Kırkpınar Güreş Kültürü. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*(80), 61-62.
- Güven, Ö. (1997). Kırkpınar Güreşleri. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*(128), 21-25.
- Güven, Ö. (1999a). *Türklerde Spor Kültürü*. Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Güven, Ö. (1999b). Geleneksel Okçuluk ve Güreş Sporunda Ahiliğin Etkileri. *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Kırşehir* (s. 157-188). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Güven, Ö., Dalaman, O. ve Ayan, D. (2000). Osmanlı Devleti'nde Güreşin Kurumlaşması Üzerine Bazı Düşünceler. *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi* (s. 319-330). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Halife, M. (t.y.). *Tarih-i Gilmani*. (Ö. Karayumak, Haz.) İstanbul: Tercüman Gazetesi.
- Halil, M. (1929). *Düsturnâme-i Enveri*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu.
- Hassan, Ü. (2009). *Eski Türk Toplumunu Üzerine Düşünceler*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hatipler, M. (2010). Rumeli Türklüğünün (Yağlı) Güreş Sporunun Gelişmesine Etkileri. *V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (s. 13-23). Edirne: Trakya Üniversitesi.

- Hekim Bereket. (2013). *Tuhfe-i Mübarizi*. (E. B. Doğuer, Haz.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Heyet. (1972). *Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi* (Cilt 6). İstanbul: Güven Yayınevi.
- Hill, C. (2007). A Third Alternative to Concordism and Divine Accommodation: The Worldview Approach. *Perspectives on Science and Christian Worldview*, 59(2), 129-134.
- Hill, T. (1998). Wrestling with Identities? Masculinity, Physical Performance and Cultural Expression in Pelivan Wrestling in Macedonia. *The International Journal of Albanian Studies*, 2(1), 107-126.
- Hill, T. (2015). Wrestling With Manhood: Expressions Of Masculinity In Balkan Oiled Wrestling. *EthnoAntropoZoom* , 133-165.
- Huizinga, J. (2015). *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme*. İstanbul : Ayrıntı Yayınları.
- IAWF/FILA. (1962). *The History of the International Amateur Wrestling Federation (1912 - 1962)*. IAWF/FILA.
- İlyas Ağa, H. (1987). *Tarih-i Enderun Letaif-i Enderun*. (C. Kayra, Haz.) İstanbul: Güneş Yayınları.
- İmamoğlu, H. (1998). *Türklerde Geleneksel Aba Güreşleri Üzerine Bir Araştırma*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- İnalçık, H. (1993). Edirne'nin Fethi (1361). *Edirne (Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı)* (s. 137-159). içinde Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İnalçık, H. (2013). *Şair ve Patron*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- İpşirli, M. (1995). Enderun. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11, s. 185-187). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kafesoğlu, İ. (2007). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kahraman, A. (1981). Kırkpınar Güreşleri. *Millî Kültür*, 2(9), 57-64.

- Kahraman, A. (1989a). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi* (Cilt 1). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kahraman, A. (1989b). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi* (Cilt 2). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devleti'nde Spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kahraman, A. (1997). *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kalın, İ. (2010). Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş. *Divan*, 15(29), 1-61.
- Kant, I. (1987). *Critique of Judgement*. (W. Pluhar, Çev.) Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Kara, M. (1990). *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*. Bursa: Uludağ Yayınları.
- Karahüseyinoğlu, F. (2012). Kadim Gelenek: Geleneksel Türk Sporları. *Din ve Hayat*(17), 48-51.
- Karaismailoğlu, A. (1999). Hüseyin Vaiz-i Kaşifi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 19, s. 16-18). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kaşgarlı Mahmut. (2006a). *Divanü Lügati't-Türk* (Cilt 1). (B. Atalay, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kaşgarlı Mahmut. (2006b). *Divanü Lügati't-Türk* (Cilt 2). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kaşifi, H.-i. (1931). *Fütüvvetnaeme-i Sultani*. (M. C. Mahbub, Haz.) Paris: Çaphane-i Paris ve Behman.
- Kavuncu, S., Söylemez, S. ve Aykoç, E. (2007). Küreselleşme Sürecinde Kırkpınar Ağalığı. *Uluslararası II. Tarihi Kırkpınar Güreşleri Sempozyumu Bildirileri* (s. 65-70). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Kaya, Y. (2012). Yağlı Güreşlerdeki Âdâb ve Anlayışın Toplumsal Barışa Katkısı. *Din ve Hayat*(17), 59-63.
- Kayıcı, H. (2013). *Salnamelere Göre Edirne Sancağı*. İstanbul: Edirne Valiliği.

- Keskin, M. (2016). Gâzilik-Alplik: Âşık Paşa'ya Göre Gaziliğin-Alpliğin Maddi ve Manevi Şartları. *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu* (s. 301-311). Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi.
- Keskioğlu, O. ve Özaydın, T. (1983). Bulgaristan'da Türk-İslam Eserleri. *Vakıflar Dergisi*, 109-140.
- Kılıç, F. ve Bülbül, T. (2011). *Demir Baba Velayetnamesi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kirbaçoğlu, M. ve El-Fers, M. (2009). *Kırkpınar: All About Turkish Oil Wrestling*. Hollanda: Lulu.com. 11 21, 2016 tarihinde https://books.google.com.tr/books?id=PftYECHITX8C&pg=PA85&dq=All+About+Turkish+Oil+Wrestling&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwi2o7_B-PLXAhWCRhQKHSyWDywQ6AEIODAD#v=onepage&q&f=false adresinden alındı.
- Koloğlu, O. (1972). *Müthiş Türkler*. İstanbul: Yavuz Yayınları.
- Koman, M. (1940). Not. *Konya*(34), 1986-1988.
- Koman, M. (1967). Anadolu Selçuklu Devleti Büyüklerine Ait Bazı Spor Aletleri. *VI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri II. Seksiyon (20-26 Ekim 1961 Ankara)* (s. 196-210). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Konyalı, İ. H. (1966). Konya'da Güreşçiler Tekkesi. *Türk Folklor Araştırmaları*, 10(199), 3991.
- Kowalski, T. (1940). Ringkämpfe bei den Balkan türken. *Annali del Instituto Superiore Orientale di Napoli*, 163-175.
- Köprülü, M. F. ve Barthold, W. (1984). *İslam Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Köprülü, O. (1989). Alp. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 525). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Köse, M. (1990). *Edirne-Kırkpınar ve Yağlı Güreş*. İstanbul: Polat Ofset.

- Krawietz, B. (2012a). Big Bodies that Matter, Making a Difference in Turkish Oil Wrestling. H. Biesterfeldt ve V. Klemm (Ed.) içinde, *Difference and Dynamism in Islam Festschrift for Heinz Halm on his 70th Birthday* (s. 201-217). Würzburg: Ergon-Verlag.
- Krawietz, B. (2012b). The Sportification and Heritagisation of Traditional Turkish Oil Wrestling. *The International Journal of the History of Sport*, 29(15), 2145-2161.
- Krawietz, B. (2014). Prelude to Victory in Neo-traditional Turkish Oil Wrestling: Sense Perceptions, Aesthetics and Performance. *The International Journal of the History of Sport*, 31(4), 445-458.
- Krawietz, B. (2014). Sport and Nationalism in the Republic of Turkey. *The International Journal of the History of Sport*, 31(3), 336-346.
- Kumbaracılar, S. (1972). Enderun-ı Hümayun'da Spor Hareketleri. *Hayat Tarih Mecmuası*, 2(9), 1161-1166.
- Kunter, H. B. (1943). *Aluçdağı Spor Toğlantıları ve Şenlikleri*. Ankara: Kızılcahamam Halkevi.
- Kunter, H. B. (1949). Türk Güreşçiliği. *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, 3(31), 1-2,16.
- Kurtişoğlu, B. ve Altuğ, S. (2010). Kırkpınar Güreşlerinde Çalınan Güreş Müziklerinin Melodik ve Ritmik Yönden incelenmesi ve Uygulamalı Açıklanması. *V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (s. 64-70). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Kyle, D. G. (2007). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Laqueur, H.-P. (1979). *Zur Kulturgeschichtlichen Stellung Des Türkischen Ringkampfes Einst Und Jetzt*. Frankfurt: Peter D. Lang.
- Larousse, M. (1990a). Edirne. *Meydan Larousse* (Cilt 4, s. 67-73). içinde İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Leonard, H. (1897). *A Handbook of Wrestling*. New York: E. R. Pelton.

- Lindaman, M. (2000). Wrestling's Hold on the Western World Before the Great War. *The Historian*, 62(4), 779-797.
- Lucian. (1961). *Anacharsis or Athletics* (Cilt IV). (A. M. Harmon, Çev.) Londra: William Heinemann Ltd.
- Mengi, M. (1985). Garib-name'de Alplık Geleneği ile İlgili Bilgiler. *Belleten*, XLVIII(189-192), 481-496.
- Mert, Ö. (1991). II. Abdülhamit, Güreş ve Güreşçiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 163-171.
- Mirzaoğlu, F. G. (2002). Savaş Alanlarından Musiki Meclislerine "Cengi Harbi". *Türkbilig*(3), 45-52.
- Moltke, H. (1969). *Türkiye Mektupları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Mustafa, İ. (1302). *Tashihü'l-galâtat ve'l-muharrefât fi'l-esmâü ve'l-lügât*. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya.
- Naugle, D. (2002). *Worldview: The History of a Concept*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. Ağustos 27, 2017 tarihinde <https://books.google.com.tr/books?id=qBzjfDMpvBIC&pg=PA58&lpg=PA58&dq=immanuel+kant+and+weltanschauung&source=bl&ots=FBOPw7r-jT&sig=zjSdtLyaIvRmCcT1MOe5gZix8Ug&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjnnPWBjbrYAhXjbZoKHUKEBr0Q6AEIRTAE#v=snippet&q=intuition&f=false> adresinden alındı
- Neşri. (2014). *Kitab-ı Cihan-nüma* (Cilt 1). (F. R. Unat, & M. Köymen, Haz.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Nutku, Ö. (1987). *IV. Mehmet'in edirne Şenliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ocak, A. Y. (2011). *Sarı Saltık: Popüler İslamın Balkanlardaki Öncüsü (XIII. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Odabaşı, D. A. (2011). Ağaların Ağası "Kırkpınar Ağası". *Pehlivan* (s. 153-175). içinde Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Okay, C. (2003). Sport and Nation Building: Gymnastics and Sport in the Ottoman State and the Committee of Union and Progress, 1908-18. *The International Journal of the History of Sport*, 20(1), 152-156.
- Olthius, J. (1989). On Worldviews. P. Marshall, S. Griffioen ve R. Mouw (Ed.) içinde, *Stained Glass: Worldviews and Social Science* (s. 26-40). New York: University Press of America.
- Oy, A. (1998). Risale-i Beşir Çelebi Menakıb-ı Medine-i Edirne. *Edirne: Serhattaki Payitaht* (s. 71-101). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ögel, B. (2003). *Türk Mitolojisi* (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Öğüt Eker, G. (2016). Modern Hayatın Yeniden Kurgulanan Gelenekleri Hollanda Queen's Day Festivali. *Milli Folklor*(111), 136-148.
- Öngel, H. B. (2001). *Türk Kültür Tarihinde Spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özarlan, M. (1998). Oğuz Kağan Destanı'nda Tarihî, Dinî, Beşerî ve Tabiatüstü Unsurlar. *Dursun Yıldırım Armağanı* (s. 424-438). içinde Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Özbil, A. (2009, Temmuz). Kısıpet ve Kısıpet Ustalığı. *Acta Turcica*(2), 86-91.
- Özcan, A. (1992). Birun. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 6, s. 205). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özcan, A. (1996). Güreş. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 14, s. 317-320). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özçelik, S. (2000). *Donanma-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ.
- Özer, K. (1946). Balıkesir'de Pehlivan Güreşleri. *Kaynak* (160-161), 8.
- Özkan, F. (1997). *Altın Arığ Destanı*. Ankara: Bilig Yayınları.

- Özkan, F. (2012). Dildeki Dünya Görüşü. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 101-117.
- Öztuna, Y. (1972). Osmanlı Saray Üniversitesi Enderun. *Hayat Tarih Mecmuası*, 1(1), 10-13.
- Öztürk, H. (1949). Küçük Almus Köyünde Güreş. *Ülkü*, III(31), 23-25.
- Paşaoğlu, S. (2010). Kırkpınar Güreş Havalarında Davul-Zurna İkilisi: Formal Çalgı Öğretimi mi Yoksa Çok Yönlü Geleneksel Kültür Aktarımı mı? *V. Uluslararası Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (s. 71-75). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Peremeci, O. N. (2011). *Edirne Tarihi*. Edirne: Bellek Yayınları.
- Petrov, P. (2007). "Sultan Werden" Über Die Politische Ausnutzung Traditioneller Ringkämpfe In Bulgarien. *Sport zwischen Ost und West* (s. 221-236). içinde Göttingen: Fibre.
- Poliakoff, M. (1987). *Combat Sports in the Ancient World*. Connecticut: Brevis Press.
- Rochard, P. (2002). The Identities of the Iranian Zürkhānah. *Iranian Studies*, 35(4), 313-340.
- Rodoplu, F. (2013). Türklerin Balkanlardaki Manevî Nüfuzu Olan Şeyh ve Dervişlerin Önemi: Demir Baba Örneği. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 105-135.
- Roux, J. (1990). Ortaçağ Türk Kadını. *Erdem*, 6(18), 693-724.
- Sağlam, A. (2011). Pehlivan Havaları. *Pehlivan* (s. 227-309). içinde Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Sakaoğlu, N. (1994). Biniş. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 234-236). içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.
- Sarı, Z. (1992). *Hatay'da Aba Güreşi*. Antakya: Hatay Folklor Araştırmaları Derneği.
- Sevük, İ. H. (1944). Pehlivanlık Hakkında. *Ülkü*, 6(68), 7-10.
- Sevük, İ. H. (1948). *Türk Güreşi ve Elli Yıl Önce Garp Alemindeki Türk Fırtınası*. İstanbul: Ebüsuut Matbaası.

- Sezen, L. (1991). *Halk Edebiyatında Hamzanameler*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Siyavuşgil, S. E. (1941). *Karagöz: Psiko-sosyolojik Bir Deneme*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Steingass, F. J. (1963). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Londra: Routledge & Keagan Paul Limited.
- Stoeltje, B. (1989). Festival. *International Encyclopedia of Communications* (Cilt II, s. 161-166). içinde New York: Oxford University Press.
- Stokes, M. (1996). Strong as a Turk. J. MacClancy (Ed.) içinde, *Sport, Identity and Ethnicity* (s. 21-42). Oxford: Berg.
- Sümer, F. (1953). Osmanlı Türklerinde Spor. *Resimli Tarih Mecmuası*, 4(39), 2102-2107.
- Sümer, F. (1988). Ağa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 1, s. 451-452). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Swaddling, J. (2000). *Antik Olimpiyat Oyunları*. (B. Gürün, Çev.) İstanbul: Homer Kitabevi.
- Şahin, H. (2012). Türkmenistan Sahası Köroğlu Anlatmalarında Kadın Tipler. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri* (s. 563-572). Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Şahin, M. (1999). *Gaziantep'te Aşırtmalı Aba Güreşi Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şefik, E. (1953). *Tarihi Türk Güreşleri*. İstanbul: Nuruosmaniye Matbaası.
- Şefik, E. (1954). *Güreş Tarihinin Unutulmaz Yaprakları Baş Pehlivanların Baş Güreşleri*. İstanbul: Nuruosmaniye Matbaası.
- Şemsettin Sami. (2009). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şeymardanov, R. ve Sibgatullin, R. (1998). Tatarlarda Sabantoy. *Milli Folklor*(38), 44-45.

- Şikârî. (1946). *Karamanoğulları Tarihi*. Konya: Konya Halkevi Tarih ve Müze Yayınları.
- Şirazlı Sadi. (2011). *Gülistan* (3 b.). (F. Kalyon, Haz.) Ankara: Akçağ.
- Tan, N. (1975). Geleneksel Türk Güreşinde Şiir. *Sivas Folkloru*(30), 4-6.
- Tan, N. (1975). Geleneksel Türk Güreşinde Şiir. *Sivas Folkloru*, 30, 4-6.
- Tan, N. (1976). Tarihi Türk Güreşi Hakkında Notlar. *Geleneksel Türk Sporları Semineri* (s. 56-61). Ankara: Güven Matbaası.
- Tanman, B. (1994). Demir Baba Tekkesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 150-151). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tanman, B. (1994). Demir Baba Tekkesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 150-151). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı .
- Tavernier, J.-B. (2007). *17. Yüzyılda Topkapı Sarayı*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- TDK. (2017, Ağustos 18). *Büyük Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts adresinden alındı
- Tekin, T. (2003). *Orhon Yazıtları*. İstanbul: Yıldız.
- Temizoğlu, K. (1970). *Ata Sporuna Yağlı Güreş ve Kırkpınar*. İstanbul: Mehmet Tunagür Yayınevi.
- Tietze, A. (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*. İstanbul - Wien: Simurg Kitapçılık, Yayıncılık Ltd.
- Tokat, L. (2006). Dünya Görüşü Din İlişkisi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 41-63.
- Toksöz, İ. (2011). Batı Trakya Türk Toplumunun Rodoplardaki Buluşma Noktası: Seçek Yaylası Tarihi Seçek Yağlı Güreşleri Ve Kültür Etkinlikleri. *Milli Folklor*(91), 164-174.
- Turan, O. (2016). *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Türkmen, M. (2016). Osmanlı Arşiv Belgesinde: XIV. Yüzyıl Bursa Ahmed-İ Dâ'î Mahallesinde İkinci Bir Güreş Tekkesi. *III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyumu ve Oyunları Bildiri Kitapçığı* (s. 281-295). Kahramanmaraş: (Yy).
- Türkmen, M. ve Demirhan, B. (2015). Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Fonksiyonelliği. *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Uluslararası Sempozyumu*, (s. 162-173). Bişkek.
- Türkmen, M., Bektaş, F. ve Öztürk, O. (2016). III. Ahmet Dönemi (1703 - 1730) Huzûr-ı Hümâyûnda Güreşen Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsan-ı Şahâneler. *III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyumu ve Oyunları Bildiri Kitapçığı* (s. 215-225). Kahramanmaraş: (Yy).
- Türkmen, M., Demirhan, B. ve Geri , S. (2016). I. Mahmud Dönemi (1730- 1754) Huzûr-ı Hümâyûnda Güreşen Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsan-ı Şahaneler. *III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyumu ve Oyunları Bildiri Kitapçığı* (s. 17-24). Kahramanmaraş: (Yy).
- Türkmen, M., İmamoğlu, O. ve Öztürk, O. (2016). Hassa Pehlivanı Olmak ve Huzûr-ı Hümâyûnda Güreş Tutmak. *III. Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyumu ve Oyunları Bildiri Kitapçığı* (s. 206-214). Kahramanmaraş: (Yy).
- Uludağ, S. (1976). *İslam Açısından Musiki ve Sema*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Underhill, J. (2009). *Humboldt, Worldview and Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Uygur, N. (1963). *Dünya Görüşü*. İstanbul: Elif yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1929). *Kitabeler*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1943). *Osmanlı Devlet Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1943). *Osmanlı Devlet Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Uzunçarşılı, İ. H. (1946). *Midhat ve Rüşti Paşaların Tevkiplerine Dair Vesikalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1973). Üçüncü Sultan Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznâmesinden 1206/1791 ve 1207/1792 Senelerine Âit Vekayî. *Belleten*, XXXVII(148), 607-662.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1985). *Midhat Paşa ve Taif Mahkumları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1986). Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hıref (Sanatkarlar) Defterleri. *Belleten*, XI(15), 23-76.
- Vasary, I. (2007). *Erken İç Asya'nın Tarihi*. (İ. Doğan, Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Vehbi. (2008). *Surname Sultan Ahmet'in Düğün Kitabı*. (M. Tulum, Haz.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Witteck, P. (1966). *The Rise of the Ottoman Empire*. Londra: The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland.
- Yakıcı, A. (2007). Dede Korkut Kitabı'nda Görülen Ozan Tiplerinin Türkiye Sahası Âşıklık Geleneğinin Oluşumuna Etkisi. *Milli Folklor*(73), 40-47.
- Yavuz, S. S. (2005). Mi'rac. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 30, s. 132-135). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yiğit, A. (2014). III. Ahmet Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler İçin Yapılan Ceyb-i Hümayun Harcamaları. *Journal of History Studies*, 269-311.
- Yıldız, D. (1979). *Türk Spor Tarihi*. İstanbul: Ser Yayıncılık.
- Yıldız, D. (2002). *Çağlarboyu Türklerde Spor*. İstanbul: Telebasım Yayıncılık.
- Yurdagür, M. (2000). İ'lâ-yi Kelimetullah. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 62-63). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Yurdsever Ateş, N. (2006). Tarihi Kırkpınar Güreşleri. *I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu Bildirileri* (s. 151-158). Edirne: Trakya Üniversitesi.

Yusuf Has Hacıp. (1943). *Kutadgu Bilig*. (R. R. Arat, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Elektronik Kaynaklar

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/unesco-insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-tems-.html> – (19.10.2016 tarihinde erişildi).

<http://www.edirne.bel.tr/baspehlivan-balaban-a-kirkpinar-almanagi/10970/> - (12. 12. 2017 – tarihinde erişildi).

<http://www.edirnekirkpinar.com/tr/biyografiler/1-seyfettin-selim> - (08. 12. 2017 – tarihinde erişildi).

<http://www.edirnekirkpinar.com/tr/yazi/4-yasal-mevzuat/27-kirkpinar-yagli-guresleri-talimati> – (12.10.2017 tarihinde erişildi).

<http://www.fanatik.com.tr/2016/07/24/kirkpinar-agasi-yine-seyfettin-selim-1244225> - (08. 12. 2017 – tarihinde erişildi).

<http://foreignpolicy.com/2010/11/17/10-traditions-you-never-thought-needed-protecting/> - (25.10.2017 tarihinde erişildi).

<http://www.hurriyet.com.tr/turk-un-ilk-er-meydani-nda-gures-soleni-yasandi-37164971> (09.11.2016 tarihinde erişildi).

<https://www.ntv.com.tr/spor/kirkpinar-guresleri-agalik-ihalesinde-rekor-bedel,-2BOKluk4kKgIyv68te9Lw> - (08. 12. 2017 – tarihinde erişildi).

<http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/14092/> - (27.11.2017 tarihinde erişildi).

http://www.tgf.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2015/07/54921Ya%C4%9Fl%C4%B1G%C3%BCre%C5%9F-M%C3%BCsabaka-Talimat%C4%B1_compressed.pdf

(12.10.2017 tarihinde erişildi).

<http://www.turkgures.com/haber/2017-yili-yagli-gures-faaliyet-programi/526/> -

(09.10.2017. - tarihinde erişildi).

Eski Harfli Süreli Yayınlar

Edirne, (12 Recep 1306), Tevcîhât-ı Vilâyet, s. 2.

Edirne, (4 Zilkadde 1311), Panayır, s. 1.

Edirne, (12 Şevval 1308), Vukuât-ı Vilayet, s. 2.

Edirne, (20 Zilhicce 1315), Panayır, s. 1.

Edirne, (22 Zilhicce 1316), İlan, s. 1.

Edirne, (29 Zilhicce 1316), Güreş Hasılatı, s. 1.

İkdâm, (12 Kânunuevvel 1899), Cihan Pehlivanı Kara Ahmet, s. 2.

İkdâm, (7 Şubat 1900), Kara Ahmet'in Galibiyet-i Katiyyesi ve Pitlasinski'nin Yedi Defa Mağlubiyeti, s. 2.

İkdâm, (23 Nisan 1900), Kurtdereli Mehmet Pehlivan, s. 1.

İkdâm, (30 Eylül 1908), Pehlivan Güreşi, s. 4.

İkdâm, (6 Teşrinievvel 1908), Pehlivan Müsabakası, s.4.

İkdâm, (17 Nisan 1910), İlan: Pehlivan Müsabakası, s. 6.

İkdâm, (27 Nisan 1910), İlan: Pehlivan Güreşi, s. 6.

İkdâm, (28 Nisan 1910), Pehlivan Güreşi, s. 6.

Sabah, (26 Kanun-ı Sani 1900), Muhtıra: Pehlivan Güreşleri,s. 1.

Sabah, (25 Şubat 1897), Dün Geceki Güreş, s. 3.

Sabah, (2 Şubat 1900), Dün Akşamki Güreş, s. 3.

Sabah, (14 Eylül 1900), Kara Ahmed Pehlivan Sabah Matbaasında, s. 1.

Sabah, (28 Eylül 1900), Nişan, s. 1.

Sabah, (28 Eylül 1900), Paris'te Yine Pehlivan Müsabakası, s. 3.

Sabah, (9 Temmuz 1907), İzmir'de Güreş, s.3.

Sabah, (24 Mart 1910), İlan: Şehzadebaşı Fevziye Tiyatrosunda, s. 4.

Sabah, (24 Mart 1910), İlan: Taksim'de Vâki At Cambazhanesinde 5 Lira-yı Osmanî İkramiye, s. 4.

Sabah, (2 Nisan 1910), İlan: Ciddi Pehlivan Güreşleri, s. 4.

Sabah, (6 Nisan 1910), İlan: Mihaliçli Hasan Pehlivan İdaresinde Pehlivan Güreşi, s. 4.

Sabah, (6 Nisan 1910), İlan: Pehlivan Müsabakası, s. 4.

Sabah, (7 Nisan 1910), İlan: Pehlivan Müsabakası ,s. 4.

Sabah, (9 Nisan 1910), İlan: Ciddi Pehlivan Müsabakası, s. 4.

Sabah, (29 Nisan 1910), İlan: Pehlivan Musâraası,s.4.

Sabah, (1 Mayıs 1910), İlan: Pehlivan Musâraası,s.4.

Salnâme-i Vilâyet-i Edirne (1317).

Servet-i Fünûn, (25 Şubat 1897), İstanbul Postası, s. 386.

Servet-i Fünûn, (12 Aralık 1901), Tevcihat: Madalya, s. 1.

Servet-i Fünûn, (7 Nisan 1910), Meşhur “Kırkpınar” Panayırı, s. 168.

Tasvir-i Efkar, (8 Ağustos 1909), Şuun-ı Güniyye, s. 8.

Tercüman-ı Hakikat, (26 Şubat 1897), Şehzadebaşında Direkler Kâin Sirk Kumpanyası,
s. 2.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA. C.EV. 127 – 6345.

BOA. C. MF. 95 – 4712.

BOA. C. MF. 143 – 7107.

BOA. C. MF. 156 – 7756.

BOA. DH. MKT. 488 – 25.

BOA. DH. MKT. 1080 – 54.

BOA. Y. EE. 16 – 16.

BOA. Y. EE. 20 – 6.

EK 2. İktam, 7 Şubat 1900, s.2: Kara Ahmet'in Galibiyet-i Katiyesi

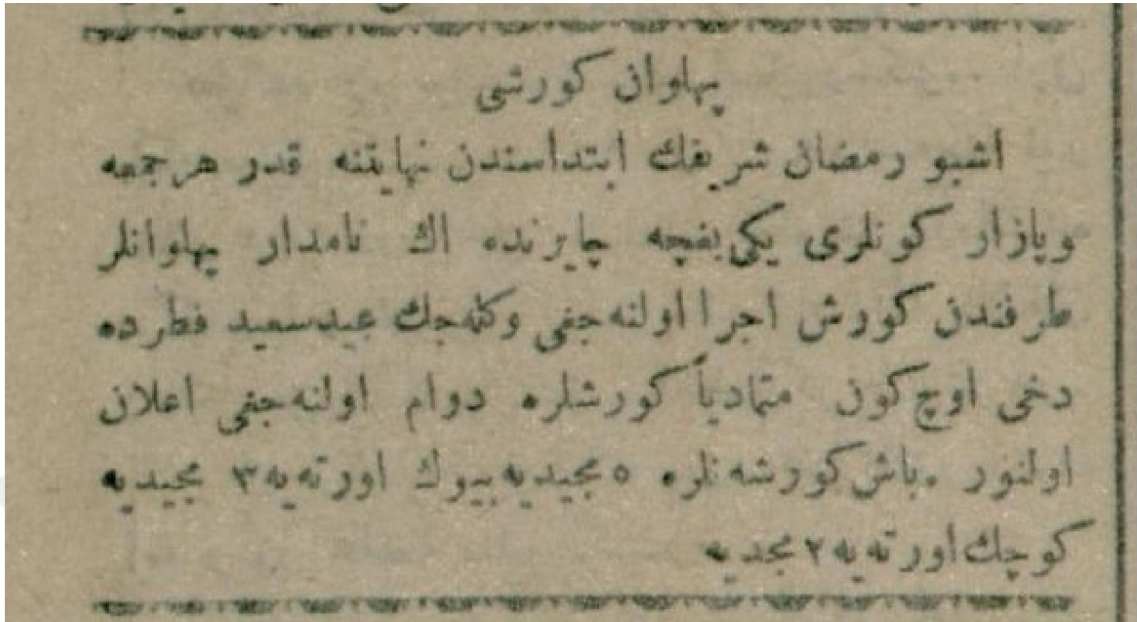
است بومصارعه پرسیده قوی برزده اجرا
ایدلان مصارعانك خاتمه سن تشكیل ایندیورسده
هنوز موسم مصارعانك كندرانه دلالت اینیور .
معلوم اولدی بی اوزره توراه پهلوان یارسه کلدیکی
زمان تکمیل جهان پهلوانلری میدان مصارعه به
دعوت اینش ایدی . حتی توراه پهلوانك قوتنه ،
صنعتنده کی مهارتیه وقوف پیدا ایدی بر فرانسیز
آکا غالب کله ۱۰۰۰ قرانق ایل بر آلتون قوشاق
ویارم ساعت مقاومت ایدمینه ۵۰۰۰ فراق ایل
آلتون قوشاق اعطا ایدمیککی اعلان ایلش ایدی .
قره احمد توراه پهلوانك بودعوتی دهسا اوزمانلر
قبول ایلش ایدمده اولی برزوده کی مصارعانکی ختام
بولدیندن بویکی ترک پهلوانی فارسی فارسی به کله .
مامستر ایدی . ششمی ایدمده قوی برزوده کوروش
یتدیکسندن اوکرده کی بازار کوی سال واقعه مده
Salle Vagram قره احمد ایل توراه پهلوان آلتورقه
مصارعه ایدمچکدر .
وتدل بشقه آلتونی بهوری استنده دوم ملتدن
مشهور بر پهلوان دخی توراه پهلوانك دعوتی قبول
ایلدیکسندن قره احمددن صکره میدان مصارعیه
بوروم جیفه سق و فقط بوتانده ایلجه سلیم پهلوان
ایله مصارعه ایلجه چکدر .
آلتونی بهوری Antonio Pierri استنده اولان
پهلوان اهلی خلیل پهلوان ایل شمالی جنوبی امریقا
طولشان پهلواندر . توراه پهلوانك دعوتیه اعتنالا
بوکره امریقانل یارسه کلکسدر . بنا علیه اهلی
خلیل پهلوان آتندن سوال ایدمیکک اولورسه شو
آزده لی کرده بولندی و آدره سی آکلاشیور طن
ایدرم . جمه ۲ شباط ۱۹۰۰
ابوالبرهان

حال بوکه بولده ضربیل توغمانت مصارعانك
مقتضیاننددر . غایت کوچلی قوتلی ، دبوخته ، پهلوانك
متقابلا واقع اولان جملری ، ضربلی البته بر
نازنین دست نازکک اوشمامه لینه ، ملاحظه لینه
بکزه به من . بنا علیه بو قوسور پهلوانره دکل صنعت
ناتددر . « دیکسندن قورقان کل فویاره منزه ، بالکنز
استقام ایله آکتفا ایدر ، ضرب متوجه شدید
جهلزدن قورقان کیمسه پهلوانی ایتامیلدر . خصمه
طوقان آتینه جبارت ایدز ، بارمن بوکن پهلوانك
مقاظه بومروق ضربانه هدف اولش ایتالی اولجه
خطر تفکر ایشی لازم کلدور .
مهمانیه محب حقیقت و حقایق استفا هر هیچ برزده
نضال دکلدز ، موسیو لئون ماو استنده رزان
حقایق پرست قره احمد حقیقه بفریحی روا کوریلین
تجاوزات و تحقیراته مقابل « ژورنال ده سیور » ده
ایکی ستونق به مقاله یازموق قره احمدی ، حقایق مدانه
ایلدشدر . [سپور غریبه سگ بوخفاه سی بازار اوتسی
کونکی نسخه مده عینا نقل ترجمه ایلش ایدی .]
قره احمد حقیقه بالکنز تحقیرات ایلده آکتفا ایتدیلر .
بعض سربلجی « مصارعه اینکی بیلیمور » دیکه
قنده جسامت کوسر دبلر ، کوزلری غرض ،
طرف کیرک برده لری زومش اولان بوشاخک
بودرو یوه لری اهر درلو غرور اسناداتی موسیو ماو
صورت مکده دوا ایلدی کی حال و زمان دخی موی .
ایلی تماما ایدین ایدی ،
قره احمد ایلك کورنده پیتلاسنکی فی اوج دفعه بره
آتش ایدمده اوموزلی تمام بره کلدیکی ایچون
طبیعی صابلماشدر . هلا اچینجی دفعه بره آتیشی
صورت مکده ده ونوعه کلدیکی ایچون حاضر دن کی
بالدات قره احمد دخی خصمک مملوچته داه اولمشدر .
حال بولده پیتلاسنکی بلنی بوکدرک سول ای اوزرجه
دوشمک موفق اولمش دبو آرفاق غالب اولم ظننه
بولان قره احمدی فاضل قالامشدر .

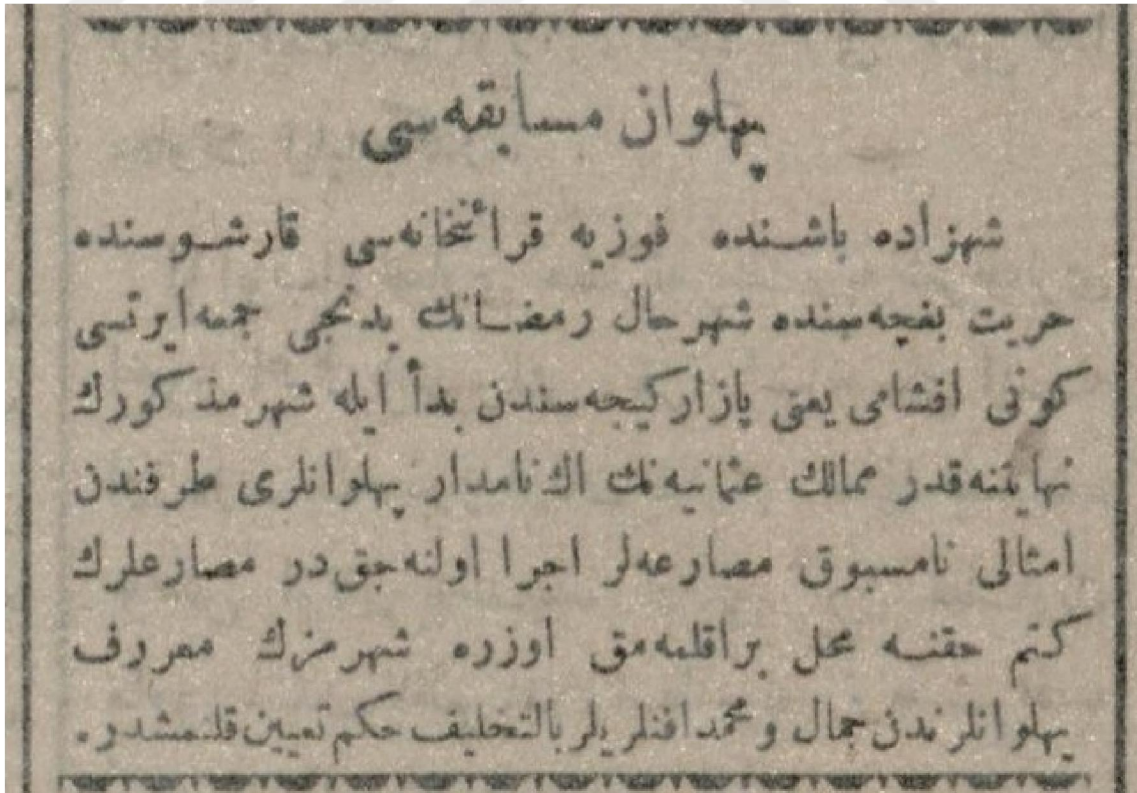
قره احمدك غالبیت قطعیسی
پیتلاسنکیك بدی دفعه مغلوبی
یک سنه دن بری یارسه اجرا ایدیلن مصارعانك ده
قارشوسته جیقان خصم لری برز بر بره سرورک
ایکی دفعه جهان پهلوانی اعلان ایدیلن قره احمدك
روس پهلوانی پیتلاسنکی ایله واقع اولان مصارعده
فاضل بولشورق بدی دینه ظننه مغلوب اولدی
واکیش برکوردده خصمک سرورته بر بومروق
ایند برک افریلدن ، بوندن قان کوردکی حال هر
سائده غرناز طرفندن اشر ایلدی . فقط بو حادثه
اعلان ایدن غرنازك قسم اعظمی اسباب ایلدی
یازمدی .
تاسف اولورکه فرانسیز غرنازك بر جوفی یارسه
واقع لان بر حاکمه اصل واسیانی تحقیقه حاجت
کورمورک زوالی قره احمد حقیقه وحشی ، جاوار
کی استصال ایتدک تغییر واقعیلر . شمدی به
نمراجر ایلدی مصارعانك قره احمدك هیچ کیمسه به
سده طوقان اوردی میدان ایدمیک بودم بومروق
آتمنه بسبب بولمچنی آشکار اولدی حله آکده
حاجت کورمورک حقیقه کبلورله مرک صرف
ایلدیلر .
حال بوکه فرانسیز پهلوانلردن لوران بوکدرو
انهای مصارعانك قره احمدك صورتیه بر بومروق
شربسی عشق اینش ایدی . شمدی بویاقره قویارن
غیر کور زمان اختیار سکوت ایدیلورلدی .
لوران بوکدرو بولمده ضاعت تبه ترک بو بکری
کیلو غرام قلته ، لولان اوقورجه وجودی مانولری
قلیه ایدرجه سیه میدان مصارعانك خارجه آهرق
کویا کندی قره احمد آتیش کی سربلجی افعال
ایلك استمهش ایدی . فقط هیچ برکیمه طرفندن
اوفرانسیز پهلوانه وحشی ، سیاه ، فلان دینلیدی . حتی
عنت حکم یله بومصاملدی بر درجه به قدر خوش
کوردی .
دیگر طرفدن بونس ایله مصارعانك کرک فضا
وکرک قصدی اولسون کوزنه اور بلارق قاشندن قانلر
آیدلیدی . بر خینی مدت خست لفته سبب ورتدی
لکن بویاقره جیل بونس حقیقه بویله بر تغییر استعمال
ایلدیلر .
روسک صورتیه بومروق اوردیندن طولانی مردرو
تعبیرات خبسینی استعمال ایدن بوروسو فیلر روس
پهلوانی پیتلاسنکیك قره احمد اولجه ایکی طرفان
عشق ایدمیککی و باش بارمنی بوکدکی هیچ قاله
آیلدی .

§

EK 4. İkdam, 30 Eylül 1908 (4 Ramazan 1326), s.4: Ramazan'da Pehlivan Müsabakası

EK 5. İkdam, 6 Teşrinievvel 1908, s.4: Ramazan'da Pehlivan Müsabakası

EK 6. İkdam, 17 Nisan 1910 s.6: İstanbul'un Güreş Mekanları

پهلوان مسابقه سی

آیواند-ایده یالی محلی اتصالیته کی باغچه ده
 لطافت موقعیه سیله مشهر بولنان یالیده بو کره مجدداً
 انشا اولنان کورش محلده نیدانک دردنجی بازار
 کونندن اعتباراً هر هفته جمعه و بازار کونلری مشهور
 پهلوان مسابقه لرینه مباشرت و دوام ایدیله جکی جهته
 تشریف بیوره جق ذوات کرامتک هر صورتله اسباب
 استراحتلری تأمین قلندینی کی جداً موجب مراق
 پر صورتده اجرا ایدیله جک بو مشهور پهلوان مسابقه
 لرندن ممنون قاله جقلری و پیدرینی اک مشهور پهلوانلرک
 جلب ایدیله جکی اعلان اولنور .

مسابقه یه اشتراک ایدیه جک پهلوانلر

مشهور صاوی حافظ ، شمیلی مستان ، معونه جی
 محمد ، پاچه جی اسماعیل ، چرکس کامل ، ذوالقرنین ،
 ایوب پهلوان ، ایکی تللی شکری ، عرب نیازی ،
 قره حسین ، صندالچی بکر ، اغاج آتقیلی حسن ،
 طور بیجالی عمر ودها سائر پهلوانلرده موجوددور .

*
 **

قاضی کوینده قوربغالی دره ده چفتلکک قارشو-
 سنده مراتضی پهلوانک مجدداً انشا ایتدیردیکی محله
 بوندن بویله هر جمعه و بازار کونلری مشهور پهلوان
 مسابقه نری اجرا ایدیله جکی و پیدرینی اک مشهور
 پهلوانلرکده جلب ایتدیریله جکی اهالی کرامه اعلان
 اولنور .

EK 7. İktam, 23 Nisan 1900, s.1-2: Kurt Dereli Mehmet Pehlivan

(محمد پهلوان) ك شووقمسي، خارق العاده قوتی قیمتی برقات دها آرتیردی. بینه ایکی رقیب آرمسته باب مسابقه آچیلدی. نهایت برنجی اسپورجینک تکالیفی موسیو آدقکلکندن دها منفعتلی چیقدی. بینه علییه موسیو آدق کیری چکلکهک مجبور اولدی. محمد پهلوان ایله برنجی اسپورجی آرمسته بر مقاوله یایلیدی. یقینه کورشر اجرا، مسابقه لر ترتیب ای دیله جکدر. یارسته کورشر مسابقه سنه حزران واسطه ده باشلانجه و سرکی عمومینک (ونسه نه) اورماننده کی (اسپور) دائره سنده اجرا اولنه جقدر.

قورد دره لی محمد پهلوان اولنه عرض ایستدیکم کی برای مسابقه برلینه غزیت ایلیدی. یوم غزیتنده شمشدور استاسیونی مشیعین ایله لیباب طولو اییدی. پهلوانه اولان مجتربینک درجه نی شوندن آکلاملی که ترن حرکت ایستدی سرده هیسی بر آغزندن (یشا قورد!) دیه حایقردیلر، آتقشلا دیلر. پهلوانک یاننده یش اون کشی ده وار اییدی.

قورد دره لی (وینتر غازندن) - قیش باغچه سی - تماشاخانه سنده ترتیب اولتان مسابقه یه کیرمشد. یومسابقه ده (قره احمد) دخی داخدر.

کین کون فرانسه نك الك قوتلی پهلوانی اولان دیویجه (یونس) ایله کوروش سیور ایلك. سوز طولایسیله قورد دره لی یه انتقال ایستدی. (یونس) پهلوان قورد دره لینه قوت و شدتی بالتقدیر شو یولده اداره کلام ایلیدی:

بز اوزره یا پهلواناری جهان پهلوانی (قره احمد) دن بیحضور اولش ایکن شمدی یاشمزه برده آندن دها آزبلی، دها قوتلی بر (قورد دره لی) چیقدی. اورویاده بوترکک صرته یه کتیره جک بر پهلوان تصور ایده میورم. بن الك برنجی پهلوانلردیم. ظن ایدرم (قورد دره لی) مشهور یوسف پهلوانک تامنی اونوتدیرم جقدر.

برقاج هفته یه قدر یارسته بر کورشر ترتیب اولنه جقدر. یوکورشر (قره احمد) ایله امریقانک الك بنام پهلوانلردن اولوب (کوش ازن) ذوالی اسقامیل کاغدی قیران (لقبیلرله شهرت شمد. (ها تفاق) پهلوان آرمسته وقوع یوله جقدر. کورشر (اویجنی آلکساندر) کور برسته ناظر اولان دائره ده اجرا اولنه جقدر.

قورد دره لی محمد پهلوان
 یارسدن یازیلور :
 بو کولتورده یارس اها لیسنک باشلیجه ایکی دوشونجه سی وار. بریسی سرکی، دیکری پهلوانق. بورا خلقتده کورشر ایچون او قدر صراق وار که تعریف امکان خارچنده در دیسه یلان سوبله. ماش اولورم. بوکا برهان، دلیل ایسه مشهور (قورد دره لی محمد پهلوان) ک یارسه مواصاتی کوی استاسیونه شتاب ایدرک کثرتیر.

نهایت ترن کلدی. واغونلردن یولجیلر چیقمه باشلا دیلر. قطارک اورته سنده کی بر واغونندن ده (قورد دره لی) چیقدی. باشنده تپسی سرمه ایشلمه لی بر روم ایلی تاقیه سی، اوزتده ایپکی بر طرابلس قوشانی ساریلی. صرتمده چوخه دن بر جسادان، آیاغنده یه چوخه دن بر یولور. بلند قالین کوش قورد. دونی بر ساعت آسیلی. لوندانه بر طور ایله یوریمکه، کوز آشنالری متبسانه سلاملامنه باشلانجه خلقدنه شدتلی بر آتقشدر قوبدی. پهلوان اورادن اولجه کندیبی ایچون کرالمتش اولان اقامتگاهنه کتیدی.

(محمد پهلوان) او کوی راحت ایشکه، یول یورغونلغی چقارمه موقوف اوله مدی. کورشر ترتیب ایدرلر طرفندن بر مجومدر قوبدی. بوترکک الك ایلری کتشرلردن، الك زکینلردن آنکیسی میدان مسابقه یه آتدیلر. بری، پهلوانه کافه لوازم معیشتی کندی طرفندن تسویه ایدرک اوزره قرق ایرا آباتی تکلیف ایستدی. موسیو آدق دنیان رقیب ایسه او یارمک ایکی مانی اعطایه حاضر اولدینغی سوبلیدی. فقط رقیب کی پیشین اوله رق ویرمکی تعهد ایتمدی. ایش بر نتیجه یه منجر اوله مدی.

موسیو (آدق) کین کون بر بحیره اولق وقوتی صیماق اوزره (قورد دره لی) بی رفاقته الهرق موسیو (بیازا) نك ژیمنازخانه سنه کوتوردی. موسیو (بیازا) یارسک الك مشهور کورشر اسپورجیسی، پهلوانق معلم سدر. صنعتنده عاداتا تفرود ایشسدر. رسم تقدیم و تقدیمدن سوکره موسیو (بیازا) برای بحیره پهلوانی (بیوندریق) ه اورمغه، قوتلیدن سیلکدرک یه آتمغه ساواشیر. نه خیال محال! قوجه ترک پهلوانده کی قوته فصل حیران قالنمزه اورویانک الك مشهور پهلوانلرینک بیله تاب آور مقابومت اوله مدی شو او یونی. قوی بلا قور بر چکورمسیله بوزدی. هیچ حکمنده بر اقدی. فقط کندیبسجه غایت اهمیت سز اولان بوچکیشک، بو او یون بوزیشک عکس تأثیریی موسیو (بیازا) ده کورده لی اییدی. قورد دره لینه بوچکیشی معلم اقدینک قوائی اودرجه سارسدی. سیلکدی که دیرسکی فنا خالده ایچیندی، قولک تداو یسته مجبوریت حاصل اولدی. معلم او کوندن بری قوی سارغیده کزوب طور سیور.

پهلوان کورشی

بشکطاشده اورتہ باغچه ده میخالیچلی حسن پهلوان
 داره سنده ماه حالک اون آلتنجی جمعہ کونی واون
 سکرنجی بازار کونی بوکره عملکتلرندن کلش اولان
 نامدار پهلوانلر آره سنده صوک درجه جدی کورشلر
 اجرا ایدیلہ جکندن اهالی محترمه یه اعلان اولنور.
 باشه

سبیلیلی حسین پهلوان، قوچ محمد پهلوان، بالیہ لی
 احمد پهلوان، بالیہ لی نزیر پهلوان، آصمه درہ لی
 سلیمان پهلوان، یکیجه کویلی قوجه مصطفی پهلوان،
 کونانلی سلیمان پهلوان، میخالیچلی حسن پهلوان،
 کوچک قوچ شعبن پهلوان، اورتہ کویلی محمد پهلوان
 اورتہ کویلی حسین پهلوان، ذکریا کویلی حسن
 پهلوان، و کوچک اورتہ یه و دستہ یه دها ساعر
 پهلوانلر کورہ شه جکار در .

سبیلیلی حسین، قوچ محمد،
 میخالیچلی حسن

EK 9. Sabah, 25 Şubat 1897 (23 Ramazan 1314), s.3: Kara Ahmet'in Sirkte Yaptığı Güreş

دوره اقسام شهزاده باشند آت جانباز
 خانه سینه پہلوان قره احمد ایله جناس تبق
 او یونلار تده دائما برنجیلکی احراز ایدن
 مشهور (میلیون) طرفندن اجرا قلنسان
 کور شده اون دقیقه قدر اوغراشد قدن
 صکره قره احمد موفقیت قازانمش و (میلیون) ی
 صیرتی اوزره یاتیر مشدر. هر قوم پہلوانک
 شو موفقیتی فوق العاده القیشلره مظهر
 اولمشدر. بو اقسامده بر کورش اجرا
 قلنه جنی کبی اخیراً در سعادت ککش اولان
 موسیو و مادام پاولو ایله یش تعلیمی
 حیوانلری طرفندن فوق العاده هر لر
 کوستریله جگدر.

EK 10. Sabah, 1 Nisan 1900, s.1-2:Kurtdereli Mehmet Pehlivan

قورد درهلی محمد پهلوان

پهلوانیغز ایچده فوق العاده بر شهرت اکتساب الیمش رشمده یه قدر اجرا الیمش کورشلرده داغما برنجیلکی قازانمش ارلان، حال و قیافت مردهاسی، جشمی، اطواری و ایدام دلیرانه و قهرمانانهسی حیرت افزا بردرجهده بولان مشهور قورد درهلی محمد پهلوان بر کره پارسه کیمک اوزره شهریمزه گلش و واپوردن چغفار چقیمز طوغریغمه مطبعمهزی زیارت ایدرک محرر لریمزله بر ملاقات اجرا ایتمش ریمده و فوع بولان دعوتغز اوزرینه اقسام اوزری ایکیجی دفعه اولهرق تکرار کلندر.

قورد درهلی محمد پهلوان اوله پهلوانلردن، اویه قهرمانلردن، که انسان بر کره کورونجه حال و طوریته جبران اولور، بوجنده، بو حالده بر سرد و قهرمان وجودینه ایانه میجی کلور. کوکسی، ییل، فولری، بونی، بونی، بتون ایدیمی حیرت افزا بردرجهده. فوق العاده لیمج دکلسده قاتنی ۹۹ تبه ایش، ملجم اولیان، حال طیبی ده، حتی غایت یاقیشلی بولسان بو کنجک بوتقنده اولسی ایانلمه چی کی دکلی؟ حال بو بر کره کنیدی کورمک بوکا ایستاق ایچون کایدر. محمد پهلوانک اطوار خارق العاده مردهانه و قهرمانانهسی یاننده انسان او قدر کوچور لبور، او قدر هیچ قالیور که اگر بواننده بر رسم آغسه باندنه بولنارک چوجق کیی قالد قلی کوریلور.

بوک مشهور پهلوانغز قورد درهلی محمد اغا سلوی قضا سنده دنیابه کلشدر. هنوز یکریمی یدی یاننده در. روم ایلیدن مهاجرته بالیکسر سنجاغنه تابع نورد دره قره سنده اسکان ایلمشدر. اوراده رنجیر لکه تأمین معیشت ایدر. یدی ایوم بر حیاندر.

قورد درهلی محمد پهلوان هنوز اون یدی یاننده ایکن پهلوانغه باشلاش و ایلک کورشد بر مشهور پهلوانله طوتوشدنی غالب گلش. اوزماندن بری روم ایلی و اطواری ده اجرا ایدین الک مشهور، الک فوق العاده کورشلرده حاضر بولنارک احراز غلبه ایتمش، کوندن کونه شهرتی آرمش، حتی کچن سنه پارسه کیمش ایسه ده او ائشاده اوراده باشلیجه پهلوانلر بولنه مدینه ایچون بیوک بر کوروش اجراسنه موفق اوله. مامشدر. پارسده بولندنی ائشاده وفاقنده قظر اشچی محمد پهلوان دخی بولمشدر. بواکی مشهور پهلوان نعلسه برینک خدعه سنه اوغرا بارق یالکنز شهری قرق لیرا آلقه اکنفا ایتمشدر. هر حالده بولنه دلالت ایدن فرانسز اوسا بده برخیلی باره لر درجیب ایتمشدر.

محمد پهلوانک طائنهسی ایچنده بشقه بر پهلوان یشمدیکی حالده کنندی بوجرجه شهرت و موقیته نزل اولغله برابر غایت تربیسی، معجوبه، شواضع، محو شپور و برکنجدر، غلبه لرندن، شهرتندن، کورشلردن بحث ایتمک مستادی دکادر. هر سوزنده محو کورسور، الک اهمیتی وقایحی هیچ کیی تلقی ایدرک سولر. داغما شن و متسمدر. هر حالده کنیدی میلارک یک چون سوزکلرینه شبهه بوقدر.

کندیسنگ روم ایلی حواله سنده دخی شهرتی اولوب یا خصوص فریق بیکارده حضر الباسده اجراسی مقرر و معناد اولان فوق العاده کورشلرده دخی بیوک بر موقیته وارد، هر سنه قرنی بیکارده حضر یالسدن اوج کون اول بر کوروش پنایری اجرا اولور. بو پنایره هر طرفدن الک مشهور پهلوانلر کلیر. کچن سنه کورشلرک الک بیوک معظرفتی قورد درهلی محمد پهلوان قازانمشدر. آلهلی و قره عنایه کیی فوق العاده پهلوانلره طوتوشمرق یکمشدر. بو کورشدده اصولی وجهه بر طانه آلمشدر.

قورد درهلی نک نیتی پارسه کیمک، اوراده کورشلر اجرا ایتمک اولوب شهیدین لازم کلن قونطور اتون عقد ایتمش و شهری یوز الی لیرا اولق اوزره پارسه عزیمته قرار ویرمشدر. دون اقسام قلبه بمتوجهاً شهریمزدن حرکت ایلمشدر. درسمادنده ایچق بر کون قلوب سرکه جیده عثمان اغالک اولغله نازل اولمشدر. پارسده الک یارلاق کورشره اشتراک ایتمک املنده دره

قورد درهلی نک الک بیوک ارزوسی پارسده آلا تورقه کوروش اجراسنه موفق اولغله و کسوتی بر لکده کورمکده در. و فوع بولان سؤالمزه جواباً آفرانغه کورشلرک یک اهمیتسز اولدنی سولیه مشدر. آفرانغه کورشلرده غلبه ایچق خصمک صیبری یره کیمک اولوب بر هیئت طرفندن کشف و معاینه دن سرکه غلبه حکم ایدلیدی جهتله بوله هیئت طرفندن کشف اولغجه یه قدر خصمک دونمک و قیدلایمق احتمالی اوله چیقی سولیدر. کمزده قورد درهلی بر طور قهرمانانه ایله کوله رک:

— دوزر دوزر اما فرصت بولورسه. بر کره ایله باسد بر برسم...

دیدی. بوسوزی اوله بر حال ایله سولیدی که قوت خارق العاده سنه مفتون اولماق قابل دکلدی. بوفوجیه پهلوانک درجه قوتی انبساط ایچون یالکنز شونی سولیه لکه اوزرنده سوازی بولن برآت نه قدر قیراجلالسه، نه قدر مهموز لاسه، قورد درهلی بر کره قوردرغته سارینجه ارقق ایلرولک احتمالی قالمز. الحاصل یوز یسک کره ماشاه بوشهور پهلوانغز ترک پهلوانلرینه بیوک بر شهرت قازاندره چی حالده اولدنی ایچون پارس اهالیسینی حیرت لر ایچنده بر افه چغه هیچ شبهه بوقدر.

EK 11. Sabah, 1 Mayıs 1910, s.4: Pehlivan Musaraası

پهلوان مصارعی

طوب قیو سرای برونی قرون اتصالده مسیره ده کی
 محل مخصوصنده پاسقاییه مناسبتیله بازار، بازار ایرتسی
 وصالی وجهه کونلری روم ایلیدن کان نامدار پهلوانلرک
 مصارعی ترتیب ایلمشدره . مصارعلر جدا شایان
 تماشا اوله حقی کبی حاصلانک بوزده بکر میسی دونمای
 عثمانی معاونت ملیه جمعیتده بوزده اولی ده دارالعجزیه
 ترک و تبرع ابدیله جگدره تماشا کران هم ممنون قاله حقلر
 همده بر اصراخبر و حمیت پرورانه یه اشتراک ایتمش
 اوله حقلر در .

EK 12. Sabah, 14 Eylül 1900, s.1-2: Kara Ahmet Pehlivan Sabah Matbaasında

قره احمد پهلوان صباح مطبعه سنده
 ذوق شاعت طغرز راه زنده هیت خجریه
 قره احمد پهلوان ووردی اختیار ایستکه
 جهمن تکلری باقاز قیوه عصب الضار
 ایستکه حال برکه ... اوت، حال برکه ایتری به
 بیاض بیون باغی، طریف چاکلی، کوش
 باستولی بریسی کردی ... طغرا برجتلمن ...
 عک قوجه جهان پهلوان تپیل کنه، ایست
 حور بیون سولهک لایم کایم، نایف
 قره احمد دعا کونه مناب بوشش
 قره احمد (اصحاح) ن پهلوان
 حور بیون سولهک لایم کایم، نایف
 قره احمد دعا کونه مناب بوشش
 حور بیون سولهک لایم کایم، نایف
 قره احمد دعا کونه مناب بوشش
 حور بیون سولهک لایم کایم، نایف
 قره احمد دعا کونه مناب بوشش

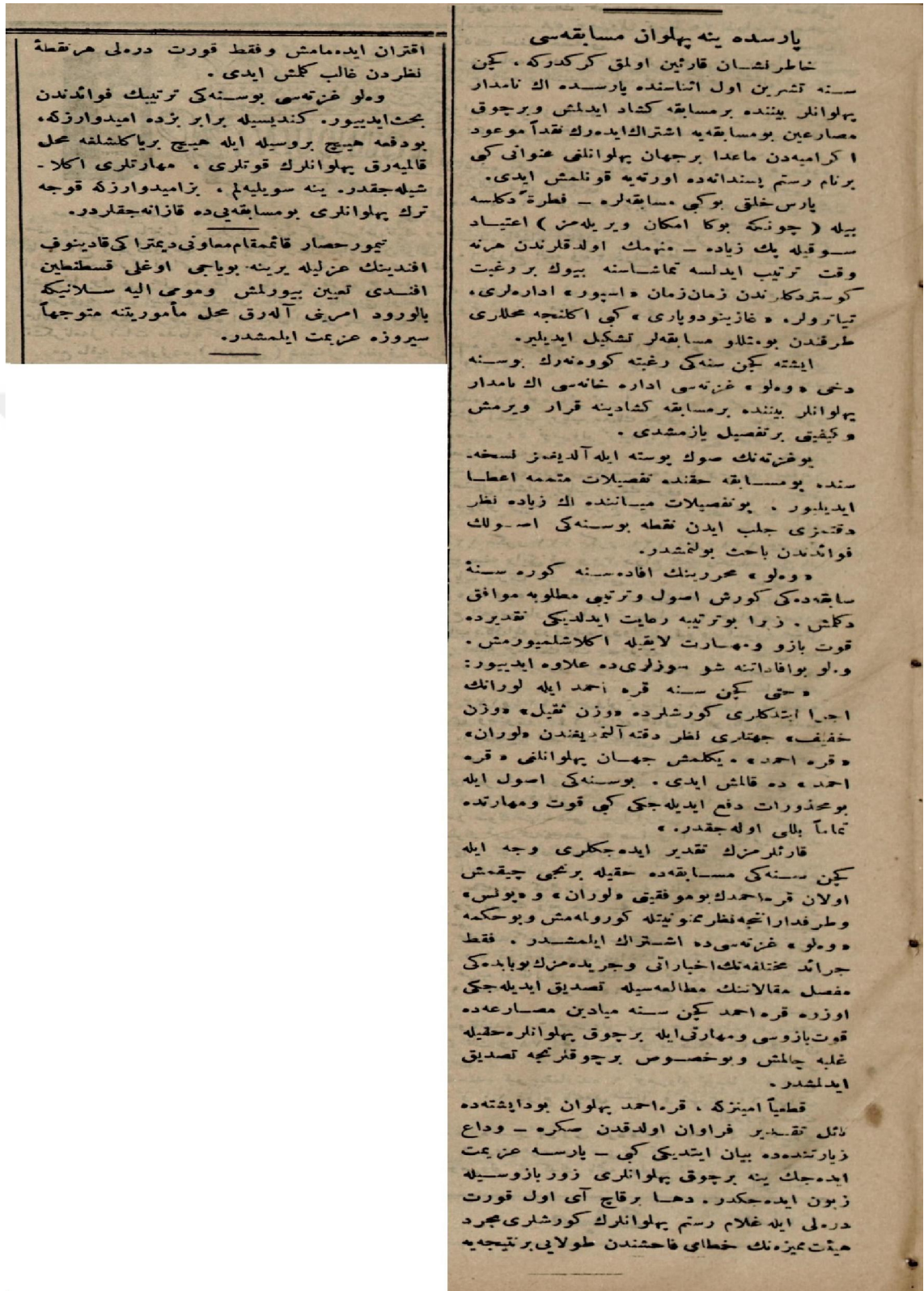
کندیسندن ، فوتندن بر جوق دفع لرح
 ایدش ، پارسه کی مرآت آور کوشلری بیون
 غز بهره مرماهه سخن مقال اولش اولان قره
 احمد انا ابه قونوشیق الب اوزو اولتور بر
 هجندر .
 قره احمد انا بیوک بر فغان کوبوکی قوه
 آهسته آهسته نوش ایدرکن بزندقاهه قورولدن،
 نتیجه تدقیقناز ایسته شوه :
 قره احمد انا سینه کوره اوزون بویلد ،
 اوندر کوزم هیت خجریه اوعلمی قوسندن نشی
 اکرک کیدی ، وجودتک عرضی قارین کراره
 حقیه بیلدرمک ایچون شو :
 د اوعله قوسنک عرضندن بیوکسه جهسی
 کاقدره : نطن ایدرز ، قره احمد رنکی اسمر،
 کوزری اوقادره الری، علی العاده ایچی آدمک
 الری قدر کایم، قره احمد چاکلی (بوتور)
 طرزنده اولوب کوملکی مدور، باستولی کوشل،
 بیون باغی بیاض، ساعت قوردونی - اجبال -
 اوتورده ، باعقلانده متصدد یوزر کیری ده
 اوتوناز سق قازین کرم (جهان پهلوان) تک
 مکمل برجتلمن کی کیندیکی اکلار، پهلوانک
 قوه سی، بزم تدقیقناز ختامه ایردکن صکره
 ایستکه سؤالز :
 - ای لصلک، بانام احمد پهلوان ؟
 اولدی، مکر قره احمد کیننده بویلد عتده
 وار ایش، (صباح) ، نش پهلوانک برمکتونی
 درج ایدش . او مکتوبه عش پهلوان : (قره
 احمد کیمه یندی) دیدکی جهته قره احمد
 فوق الحد قیزش اونک ایچون ایستکه سؤالزه
 وریدیکی جواب :
 - عش پهلوان قره احمد کیمه یندی
 ده جریده کره مکتوب ایش . بون کیمه یی
 بدم، بالکنر عش پهلوان کلبولیده بدم
 سوزلی اولدی .
 بز اوتورده بری قره احمدک پارسه صورتنه
 - توجهالیز - افاده مرآت ایفیکتی مرآت ایشد
 یکنز جهته فرانسجه اوکروب اوکرند بکنی
 صورتی . قوجه قره احمده جواباً :
 - وی موسیو ! زیبارل فرانسه
 دیدی . بز بوندره تسکین مرآت ایدمدهک .
 لوقانله لره طعامک صویرت طینی سؤال ایستدک :
 (قره احمد بره، کی جوابلری عیناً ایشافی به
 بازدی)
 - بک نصلمی ایسترم ؟ غارسون (دونه
 موا اون بوخلک، قوتت، اولمت، سوپ، دوزرف)

نص مونی ؟
 طیبی قره احمد آرزومان تکرده شو قدر
 فرانسجه قونوشمی وهشو و سبامون آمی، یی
 بیانی رفرانسزه باقیبر شیوا، یاسولمسی ذکانه
 دلالت ایستکی جهته زجه شایان قدر بر کورولدی،
 هاه اونویلم ... جهان پهلوانک فراتی حسابته
 اطلسه اسامیسی قدر و بلکه جهازله عقل ابرمش،
 بز (سان بیل) فرانسه قاهر کوزل بیلیر دیدی،
 قوت کلام هامبورغه کی کوشلری تکدیکی
 جهته :
 - بولس کطلنه ؟
 و بک، بز شوقه سیلان ووردی :
 - بن بولس ایله وایانه ایستکه اول کوروشده
 جکمه صده آقلم شیشدی، اجز انا هون علاج
 آلدیم، کوروشده بولمده ییم ایچون ایستکی
 صایلم اما ، هامبورغه خار سینه بکری بش
 دقیقه ذی زاده طوره دی، حتی رانان پهلوان
 قفا اوردی کوزمی شیشم شیشدی . بن بولس
 بر کوزم باغلی اولدینی حاکمه بته بشدم ،
 بولس و دیگر آلمان پهلوانه طرفدار اولانلریم
 کوزمه قویدیغ باقی به باقاری کورلردی،
 آرزق سؤالز ایستوردی .
 - شیارده بته برره کیدو جکمه بیک ؟
 - فولی برجه (قره احمد کیندیکی اوزره)
 آیدم ۵۰۰۰ فرائق ووردی، قازانیم ۵۰۰۰
 فرائقه اکراب و برهسک . بن ده ۱۵۰۰
 و برهسک کیدیم، ده جواب ایدم، بن برهسک
 دن ده چاغیردی . حتی کجه ده ۲۰۰ فرائق
 وریدی، لکن بعض شهرلرده بی جوق دیستقا
 لینه ، عیناً با بوزر) ایستکلر کین کیدم،
 - آفراننه کوروشده کسوت وارمی ؟
 - خیر نریم (ماتیو) کیز .
 قوت دره لیدن، هدلی غلام بستم پهلوانک
 عصم امدادش است آجق .
 - قوت دره لیده ؟
 - مکتبه کیش . بدم جریده بدم بن
 قوت دره لیده بدم به ایش . بر اوک
 (اصحاح) کونوشیق (ایستق) کوزم ایشی .
 اوزش قره احمد بولس .
 قوت دره لیده بدم اولسون بن پهلوانک
 جریده بدم، قوت دره لیده بدم اولسون
 قوت دره لیده بدم، قوت دره لیده بدم اولسون

کندیسندن ، فوتندن بر جوق دفع لرح
 ایدش ، پارسه کی مرآت آور کوشلری بیون
 غز بهره مرماهه سخن مقال اولش اولان قره
 احمد انا ابه قونوشیق الب اوزو اولتور بر
 هجندر .
 قره احمد انا بیوک بر فغان کوبوکی قوه
 آهسته آهسته نوش ایدرکن بزندقاهه قورولدن،
 نتیجه تدقیقناز ایسته شوه :
 قره احمد انا سینه کوره اوزون بویلد ،
 اوندر کوزم هیت خجریه اوعلمی قوسندن نشی
 اکرک کیدی ، وجودتک عرضی قارین کراره
 حقیه بیلدرمک ایچون شو :
 د اوعله قوسنک عرضندن بیوکسه جهسی
 کاقدره : نطن ایدرز ، قره احمد رنکی اسمر،
 کوزری اوقادره الری، علی العاده ایچی آدمک
 الری قدر کایم، قره احمد چاکلی (بوتور)
 طرزنده اولوب کوملکی مدور، باستولی کوشل،
 بیون باغی بیاض، ساعت قوردونی - اجبال -
 اوتورده ، باعقلانده متصدد یوزر کیری ده
 اوتوناز سق قازین کرم (جهان پهلوان) تک
 مکمل برجتلمن کی کیندیکی اکلار، پهلوانک
 قوه سی، بزم تدقیقناز ختامه ایردکن صکره
 ایستکه سؤالز :
 - ای لصلک، بانام احمد پهلوان ؟
 اولدی، مکر قره احمد کیننده بویلد عتده
 وار ایش، (صباح) ، نش پهلوانک برمکتونی
 درج ایدش . او مکتوبه عش پهلوان : (قره
 احمد کیمه یندی) دیدکی جهته قره احمد
 فوق الحد قیزش اونک ایچون ایستکه سؤالزه
 وریدیکی جواب :
 - عش پهلوان قره احمد کیمه یندی
 ده جریده کره مکتوب ایش . بون کیمه یی
 بدم، بالکنر عش پهلوان کلبولیده بدم
 سوزلی اولدی .
 بز اوتورده بری قره احمدک پارسه صورتنه
 - توجهالیز - افاده مرآت ایفیکتی مرآت ایشد
 یکنز جهته فرانسجه اوکروب اوکرند بکنی
 صورتی . قوجه قره احمده جواباً :
 - وی موسیو ! زیبارل فرانسه
 دیدی . بز بوندره تسکین مرآت ایدمدهک .
 لوقانله لره طعامک صویرت طینی سؤال ایستدک :
 (قره احمد بره، کی جوابلری عیناً ایشافی به
 بازدی)
 - بک نصلمی ایسترم ؟ غارسون (دونه
 موا اون بوخلک، قوتت، اولمت، سوپ، دوزرف)

EK 13. Sabah, 28 Eylül 1900 (3 Cemaziyelevvel 1318), s.1: Pehlivanlara Verilen Sanayi Madalyaları

مدالیه
 جیل لبنان متصرفی دولتونوم پاشا حضرتلرینه خدمات
 حسنه رویتندان سنه مینی آلتون و کوش لیاقت
 خداوندکار ولایتی مرکز ناهی فضیلتلو مکی افندی
 حضرتلرینه التون و مجلس مشایخ اعضا اسندن فضیلتلو علی
 وصفی افندی به کوش امتیاز
 دو سمادت مرکز برنجی فرقه هایونی برنجی لواقو ماندانی
 میرلوا سمادتلو ادهم پاشا ایله فرقه مذکورہ ارکان حریریہ -
 سندہ مستخدم میرالای عزتلو محمد علی واسکدار جہتی
 قوماندانلی رفاقتنه مأمور میرالای علی شامل و سواری
 اوچنجی الایک میرالای حسنی و برنجی الایده مستخدم
 میرالای محمد امین و برنجی نشانجی طاہورینہ مأمور قائم مقام
 حاجی غالب و فرقه مذکورہ مستخدم محمد ضیا و خصمی
 خستہ خانہ سی اطبا سندن حافظ حلمی بکارہ آلتون و برنجی
 الایک اوچنجی طاہوری قول اٹاسی فتوتلو خلیل و مالٹیہ خستہ
 خانہ سنہ مأمور طیب صافقول اٹاسی یاتقو و تسہیلات
 قومیسسیونتہ مأمور طاہور کاتبی کامل و قانون بلوکنده مستخدم
 اوچنجی الایک دردنجی طاہورینک برنجی بلوکی سرچاوشی
 محمود افندیلرہ کوش امتیاز و قانون بلوکنده مستخدم
 برنجی الایک برنجی طاہورینک اوچنجی بلوکی سرچاوشی
 طیار افندی به افتخار
 اینہ روزده رسام یوا صافہ ون ہیئت روحانیہ سیلہ
 از میردہ تجار دن و تہمتہ دولت علیہ دن پترو پیر بکی افندی به
 صنایع
 پہلوان قرہ احمد و کوچک یوسف و عبدالرحمن و ہستان
 اقلرہ صنایع مدالیہ لری عنایت واحسان بیورلمشدر .

EK 15. Sabah, 26 Kanun-ı Sani 1900 (25 Ramazan 1317), s.1: Muhtıra! Pehlivan Güreşleri

طور مقدمه دور. بولر ایچون بوقدر فداکارلیق اختیار ایدیلرله طایفه بولمکه جنس بفری اصلاح ایچون ده برطاقم تدابیر مهمه انجاسی بوقی کسوله مک لازمور. انسان بقدر قوی البینه اولرق ماورسه بلوقسون، صکره بوقوی تزییدایده مک بولده تمیلرله بولمازسه قوتدن دوشر، خاملاسر، برایشه یارایمیه بوقی برحاله کلیر. زمیناسنیکه وجود بشره بقدر قائده سی دوقوندیغی اولدوق ایچون جانیازلره برکرمه مک عطفله نظر اتمک کافیدور. برچوق کتیلرک یا بهمه بقلری قوت او بولنری کوجک برقیز کالیمتات و تحیل ایله ابرایندمورک تماشا کرائی حیرت ایچینده براقیر. بواینه زمیناسنیکه تجسسینه حاصل اولمش برقوت، براعتیاد دور. عسکرک شطرنج نظرلرین بویه قوی، تنک، چایک افراده مالکیتک بقدر مهم اولدیغی تفضیله حاجت بوقدر طنز ایدرز.

حق ازمینه قدهدن بری بو خصوصه سوزک درجه ده اتمنا ایدله کتیلرله هله برانستان قتیجه پهلوان کورشلرینه انسان قوشولرینه بک زیلده اهمیت و بریلیدی. افراد خلقک قوتلی، اییینه ل، چایک، تنیک اوللری ایچون کافه وسائط استعمال اولنور، مخصوص مسابقلر ترتیب ایدیلر، نتیجه ده طالب کلرله مکافاتلر و بریلیدی.

برآزاق زمیناسنیکه اهمیت و بریله مکه باشلامش ایسه ده ازمینه اخیرده زمیناسنیکه لزوم و قائده سی بوقی بقدر اولمش، چوققلر، قادیلر ایچون قائده بخش اوله بوق صورتده زمیناسنیکه اصولاری ترتیب ایدلش، حاصلی انسانلرک قوای جسمانیه لرین تزیید ایدمه مک بولده بالجه وسائط استعمار ایدلش دور. اروپا اولک و قیز مکتبلرینه بر زمیناسنیکه قوتیه مطلقا تصادق اولنور.

بزم نظری بر صورتده موجود اولان قوتیه اعتماد ایدورک بوقی برطاقم تمیلرله توسییه اهمیت و برسدیکمز جای انکار دکدر. بویه اولقله برابر جماعت ک مشهور پهلوانلری بته ملکمزده بشیور. حالورکه بوقوت خلقیه حسن استعمال ایدلورک قوت قات ترمیف ایدله مک اولورسه بوندن طولای کورده چکمز مکافاتک زمزلره وارمه بوقی آزاده ایضاح دور.

ایشته شومطالعه ای اراددن مقصدن پهلوان کورشلرینه زیاده جه کرمی و برورک خلقمزه برجهت حقننده ذاتاً موجود اولان سراق و تقابلی برقات دهه توسیع اتمک چاره سی استعمالدن عبارت دور. یارنده اجرا ایدله مک اولان پهلوان کورشلرینه قائده سی بقدر ایدن مجلس چیموقان اعضاستدن بری تقدیم ایدیه کی برلایمه ده هرسته کورشلر تریبی ایچون تخصیصات تقریق و طالب کلرله مکافاتلر اعطاسی تکلیف ایلش دور.

زده پهلوانق سراقی توسیع ایچون بویه بوزک مکافاتلر تخصیص و اعطاسنه ده لزوم بوقدر. دلقی صورتده بر مصارعه حاجه تأسیس ایله برورده کور. شلر اجرا اتمک، مسابقلر ترتیب اتمک پهلوانقله رفیت کورسقلری، هر طرفنده پهلوانلر بتمشینی تأسیسه کافیدور. خلقمزه چپهلوان کورشلرینه بک زیاده سراق ایدمه چکاری، بوسراق و رفیت نتیجه سند میدان مصارعه یه جیقان پهلوانلره بوجک مکافاتلر اعطاسی بک تقابلی اوله بوقی اوزون اوزادی به حکمیه حاجت اولمسیزین تمام ایدله مک احوال ندر. بناء علیه قریباً کرک درسمادتمه کرک ملشوره زده بویه منتظم صورتده پهلوان یاریشلری ترتیب اولنورک پهلوانلرک یالکر کوی درکولرینه منحصر برالایمچق امید ایدمور.

دراختلیر

مخطره :

پهلوان کورشلری

یارنده بران زماندن بری ترک واجتی پهلوانلری بوندن اجرا ایدلکده اولان کورشلردن طولای عثمانی قارملرینه بک زیاده اثر سراق ابراز ایدورک نتیجه مصارعه کاله اهمیتله انتظار ایدمکوری کوریلور. بوحال خلقمزه قهرمانلرله احوال سردانه قارتی موجود اولان برحس غایبک قشانه غلیبی اولدیغی بولمه شایان منویت دور.

قطع یالکر بومنویت ایله اکتفا ایدمورک خلقمزه ذاتاً موجود اولان شوقانله ملی سراق و تقابلی توسیع ایله تمک ایچون جفا نافع اوله بوق نتایج استحصانک چارسته باقی لازمور.

• صاعلام فکر صاعلام وجود ایچینده بولنور. • سوزی صادقا و تل حکمته چکتمور. بولک استثنایری کورلدیکی انکار ایدمه سن. قطع شوراسی ده غیر قابل انکار دورک قوی البینه، صحتی مکمل اولیان آدملردن بکنیه چک خدمتک ایضایی اکثر یازوجار مواقع اولور. زور یازویه مساب اولمندن هیچ بروقت ضرر کورلر.

هر طرفنده جنس فرسک اصلاحی، قویون، اوکوز، و لچ درلودلو حیواناتک اصلاح چلمی ایچون برچوق مساب سرف ایدلکی کوربولوب

EK 16. Sabah, 2 Şubat 1900, s.3: Macar Baston ile Kıyıcı Osman'ın Ramazan Güreşi

صحنه دن اشاعی به دوشدی ایسه ده همان کنیدی
 قورودی . یوقارو چیقیدی . تماشا کران
 کنیدی بر قاج دفعه آلقشایدیلر .

دون اقسامکی کورش

دون اقسام یک اوغلی جانبازخانه سنده
 مردیون کونلی نشأت پهلوان ایله مجاری
 (باستون) ک کورشه چکنی یازمش ایلك .
 نشأت پهلوان کیفسزله رک دون اقسام کو -
 رشه ممش ، مجاری (باستون) ک قارشوسنه
 پهلوانلریمزدن قیبجی عثمان پهلوان چیقهدیدر .
 نشأت پهلواندن بشقه بو کورشه اشتراك
 ایچون برلی پهلوانلریمزدن بر قاجی دخی
 اسملری قید ایتدیرمشلر ایدی . عثمان
 پهلوانده بومیانده ایمش .
 کورش کیجه ساعت الی بیجه طوضری
 باشلادی . اوچ دقیقه ده بیتدی . کورش
 قرانسه پهلوانلری اصولنده اجرا اولنیوردی .
 یعنی بلدن اشاعی به طوقومق اورمق ، قاقق
 جائز دکل ایدی . عثمان پهلوان بو یولده ایلك
 دفعه کورشبوردی .

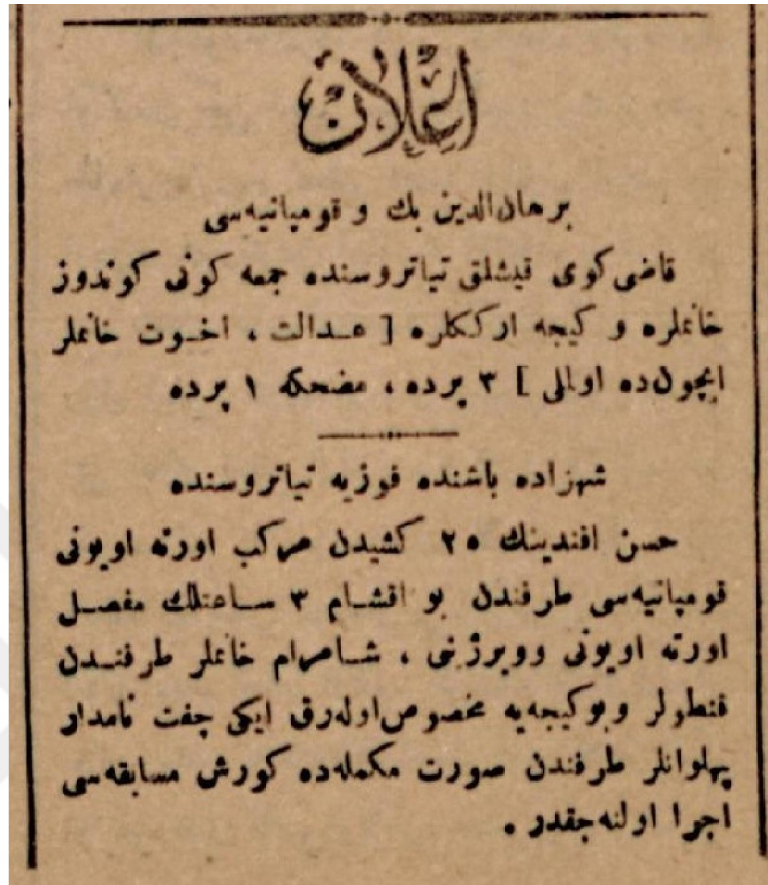
مجارلی (باستون) . نسبتله عثمان پهلوان
 ده ایری ، کوجلی ، قوتلی اولدینی ایچون
 صحنه ده کورینیر کورنمز ذاتاً غالبته حکم
 اولمش ایدی .

بر ایکی ال قول شقاسندن صکره عثمان
 پهلوان باستون قاورادی . ایکی پهلوان صحنه تک
 اول طرفنده کی غاز سپرینه طوضرو ایلرولدیله .
 باستون کنیدی قورومغه دوشمه مکه چالشدی
 ایسه ده عثمان پهلوان بر طرفدن صیم صبی
 یاقلامش ، دیگر طرفدن صحنه تک اول طرفنه
 طوضرو خصصی سوق ایتمکه بولمش ایدی .
 عثمان پهلوان بر غیرت ایله باستونک ایاقلری
 بردن کسر درجه ده قالدیروب ایتنجه باستون
 ارقه اوستی دوشدی . فقط عثمان پهلوانده
 بو حمله دن کنیدی ضبط ایده مدی ، چوشغون
 قوتی قورویه مدی . غاز سپری پارچه لیه رق

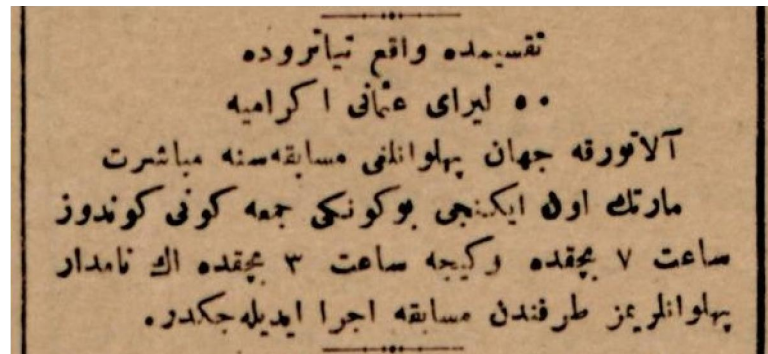
EK 17. Sabah, 9 Temmuz 1907, s.3: İzmir'de Hastane Yararına Güreş

ازمیرده کورش
 جلوس هایون شوکت مقرون حضرت
 پادشاه اعظمی روز فیروزینه شرف مصدق کله جک
 اغستوسک اون طقوزنجی کونی ازمیرده یهوان
 کورشلری اجرا اولنه جنی خبر آلمشدر .
 استخباراته نظراً مصارعه لره پارسک فولی
 برژه و سائر تیاترولرنده کورش طوته رق زور
 بازوی قهرمانانه لرینی اک مشهور اورویا یهوانلرینه
 دنتدیرمش اولان اک بنام عثمانلی یهوانلری
 اشتراک ایلیه جکدر . مع هذا اشبو مصارعه لره
 مکملیت و رغبتنی تزئیده خادم اوله جق دها برشی
 وارکه اونه حاصلاتدن اللی عدد لیرای عثمانینک
 ضربای مسلمین خسته خانه سنه ویریله جکی
 کیفیتدر .

EK 18. Sabah, 24 Mart 1910, s.4: Pehlivan Güreşi İlanı

EK 19. Sabah, 25 Mart 1910, s.4: Taksim'de Ödüllü Pehlivan Güreşi

EK 20. Sabah, 2 Nisan 1910, s.4: Ciddi Pehlivan Müsabakası

جدى پهلوان كورشلى
 يارشكى بازار كونى قاضى كوينده قوربهلى دره ده
 سكوذر آلتنده صرافضا پهلوانك سپره سنده جدى
 كورشلى اجرا اولنه جنى كى باشه يدى مجيدى به بيوك
 اورته به بش مجيدى به كوچك اورته به دنى ۵۰ غروش
 اكراميه وبريله جكدر. تشریف ايده جك اولان ذواتك
 ممنون اوله حقلى اعلان اولنور .

EK 21. Sabah, 6 Nisan 1910, s.4: Beşiktaş Ortabahçe'de Güreş

ميخاليچلى حسن پهلوان اداره سنده پهلوان كورشى
 بشكطاشده اورته بجه ده شهر حاله دومينك بيكرى
 التنى جمه ويكرى سكرنجى بازار كونلى روم ايلي
 واناطولى ودرسمادنده بولان مشهور پهلوانلر طرفندن
 مسابقه فوق الماده اجرا اولنه جقندن بوتدن بوبله هر
 جمه و بازار كونلى دنى مله كور مسابقه به دوام
 ايديله جكندن تشریف بيوره جق ذوات كرامك ممنون
 قاله حقلى اعلان اولنور .
 مسابقه به اجرا ايده جك پهلوانلره توديم اولنه جنى اكراميه لر
 باشه ۲۰۰ بيوك اورته به ۱۰۰ كوچك اورته به
 ۵۰ دسته به ۲۰ كوچك دسته به ۱۰ غروش . ۲

EK 22. Sabah, 6 Nisan 1910, s.4: Üsküdar'da Pehlivan Güreşi

پهلوان مسابقه سی

اسکدارده باغلی باشنده چفتک فازینوسنده
اوکرده کی جمه کونی نامدار پهلوانلر طرفندن مسابقه
اجرا اولنه جفتدن تشریف بیوره جق ذوات کرامت
ممنون قاله جقلری اعلان اولنور .

مسابقه به اشتراک ایدم حاکم پهلوانلر : صادی حافظ
ابوب ازلیلی صادی چرکس کامل امله یازارلی بجاجی
اسماعیل آبدینلی اسماعیل زنجی نیازی ذوالقرنین ایکی
تلالی شکری بوکنورلیلی ادمم وحسین نقاشلی حسنی
قره کوز محمد افاج حسن صنداللی بکر صرادبلنورلیلی
ادم - بحق اجرای مسابقه ایدم حاکردن باشه ایکی بوز
اورنایه بوزلی کوچک ادرته به بوز غروش و بر بله حکمده .

۲

EK 23. Sabah, 7 Nisan 1910, s.4: Pehlivan Müsabakası İlanları

پهلوان مسابقه سی

قوربهلی دره ده صرافتی پهلوانک مسیره کاهنده
 یارینکی جمه کونی اجراسی مقرر مشهور ادرنهلی
 قره، این اطه نقاشلی اوب پهلوان باشه. مستان پهلوان
 ایله ماورونه جی محمد پهلوان بیوک اورتیه باشه سکر
 مجیده اورتیه بش مجیده کوچیک اورتیه الی
 غروش اکرامیه و بریطه حکدر. و کوچیک اورتیه
 دخی برچوق پهلوانلر اشتراک ایدم جکندن جدآشایان
 تاشا کورشلر اجرا ایدم جکندن تشریفه رغبت
 بیوره حقلری ممنون اوله حقلری وعد اولنور .

میخالچلی حسن پهلوان اداره سند پهلوان کورشی
 بشکطاشده اورتیه نجه ده شهر مال رومینک بکری
 التنجی جمه و بکری سکرنجی بازار کونلری روم ایلی
 وناطولی ودرسمادته بولان مشهور پهلوانلر طرفندن
 مسابقه فوق الماده اجرا اولنه جکندن بوندن بویله هر
 جمه بازار کونلری دخی مذکور مسابقه به دوام
 ایدم جکندن تشریف بیوره جق ذوات کرامت ممنون
 قاله حقلری اعلان اولنور .

مسابقه بی اجرا ایدم جک پهلوانلره تودیم اولنه جق اکرامیه لر
 باشه ۲۰ بیوک اورتیه به ۱۰۰ کوچیک اورتیه
 ۵۰ دسته به ۲۰ کوچیک دسته به ۱۰ قره ش. ۱

پهلوان مسابقه سی

اسکدارده باغیر باشنده چفتلک فازینوسنده
 اوکترده کی جمه کونی نامدار پهلوانلر طرفندن مسابقه
 اجرا اولنه جکندن تشریف بیوره جق ذوات کرامت
 ممنون قاله حقلری اعلان اولنور .

مسابقه به اشتراک ایدم جک پهلوانلر : صاری حافظ
 ایوب فزلی صادی چراس کامل اطه بازارلی پجاجی
 اسماعیل آیدینلی اسماعیل زنجی نیازی ذوالقرنین ایکی
 تللی شکری بولغورلی ادهم وحسین نقاشلی حسنی
 قره کوز محمد اغاچ حسن صندالچی بکر صاد بلغورلی
 ادم . بحق اجرای مسابقه ایدم جکلدن باشه ایکی یوز
 اورتیه یوزلی کوچیک اورتیه به یوزغروش و بریطه حکدر .

۱

پهلوان مسابقه سی

یکی باشچیده جویرلر اتی نام مسیره ده بوندن بویله
 هر هفته جمه بازار کونلری صوفی صالح پهلوانک
 اداره سند جدی، کورشلر اجرا اولنه حکدر . ۲

EK 24. Sabah, 9 Nisan 1910, s.4: Ciddi Pehlivan Müsabakası

جدی پهلوان مسابقه سی
 اجراسی مقرر اولان یاریشکی بازار کونی قوربغلی
 دره ده صرضا پهلوانک مسیره کاهنده مسابقه ده باشه
 مسکن مجیدیه اورتیه اتی مجیدیه و کوچک اورتیه
 دخی الی غروش اکرامیه و بریله جکدر - اشتراک
 ایده جک پهلوانلردن ادرنه تی قره امین، نقاشی ایوب،
 شمنلی مستان، ماونه جی محمد، فاخانه لی حسین،
 سلیستره لی صادق، نقاشی مراد، وقاضی کولی ماونه جی
 اسماعیل پهلوانلر ودها برچوق پهلوانلرک بو مسابقه یه
 اشتراک ایده جکری کبی تشریف ایده جک اولان ذوات
 کرامتک هر حالده ممنون اوله حقلری اعلان اولنور .

EK 25. Sabah, 1 Mayıs 1910, s.4: Pehlivan Musaraasi

پهلوان مصارعه سی
 طرب قپو سرای پروتو قرون اتصالنده مسیره ده کی
 محل مخصوصنده باسقالیه مناسبتیه بازار، بازار ایرتسی
 وصالی و جده کونلری روم ایلیدن کان نامدار پهلوانلرک
 مصارعه سی ترتیب ایلمشدره . مصارعه لر جدا شایان
 تماشا اوله جتی کبی حاصلاتک بوزده بکر میسی دونمای
 عثمانی معاونت ملیه جمیته و بوزده اونی ده دارالمجزیه
 ترک و تبرع ایدیله جکدره تماشا کران هم ممنون قاله حقلر
 همده بر اصحابر و حمیت پروروانیه اشتراک ایتمش
 اوله حقلر در .

EK 26. Servet-i Fünun, 25 Şubat 1897, s. 386: Kara Ahmet'in Direkler Arasında Bir Sirkte Yaptığı Güreş

••• مكر بوهوس دها پك چوق آمده حاصل اولمش ايمش ، جانباز خانك لوجهلری ، مختلف موقعلری خنجا خنچ دولو ایدی ، قپونك اوکی ایسه ایچری کیرمك استدلکری حالده بر بوله میانلره صارمش ایدی . بشقه کیچهلر بزى گولدرن ، نظر تقدیرمزی جلب ایدن اوبونلره ، اویونچیلره پك بیگانه باقیوردق . اویونچیلر مدخلنك بر کنارینه یاسلامش اوله رق لاقیدانه اطرافى سیر ایدن قره احمد عمومك نظر دقتی جلب ايمش ایدی ، اونى بکلیوردق .

••• اسمر رنکندن ناشی قره احمد نامنى الان بابایکیت ارقه سنده ، ایاغنده سیاه قطیفه دن « کسپت » ی ایله میدانه چیقدینى وقت حضارک فوق العاده آلتیشنى جلب ایتدی . قره احمد خصمى اولان ایتالیان دن دها کوچورک ، فقط دها قوی بازولی ، ایرى بالدیرلى ، متین یورویشلی ایدی . سیاهه یقین بر جلد التنده کیزلنن چهره سى بر چفت اوافق کوزله مزین و سیورججه بر قفا ایله نهایت بولمش ایدی ؛ صانکه قره احمدک شایان حیرت درجه ده نشو و نما بولان اعضای بدنى باشنك ، علی الخصوص محفوظه دماغنك حقى آلمشده اوآلت تفکر و ملاحظه یی اوفاجق براقش ایدی .

••• کولش بش دقیقه فاصله ایله اون دقیقه سوردی ، مقاوله بوقدر ايمش ؛ کویا بریرنى بکمدیلر ، ایتسی اقسامه براقدیله ؛ فقط سیرجیلر — دها اولدن اکلاملاری لازمکن بر نقطه یی — یعنی جانباز خانه ده کولشه چیقان ایکی پهلوآنك بکدیگره غلبه دکل مشترى جایی امله تابع اولدقلىنى اکلادیلر . زیاده کورولتى ایتدیله ، نتیجه یی صوریورسکیز ؟ میدان مسابقه ده دکل صحنه لعباته چیقمش اولان پهلوآنر حضارک بو معامله سنه یادارلدى ، یاخورد محجوب اولدى ؛ اوکیچهدن صوکره کولشدن صرف نظر ایتدیله .

سیحاجق یئانغی متحسرانه اراندینى روایت اولسان قیش رمضانده بولنیورز اما — شمديك شیطان قولاغنه قورشون — او صوؤقلری کورمیورز . هوالرده کی کشایش ولطافت فوق العاده ! رمضان حاليله صیاحلری عاطلانه آچیلان کوزلری — اوج درت کوندر — بچره لردن ایچری انعکاس ایدن ضیای زرین آفتاب استقبال ایدیور ؛ هم او قدر پارلاق ضیاهه کوزلری هم قاشمامق ایچون قیامغه ، هم تشکیل ایتدیکی لوحه رونقدارى دویه دویه تماشایچون آچلمغه دعوت ایلور .

••• ارباب تماشا رمضانده سکون بولورمى یا؟ انساك الك عابد الك زاهد ، كذلك الك جوال اك نشوهدار اولدینى بوماه مبارک سنه یی تشککیل ایدن اونبر آك ایچنده حقیقه روحپور ، جدآ ذوق آوردر . يك ایچمك ، یاتمق اوبومق کی حوایج ضروریه مزى بیله تبدیل ایتدیکنز رمضان شریفده تأسف اولنهجق یالکیز بر حال واردرکه اوده لطافتنه هنوز آلمشق اوزره ایکن بزله وداع ایدرک چیقوب کیتمسیدر .

••• ظاهر کیتمسنى اخطار ایچون اولمى که کچن کیچه شهزاده جامی مهیاسنده اوج چفته برقایق رسمى یایمشیدی ؛ رمضانک طاتلی تمامتندن برى اولان او معلق ، او نورانی قابی سیر ایدرک دیرکلر آرده سنه چیقنجه کوزمه یکی جانباز خانه نك هوا غازی شعاعایله تنور اولمش بر بیوک اعلاننامه سى ایلشدی ؛ بوکیچه الافرانقه کولش دیور ، قره احمد اغانك مشهور عالم اولان کبی تفصیلاته کیریشیور ایدی . بواسم بکا بیانجی کلدى ؛ اولکی سنه بزه یارسدن مکتوبلر یازان مخبرمن قره احمدک ورفیقى ابراهیمک او شهر شهر محسنه لرندره ارائه اندام وقوت ایتدکارینى ذوقله ، شوقله حکایه اتمه مشمی ایدی یا؟ جانباز خانه ده موسیومیلونى اسمنده بر ایتالیانله میدان مبارزه یه آتیله جق اولان — اوروپانك هر طرفده قوت بازوسنى تقدیر ایتدیرمش — قره احمدی کورمك هوسى بنده دخى حاصل اولدى ، ایچری کیردک .

EK 27. Servet-i Funun-7 Nisan 1910, s. 168: Meşhur Kirkpınar Panayırı

مشهور « قرق پیکار » پنایری

هرسنه نيسانك يكر منجى كوني كشاد ايديلهرك يكر مى و چنچى كوني يعى روز حضر اخشامى ختام بولان ادرنه ولايته تابع اورته كوي قضاسى داخلنده كي « قرق پيكار » پنایرنده پهلو اناق و قوشو سائر ترتيبات و اجرا آتی دونمائی عثمانی شرف و منفعتته ترك ایدن پنایر اغسی صماوننه قریه لی محمد اظنك حمیتی شایان تقدیر و تحسیندر . شعبه مزجه قضا حیتمدانك همت و معاونت خدایسندانه لری انضمامیله پهلو ان مسابقه سی ایله برابر آتیده کی پرغرام و جهله آت . یا یا ، وه لوسپید قوشولریله برچوق اکلنجه لر ترتیب ولوکس لامبعلری ایله پنایر محلك تنویری تذبیب ایدلمش و بر بادو موسیقیه نك پنایره برقات ها شرفبخش اولسی ایچون ایکنجی اردوی همایوننك علوه متنده مراجعت فلمش و بوبابده کی لطف و موافقت جمعیت می احبا ایله مشدر . بناء علیه پروغرامده کی سابقه له اشراك ایدمك اصحاب مراقك پنایرك كشدن مقدم بالذت و یا بالواسعه دونمائی عثمانی معاونت مایه جمعیتی اورته كوی شبه سنه مراجعتله معامله قیریه لری ایضا ایتملری لزومی اعلان اولور . بلا تفریق جنس و مذهب بالجمله عثمانلیندره پنایر مذکور مدعودر .

— پروغرام —

اخطار	اك بيوك اكراميه لر روز حضره مصادف و پنچى كندر
۱- آت قوشوسی	ساعت يارديه طفا تچه ارضدن بدأ اولنه قرق پيكارده كي
۲- كورش	اشارت فلامه سنه برنجی كلان اوچ لیرای عثمانی آله جقدر .
۱- وه لوسپید	باشه چيقه جق پهلو انه « ۵ » عدد لیرای عثمانی ديكر لرینه قوميسيون طرفندن مناسب مكافات
قوشوسی	ياريشه سيملى دن بدأ اولنه قرق قوشو پيكارده كي
۲- كورش	اشارت فلامه سنه برنجی كلان اوچ لیرای عثمانی آله جقدر .
۱- آت قوشوسی	باشه چيقه جق پهلو انه « ۷ » عدد لیرای عثمانی ديكر لرینه قوميسيون طرفندن مناسب مكافات
۲- یا یا قوشوسی	ادرته نك شه دوفر خطندن مباشرتله برنجی كلانه « ۵ » عدد لیرای عثمانی ۵۰۰ مسافه متره
۳- كورش	برنجی و ایکنجی کلانله مناسب مكافات باشه چيقه جق پهلو انه « ۹ » عدد لیرای عثمانی ديكر لرینه قوميسيون طرفندن مناسب مكافات

EK 28. Tasvir-i Efkâr, 8 Ağustos 1909, s.8: Afetzedeler Yararına Bir Eğlencede Güreş.

تحت حمایت حضرت پادشاهیدہ بولنان آٹنہ و حلب محتاجین و فلاکت زدگان قومیسیون طرفندن ۱۳۲۵ سنہسی تموزینک یکریمی درت ، یکریمی بش ، یکریمی آلتنجی جمعہ ، جمعہ ابرتسی ، بازار کونلری واقشاملری پیلدیز باغچہ و کوشکارندہ ویریلہ جک شنلک و تیاترو واکلنجه و قونسرک نوع و زمان اعطاسنی ارانہ ایدر پروغرامدر :

[باغچہ و کوشکار هر صباح ساعت اون ایکیدہ آجیلر] آلافرانغہ

۷ س ۱۵ د

[خارجی باغچہ یالکز کوندوزا کلنجه لرینہ منحصر اولوب اقشام اون ایکیدہ قپانیر]

— بوفہ توقاتلیان افندیکنک تحت اداره سنندہ —

[خارجی باغچہ دہ]

۱ — پہوان کورشی [اون سکر یاشندن دون چوققلر آرمہ سنندہ] صباح ایکی بچقندن بشہ قدر خاص آخورلر میداندہ در .

۲ — اورتہ پہوان کورشی صباح ۶ الی ۸ قدر آخورلر میداندہ

۳ — باش » » ۱۰ » ۱۲ » » »

۴ — موزیقہ ہایون کتارا طاقی ۶ » ۱۲ مراسم کوشکی پیشکاهندہ

۵ — بحریہ عسکری موزیقہ سی ۶ » ۱۲ چادر » پیشکاهندہ

۶ — اسوج اصولندہ جناستیق اویونلری ۱۰ الی ۱۲ قدر مراسم کوشکی پیشکاهندہ

۷ — سینہ ماطوغراف مناظری ۶ الی ۱۱ قدر خاقان مخلوعک خصوصی تیاتروسنندہ

۸ — فیلور ، روولور ، ماوزر ایلہ نشان انداختی ۱۲ الی ۱۲ قدر خاقان مخلوعک خصوصی نشانکاهندہ

[بو بابدہ آیریجه بر پروغرام مطبوعدر]

— داخلی باغچہ دہ —

۹ — موسیقہ عثمانی جمعیتی ۶ الی ۱۱ چایردہ کی غازیخودہ [مناوبہ]

۱۰ — ارطغرل یاطی عسکری موزیقہ سی ۶ » ۱۱ » » »

۱۱ — موزیقہ ہایون اورتہ اویونی ۶ » ۱۱ آطہ دہ [بومیاندہ جناستیق معلمی قول آغاسی رضا بک طرفندن قوت اویونلری]

« بر ساعت تعطیل »

— تموزک یکریمی دردنچی جمعہ کونی اقشامی —

[اقشام طعامی زمانی اون ایکیدن ایکی یہ قدر]

— داخلی باغچہ دہ —

۱۲ — موزیقہ ہایون باندوسی ۱۲ الی ۲ چایر اوزرنده کی بوفہ دہ

۱۳ — تیاترو واریتہ ۲ » ۳ آطہ دہ کی مجدد تیاترودہ

۱۴ — بال شامیتر « قیر بالوسی » ۳ » ۵ » » »

۱۵ — موزیقہ ہایون ماندولن طاقی ۲ » ۳ حوضدہ صال اوزرنده اجرای آہنک

EK 29. Tercüman-ı Hakikat, 26 Şubat 1897 (24 Ramazan 1314), s.2: Kara Ahmet'in
Sirkte Yaptığı Güreş

شہزادہ باندرہ دیرکلر اردسنده کان
سیرقی قومپانیہسی طرفندن برکورش
ترتیب اولندیفی واشپور کورشدہ روسجقلی
قرہ احمد پہلوان ایله مذکور سیرقی
قومپانیہسی مرتباتندن جمیناستیق ہنربازی
موسیو ملیونک برمدت چاریدشوب فقط
نتیجہ قطعہ حاصل اولہ مدینی تفصیلات
لازمہ سیلہ یازلمشیدی •

اولکی اقسام قرہ احمد پہلوان ایله
موسیو ملیو تکرار الافرانقہ کورش
اجراسیچون میدان مصارعہ یہ چیقہرق
برمدت اوضاشدقندن صکرہ قرہ احمد
موسیو ملیونک ایکی اوموزلرینی یرہ
کتورہ رک ارقہ اوزری دویرمشوبوصو
رتلہ اوکدلی قازانمش اولدیغندن سیرجیلر
طرفندن فوق العادہ القشلمہ مظهر اولمشدرہ

EK 30. Edirne Gazetesi, 22 Zilhicce 1316 (3 Mayıs 1899), s1: Edirne'deki Müslüman Mezarlığının Tamiri İçin Sarayıçi'nde Kırkpınar Pehlivanlarıyla Düzenlenen Hayır Güreşi

- اعلان -

دخولیه اجرتی
متالك

۱۶	صندالیه ویرمك شرطيله
۸	صندالیه سز
۲	عساكر شاهانه طرائنه
۲	سنى مساعدا اولان چوجقلره

اولجه ده اعلان قلمش اولدیغی وجهله ادرنه قصبه سی دروننده بولان مقابر ا-لامیه نك دیوارلره تحت محافظه به آلملری اسبابك استحصالی بچون بر قومیه یون تشکیل ایدلش بو امر خیره صرف ایدمك اوزره قربان دریلری طوبلا تدریش ایدی شو قدرکه مقابر مذکورہ نك یا لکر بودر یلرک اتمانیله احاطه ایتدیرلمی قابل اولمدیغندن حاصلات صافی سی مصارف مذکورہ به قاری اولق طوطمق و دخولیه اجرتی بالاده محرر مقدار دن عبارت اولق اوزره بو کره زپرده کوسترلدیکی اوزره سرای ایچی مدیره منده بر کورس ترتیبی تنسیب قلنه شدو شو یله که فرق بیکار یا نایرینه کلان و سکان کتیدن عبارت اولان مشهور پهلوانلره نسانک بیکری بشنچی بازار کونی ساعت بشدن اونه قدر کورس اجرا ایتدیریله چکی کبی مسیره مذکورہ بی تشریف ایدمک اصحاب حمیتک ا-تراحق دخی تأمین ایدیله چکندن ومع مافیہ بری اکلمک دیکری ابا واجناد منک ارواح علویه لرین شاد ایتمک کبی محاسنی جامع اوله جق اولان بو امر خیره هر صاحب حمیتک اشتراک ایدمک طبیعی ایدر کندن معلومات اولق اوزره اعلان کیفیت اولنوره

EK 31. Edirne Gazetesi, 29 Zilhicce 1316 (10 Mayıs 1899), s1: Edirne'deki Müslüman Mezarlığının Tamiri İçin Sarayçı'nde Kırkpınar Pehlivanlarıyla Düzenlenen Hayır Güreşinin Hasılatı

گوروش حاصلاتی -
 حاصلات دغرابه می داخل و خارج
 شهر ده کی مقابر اسلامیة نك اطرافه
 یابدیربله جق دیوارلرک مصارف انشاییه
 مدار اوقاق اوزره سرای ایچی سیره سنده
 ترتیب ابدلیکی کچن هفته کی نسیخه مزده
 یازدیغیز گوروش مقصود اصلی اولان
 امر خیره اشتراك انیه. یله مسیره مذکور پی
 تشریف بیوران ذات سانی و لایته ای ایله
 امرای کرام عسکریه و مأمورین ملکیه
 و اشرف بلده و عساکر شاهانه و اهالیدن
 دها برچوق ذرات حمیه مات موجود
 اولدینی حالده کچن بارار کونی اجرا ابدیلرک
 غیراز مصرف بش بیک غریش حاصلات
 وقوع بولمدر .
 اتیان مقار مذکور دیوارلرک مصارف
 انشاییه قارشواق اوقاق اوزره کچن عید
 اضحاده اشحاب حیت طرفدن اه ا اولان
 قربان دریلری ده بدی بوز عده باغ
 اولمدر .

EK 33. BOA. DH. MKT. 488 – 25, s. 2.

وکیلان

داحله نفع رهنجی

رونگو انقم حفری و لو سب باقیه با ایستاده معده سینه حق با دستهای و بلیغ اولدوق ترتیب و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 آت باری و پهلوانه کوهی و لو سب باقیه با ایستاده معده سینه حق با دستهای و بلیغ اولدوق ترتیب و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 شرفدار اولدوق ۶۷۷۷۷۷۷۷ تاریخ و یوز التمهیز نوغولو تجیران عیله نفعه رهنجی آت باری نفعه نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق
 قضا سنک صوابه ترتیب و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 اوچر کوه نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 و ساره سر کوهی نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 رسوم نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 مذکور نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 یون نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 اعاری نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 و ساره سر کوهی نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت
 قضای قانق نماندنک نفعه ملوقه تاریخ نفعه کوهی اولدوق و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت و احسانه خدمت و بلیغ خدمت

اولدوق تاریخ

داحله نفع رهنجی

۵۰

Edirne'den Dahiliye Nezareti'ne Ruhsat İstemek İçin Yazılan Evrak

EK 39. BOA. DH. MKT. 2567 – 66, s.1.

دخلة متفرقة

تاریخ	محل	موضوع	ملاحظات	تاریخ	اسم	رقم
۲۹	۱	باجه دلابه و البه خلیفه		۲۵	سره قلم	۲۵۸ ۲۶۰ ۲۶۲
باجه						
<p>رجب اعظم بالائمه اراده بن حساب قدرتی ستمتله جویو آن باری نقضیه طریقه تکرار خرج لوف اولی ستمتله باطله نوب اوله نوزده ستمتله اوله اردلان کمالی حساب قدرتی ستمتله جویو آن باری نقضیه طریقه تکرار بی ستمتله ترمیمه اجاسه اول قدرتی ستمتله جویو آن باری نقضیه طریقه تکرار دله لوره مامل لوره لوره اردلان کمالی حساب قدرتی ستمتله جویو آن باری نقضیه طریقه تکرار</p>						
<p>باجه لایحه کلیدی دلابه لایحه ستمتله لایحه کلیدی دلابه لایحه ستمتله لایحه کلیدی دلابه لایحه ستمتله لایحه کلیدی دلابه لایحه ستمتله لایحه کلیدی دلابه لایحه</p>						

At ve Bisiklet Yarışları İle Güreş Müsabakalarının İzinsiz Yapılamayacağıın Bütün Vilayetlere Tebliği

EK 42. BOA. DH. MKT. 1084 – 52, s.1.

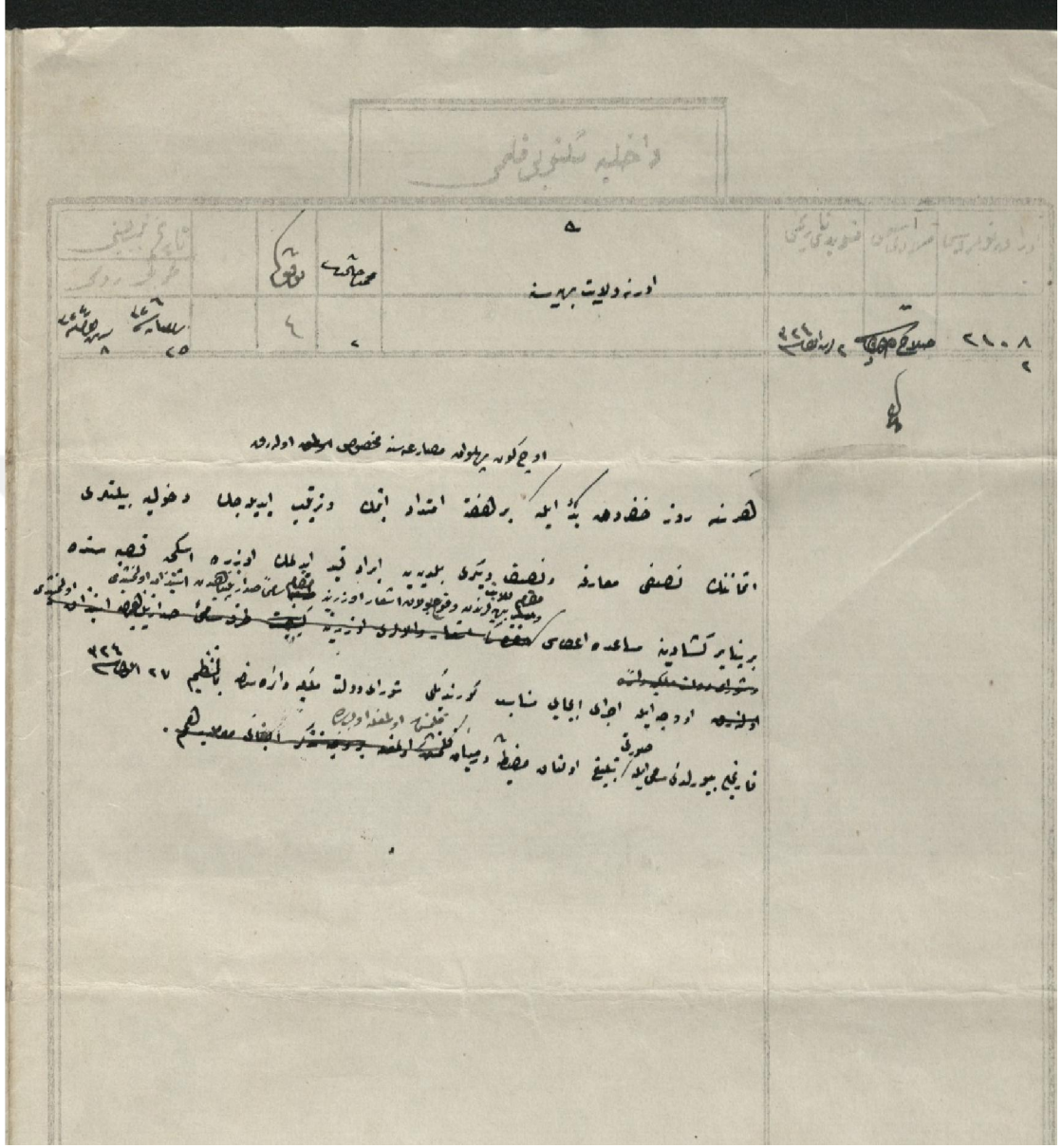
داخلی مستوفی نامی

تاریخ تنظیم	محل	موضوع	درجه و شرف	نویسنده
۱۳۰۴	عراق	حضرتان حضرت صاحبزاده	۱۱	۱۱

فیه در لایحه بر سره رضا ابراهیم اوچ کورده رولم ایستاده ریلوای و صاعقه کورده ساق ندره
 کورده کورده عات اولقصریه ختام بولدیغه و بولدیغه ایده همه طرفه دعوات فیه کورده حضرتان
 همه کورده عات اولقصریه ختام بولدیغه و بولدیغه ایده همه طرفه دعوات فیه کورده حضرتان
 کورده کورده عات اولقصریه ختام بولدیغه و بولدیغه ایده همه طرفه دعوات فیه کورده حضرتان
 کورده کورده عات اولقصریه ختام بولدیغه و بولدیغه ایده همه طرفه دعوات فیه کورده حضرتان

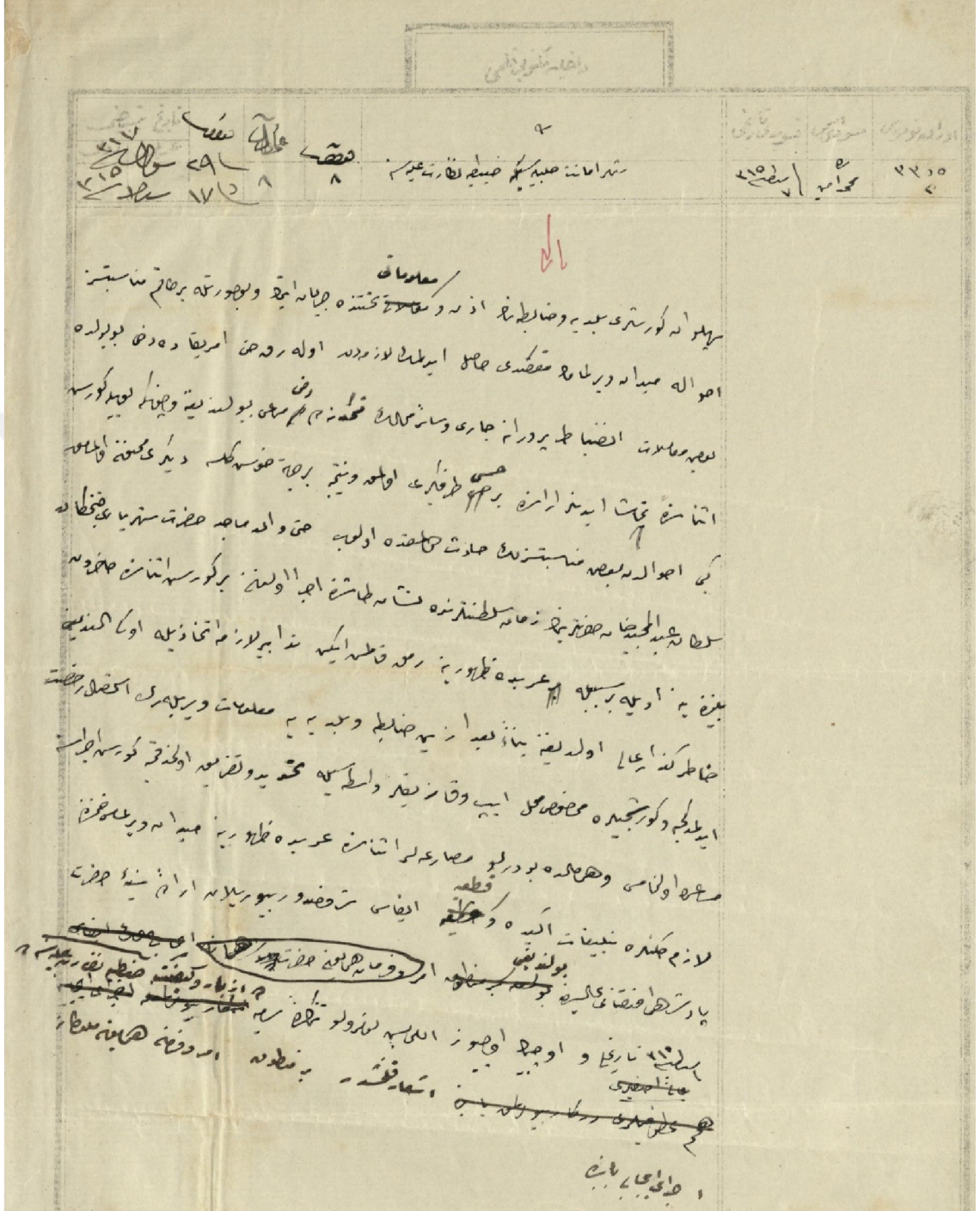
Hayrabolu'da İcra Edilen Pehlivan Güreşleriyle Koşu Müsabakasının Vukuatsız Sona Erdiğinin Sadaret Makamına Bildiren Evrak

EK 44. BOA. DH. MKT. 2635 – 100, s. 2.

Dahiliye Mektubi Kaleminden, Edirne Vilayetine Yazılmış, Gelirinin Yarısı Maarife Yarısı da Belediye Bırakılmak Üzere İşkeçe Kasabasında Pehlivan Güreşlerinin de Yapılacağı Bir Panayır Kurulmasına Müsaade Edildiğine Dair Evrak

EK 46. BOA. DH. MKT. 2312 – 82, s. 1.

Dahiliye Mektubi Kaleminden Şehr Emanet-i Celilesine ve Zabtiyye Nezaretine, Pehlivan Güreşleri İçin Belediye ve Zabıtanın İzin Alınarak Güneşçilere Mahsus Bir Yer Ayrılmasıyla Arbede Çıkmasına Meydan Verilmemesinin Tebliğ Edildiği Evrak

EK 48. BOA . DH. MKT. 492 – 94, s.1.

داغلیک مکتوب			
تاریخ	مکان	موضوع	محل
۱۳۰۳	ایران	موضوع: خیریه بوط نقیرک امانت	محل: تبریز
<p>ما صلاحت خیریه بوط نقیرک امانت ... اعتباراً اجراء یکنه اولری بولمک و آن بارین سابقه سز بوسنه اولری ایچین اراده سیه حقیقت خیریه آخیرت دار ادره واری واری واری ... تقدیر ...</p>			

Hayrabolu'da Pehlivan Güreşi ve At Yarışı Müsabakasına, Hasılatı İnas Mektebi Maaş ve Masraflarına Karşılık Tutulmak Üzere Müsaade Edilmesi Talebinin Sadarete Takdimi

EK 50. Kırkpınar'dan Fotoğraflar

Yağlı Güreşe Özgü İmgelerin Kullanıldığı Bir Reklam

Yağlı Parmak Güreşi İlanı

Kırkpınar İmgelerini Kullanan Bir Reklam

Kırkpınar Zamamı Er Meydanı Etrafında Satılan Tişörtler

Kırkpınar Heykeli

Talatpaşa Caddesi Üzerinde Dalgalanan Kırkpınar Flamaları

Kırkpınar Öncesinde ve Kırkpınar Sırasında Her Yere Asılan Kırkpınar Flamaları

Edirne Belediye Binasının Karşısındaki Bir İlan Panosunda Kırmızı Dipli Mumla İnsanları Kırkpınar'a Davat Eden Bir İlan

Şehrin Muhtelif Yerlerinde Bulunan ve Herkesi Kırmızı Dipli Mumla Kırkpınar'a Davet Eden Bir Başka İlan

Saraçlar Caddesi Üzerinde Bir Başka Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali İlanı

Çömlekköylü Kara Emin ve Adalı Halil Pehlivanların Kabirlerinin Başka Bir Açıdan Görünümü

Adalı Halil Pehlivanın Mezar taşı

Çömlekköylü Kara Emin Pehlivanın Mezar taşı

Edirne Güreşçiler Tekkesinde Duacılık Etmiş Olan Şeyh Cemalettin'in Mezar taşı

Şeyh Cemaledin, Kara Emin ve Adalı Halil'in Kabirlerinin Farklı Bir Açıdan Görünümü

Maarif Caddesi Üzerinde Bulunan Kırkpınar Evinden Bir Görünüm

Kırkpınar'ın Altın Kemerli Ağası Alper Yazoğlu'nun Kırkpınar Evi'nin Bahçesinde Yer Alan Büstü ve Hemen Arkasında Kırkpınar Marşı

Kırkpınar'ın Altın Kemerli Ağalarından Seyfettin Selim'in Kırkpınar Evi'nin Bahçesinde Yer Alan Büstü

Kırkpınar Evi'nin İçinden Bir Görünüm

Kırkpınar Evi'nin İçinden

Kırkpınar Evi'nden Bir Oda

Kırkpınar Evi'nde Bir Başka Oda

Kırkpınar Evi'nde Bir Duvara Asılı Geçmişten Bugüne Kırkpınar Başpehlivanlarının Resimleri

Edirne'nin Girişinde İnsanları Karşılaman Bir Heykel

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalinin Açılış Gününde Edirne Belediye Binası Önünde Edirne Belediye Bandosu Bir Performans İcra Ederken

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalinin Açılış Gününde Edirne Belediye Binası Önünde Toplanan Tören Korteji

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalinin Açılış Gününde Edirne Belediye Başkanı, Edirne Valisi ve Kırkpınar Ağası Tören Kortejiyle Birlikte Atatürk Heykeline Doğru İlerlerken

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivalinin Açılış Gününde Edirne Belediye Başkanı, Edirne Valisi ve Kırkpınar Ağası Atatürk Heykeli Önüne Çelenk Bırakırken

Kırkpınar Marşı'nın Müellifi Beyazıt Sansı ve Belediye Bandosu Kırkpınar Marşını Seslendirirken

Tören Korteji Atatürk Heykeli Önünden Açılış Konuşmalarının Yapılacağı 25 Kasım Stadyumuna Saraçlar Caddesi Üzerinden İlerlerken

Kırkpınar Ağası Açılış Konuşmasını Yaparken

Edirne Belediye Başkanı Açılış Konuşmasını Yaparken

Edirne Belediye Bandosu Tarafından Festival Kapsamında Gerçekleştirilen Bir Dinleti

Güreşler Başlamadan Bir Gün Önce Genç Pehlivanlar Mimar Sinan Kapalı Spor Salonunda Boylara Ayrılmak Üzere Tartılırken

Kırkpınar Sırasında Belediye Başkanını Karşlamak Üzere Belediye Binası Önünde Nevbet Vuran Davul-Zurna Ekibi

Eski Kırkpınar Ağalarından Alper Yazoğlu ve Murat Köse'yle Birlikte Edirne Belediye Başkanı Güreşlerin Başlayacağı Gün Kırkpınar Ağasını Karşlamak Üzere İlerlerken

Güreşlerin Başlayacağı Gün Kırkpınar Ağası Karşılama Kortejiyle Buluşma Noktasına Doğru İlerlerken

Kırkpınar Ağası Karşılama Kortejiyle Buluşma Noktasından Belediye Binasına Giderken

Tören Korteji Belediye Binasından Atatürk Heykeline Doğru Giderken

Atatürk Heykeline Çiçek Bırakıldıktan Sonra Pehlivan Mearlığında Dua Edilirken

Sarayiçi'ndeki Kırkpınar Er Meydanına Giden Köprü'nün Başı

Sarayiçinin Uzaktan Görünümü

Sarayi'ne Girenleri Karşlayan Bir Kemer

Kırkpınar'ın Efsane Pehlivanları Koca Yusuf, Kel Aliço ve Kurtdereli Mehmet Pehlivan

Kırkpınar'ın Alemet-i Farikası Kırmızı Dipli Mum Heykeli

Sarayıçi'nde Adalı Halil ve Ahmet Taşcı Pehlivanların Heykelleri

Sarayçi'nde Bulunan Balkan Şehitliği

Sarayçi'nde Bulunan Adalet Kasrı

Er Meydanı Etrafında Eski Kırkpınar Pehlivanlarının Fotoğraflarından Oluşan Bir Sergi

Er Meydanı İçindeki Heyecanı Dışarıda Yaşamaya Devam Edenler

Bir Önceki yılın Kırkpınar Baş Pehlivanı Önderliğinde Gerçekleşen Bayrak Töreninden Bir Kare

Başpehlivanlar Öncülüğünde Er Meydanı İçinde Bir Başka Geçit Yapılırken

Başpehlivanlar Elllerinde Türk Bayraklarıyla Tribünlere Doğru Yürürken

Müsabakalar Başlamadan Önce Başpehlivanlar Yağcıların Yardımıyla Yağlanırken

Pehlivanlar Yağcıların Yardımıyla Yağlanırken

Başpehlivanlar Saf Saf Dizilmiş Halde Kibleye Doğru Salınırken

Kadın Seyirciler Tribünlerde Güreş Müsabakalarını Takip Ederken

Seyirciler Dikkatle Müsabakaları Takip Ederken

Dereceye Girecek Pehlivanlara Verilmek Üzere Bekleyen Kupalar

Kemeri Omzunda Kupasıyla Poz Veren Kırkpınar Başpehlivanı İsmail Balaban

EK 51. Orjinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK HALKBİLİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 11/04/2018</p> <p>Tez Başlığı: KÜLTÜREL SÜREKLİLİK BAĞLAMINDA KIRKPINAR'IN YANSITTIĞI DÜNYA GÖRÜŞÜ ÜZERİNE</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 230 sayfalık kısmına ilişkin, 11/04/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turmitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"> 11/04/2018 </p> <p>Adı Soyadı: Erkan KALAYCI</p> <p>Öğrenci No: H11160134</p> <p>Anabilim Dalı: Türk Halkbilimi</p> <p>Programı: Türk Halkbilimi</p> <p>Statüsü: ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p>UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"> Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU </p>

EK 52. Originality Report

	<p>HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT</p>
<p>HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES TURKISH FOLKLORE DEPARTMENT</p>	
<p>Date: 11/04/2018</p>	
<p>Thesis Title : ON THE WORLDVIEW REFLECTED BY KIRKPINAR IN CONEXT OF CULTURAL CONTINUITY</p>	
<p>According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 11/04/2018 for the total of 230 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is % 8.</p>	
<p>Filtering options applied:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ☒ Approval and Decleration sections excluded 2. ☒ Bibliography/Works excluded 3. ☒ Quotes excluded 4. ☐ Quotes included 5. ☒ Match size up to 5 words excluded 	
<p>I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.</p>	
<p>I respectfully submit this for approval.</p>	
<p> 11/04/2018</p>	
<p>Name Surname: Erkan KALAYCI</p> <hr/> <p>Student No: H11160134</p> <hr/> <p>Department: Turkish Folklore</p> <hr/> <p>Program: Turkish Folklore</p> <hr/> <p>Status: ☐ Ph.D. ☒ Combined MA/ Ph.D.</p> <hr/>	
<p><u>ADVISOR APPROVAL</u></p>	
<p>APPROVED:</p> <hr/> <p>Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU</p>	

EK 53. Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433- 3459

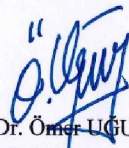
14 Aralık 2015

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 19.11.2015 tarih ve 5503 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türk Halkbilimi Anabilim Dalı bütünlük doktora öğrencilerinden Erkan KALAYCI'nın Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU danışmanlığında hazırladığı "Kültürel Süreklilik Bağlamında Kırkpınar'ın Yansıttığı Dünya Görüşü Üzerine" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 1 Aralık 2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Hasan Bey